examenbundel.nl

examen bundel

Meer dan alleen oefenexamens

Nu bij je boek
mijn.examenbundel.nl
Online oefenen, video's en meer

2021|2022

havo

Maatschappijwetenschappen

ThiemeMeulenhoff

examenbundel.nl

examen bundel

Meer dan alleen oefenexamens

2021 | 2022

S. van den Broek

havo

Maatschappijwetenschappen

ThiemeMeulenhoff

mijn.examenbundel.nl

Slagen zonder examenstress doe je met Examenbundel, Samengevat, Examenidioom en Zeker Slagen!
Alles voor je schoolexamens en je centrale examens in je boeken, maar ook online.

- Quickscan
- Antwoorden bij de oriëntatietoets
- Video's en andere leerbronnen
- Oefenexamens
- Overzicht van al je examenvakken
- En nog veel meer op Mijn Examenbundel!

Ga naar mijn.examenbundel.nl en log in op Mijn Examenbundel. Met deze code krijg je toegang tot heel veel (digitale) extra's die bij je bundel horen:

Deze code is uniek en door één persoon te gebruiken. Geldig tot 15 juli 2022.

#ikgazekerslagen

Voorwoord

Met deze **Examenbundel** bereid je je goed voor op het eindexamen en op de schoolexamens. Je oefent met echte examenopgaven. In de uitwerkingen staan de antwoorden met een duidelijke uitleg. Zo weet je precies wat je goed en fout hebt gedaan.

Gebruik naast deze **Examenbundel** ook het boek **Samengevat** om te leren voor je examen. Hierin vind je een handige samenvatting van alle examenstof.

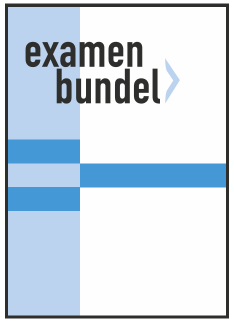

Oefenen met echte examens en duidelijke uitwerkingen

+

Overzichtelijke samenvatting van de examenstof

Wil je weten op welke datum het centraal examen is?
Ga naar examenbundel.nl/examenrooster voor het actuele examenrooster.
Of scan de QR-code:

Namens team **Examenbundel** heel veel succes!

Heb je een vraag of opmerking over deze **Examenbundel**?
Ga dan naar examenbundel.nl/contact.

Opmerking
De overheid stelt de regels op voor het examen. Bijvoorbeeld wat de examenonderwerpen zijn, welke hulpmiddelen je mag gebruiken en wanneer het examen is. De auteurs en uitgever hebben deze **Examenbundel** met grote zorg samengesteld. Soms veranderen de regels van de overheid echter of worden er nieuwe afspraken gemaakt over wat die regels betekenen. Raadpleeg daarom altijd je docent of onze website www.examenbundel.nl voor actuele informatie die voor jouw examen van belang is.

© ThiemeMeulenhoff

Inhoud

3 **Voorwoord**

7 **Stappenplan: hoe leer je met de Examenbundel?**
13 **Wat je moet kennen voor het examen maatschappijwetenschappen 2022**
17 **Examenprogramma**
20 **Vaardigheden bij maatschappij-wetenschappen**

Oriëntatietoets

25 Opgaven

Deel 1
Oefenen op onderwerp

1 Vaardigheden
1.1 Onderzoeksvaardigheden
35 Vragen
39 Hints
40 Uitwerkingen

1.2 Argumentatievaardigheden
42 Vragen
43 Hints
43 Uitwerkingen

1.3 Statistische informatie interpreteren
44 Vragen
53 Hints
54 Uitwerkingen

2 Vorming
59 Vragen
70 Hints
72 Uitwerkingen

3 Verhouding
77 Vragen
89 Hints
91 Uitwerkingen

4 Binding
98 Vragen
114 Hints
116 Uitwerkingen

5 Verandering
124 Vragen
133 Hints
134 Uitwerkingen

Deel 2a
Examens met uitwerkingen

Examen 2018-I (pilot)
141 Vragen
152 Uitwerkingen

Examen 2019-I (pilot)
160 Vragen
172 Uitwerkingen

Deel 2b
Examen zonder uitwerkingen

Examen 2021-I
183 Vragen

Bijlagen

Cijferbepaling
Suggesties voor verder lezen

© ThiemeMeulenhoff

Stappenplan: hoe leer je met de Examenbundel?

Natuurlijk kun je de **Examenbundel** van voor naar achter doorwerken of er kriskras wat onderdelen uithalen om mee te oefenen, maar je kunt het ook systematischer aanpakken. Als je oefenen met de **Examenbundel** combineert met leren uit **Samengevat**, bereid je je optimaal voor op je examen.

Op de volgende pagina's vind je drie routes die laten zien hoe je kunt leren met de **Examenbundel**. Kies de route die past bij jouw manier van leren:

- Route 1: Ga je graag meteen aan de slag? Start met **oefenen per onderwerp**.
- Route 2: Wil je eerst weten waar je staat? Start met **de oriëntatietoets**.
- Route 3: Leer je liever eerst de theorie? Start met **leren per onderwerp**.

Wil je weten wat je leerstijl is?

Kies de route die bij jouw manier van leren past!

Lees ook de tips! Voorkom verrassingen tijdens je examen.

#ikgazekerslagen

Route 1

Ga je graag meteen aan de slag? Start met oefenen per onderwerp.

januari & februari

Maak per week opgaven van een hoofdstuk in deel 1 van de Examenbundel.

Kijk de opgaven na met de bijbehorende uitwerkingen.

- Meer dan de helft goed. → Maak de oriëntatietoets.
- De helft of minder goed.
  - Neem het bijbehorende hoofdstuk in Samengevat door.
  - Oefen met het onderwerpregister achter in de Examenbundel meer opgaven over dit onderwerp uit de verschillende examens.
  - Kijk die opgaven na.
    - Meer dan de helft goed. → Maak de oriëntatietoets.
    - De helft of minder goed.
      - Maak de opgaven van dat hoofdstuk uit deel 1 die je nog niet gemaakt had. Gebruik de hints.

maart

Maak de oriëntatietoets.

Bereken je score met de uitwerkingen op mijn.examenbundel.nl.

- Voldoende.
- Onvoldoende.

Bestudeer Samengevat over de onderwerpen die minder goed gingen.

Oefen opgaven uit deel 1 van de Examenbundel en via het onderwerpregister uit de verschillende examens over het betreffende onderwerp. Gebruik de hints!

april

Maak een heel examen uit deel 2a van de Examenbundel.

Kijk het examen na met de bijbehorende uitwerkingen.

- Tevreden met het resultaat. → Blijf oefenen met deel 2a zodat je met vertrouwen het examen in gaat.
- Niet tevreden met het resultaat.
  - Kijk met behulp van het onderwerpregister welke onderdelen nog niet goed gaan en waar voor jouw gevoel wel winst is te behalen. Je hoeft niet alles goed te doen!
  - Bestudeer Samengevat en maak via het onderwerpregister van de Examenbundel een aantal opgaven over dat onderwerp uit deel 1 en 2a tot je tevreden bent met het resultaat.

Blijf oefenen met deel 2a zodat je met vertrouwen het examen in gaat.

#geenexamenstress

Route 2

Wil je eerst weten waar je staat? Start met de oriëntatietoets.

januari

Maak de oriëntatietoets in de Examenbundel.

Bereken je score met de uitwerkingen op mijn.examenbundel.nl.

- Voldoende.
- Onvoldoende.
  - Kijk welke onderwerpen uit deel 1 van de Examenbundel nog niet goed gingen.

februari

Bestudeer elk hoofdstuk in Samengevat.

maart

Maak opgaven per onderwerp uit deel 1 van de Examenbundel.

Kijk de opgaven na met de bijbehorende uitwerkingen.

- Meer dan de helft goed.
- De helft of minder goed.
  - Oefen met het onderwerpregister achter in de Examenbundel meer opgaven over dit onderwerp uit de verschillende examens.
  - Kijk die opgaven na.
    - Meer dan de helft goed.
    - De helft of minder goed.
      - Maak de opgaven van dat hoofdstuk uit deel 1 die je nog niet gemaakt had. Gebruik de hints.

april

Maak een heel examen uit deel 2a van de Examenbundel.

april

Kijk het examen na met de bijbehorende uitwerkingen.

- Tevreden met het resultaat.
- Niet tevreden met het resultaat.
  - Kijk met behulp van het onderwerpregister welke onderdelen nog niet goed gaan en waar voor jouw gevoel wel winst is te behalen. Je hoeft niet alles goed te doen!
  - Bestudeer Samengevat en maak via het onderwerpregister van de Examenbundel een aantal opgaven over dat onderwerp uit deel 1 en 2a tot je tevreden bent met het resultaat.

Blijf oefenen met deel 2a zodat je met vertrouwen het examen in gaat.

#geenexamenstress

Route 3

Leer je liever eerst de theorie? Start met leren per onderwerp.

januari & februari

Bestudeer per week een hoofdstuk uit Samengevat.

maart

Maak de oriëntatietoets van de Examenbundel.

Bereken je score met de uitwerkingen op mijn.examenbundel.nl.

Voldoende.

Onvoldoende.

Kijk welke onderwerpen uit deel 1 van de Examenbundel nog niet goed gingen.

Maak de opgaven uit deel 1 over die onderwerpen.

Kijk die opgaven na.

Meer dan de helft goed.

De helft of minder goed.

Oefen met het onderwerpregister achter in de Examenbundel meer opgaven over dit onderwerp uit de verschillende examens.

april

Maak een heel examen uit deel 2a van de Examenbundel.

Kijk het examen na met de bijbehorende uitwerkingen.

Tevreden met het resultaat.

Niet tevreden met het resultaat.

Kijk met behulp van het onderwerpregister welke onderdelen nog niet goed gaan en waar voor jouw gevoel wel winst is te behalen. Je hoeft niet alles goed te doen!

Bestudeer Samengevat en maak via het onderwerpregister van de Examenbundel een aantal opgaven over dat onderwerp uit deel 1 en 2a tot je tevreden bent met het resultaat.

Blijf oefenen met deel 2a zodat je met vertrouwen het examen in gaat.

#geenexamenstress

© ThiemeMeulenhoff

Wat je moet kennen voor het examen maatschappijwetenschappen 2022

Het programma

Het programma voor het centraal schriftelijk examen maatschappijwetenschappen 2022 bestaat uit **kernconcepten** (centrale begrippen) en uit drie **contexten** (maatschappelijke thema's of vraagstukken). Deze kernconcepten en contexten zijn gerangschikt onder vier **hoofdconcepten**.

	hoofdconcepten			
	vorming	**verhouding**	**binding**	**verandering**
kernconcepten	socialisatie cultuur acculturatie identiteit politieke socialisatie ideologie	sociale (on)gelijkheid macht gezag samenwerking conflict	sociale cohesie sociale institutie groepsvorming cultuur politieke institutie representatie representativiteit	rationalisering individualisering institutionalisering democratisering staatsvorming globalisering
voorgeschreven contexten	samenlevingsvormen	maatschappelijke verschillen	veiligheid	geen voor het centraal examen

Als je de titel van een opgave in een centraal examen leest, herken je niet altijd meteen over welke concepten of contexten de opgave gaat. De eerste opgave uit het havo-examen van 2019 bijvoorbeeld heeft als titel *Tatoeages*. Deze opgave gaat over de socialiserende werking van de media, waardoor steeds meer mensen een tatoeage laten zetten. Dit past bij het hoofdconcept vorming. Bij het examenprogramma beperken de opgaven zich echter nooit tot maar één hoofdconcept (met de kernconcepten die daarbij centraal staan), maar er worden ook altijd vragen over andere hoofd- en kernconcepten gesteld. Bij de opgave *Tatoeages* wordt ook gevraagd naar het kernconcept sociale ongelijkheid. Bij dezelfde opgave wordt bovendien nog een vraag gesteld over de context veiligheid. De tweede opgave van het havo-examen 2019 gaat over de context maatschappelijke verschillen, maar worden ook kernconcepten uit het hoofdconcept vorming gevraagd. Een aantal vragen hebben betrekking op het domein vaardigheden.

Het examen maatschappijwetenschappen

Op het examen krijg je twee boekjes. Het ene boekje (het opgavenboekje) bestaat uit 3-5 opgaven. Per opgave (met bijbehorende bronnen) worden 3-8 vragen gesteld met een totaal van 25-30 vragen. De meeste vragen zijn open vragen. In totaal kun je 55-60 punten halen. In de kantlijn bij iedere vraag staat het maximale puntenaantal dat je voor die vraag kunt halen.
In het andere boekje staan de bronnen aan de hand waarvan de vragen zijn geformuleerd (het bronnenboekje). De bronnen zijn vaak tekstgedeelten uit artikelen of onderzoeken, maar het kunnen ook tabellen, figuren of cartoons zijn. Het examen wordt afgenomen in een zitting van drie uur.

Hoofd- en kernconcepten op het examen

Als in een vraag staat dat je de omschrijving van hoofd- of kernconcepten moet gebruiken, gebruik dan in je antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.
Het is niet voldoende als je alleen de hele omschrijving van het kernconcept opschrijft. Je moet het deel van het kernconcept dat je gebruikt, concreet maken met een gegeven uit de bron.

© ThiemeMeulenhoff

De omschrijving van een kernconcept bestaat uit verschillende delen. Bijvoorbeeld het kernconcept cultuur. De definitie luidt: ‘Het geheel van voorstellingen, uitdrukkingsvormen, opvattingen, waarden en normen die mensen als lid van een groep of samenleving hebben verworven’.
Daarin kun je verschillende elementen onderscheiden. Het kan bij cultuur gaan om:

- voorstellingen;
- uitdrukkingsvormen;
- opvattingen;
- waarden en normen.

Afhankelijk van de vraag die wordt gesteld, kies je een van de elementen uit dit lijstje.
In de definitie wordt er nog een onderscheid gemaakt:
mensen kunnen de cultuur verwerven als:

- lid van een groep;
- lid van een samenleving.

Afhankelijk van de vraag kies je een van beide.
Als er gevraagd wordt om een omschrijving van het hoofd- of kernconcept te gebruiken, is het niet nodig de hele definitie op te schrijven. Wél moet je de juiste elementen noemen die je met behulp van de bron concreet maakt.

Een voorbeeld uit het examen van 2018-1:
Leg uit dat Aziatische populaire media deel uitmaken van de Aziatische populaire cultuur. Gebruik in je uitleg:

- *een voorbeeld uit tekst 4;*
- *de omschrijving van het kernconcept cultuur.*

Antwoord op deze vraag:
In tekst 4 staat dat Koreaanse en Japanse series bepaalde waarden en normen verbeelden, zoals het belang van familiebanden en waardering voor hard werken. Waarden en normen zijn een onderdeel van cultuur. Koreaanse en Japanse films en series zijn uitdrukkingsvormen van de Aziatische cultuur.

In dit voorbeeld worden de elementen ‘waarden en normen’ en ‘uitdrukkingsvormen’ gebruikt. Ze worden concreet gemaakt door een gegeven uit de bron. Waarden en normen worden concreet gemaakt door de waarden familiebanden en waardering voor hard werken. Het element uitdrukkingsvorm wordt met Koreaanse en Japanse films en series concreet gemaakt.
Je krijgt in dit voorbeeld dus géén punten als je alleen opschrijft dat ‘normen en waarden deel uitmaken van de cultuur’. Je krijgt alleen punten als de normen en waarden concreet worden gemaakt met een gegeven uit de bron.

Een ander voorbeeld met het kernconcept cultuur uit het examen van 2017-1.
“Beredeneer dat een toename van de diversiteit in speelgoedfiguren van LEGO kan zorgen voor een verandering in de socialisatie van kinderen. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept cultuur (…)”.

Het antwoordmodel van de examenmakers luidt als volgt:
“Als meer groepen (sociale categorieën) in speelgoedfiguren zijn vertegenwoordigd, kan dit bijdragen aan **een andere voorstelling die kinderen hebben over deze groepen/de samenleving**[1]. Kinderen kunnen zich onder andere meer bewust worden van het bestaan van bepaalde groepen in de samenleving. Voorstellingen zijn onderdeel van cultuur.” Dit maakt duidelijk dat de elementen uit de definitie bij deze vraag moeten zijn:

- voorstellingen;
- groepen/samenleving (beide goed).

1 Wat **vet** gedrukt staat in het antwoordmodel verwijst naar het element uit de omschrijving dat gekozen moet zijn.

Let op:
Bij de examens tot 2019 werd er in de vraag alleen gevraagd naar ‘een kernconcept’. Dat is in 2019 veranderd in ‘de omschrijving van het kernconcept’. Let daar dus op als je examenvragen van vorige jaren maakt. Het antwoord dat je moet geven op deze vragen is hetzelfde gebleven: je moet delen van het kernconcept gebruiken en concreet maken met gebruik van de bron.

Bepaling van je cijfer en de normering van het examen
Je gemaakte examen wordt eerst nagekeken door je eigen docent(e) aan de hand van een *correctievoorschrift*, dat is vastgesteld door de vaststellingscommissie maatschappijwetenschappen van het College voor Toetsing en Examens (CvTE). Daarna kijkt een docent(e) maatschappijwetenschappen van een andere school je examen na. Samen bepalen ze het uiteindelijk aantal behaalde punten. Afhankelijk van de landelijke resultaten voor het examen wordt door het CvTE de norm bepaald. Die norm is de omrekening van punten naar cijfers.
Voor de berekening van het eindcijfer voor maatschappijwetenschappen tellen schoolexamen en centraal examen ieder voor 50% mee.

Gebruik van het woordenboek Nederlands bij het examen
Een eendelig verklarend woordenboek Nederlands is toegestaan bij het maken van het centraal schriftelijk examen. In plaats hiervan mag ook gebruikgemaakt worden van een woordenboek van Nederlands naar een vreemde taal, bijvoorbeeld naar de eigen thuistaal van de kandidaat. Een woordenboek kan een hulpmiddel zijn dat zekerheid geeft bij een enkel woord of begrip. Wel kan te veel opzoeken van woorden of begrippen tot tijdnood leiden. Een ander punt is dat omschrijvingen van begrippen in het woordenboek niet altijd overeenkomen met de omschrijvingen van deze begrippen in de vaktaal. Alleen de formulering van de begrippen zoals omschreven in de syllabus Maatschappijwetenschappen HAVO, versie examen 2022[1] zijn geldig.

Andere hulpmiddelen
Naast het woordenboek Nederlands zijn er ook andere hulpmiddelen toegestaan, zij het dat die bij de beantwoording van de vragen van het examen maatschappijwetenschappen niet direct van belang zijn. Het gaat dan om schrijfmateriaal, tekenpotlood, blauw en rood kleurenpotlood, liniaal, passer, geometrische driehoek, vlakgum en rekenmachine.

Voorbereiding op het examen met deze bundel

- Zorg ervoor dat je goed vertrouwd bent met de uitwerkingen van het examenprogramma, zoals die beschreven staan in de havo syllabus voor het examen van 2022.
- Maak de oefenopgaven in deze bundel. Daarmee kun je nagaan of je de vragen kunt beantwoorden en of deze antwoorden overeenkomen met de uitwerkingen bij de vragen in deze bundel.
- Maak de examens maatschappijwetenschappen van 2018 en 2019. Niet alleen heb je dan een beeld van hoe een examen er in zijn geheel uitziet, maar ook van wat de juiste antwoorden zijn die in het antwoordmodel beschreven staan.
- Neem kennis van de berichtgeving van de media over maatschappelijke en politieke onderwerpen; lees – eventueel naast een regionale krant – regelmatig een landelijke kwaliteitskrant (bijvoorbeeld *de Volkskrant, NRC Handelsblad* en *Trouw*), en kijk regelmatig naar het *NOS Journaal* en/of *RTL 4 Nieuws* en/of luister regelmatig naar het *NOS Radio 1 Journaal*.

Het examen is echter al een jaar voor de dag waarop het examen plaatsvindt, gemaakt. Dus het is niet nodig enkele weken voor het examen een nieuwsitem uit te spitten. Dat zal niet voorkomen in het examen.

1 www.examenblad.nl.

Wat voor vragen kun je verwachten op het examen?
Verschillende typen vragen zijn mogelijk. Hieronder staat een aantal mogelijkheden.

- vraag over onderzoek doen. Havoleerlingen moeten onderzoeksvaardigheden beheersen. Dat kan betekenen dat je zelf een hypothese of vraagstelling moet bedenken of dat je een gegeven onderzoek moet beoordelen: op afhankelijke en onafhankelijke variabelen, op betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit.
- argumentenvraag. Er wordt een stelling gegeven. Je moet een argument vóór of een argument tegen de stelling geven. Soms moet je in de argumentatie nog aanvullende informatie gebruiken, bijvoorbeeld een specifiek kernconcept.
- vraag over grafieken en tabellen. Havoleerlingen moeten informatievaardigheden beheersen. Dat kan betekenen dat je elementaire statistische informatie uit grafieken en tabellen moet interpreteren.
- vraag over voorgeschreven contexten. Er wordt gevraagd naar kennis/inzicht over een van de drie voorgeschreven contexten, voor havo bijvoorbeeld over samenlevingsvormen.
- vraag over hoofd- en kernconcepten. Er wordt naar kennis/inzicht gevraagd over de hoofd- en kernconcepten.
- vraag waarin hoofd- en kernconcepten toegepast moeten worden in een van de drie voorgeschreven contexten. Een dergelijke vraag kan al voorschrijven welk kernconcept je in de toepassing moet gebruiken of je krijgt de opdracht om zelf een selectie te maken uit de kernconcepten die bij een hoofdconcept aan bod komen. De toepassing van hoofd- en kernconcepten bij een voorgeschreven context als samenlevingsvormen staat soms ook al in de syllabus beschreven.
- vraag waarin hoofd- en kernconcepten toegepast moeten worden in een nieuwe context. Een dergelijke vraag kan al voorschrijven welk kernconcept je in de toepassing moet gebruiken of je krijgt de opdracht om zelf een selectie te maken uit de kernconcepten die bij een hoofdconcept aan bod komen. De toepassing van hoofd- en kernconcepten bij een nieuwe context staat niet beschreven in de syllabus, dit moet je zelf beredeneren.

Tijdens het examen
Neem de tijd om de vraag goed te lezen! Kijk ook naar het aantal punten dat voor de vraag staat (1p; 2p; 3p; 4p). Het ligt voor de hand dat correcte antwoorden voor vragen waar je meer punten voor kunt halen, bijdragen aan een goed eindcijfer. Als je in tijdnood komt en niet meer alle resterende vragen kunt beantwoorden, kan een keuze voor een vraag waar meer dan één punt voor te behalen is, een goede zijn. Het aantal punten dat voor een vraag te behalen is, is ook een aanwijzing voor het aantal onderdelen dat een antwoord moet bevatten. Wordt er gevraagd naar twee kernconcepten, dan zijn er meestal twee punten te behalen, voor ieder kernconcept één punt. Wordt er gevraagd naar één kernconcept maar ook nog om een toelichting, dan valt er één punt te behalen voor het kernconcept maar een tweede punt voor de toelichting.

© ThiemeMeulenhoff

Examenprogramma

Hieronder staan de officiële (lees: wettelijke) exameneisen maatschappijwetenschappen per domein en een uitwerking daarvan. Het totaal geeft aan welke kennis en vaardigheden bij het centraal examen van 2022 worden verwacht.

De examenstof

Domein A: Vaardigheden

Subdomein A1: Informatievaardigheden
1 De kandidaat kan:
- benodigde informatie verwerven en selecteren uit digitale en niet-digitale bronnen;
- informatie verwerken en daaruit beredeneerde conclusies trekken;
- de resultaten van een leeractiviteit beschrijven en presenteren.

Subdomein A2: Concept-contextbenadering
2 De kandidaat kan:
- denkvaardigheden toepassen op de hoofdconcepten vorming, verhouding, binding en verandering en de bijbehorende kernconcepten: socialisatie, acculturatie, identiteit, cultuur, politieke socialisatie ideologie, sociale (on)gelijkheid, macht, gezag, conflict, samenwerking, sociale cohesie, sociale institutie, politieke institutie, representatie, representativiteit, groepsvorming, institutionalisering, individualisering, rationalisering, democratisering, globalisering en staatsvorming.
- denkvaardigheden toepassen op contexten, daarbij gebruikmakend van hoofd- en kernconcepten. Het betreft zowel de in de domeinen beschreven contexten als andere contexten.
- verbanden leggen tussen en binnen de in de domeinen beschreven contexten met behulp van hoofd- en kernconcepten.
- verbanden leggen tussen en binnen andere contexten met behulp van hoofd- en kernconcepten.

Subdomein A3: Onderzoeksvaardigheden
3 De kandidaat kan:
- gegeven onderzoeksresultaten beoordelen op betrouwbaarheid, validiteit en representativiteit;
- een eenvoudig enigszins voorgestructureerd onderzoek opzetten en uitvoeren over een concreet maatschappelijk verschijnsel.

Domein B: Vorming (binnen een specifieke context)

Subdomein B1: Socialisatie
4 De kandidaat kan socialisatie binnen een specifieke context herkennen als een proces waarin cultuuroverdracht en cultuurverwerving plaatsvindt en waarin mensen een eigen identiteit ontwikkelen. Hij kan tevens culturen classificeren op basis van verschillende culturele dimensies.

Subdomein B2: Politieke socialisatie
5 De kandidaat kan voorbeelden van politieke socialisatie herkennen binnen een specifieke context. Hij kan tevens standpunten classificeren op basis van ideologieën en politieke dimensies.

© ThiemeMeulenhoff

Subdomein B3: Socialisatie binnen een specifieke context
6 De kandidaat kan in hoofdlijnen maatschappelijke ontwikkelingen beschrijven die van invloed zijn op socialisatieprocessen en op de rol van socialisatoren daarin. Hij kan tevens conclusies trekken over die veranderde socialisatieprocessen.

Subdomein B4: Overheidsbeleid en standpunten van politieke partijen
7 De kandidaat kan weergeven op welke manieren de overheid invloed tracht uit te oefenen op het proces van (politieke) socialisatie. Hij kan tevens afleiden welke opvattingen aanhangers van politieke stromingen hebben over de rol van de overheid binnen een specifieke context.

Domein C: Verhouding (binnen een specifieke context)

Subdomein C1: Sociale ongelijkheid
8 De kandidaat kan binnen een specifieke context sociale ongelijkheid verklaren en kan beschrijven wat de gevolgen zijn van sociale ongelijkheid.

Subdomein C2: Macht en gezag
9 De kandidaat kan contextmateriaal classificeren naar niveaus, naar soorten en naar bronnen van macht. Hij kan macht onderscheiden van gezag en theorieën vergelijken over de machtsverdeling in een democratie.

Subdomein C3: Maatschappelijke en politieke conflicten en samenwerking
10 De kandidaat kan ontleden welke oorzaken ten grondslag liggen aan maatschappelijke en politieke conflicten op de verschillende niveaus en wat de gevolgen ervan zijn. Hij kan tevens modellen onderscheiden gebaseerd op conflict of samenwerking.

Subdomein C4: Sociale ongelijkheid binnen een specifieke context
11 De kandidaat kan binnen een specifieke context categoriseren welke maatschappelijke posities mensen innemen in een samenleving en beschrijven welke kansen ze hebben dat hun maatschappelijke posities veranderen. Hij kan tevens de gevolgen van het innemen van een lage maatschappelijke positie benoemen.

Subdomein C5: Maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op sociale ongelijkheid binnen een specifieke context
12 De kandidaat kan maatschappelijke ontwikkelingen beschrijven die invloed hebben op de sociale ongelijkheid binnen een specifieke context aan de hand van daarvoor relevante hoofd- en kernconcepten.

Subdomein C6: Overheidsbeleid en standpunten van de politieke partijen
13 De kandidaat kan binnen een specifieke context onderscheiden met welke instrumenten de overheid de mate van sociale ongelijkheid tracht te beïnvloeden, wat de gevolgen ervan kunnen zijn en welke opvattingen aanhangers van de politieke stromingen hebben over kwesties binnen deze specifieke context.

Domein D: Binding (binnen een specifieke context)

Subdomein D1: Sociale cohesie: mate van binding
14 De kandidaat kan typen bindingen onderscheiden en indelen naar niveaus. Hij kan het verband leggen tussen sociale cohesie en sociale controle en voorbeelden geven van kenmerken van sociale instituties.

© ThiemeMeulenhoff

Subdomein D2: Politieke instituties en representatie/representativiteit
15 De kandidaat kan bindingen in de samenleving illustreren aan de hand van politieke instituties en beschrijven wat het belang is van representativiteit/representatie voor een democratische rechtsstaat. Tevens kan de kandidaat beredeneren hoe er vanuit verschillende visies geoordeeld wordt over representativiteit binnen een specifieke context.

Subdomein D3: Bedreigingen voor de bindingen in de samenleving binnen een specifieke context
16 De kandidaat kan in hoofdlijnen aangeven welke potentiële bedreigingen binnen een specifieke context zijn afgenomen respectievelijk toegenomen en welke invloed deze bedreigingen hebben op bindingen in de samenleving.

Subdomein D4: Overheidsbeleid en standpunten van politieke partijen
17 De kandidaat kan onderscheiden welke uitgangspunten ten grondslag liggen aan het overheidsbeleid en hoe de verschillende politieke stromingen door middel van beleid invloed trachten uit te oefenen op de mate van sociale cohesie in de samenleving.

Domein E: Verandering (binnen een specifieke context)

Subdomein E1: Veranderingsprocessen rationalisering, individualisering en institutionalisering
18 De kandidaat kan beschrijven hoe rationalisering, individualisering en institutionalisering worden beschouwd als typerend voor de ontwikkeling van westerse samenlevingen van traditioneel naar modern.

Subdomein E2: Veranderingsprocessen staatsvorming, democratisering en globalisering
19 De kandidaat kan beschrijven hoe staatsvorming, democratisering en globalisering worden beschouwd als typerend voor de ontwikkeling van westerse samenlevingen van traditioneel naar modern.

© ThiemeMeulenhoff

Vaardigheden bij Maatschappijwetenschappen

Bij het vak maatschappijwetenschappen leer je niet alleen over de hoofd- en kernconcepten en over de contexten als samenlevingsvormen, maatschappelijke verschillen en veiligheid. Gedurende de jaren leer je ook bepaalde vaardigheden aan.

In het havo examenprogramma worden drie subdomeinen onderscheiden waarin vaardigheden beschreven staan: informatievaardigheden (A1), concept-contextbenadering (A2) en onderzoeksvaardigheden (A3) (zie onderdeel Examenprogramma in deze bundel). De vaardigheden die bij A1, A2 en A3 genoemd worden moet je kunnen gebruiken op het centraal schriftelijk examen. Om je geheugen weer even op te frissen vind je hieronder een aantal nuttige tips en korte uitleg over een aantal van de vaardigheden die je voor je centraal schriftelijk examen moet beheersen en moet kunnen toepassen.

Informatievaardigheden (A1)
Op het centraal schriftelijk examen krijg je bronnen waar je op basis van vakinhoudelijke kennis informatie of gegevens uit moet kunnen halen. Bronnen zijn krantenartikelen, cartoons maar soms ook tabellen en/of grafieken. In dit examenprogramma staan hoofd- en kernconcepten centraal. Daarom wordt ook gevraagd of je specifieke hoofd- en kernconcepten kunt herkennen in bronnen.
Ook over de bronnen zelf moet je een oordeel kunnen geven: of die betrouwbaar en representatief zijn door na te gaan waar de bron vandaan komt, wie de schrijver is, met welk doel de bron geschreven is, of het om feiten gaat of om een mening etc.

Concept-contextbenadering (A2)
Het vak maatschappijwetenschappen bestudeert de samenleving en de vele sociale en politieke verschijnselen die erin voorkomen. Om inzicht te krijgen in deze complexe materie is gekozen voor een kennisbasis met een beperkt kader aan hoofd- en kernconcepten.
Deze vier hoofdconcepten[1] en 23 kernconcepten vormen de kern van de examenstof. Je moet het volgende kennen en kunnen:

- De letterlijke definitie van de hoofd- en kernconcepten (zie Bijlage 3 syllabus) kunnen noemen.
- In bepaalde definities komen meerdere elementen (onderdelen) voor. Ook die moet je kunnen onderscheiden en kunnen selecteren welke je moet noemen in een bepaald antwoord.
- Je moet weten welke kernconcepten bij welk hoofdconcept aan bod komen.
- Je moet in bronnen hoofd- en kernconcepten kunnen herkennen.
- Je moet verbanden kunnen leggen tussen kernconcepten, ook tussen kernconcepten die bij verschillende hoofdconcepten aan bod komen.
- Je moet de hoofd- en kernconcepten kunnen gebruiken bij de drie voorgeschreven contexten en bij andere nieuwe contexten.

Deze kennisbasis moet je in principe bij alle contexten (gebeurtenissen, maatschappelijke vraagstukken en ontwikkelingen) kunnen gebruiken. Maar er zijn drie contexten verplicht voorgeschreven: samenlevingsvormen (hoofdconcept vorming), maatschappelijke verschillen (hoofdconcept verhouding) en veiligheid (hoofdconcept binding). Daarvan moet je het volgende kennen:

- De subdomeinen die gaan over de voorgeschreven contexten.
- Je moet het hoofdconcept en de kernconcepten waar de context bij hoort kunnen gebruiken om deze context te verhelderen.
- Daarnaast moet je ook andere hoofd- en kernconcepten kunnen gebruiken in deze context.

1 Ook van het schoolexamen domein E Verandering, moet je het hoofdconcept verandering en de kernconcepten die daarbij aan bod komen, voor het centraal examen kennen.

© ThiemeMeulenhoff

Onderzoeksvaardigheden (A3)
Veel informatie over de maatschappij wordt verzameld door onderzoekers. Het is belangrijk om te weten wat voor onderzoek zij uitgevoerd hebben, hoe ze dat gedaan hebben en waarom op die manier. Daar worden soms vragen over gesteld in het examen.

- De vraag of het onderzoek *betrouwbaar* is: dat wil zeggen dat bij herhaling van het onderzoek weer dezelfde meetresultaten gevonden worden.
- De vraag of het onderzoek *valide* is: dat wil zeggen of het onderzoek meet wat de onderzoeker wil meten (waar de hypothese over gaat).
- De vraag of het onderzoek *representatief* is: dat wil zeggen dat de steekproef die gehouden is een dwarsdoorsnede is van de totale onderzoekspopulatie.

Verder kan gevraagd worden om een hypothese of een vraagstelling te formuleren, soms met aanvullende eis bijvoorbeeld dat een bepaald kernconcept voorkomt in die vraagstelling of hypothese.

- Een *vraagstelling* is een onderzoeksvraag, een vertrekpunt bij een sociaalwetenschappelijk onderzoek.
  Een voorbeeld:
  Hoeveel jongens en hoeveel meisjes van 18 jaar gaan stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen en wat stimuleert hen daarin?
- Een *hypothese* is een veronderstelling over de werkelijkheid die getoetst kan worden. Na afloop van je onderzoek kun je zeggen of de hypothese juist was of niet.
  Een voorbeeld:
  Leerlingen die lessen krijgen over politieke partijen, gaan vaker stemmen als zij 18 jaar zijn dan leerlingen die geen lessen krijgen over politieke partijen.
  In hypothesen moet je variabelen kunnen onderscheiden. In bovengenoemd voorbeeld zijn dat de variabele ‘lessen over politieke partijen’ en de variabele ‘stemmen op 18-jarige leeftijd’. Het worden ‘variabelen’ genoemd omdat ze in het onderzoek variëren: wel of niet lessen over politieke partijen en wel of niet stemmen op 18-jarige leeftijd.

De gevonden variabelen moet je kunnen onderscheiden in *onafhankelijke* en *afhankelijke variabelen*. Een *onafhankelijke variabele* wordt door de onderzoeker gekozen omdat hij vermoedt dat deze van invloed is op de afhankelijke variabele. De onderzoeker kijkt wat het effect is van veranderingen in de onafhankelijke variabele (wel of niet lessen over politieke partijen) op een afhankelijke variabele (stemgedrag van jongeren van 18 jaar). Het vermoeden is dat het stemgedrag van 18-jarigen afhankelijk is van het wel of niet les krijgen over politieke partijen, vandaar de naam ‘afhankelijke’ variabele.
En als laatste kan gevraagd worden variabelen verder te *operationaliseren*. Dat wil zeggen ‘meetbaar maken’, zo concreet maken dat ze onderzocht kunnen worden. In genoemd voorbeeld kan de afhankelijke variabele concreet gemaakt worden door aan te geven om hoeveel lessen het dan gaat en wat er over de politieke partijen dan besproken moet zijn.
Naast een *onafhankelijke* en *afhankelijke* variabele kan er ook sprake zijn van een *interveniërende* variabele. Dat is een variabele die er ‘tussenkomt’ en mogelijk meer als oorzaak gezien kan worden voor het gaan stemmen dan het geven van de lessen. In genoemd voorbeeld zou het kunnen zijn dat ouders hun kinderen stimuleren om te gaan stemmen. Dat zou een interveniërende variabele kunnen zijn. Misschien meer bepalend voor het gaan stemmen als je 18 jaar bent dan het volgen van de lessen, maar dat moet onderzoek uitwijzen.
Door middel van onderzoek willen wetenschappers achterhalen of er een *correlatie* is tussen variabelen: dat wil zeggen ze willen weten of er een verband is tussen de variabelen. Dat verband is soms een specifiek oorzaak/gevolg verband. Dan is er sprake van *causaliteit*.

Bij Deel 1 staan bij Vaardigheden vragen die gaan over onderzoeksvaardigheden.

© ThiemeMeulenhoff

Denkvaardigheden

Belangrijk bij de voorbereiding op het centraal examen is dat je niet alleen weet **wat** je moet kennen maar ook **hoe** hierover vragen gesteld worden.
Het gaat bij de examens maatschappijwetenschappen maar in beperkte mate om het uit het hoofd leren van definities en andere kennis. Het hoofddoel van de concept-contextbenadering is dat je inzicht krijgt in de examenstof. Je leert het hoofdconcept vorming en de daaronder gerangschikte kernconcepten aan de hand van de context samenlevingsvormen. Maar op het examen krijg je vaak andere contexten die je nog niet eerder gezien hebt. Daar moet je dan ook jouw kennis en inzicht op kunnen toepassen. Bijvoorbeeld door zelf met verklaringen te komen op basis van aangeleverde bronnen of zelf verbanden te kunnen leggen.
In Deel 2a waar eerdere examens zijn te vinden van het eerste tijdvak 2018 en 2019 zal bij de uitwerking toegelicht worden waaraan je kunt zien wat voor type vraag gesteld is: meer gericht op het reproduceren van geleerde kennis of juist meer het testen van je inzicht bij een nieuw onderwerp.

© ThiemeMeulenhoff

Hoe zou je het nu al doen op een examen? De oriëntatietoets geeft je een eerste indruk. De antwoorden vind je op mijn.examenbundel.nl.

Oriëntatietoets

Oriëntatietoets

Opgave 1 ‘Nederlandse Turk waant zich in Turkije van jaren 50’

tekst 1 ‘Nederlandse Turk waant zich in Turkije van jaren 50’

Nederlandse Turken reageren fel op de kritiek op hun gebrekkige integratie. Misschien niet zo gek. De 400.000 Turken die in Nederland wonen, konden jarenlang hun gang gaan. Met hun hoofd en hart zijn ze nog in Istanboel.

Het is een bekend beeld in alle grote Nederlandse steden. Als Galatasaray of een andere Turkse topclub een grote voetbalprestatie levert, gaan de Turken luid toeterend de straat op. Geen ander volk in Nederland leeft zo massaal mee met de verrichtingen van clubs in hun vaderland.

Het illustreert volgens Turks-Nederlandse schrijver Özcan Akyol de band die Turken nog altijd met hun geboorteland hebben. Turken in Nederland lezen Turkse kranten, kijken naar de Turkse televisie, chatten met Turkse leeftijdsgenoten over Turkse zaken. Hun vrienden- en kennissenkring is vooral Turks. “Turken in Nederland voelen zich in de eerste plaats Turk,” zegt Akyol. “Velen hebben het geloof dat ze hier tijdelijk zijn. Ze dromen ervan uiteindelijk met een mooi huis in Turkije van hun pensioen te genieten.”

Zihni Özdil is wetenschappelijk docent wereldgeschiedenis aan de Erasmus Universiteit. Hij heeft jarenlang gepubliceerd over Turkse integratie. “Er werd gedacht: De Turken integreren goed want ze jatten minder tasjes dan Marokkanen. Het tegendeel is waar. Er is segregatie, je reinste apartheid, door al die Turkse scholen en Turkse organisaties. Dát is 30 jaar lang gesubsidieerd en gestimuleerd.”

“Al die foute fundamentalistische en nationalistische clubs uit het land van mijn opa werden hier gefaciliteerd.(…) Nederland ontzuilde en de Turken in Nederland verzuilden door de subsidies aan de foute clubs waar minister Asscher nu stoer over loopt te doen.”

Diplomatieke rel
Minister Asscher (Integratie) wil vier Turkse religieuze organisaties vijf jaar lang in de gaten houden omdat ze de integratie zouden belemmeren. Dat Asschers voornemen bij veel Turken in het verkeerde keelgat is geschoten, is volgens Özcan Akyol niet zo vreemd. Turken zijn een trots en nationalistisch volk. Veel trotser dan de Nederlanders. “Dat zit in de aard van het beestje. Turken in Turkije zijn ook zo.”

Conservatief en nationalistisch
Özdil: “Expats[1] uit Turkije die in Nederland komen schrikken zich kapot als ze de Turkse gemeenschap hier zien. Of ze in een tijdmachine zitten en terug zijn in de jaren ‘50. Turken hier zijn zo conservatief en nationalistisch, gestimuleerd door het Nederlandse beleid. Ze denken dat ze Turk zijn, maar ze zijn Nederlander. Dat willen ze zich niet realiseren en de Nederlanders evenmin. Er is geen burgerschap.”

---

1 Iemand die voor zijn/haar werk tijdelijk in het buitenland woont.

© ThiemeMeulenhoff

Akyol herkent het uit zijn jeugd. "Ik ben opgegroeid in Deventer. Daar zijn twee Turkse moskeeën en een Turkse voetbalvereniging. Op deze plekken zijn de Turken vooral te vinden. Ze gedragen zich in deze stad als vreemdelingen, waardoor ze een onbekende groep zijn gebleven in de gemeenschap. Als je die segregatie doelbewust in stand houdt, dan moet je niet raar opkijken dat mensen discrimineren."

bron: Algemeen Dagblad, Boere en Voermans, 28 november 2016, verkort en aangepast

Lees tekst 1.
In de tekst geven Akyol en Özdil voorbeelden waaruit blijkt dat volgens hun mening de acculturatie bij Turken in Nederland nog niet goed verloopt.

1 Leg met behulp van de omschrijving van het kernconcept acculturatie uit welke stimulerende maatregel een gemeente kan nemen om acculturatie bij Turken in Nederland te bevorderen.

2 Leg uit wat er bedoeld wordt met: '*Nederland ontzuilde en de Turken in Nederland verzuilden*' (vijfde alinea).

"Het belang van onderlinge sociale cohesie in een bepaalde groep kan strijdig zijn met het belang van sociale cohesie in de samenleving".
3 Leg deze stelling uit en maak daarbij gebruik van een citaat uit de tekst en van de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

Lees het artikel vanaf *Diplomatieke rel.*
Minister Asscher wil organisaties verbieden die de integratie zouden belemmeren.
4 Leg uit dat de integratie van Turken in Nederland een bindingsvraagstuk is. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het hoofdconcept en een kernconcept bij het hoofdconcept binding.

5 Leg uit dat cultuur dynamisch is. Gebruik in je uitleg een citaat uit de tekst.

Akyol zegt in de laatste zin van het artikel "*Als je die segregatie doelbewust in stand houdt, dan moet je niet raar opkijken dat mensen discrimineren*".
6 Geef een voorbeeld van een mogelijk gevolg van deze discriminatie.

Tabel 1 gaat over de behaalde opleidingsniveaus van eerste generatie en tweede generaties van verschillende bevolkingsgroepen in Nederland. Eerste generatie wil zeggen dat iemand geboren is in het land van herkomst. Tweede generatie gaat over de kinderen van immigranten, de generatie die in Nederland is geboren.
7 Trek op basis van de gegevens uit tabel 1 een conclusie over welk van de vier bevolkingsgroepen (Turks, Marokkaans, Surinaams of Antilliaans) de hoogste vooruitgang boekt wat betreft het opleidingsniveau hbo/wo als je de eerste en tweede generatie vergelijkt.

tabel 1 opleidingsniveau van schoolgaanden en niet-schoolgaanden, 15-64 jaar, naar herkomst en generatie, 2015 (in procenten)

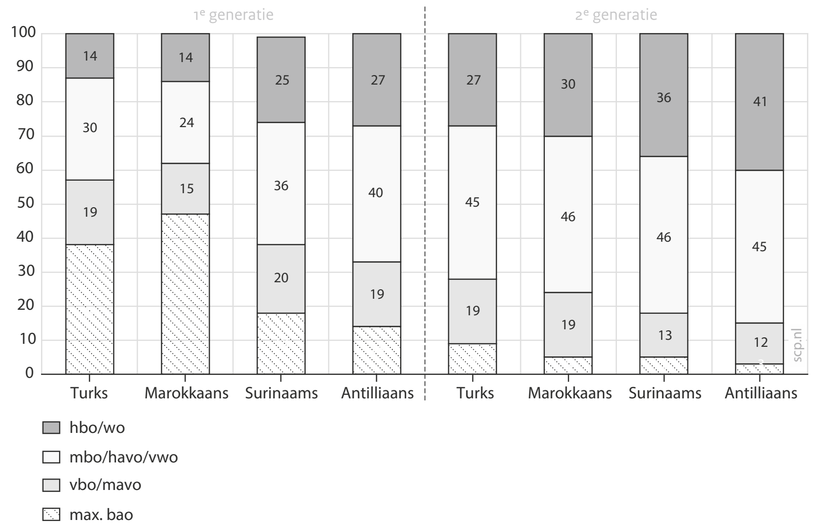

bron: Integratie in zicht, SCP, 2016

8 Hoe kan het verschil tussen het behaalde opleidingsniveau van deze twee generaties verklaard worden? Maak in je verklaring gebruik van de omschrijving van het kernconcept acculturatie en een immaterieel cultuurkenmerk.

In de tekst wordt een vrij negatief beeld geschetst over de integratie van Turken in Nederland.
9 Geef met gegevens uit tabel 1 een mogelijke toekomstvoorspelling van de integratie van Turken in Nederland. Gebruik in je antwoord het begrip *sociaal kapitaal.*

Opgave 2 Omgevallen fiets als teken van verloedering

tekst 2 onderzoek naar 'tekenen van verloedering': omgevallen fiets in welvarende buurt iets eerder opgeraapt

Het is een van de bekendste theorieën uit de criminologie: de wet van de gebroken ruiten. Als ergens iets kapot of smerig is, werkt dat asociaal gedrag, vandalisme en criminaliteit in de hand en rukt de verloedering op. De theorie, in de jaren tachtig geïntroduceerd door Amerikaanse wetenschappers, vormde in de jaren negentig de basis voor het zerotolerance-beleid van New Yorks burgemeester Giuliani.
"De theorie is eigenlijk nooit goed onderzocht", zegt Beate Volker, hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam. Daarom zette zij een grootschalig onderzoek op naar de invloed van 'tekenen van verloedering'.
Volker liet in 33 wijken in vijf steden (Amsterdam, Amersfoort, Utrecht, Rotterdam en Den Haag) 84 experimenten uitvoeren. In drie varianten. Bij een van de varianten lag een geadresseerde brief met postzegel naast een brievenbus. De ene keer was de plek schoon, de andere keer lag er afval. Gekeken werd of het afval invloed had op het aantal mensen dat de brief opraapte en in de bus deed.

De twee andere versies waren vergelijkbare experimenten met een omgevallen fiets en een brief die zichtbaar een biljet van 5 euro bevatte.

Zo kon Volker vaststellen of mensen zich minder vaak ‘netjes’ gingen gedragen als er rommel op straat lag. Ze ontdekte dat de invloed van rotzooi op het gedrag veel minder sterk was dan op grond van de theorie van de gebroken ruiten mocht worden verwacht. Met of zonder troep, brieven en fietsen werden opvallend weinig opgeraapt – slechts in 4,7 procent van de gevallen. De ‘tekenen van wanorde’ hadden wel effect, maar niet veel. In sommige gevallen bleek het effect zelfs omgekeerd: dan zette rommel mensen aan tot corrigerend gedrag.

De uitkomsten van Volkers experimenten verschilden per buurt. De reacties van mensen op de brieven en omgevallen fietsen bleken niet zozeer samen te hangen met de aan- of afwezigheid van troep, maar vooral met de eigenschappen van de buurt. In ‘betere’ wijken met veel welvarende gezinnen werden brieven vaker gepost en fietsen vaker opgeraapt dan in buurten waar bewoners minder kapitaalkrachtig en lager opgeleid zijn. De reacties verschilden ook per individu. Ouderen en vrouwen zijn meer geneigd tot prosociaal[*]) gedrag dan jongeren. Volker: “De reacties op tekenen van verloedering zijn niet overal en voor iedereen hetzelfde.”

[*]) *prosociaal = niet alleen gericht is op het eigen welzijn, maar ook op dat van anderen.*

bron: de Volkskrant, 17 januari 2018, Cor Speksnijder

Lees tekst 2.
Beate Volker, hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam zette een onderzoek op naar de invloed van tekenen van verloedering. Zij onderzocht een van de bekendste wetten uit de criminologie: ‘de wet van de gebroken ruiten’. Haar onderzoeksteam kwam tot een heel andere conclusie dan de onderzoeken tot nu toe.

10 Leg uit waarom het onderzoek van Beate Volker betrouwbaar is. Maak in je uitleg gebruik van:
- een omschrijving van het begrip betrouwbaarheid van onderzoek;
- een voorbeeld uit de tekst waaruit de betrouwbaarheid van het onderzoek blijkt.

Beate Volker kwam tot de conclusie dat de reacties op verloedering niet overal en voor iedereen hetzelfde zijn. In bepaalde buurten werd de brief vaker gepost en de fiets rechtop gezet dan in andere buurten.

11 Leg uit dat de manier waarop mensen reageren op tekenen van verloedering samenhangt met de cultuur in de buurt en de mate van sociale controle. Maak in je uitleg gebruik van:
- de omschrijving van het kernconcept cultuur;
- een voorbeeld uit tekst 2 waaruit de verschillen in (sub)culturen blijken;
- het begrip sociale controle.

De reacties van mensen op de brieven en omgevallen fietsen bleken niet zozeer samen te hangen met de aan- of afwezigheid van troep, maar vooral met de eigenschappen van de buurt.

12 Leg uit wat het verband is tussen de buurt waarin men opgroeit en het socialisatieproces. Maak in je uitleg gebruik van:
- de omschrijving van het kernconcept socialisatie;
- een voorbeeld uit de tekst.

Een van de conclusies uit het onderzoek van Beate Volker is dat ouderen meer geneigd zijn tot prosociaal gedrag dan jongeren.
Stelling:
Informalisering van de contacten leidt tot een afname van gezag en de controle over waarden en normen van jongeren.

13 Ben je het eens of oneens met deze stelling? Maak in je argumentatie voor je standpunt gebruik van:
- de omschrijving van het kernconcept gezag;
- de uitleg van het begrip informalisering.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid.

14 Doet de theorie uit de criminologie van ‘de wet van de gebroken ruiten’ (zie tekst 2) een voorspelling over subjectieve of objectieve veiligheid? Licht je antwoord toe en gebruik in je toelichting:
- de begrippen objectieve veiligheid en subjectieve veiligheid;
- tekst 2.

Onveiligheid is een onderwerp dat hoog op de publieke agenda staat. Het is dan ook een maatschappelijk vraagstuk te noemen.

15 Leg uit waarom onveiligheid ook een politiek vraagstuk is aan de hand van twee kenmerken van een politiek vraagstuk.

Critici deden de theorie *van de gebroken ruiten* af als een vrijbrief om de politie hard te laten optreden tegen ook de kleinste overtredingen.

16 Leg uit binnen welke politieke ideologie hard optreden van de politie, ook tegen kleine overtredingen, past. Betrek in je antwoord:
- de opvattingen van deze ideologie over criminaliteitsbestrijding;
- een voorbeeld van een oplossing voor de aanpak van rommel op straat/buurt die past binnen deze ideologie;
- de strategie in het overheidsbeleid waar deze stroming vanuit gaat.

Sociale controle is een manier om de leefbaarheid in de buurt te vergroten en (kleine) criminaliteit te voorkomen. Bij sociale controle kan sprake zijn van formele en informele sociale controle.

17 Leg uit wat het verschil is tussen formele en informele sociale controle als het gaat om het voorkomen van kleine criminaliteit in een buurt.

De informele sociale controle in buurten neemt af. Sociologen noemen als verklaring hiervoor het proces van individualisering.

18 Verklaar de afname van de informele sociale controle met behulp van:
- de omschrijving van het kernconcept individualisering;
- de dimensie van Hofstede van de individualistische samenleving.

De mate van sociale cohesie in een buurt kan ook een aanwijzing zijn voor de mate waarin er informele sociale controle plaatsvindt in de buurt.

19 Leg uit hoe meer sociale cohesie een aanwijzing kan zijn voor meer informele sociale controle in een buurt. Gebruik in je antwoord:
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie;
- het begrip informele sociale controle.

Opgave 3 Liefde en sociale ongelijkheid

tekst 3 Liefde leidt tot segregatie

Er zijn meer 'powerkoppels' in Nederland. En ze wonen vooral in de stad. Dit heeft te maken met de groeiende bestaansonzekerheid in de samenleving, zegt Jan Latten, hoogleraar demografie aan de Universiteit van Amsterdam en hoofddemograaf bij het Centraal Bureau voor Statistiek. Steeds meer mensen hebben een flexibel contract; vooral jonge mensen lukt het moeilijk aan een vaste baan te komen. Het ideaal van huisje-boompje-beestje is voor hen niet vanzelfsprekend meer.
Hoe kun je er dan toch voor zorgen dat je het redt in de maatschappij? "Door partnerkeuze", zegt Latten. "Door met iemand te trouwen die je economische en sociale kansen in de samenleving vergroot."
Dat toeval niet zo'n grote rol speelt in de liefde, verkondigt Latten, gespecialiseerd in relatievorming, al langer. Liefde vinden we binnen een kleine groep gelijkgestemden: mensen die ons economisch vooruithelpen – of in elk geval niet achteruit. Door de flexibilisering van de arbeidsmarkt neemt die economische component van relaties toe, ziet hij.

In dit spel van relatievorming zijn hoogopgeleiden de grote winnaars. Zij trouwen elkaar, en zelden nog 'omlaag', zoals dat vroeger gebeurde. Toen konden hoogopgeleide mannelijke kostwinners hun economische positie niet verbeteren. Ze hanteerden sociale criteria: of een vrouw mooi was, gezond of sociaal intelligent. Nu zijn die voordelen gelijkmatiger over mannen en vrouwen verdeeld. Een hoogopgeleide man of vrouw kan die toch al gunstige kansen verdubbelen: op een hoog inkomen, een goede gezondheid, een mooi huis in een fijne buurt.

Terwijl hoogopgeleiden hun kansen in de samenleving verdubbelen, gaan laagopgeleiden er individueel juist op achteruit. Zij kunnen zich in economisch opzicht niet aan hun partner optrekken. Ze liggen überhaupt slechter in de relatiemarkt, vooral laagopgeleide mannen met een flexibel contract of zonder baan. Als het inkomen van de man slinkt, neemt de kans op echtscheiding toe. Laagopgeleide fulltime werkende vrouwen hebben minder kans om zwanger te worden.

In een samenleving waarin opleidingsniveau bepalender wordt voor je kansen, zullen laagopgeleiden vaker alleen blijven, denkt Latten.

Het gevolg is dat de contrasten in de samenleving groeien: tussen hoog- en laagopgeleid, tussen Randstad en periferie. Latten schetst een toekomstbeeld van een Randstedelijk gebied waar veel 'powerkoppels' wonen, die sociaal succesvol zijn, met veel vertrouwen in elkaar en in de politiek. En een periferie met achterblijvers: eenling, laagopgeleid, kwetsbaar. Zij kunnen hun weg in de samenleving maar moeilijk vinden.

Kun je een ontwikkeling wel bijsturen, die voortkomt uit de meest persoonlijke drijfveer van de mens: de liefde? Dat is een open vraag, zegt Latten. "Verliefdheid is een volstrekt legitieme drijfveer. Maar het leidt ook tot segregatie, inkomensverschillen en achterblijvers."

bron: www.nrc.nl, 5 november 2017, ingekort

Lees tekst 3.

20 In tekst 3 wordt geschreven over de kansen op de huwelijksmarkt. Leg uit dat hier sprake is van een verhoudingsvraagstuk. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het hoofdconcept verhouding;
- de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.

Er zijn drie soorten sociale ongelijkheid.
21 Leg uit welke van de drie je herkent in tekst 3 en geef hierbij een citaat uit de tekst waaruit dit blijkt.

Er is een verband tussen sociale ongelijkheid en sociale cohesie dat als volgt geformuleerd wordt in een stelling.
Stelling: Wanneer de sociale ongelijkheid toeneemt, neemt de sociale cohesie af.
22 Geef op basis van tekst 3 een argument **voor** en een argument **tegen** deze stelling. Gebruik bij beide argumenten:
- een voorbeeld uit tekst 3;
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

Nederland is in de twintigste eeuw van een gesloten samenleving een opener samenleving geworden ten aanzien van sociale mobiliteit.
23 Geef op basis van tekst 3 een onderbouwd oordeel over het open karakter van de huidige Nederlandse samenleving.
Gebruik in je antwoord:
- een kenmerk van open samenlevingen;
- een voorbeeld uit tekst 3.

Een van de meest in het oog springende kenmerken van de moderne westerse samenleving is het proces van individualisering. Dit zie je onder andere aan de partnerkeuze. Individualisering wordt als een positief en als een negatief proces gezien.
24 Leg uit dat in tekst 3 ten aanzien van partnerkeuze individualisering als een positief en als een negatieve proces te herkennen is.
Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept individualisering;
- voorbeeld uit tekst 3 van individualisering als positief proces en;
- voorbeeld uit tekst 3 van individualisering als negatief proces.

In de tekst wordt gesproken over een groep achterblijvers: eenlingen, laagopgeleid en kwetsbaar, die moeilijk hun weg in de samenleving kunnen vinden.
25 Leg uit waarom deze groep volgens de anomietheorie een groter risico loopt om crimineel gedrag te vertonen. Gebruik in je uitleg de anomietheorie.

26 Noem vanuit de sociaaldemocratische ideologie een maatregel die de overheid zou kunnen nemen om de sociale positie van de groep achterblijvers te verbeteren. Leg vervolgens uit waarom deze maatregel past bij deze ideologie.

27 Noem vanuit de liberale ideologie een maatregel die de overheid zou kunnen nemen om de sociale positie van de groep achterblijvers te verbeteren en leg vervolgens uit waarom deze maatregel past bij deze ideologie.

In tekst 3 wordt een verband geschetst tussen opleidingsniveau en kansen op de huwelijksmarkt.
28 Geef aan wat de afhankelijke variabele en wat de onafhankelijke variabele is en leg aan de hand van de tekst uit waarom.
Gebruik regel 1 t/m 20 van tekst 3.

29 Leg uit waarom je bij het verband tussen opleidingsniveau en de kansen op de huwelijksmarkt **niet** kan spreken van causaliteit. Maak in je uitleg gebruik van:
- de betekenis van causaliteit;
- een voorbeeld uit regel 1 t/m 20 van tekst 3 waaruit deze uitleg blijkt.

Examenopgaven per onderwerp met hints om je op weg te helpen en uitleg bij de antwoorden. Ook handig bij de voorbereiding op je schoolexamens!

Deel 1 Oefenen op onderwerp

1 Vaardigheden

1.1 Onderzoeksvaardigheden

Opgave 1 Kwaliteit van leven

Bij deze opgave hoort tekst 1.

tekst 1 Kwaliteit van Leven, leefsituatie en Tevredenheid over het leven.

- De leefsituatie, een meting voor objectieve kwaliteit van leven, verbeterde tussen 2008 en 2010. Daarna trad een daling op, die weliswaar afvlakte, maar nog niet is omgebogen. Wel is de leefsituatie van ouderen verbeterd, vooral doordat zij een inhaalslag maakten in het bezit van consumptiegoederen en hun woonsituatie verbeterde.
- De gemiddelde tevredenheid met het leven, een subjectieve indicator voor kwaliteit van leven, was tussen 2008 en 2018 stabiel. Wel namen de verschillen toe: het aandeel mensen met een lage levenstevredenheid steeg (van 9% naar 12%), evenals (in beperkte mate) het aandeel met een zeer hoge tevredenheid (van 26% naar 28%). Vooral mensen met een lagere opleiding, zonder werk of behorend tot de middeninkomens werden minder tevreden met het leven.
- Regie over het leven is belangrijk voor de kwaliteit van leven; deze hangt samen met zowel subjectieve als objectieve kwaliteit van leven. Voor objectieve kwaliteit van leven zijn ook basale computervaardigheden van belang.
- Mensen die sterk eenzaam zijn, zijn vaker ontevreden met het leven, wonen vaker in een buurt waar ze weinig cohesie ondervinden en ervaren vaker een geringere regie over het leven.

bron: de Sociale Staat van Nederland, 2019, bewerkt en ingekort

Gebruik tekst 1.

1a Uit het onderzoek van het SCP zijn verschillende hypotheses op te stellen.
- Stel 2 verschillende hypotheses op naar aanleiding van het onderzoek. Doe dit door de volgende zin in te vullen: Hoe …, hoe ….
- Benoem de afhankelijke variabele en de onafhankelijke variabele van de hypothese.
- Geef één hypothese over de objectieve kwaliteit van leven en één hypothese over de subjectieve kwaliteit van leven.

Europeanisering en Globalisering zijn processen die de sociale ongelijkheid in Nederland en tussen landen beïnvloeden. Er zijn nog meer processen die de sociale ongelijkheid in Nederland en tussen landen beïnvloeden.

1b Welke twee zijn te herkennen in de bron? Noem het proces met een verwijzing naar de bron.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 2 Agressie op het sportveld

Inleiding
In 2012 raakte een grensrechter na afloop van een amateurvoetbalwedstrijd ernstig gewond toen hij werd mishandeld door jonge voetballers. Hij overleed een dag later. In de media kreeg deze gebeurtenis veel aandacht. Het leidde tot een publiek en politiek debat over ongewenst gedrag en gewelddadige excessen in de sport.

Stel dat je de subjectieve (on)veiligheid in de sport onderzoekt door middel van enquêtes onder sporters. Je legt een aantal stellingen aan sporters voor, waarop zij met 'ja' of 'nee' kunnen reageren. Om wetenschappelijk verantwoorde conclusies uit de enquête te kunnen trekken, moeten deze stellingen aan bepaalde eisen voldoen. Hieronder staan twee stellingen die **niet** voldoen aan deze eisen:
a Ik heb het afgelopen jaar aangifte gedaan van een gewelddadig incident tijdens een sportwedstrijd. ja / nee
b Ik heb mij het afgelopen jaar soms een beetje onveilig gevoeld als ik aan het sporten was. ja / nee

2a Leg voor stelling a en stelling b uit waarom deze **niet** voldoen aan de wetenschappelijke eisen om verantwoorde conclusies over subjectieve (on)veiligheid in de sport te kunnen trekken.

Als tegenreactie op de toename van geweld en criminaliteit bij sportverenigingen zijn pedagogische coördinatoren aangesteld.

Enkele passages uit het onderzoeksrapport over pedagogische coördinatoren bij sportverenigingen

De drie sportverenigingen waar de pedagogisch coördinator werkte liggen in buurten met een lage sociaaleconomische status. De kans op opvoed- en opgroeiproblemen is in deze buurten groter dan in de meer welgestelde buurten, omdat relatief veel gezinnen er kampen met meervoudige problematiek. De werkzaamheden van de pedagogisch coördinator hadden als doel bij te dragen aan een duurzaam pedagogisch klimaat op de sportverenigingen. Een sportvereniging met een duurzaam pedagogisch klimaat is een sportvereniging waar:
a eenduidige gedragsregels gelden die bekend zijn bij de leden, ouders en vrijwilligers,
b trainers en teamleiders over didactische en pedagogische vaardigheden beschikken en
c ouders aanwezig zijn bij wedstrijden en trainingen en die helpen bij activiteiten die plaatsvinden op de sportvereniging.
Op de sportverenigingen waar de pedagogisch coördinator heeft gewerkt waren nog geen gedragsregels of waren deze bij veel (jeugd)leden en ouders nog onbekend. Bij een van de sportverenigingen is het gelukt om gedragsregels op te stellen en door flyers te verspreiden bij de sportvereniging.
Bij de sportverenigingen met een pedagogisch coördinator is het verloop onder de jeugdleden kleiner dan bij de twee sportverenigingen zonder pedagogisch coördinator. Het zou kunnen zijn dat dit komt doordat het pedagogisch klimaat op deze sportverenigingen positiever is dan op de sportverenigingen zonder pedagogisch coördinator. Een negatief pedagogisch klimaat op een sportvereniging kan immers een oorzaak zijn voor het opzeggen van een lidmaatschap.

naar: Verwey-Jonker Instituut (2013)

 © ThiemeMeulenhoff

Lees bovenstaande passages uit het onderzoeksrapport over pedagogische coördinatoren bij sportverenigingen.

2b Welke twee variabelen zijn onderzocht bij sportclubs die werken met een pedagogische coördinator?

2c Welke passage in de tekst verwijst naar een andere interveniërende variabele − behalve de afwezigheid van een pedagogische coördinator − die een verklaring kan zijn voor het verloop onder jeugdspelers? Licht je antwoord toe.

Opgave 3 Opvoedingswaarden

Tabel 1 laat enkele resultaten van het onderzoek van de Haagse Hogeschool zien. Een van de onderzoeksvragen was welke eigenschappen de inwoners belangrijk vinden om op kinderen en jongeren over te dragen of ze aan te leren.

tabel 1 belangrijkste eigenschappen voor kinderen om te leren

verantwoordelijkheidsgevoel	31,0%
rekening houden met anderen	27,1%
gehoorzaam zijn aan ouders	13,1%
gezond verstand tonen	22,5%
goed je best doen	6,4%

Toelichting
Aan inwoners van Den Haag is een aantal eigenschappen voorgelegd en gevraagd welke zij daarvan het belangrijkst vinden om op kinderen over te dragen of ze aan te leren. In de tabel staat voor elke eigenschap weergegeven hoeveel procent van de respondenten deze eigenschap het belangrijkste vindt (percentages zijn afgerond op één decimaal).

naar: Gemeente Den Haag (2008)

Voor het onderzoek zijn ruim 1000 inwoners van Den Haag telefonisch geïnterviewd. Een goed onderzoek voldoet aan de eis van representativiteit.

3a Welke van onderstaande kenmerken draagt het meeste bij aan de eis van representativiteit?
A Bij de selectie van de respondenten is rekening gehouden met achtergrondkenmerken, zoals leeftijd.
B Het begrip eigenschap is juist gedefinieerd.
C Het is voor de respondenten duidelijk dat zij slechts één eigenschap mogen kiezen.

3b Formuleer een hypothese die een veronderstelling over de werkelijkheid beschrijft die klopt met de gegevens uit tabel 1.

3c De telefonische interviews uit het Haags onderzoek werden in het Nederlands gevoerd. Welk effect heeft dit op de representativiteit van de steekproef?

3d Dit onderzoek is opgezet naar een Amerikaans onderzoek, waarin ook met interviews gewerkt werd. Noem twee nadelen aan het gebruik van interviews in een dergelijk grootschalig onderzoek als je het vergelijkt met het afnemen van enquêtes.

© ThiemeMeulenhoff

3e Behalve aan de eis van representativiteit moet het onderzoek nog aan twee andere eisen voldoen om een goed sociaalwetenschappelijk onderzoek te zijn. Welke eisen zijn dat en hoe kan achterhaald worden of dit onderzoek daaraan voldoet?

Opgave 4 De nieuwe werkwijze van jeugdgevangenissen

Stel dat je wilt onderzoeken welke factoren leiden tot minder recidive onder jongeren. Je trekt een steekproef onder ex-gedetineerde jongeren.

4a Leg uit aan welke eis de steekproef minimaal moet voldoen om geldige conclusies te kunnen trekken. Gebruik in je uitleg een eis van sociaalwetenschappelijk onderzoek.

Lees onderstaande tekst, waarin een samenvatting staat van de bevindingen van een onderzoek door Peer van der Helm, naar het leefklimaat in de grootste Justitiële Jeugdgevangenis van Nederland.

Zware jongens, zachte hand
Jeugdinrichtingen kiezen tegenwoordig voor ‘opvoeden’ in plaats van repressie. Het opsluiten zelf is al voldoende straf, is het idee. Over één ding wil onderzoeker Peer van der Helm duidelijk zijn. De nieuwe werkwijze in de Nederlandse jeugdgevangenissen is absoluut niet soft. Bij binnenkomst vinden de jongeren het ‘verschrikkelijk’ om hun smartphone in te leveren, vertelt Van der Helm. “Aan het gestructureerde leven in een jeugdgevangenis zijn ze niet gewend: vroeg opstaan, jezelf elke dag wassen, gezamenlijk ontbijten met mes en vork, verplicht naar school en verplicht therapie in de groep.” Groepsleiders geven met hun gedrag het goede voorbeeld en moeten de jongeren helpen bij het maken van keuzes. “Maar het valt de jongeren zeker niet mee om bijvoorbeeld autoriteit te respecteren, iets waar ze op straat vaak lak aan hadden.” Een jeugdgevangenis is zeker geen hotel, wil Van der Helm beklemtonen. “Het principe van rust, reinheid en regelmaat en daarnaast grenzen stellen zijn er belangrijk. Wie bijvoorbeeld wordt betrapt op soft drugs, verliest sommige privileges.” Daarmee komt Van der Helm op zijn stokpaardje: jongeren kunnen erop vooruitgaan als het leefklimaat in een inrichting goed is. “Zonder behandeling komen jongeren er crimineler uit dan ze erin komen. Met behandeling wordt een klein positief effect bereikt: 20 procent van de jongeren verlaat het criminele pad.”

naar: de Volkskrant, 2 oktober 2013

4b Formuleer een hypothese over het verminderen van recidive (na veroordeling opnieuw een strafbaar feit plegen) onder jonge delinquenten waarin je gebruikmaakt van de informatie uit bovenstaande tekst en waarin tevens de omschrijving van het kernconcept socialisatie in voorkomt.

4c Formuleer een hypothese over het verminderen van recidive onder jonge delinquenten waarin je gebruikmaakt van de informatie uit bovenstaande tekst en waarin tevens de omschrijving van het kernconcept gezag in voorkomt.

Onderzoeker Van der Helm stelt: “Jongeren kunnen erop vooruitgaan wat betreft het verminderen van hun criminele gedrag als het leefklimaat in een inrichting goed is”.
4d Wat is in deze hypothese de afhankelijke en wat de onafhankelijke variabele? Licht in je antwoord toe wat iets een afhankelijke variabele maakt en wat een onafhankelijke variabele.

4e Operationaliseer de onafhankelijke variabele die je bij vraag 4d hebt geformuleerd in twee concrete indicatoren. Maak daarbij gebruik van bovenstaande tekst.

© ThiemeMeulenhoff

Hints bij hoofdstuk 1.1

1a Een onafhankelijke variabele is de oorzaak dat de afhankelijke variabele verandert.

2a Subjectieve (on)veiligheid gaat over gevoelens van (on)veiligheid.

2c Bij een interveniërende variabele zoek je naar een andere oorzaak die het verband kan verklaren. Wat kan nog meer een oorzaak zijn van het verloop onder jeugdspelers?

3a De eis van representativiteit in onderzoek: de steekproef is een dwarsdoorsnede van de totale onderzoekspopulatie.

3b Een hypothese is een uitspraak die je doet over de werkelijkheid die je kunt toetsen. Je formuleert een hypothese dus niet als vraag.

3c De eis van representativiteit in onderzoek: de steekproef is een dwarsdoorsnede van de totale onderzoekspopulatie.

© ThiemeMeulenhoff

Uitwerkingen bij hoofdstuk 1.1

Opgave 1 Kwaliteit van leven

1a
- Hoe meer bezit van consumptiegoederen, hoe beter de leefsituatie van ouderen. Afhankelijke variabele: leefsituatie van ouderen.
- Onafhankelijke variabele: het bezit van consumptiegoederen.
- Hoe minder sociale cohesie in een buurt is, hoe vaker mensen ontevreden zijn over het leven.
- Afhankelijke variabele: ontevredenheid over het leven
- Onafhankelijke variabele: sociale cohesie in een buurt.

1b **Informatisering en digitalisering**, in de bron wordt gezegd dat basale computervaardigheden ook van belang zijn voor de kwaliteit van leven.
Stijging opleidingsniveau, in de bron wordt gezegd dat mensen met een lagere opleiding minder tevreden zijn met het leven.

Opgave 2 Agressie op het sportveld

2a Stelling a meet niet wat je wilt meten, omdat de stelling eerder over objectieve dan subjectieve veiligheid gaat.
Of
Stelling a is onduidelijk geformuleerd, omdat wat een ‘gewelddadig incident’ is door respondenten verschillend kan worden gedefinieerd.
Stelling b is onduidelijk geformuleerd, omdat de woorden ‘soms’ en ‘een beetje’ door respondenten verschillend geïnterpreteerd kunnen worden.

2b Voorbeelden van variabelen:
- duurzaam pedagogisch klimaat
- gedragsregels
- verloop onder de jeugdleden

2c Het feit dat onderzochte sportverenigingen liggen in buurten met relatief veel gezinnen die kampen met meervoudige opvoed- en opgroeiproblemen. Deze problemen zouden ook een verklaring kunnen zijn voor het verloop onder jeugdleden.

Opgave 3 Opvoedingswaarden

3a **A**

3b Een voorbeeld van een dergelijke hypothese luidt:
Inwoners uit Den Haag vinden het belangrijker om kinderen verantwoordelijkheidsgevoel bij te brengen dan om ze te leren hun best te doen.

Toelichting
In de hypothese moet per se opgenomen zijn dat het om de Haagse bevolking gaat (alleen daar is het onderzoek gehouden). Het mag verder niet als een vraag geformuleerd zijn maar in een stelling omdat een hypothese een ‘toetsbare veronderstelling over de werkelijkheid is.

3c Het onderzoek is niet representatief voor het niet-Nederlandssprekende deel van de Haagse bevolking. Je kunt dus niet zeggen dat het onderzoek representatief is voor de hele Haagse bevolking.

3d
- Telefonische interviews afnemen kost veel tijd omdat mensen vaak niet thuis zijn. Een enquête kun je opsturen en dan bepalen mensen zelf wanneer ze die invullen.
- Interviewers wijken gemakkelijker van hun vragenlijst af, als mensen iets niet begrijpen. In een enquête zijn alle vragen hetzelfde.

3e De eis van betrouwbaarheid. Daar kun je achter komen door ditzelfde onderzoek in een andere grote stad te herhalen.
De eis van validiteit. Meet je werkelijk in dit onderzoek wat je wil meten? Door middel van een vooronderzoek kan nagegaan worden of respondenten de vragen begrijpen. Immers als deelnemers een ander begrip hebben van wat er staat in de vraag, neemt de validiteit af.

Opgave 4 De nieuwe werkwijze van jeugdgevangenissen

4a De ex-gedetineerde jongeren uit de steekproef moeten in kenmerken (zoals geslacht) overeenkomen met de kenmerken van alle ex-gedetineerde jongeren (over wie je conclusies in je onderzoek wilt trekken). De onderzochte jongeren (de steekproef) zijn dan representatief voor alle jongeren over wie je conclusies wilt trekken (de onderzoekspopulatie). Representativiteit is een eis van sociaalwetenschappelijk onderzoek.

4b Een voorbeeld van een juiste hypothese:
De overdracht van de waarden ‘rust, reinheid en regelmaat’ draagt bij aan een kleine vermindering van recidive onder jonge delinquenten.

Toelichting
Uit de hypothese moet blijken dat het kernconcept socialisatie op de juiste manier gebruikt wordt in combinatie met informatie uit de tekst die toe te passen is op het kernconcept socialisatie.

4c Een voorbeeld van een juiste hypothese:
Het opnieuw leren accepteren van het gezag van bijvoorbeeld groepsleiders draagt bij aan een kleine vermindering van recidive onder jonge delinquenten.

Toelichting
Uit de hypothese moet blijken dat het kernconcept gezag op de juiste manier gebruikt wordt in combinatie met informatie uit de tekst die toe te passen is op het kernconcept gezag.

4d De onafhankelijke variabele is het goede leefklimaat in een inrichting.
De afhankelijke variabele is het verminderen van het criminele gedrag.
Omdat de onderzoeker gekeken heeft of het criminele gedrag vermindert en hoeveel dan, als er een goed leefklimaat is.

4e Voorbeeld van een juist antwoord:
- Er is sprake van een goed leefklimaat in een inrichting als er sprake is van opvoeden en niet van straffen (eerste indicator) en als groepsleiders met hun gedrag het goede voorbeeld geven (tweede indicator).

Of
- Er is sprake van een goed leefklimaat als er sprake is van een vaste dagindeling (eerste indicator) en als jongeren die betrapt worden op softdrugs hun privileges verliezen (tweede indicator).

1.2 Argumentatievaardigheden

Opgave 5 Arbeidsmigratie in goede banen

Enkele passages uit het rapport 'Arbeidsmigratie in goede banen'

Huisvesting
Er is onvoldoende woningaanbod voor arbeidsmigranten. Dit komt doordat de toestroom is onderschat en er onvoldoende zicht is op het aantal arbeidsmigranten. Ook is het onduidelijk hoe de verantwoordelijkheden verdeeld zijn op dit vlak tussen werkgevers, woningcorporaties en gemeenten. Slechte huisvesting wordt geaccepteerd door de arbeidsmigrant, die zo laag mogelijke woonkosten wil hebben. Het kabinet heeft diverse acties in gang gezet, zoals prestatieafspraken over de bouw van logiesachtige huisvesting en regelgeving voor het ombouwen van kantoren en andere panden naar huisvesting voor arbeidsmigranten.

Leefbaarheid
Overlast op macroniveau is beperkt, maar lokaal doen zich wel degelijk problemen voor. De commissie beveelt aan voorlichting te geven over de leefregels in de openbare ruimte en op het werk in Nederland, ook in landen van herkomst. Criminaliteit gepleegd in Nederland door mensen uit Midden- en Oost-Europa is niet zozeer toe te schrijven aan arbeidsmigranten, maar juist aan mensen die louter met een crimineel motief naar Nederland komen. Dit leidt tot een slecht imago van arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa.

Integratie, onderwijs en taal
Op sommige scholen waar veel kinderen van Midden- en Oost-Europeanen zitten, doen zich knelpunten voor. In reactie op signalen van scholen heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW) maatregelen genomen. In aanvulling hierop beveelt de commissie aan de leerplichtambtenaar actief kinderen te laten opsporen in buurten waar veel kinderen uit Midden- en Oost-Europa wonen die onder de leerplicht vallen, die recht hebben op onderwijs, maar hier geen gebruik van maken.

naar: Tijdelijke commissie Lessen uit recente arbeidsmigratie (2011)

5a Formuleer een standpunt over arbeidsmigratie binnen de Europese Unie dat past bij de liberale ideologie.
Noem vervolgens een liberaal ideologisch uitgangspunt dat past bij het geformuleerde standpunt.

5b Formuleer je eigen standpunt of de overheid instrumenten in moet zetten om arbeidsmigratie in goede banen te leiden op het terrein van arbeid. Gebruik in je argumentatie de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.

© ThiemeMeulenhoff

Hints bij hoofdstuk 1.2

5a Gebruik het ideologische uitgangspunt van *een vrije markt*.

5b De overheid kan middelen inzetten om de maatschappelijke positie van arbeidsmigranten te verbeteren.

Uitwerkingen bij hoofdstuk 1.2

Opgave 5 Arbeidsmigratie in goede banen

5a Een juist antwoord bevat:
- formulering van een juist standpunt
- noemen van een juist bijbehorend ideologisch uitgangspunt (indien juist standpunt geformuleerd)

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Vrij verkeer van personen binnen de Europese Unie draagt bij aan de welvaart van de inwoners van de Europese Unie.
- Het standpunt past bij het ideologische uitgangspunt van een vrije markt.

5b Een juist antwoord bevat:
- een formulering van juiste argumenten voor het eigen standpunt
- het op de juiste manier gebruiken van elementen van het kernconcept sociale ongelijkheid in de argumentatie

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Ja, de overheid moet er zorg voor dragen dat arbeidsmigranten niet in een achtergestelde positie belanden. Dit kan bijvoorbeeld door beter toezicht te houden op het naleven van het betalen van het minimumloon, en het zorgen voor dezelfde arbeidsvoorwaarden als de Nederlandse arbeiders.
  Want anders is er sprake van sociale ongelijkheid tussen de Nederlandse en buitenlandse arbeiders, omdat het migrant-zijn leidt tot een ongelijke maatschappelijke positie.

Of
- Nee, de overheid moet zich zo min mogelijk met de arbeidsmarkt bemoeien.
  Het initiatief moet bij de migranten zelf liggen. Als migranten een verschil in maatschappelijke positie ervaren tussen Nederlandse arbeiders en henzelf moeten zij zelf initiatieven nemen om dit te verminderen.

© ThiemeMeulenhoff

1.3 Statistische informatie interpreteren

Opgave 6 Hoe betrokken zijn Nederlanders?

Onderstaande tabel laat de verschillen zien in maatschappelijke participatie en betrokkenheid tussen verschillende soorten bevolkingsgroepen. De bovenste rij is het landelijk gemiddelde van maatschappelijke participatie en betrokkenheid: zo biedt 27 procent van de Nederlanders kosteloze hulp aan bijvoorbeeld zieke familieleden (informele hulp). In de rijen daaronder staan voor de verschillende bevolkingsgroepen, zoals man of vrouw, vervolgens de verschillen ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Zo bieden mannen gemiddeld 1 procent minder informele hulp dan het landelijk gemiddelde (−1, dus 26 procent), terwijl vrouwen 1 procent meer dan het landelijk gemiddelde informele hulp bieden (+1, dus 28 procent).

Bekijk onderstaande tabel

tabel 2 maatschappelijke participatie en betrokkenheid, bevolking van 16 jaar en ouder, 2017-2018 (in procenten)

	Informele hulp[1]	**Vrijwilligers-werk[2]**	**Collectieve actie[3]**	**Politiek geïnteresseerd[4]**	**Leest wel eens de krant[5]**
Bevolkingspercentage	27	30	24	61	46
Afwijkingen hiervan					
Opleidingsniveau					
laag	-5	-7	-14	-27	-20
middelbaar	0	-4	0	-2	-2
hoog	+3	+10	+9	+20	+16
sekse					
man	-1	+1	0	+10	+10
vrouw	+1	-1	0	-10	-10
Leeftijd					
18-34 jaar	-13	-12	-5	-9	-17
35-64 jaar	+6	+3	+3	-1	+1
ouder dan 64 jaar	-3	+2	-4	+8	+15

1 Biedt kosteloze hulp aan zieke of gehandicapte familieleden, kennissen of buren.
2 Verricht vrijwilligerswerk, dat wil zeggen: onbetaald werk ten behoeve van of georganiseerd door een instelling of vereniging.
3 Heeft zich in de afgelopen twee jaar wel eens samen met anderen ingespannen voor een lokale, nationale of internationale kwestie.
4 Is tamelijk of zeer geïnteresseerd in de politiek.
5 Leest regelmatig over de politiek in ons land, bijv. in de krant

Uit tabel 2 blijkt dat er verschillen zijn in politieke betrokkenheid tussen groepen in de samenleving.

6a Leg met behulp van tabel 2 uit dat verschillen in cultureel kapitaal onder de bevolking gevolgen kunnen hebben voor de representativiteit van politieke besluiten.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 7 Sociaal vertrouwen en sociale zekerheid in Europa

In figuur 1 is voor een aantal Europese landen de mate van sociale uitsluiting, de reikwijdte van de sociale zekerheid en het sociaal vertrouwen in kaart gebracht. Opvallend is de positie van Zweden, Denemarken en Finland.

Bekijk figuur 1.

figuur 1 score voor sociale uitsluiting, reikwijdte van de sociale zekerheid en het sociaal vertrouwen, per land

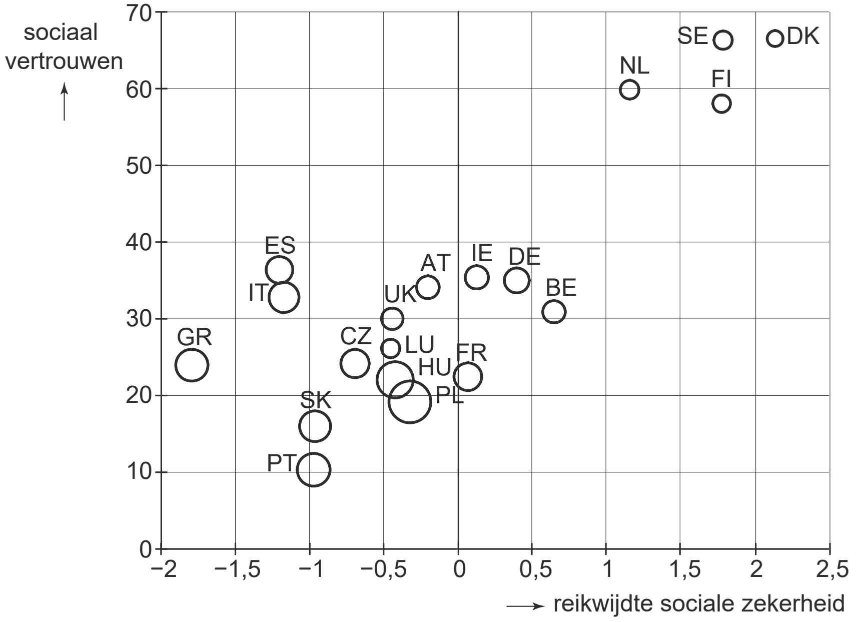

7a Wat is de samenhang tussen de reikwijdte van de sociale zekerheid en de mate van sociaal vertrouwen in bovenstaande figuur?

7b Geef een **verklaring** voor de samenhang tussen de reikwijdte van de sociale zekerheid en het sociaal vertrouwen in Zweden, Denemarken en Finland. Leg je verklaring uit en maak daarbij gebruik van de omschrijvingen van de kernconcepten sociale ongelijkheid en sociale cohesie.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 8 Religie en integratie

Bekijk figuur 2 en 3.
Fleischmann geeft een verklaring voor onderwijsachterstanden. Onderwijsachterstanden komen volgens haar "door de sociale achtergrond van de ouders. Men heeft met de gastarbeiders een laaggeschoolde groep hierheen gehaald. En we weten allemaal dat kinderen van laaggeschoolde ouders het zelf ook niet zo goed doen op school." In figuur 2 en 3 is te zien dat periodes waarin leerlingen hun prestaties verbeterden, worden afgewisseld met periodes waarin weinig verbetering (en soms zelfs verslechtering) plaatsvindt. In de periodes met minder verbetering zaten de lange schoolvakanties.

figuur 2 leesvaardigheid

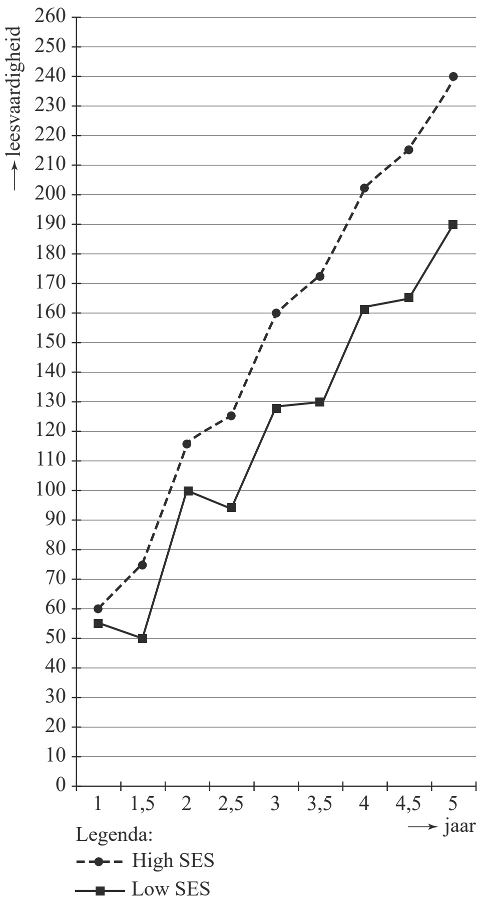

figuur 3 wiskundevaardigheid

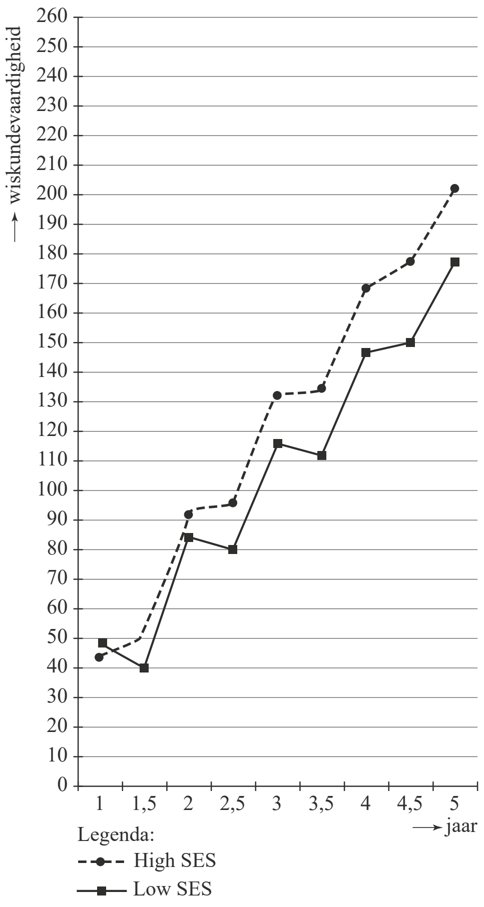

8a Leg uit of de gegevens in figuur 2 en 3 deze verklaring van Fleischmann ondersteunen. Verwerk in je uitleg de lange schoolvakanties en verschillen in cultureel kapitaal.

Opgave 9 Opvattingen over politiek en samenleven

Gebruik tabel 3.

De gegevens uit tabel 3 gaan over het vertrouwen in de democratie en vertrouwen in andere mensen. De opvattingen van de mensen zijn gekoppeld aan hun opleidingsniveau.

tabel 3 Verschillen in opvattingen over de politiek en samenleven in 2017-2018 gekoppeld aan opleidingsniveau.

	Is (tamelijk) tevreden met het functioneren van de democratie[6]	Geeft politiek een voldoende voor vertrouwen[7]	Heeft vertrouwen in andere mensen[8]	Zegt tamelijk of zeer geïnteresseerd te zijn in politiek	Wil meer inspraak van burgers op het bestuur van de gemeente en provincie
Lager opgeleiden	68%	43%	30%	34%	53%
Middelbaar opgeleiden	76%	53%	50%	59%	43%
Hoger opgeleiden	86%	72%	76%	81%	36%

naar: Sociaal en Cultureel planbureau (2018)

6 Antwoorden op de vraag: 'In hoeverre bent u tevreden over de wijze waarop de democratie in Nederland functioneert?
7 Antwoorden op de vraag 'Heeft u voldoende of onvoldoende vertrouwen in de politiek?'
8 Antwoorden op de vraag: 'Vindt u over het algemeen dat de meeste mensen wel te vertrouwen zijn of vindt u dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn in de omgang met mensen?'

9a Leg met behulp van tabel 3 uit dat de gegevens van deze tabel in verband te brengen zijn met het hoofdconcept verhouding.
Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het hoofdconcept verhouding
- de omschrijving van een kernconcept dat hoort bij het hoofdconcept verhouding
- een gegeven uit tabel 3

9b Leg met behulp van tabel 3 uit dat de gegevens van deze tabel in verband te brengen zijn met het hoofdconcept binding.
Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het hoodconcept binding
- de omschrijving van een kernconcept dat hoort bij het hoofdconcept binding
- een gegeven uit tabel 3

Opgave 10 Inkomensongelijkheid

Bij deze opgave hoort tabel 4

In 2014 verscheen de publicatie 'Hoe ongelijk is Nederland?' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR). De WRR beschrijft in deze publicatie mogelijke oorzaken en gevolgen van inkomensongelijkheid en vergelijkt de inkomensongelijkheid in Nederland met die in andere landen (tabel 4).

tabel 4 Inkomensongelijkheid voor en na herverdeling via belastingen en sociale zekerheid in verschillende landen, 2000-2005

land	Gini-coëfficiënt voor belastingen en sociale zekerheid	Gini-coëfficiënt na belastingen en sociale zekerheid
Verenigde Staten	0,57	0,42
Noorwegen	0,57	0,37
Nederland	0,57	0,33
Spanje	0,57	0,38

Toelichting
De Gini-coëfficiënt is een getal voor de mate van ongelijkheid. Het is een getal tussen 0 en 1. Bij 0 is er volledige inkomensgelijkheid (iedereen heeft hetzelfde inkomen). Bij 1 is er volledige inkomensongelijkheid (één persoon heeft al het inkomen en de rest van de mensen heeft geen inkomen). Dus hoe dichter het getal bij de 1 zit, hoe groter de ongelijkheid.

naar: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2014)

In tabel 4 is voor de Verenigde Staten, Noorwegen, Nederland en Spanje vergeleken welk effect herverdeling via belastingen en sociale zekerheid op de inkomensongelijkheid heeft.

Politieke stromingen verschillen in opvatting over inkomensverschillen.

10a Geef de opvatting van de socialistische/sociaaldemocratische stroming over herverdeling van inkomens.

10b Leg uit welk gegeven van welk land uit tabel 4 het best past bij de socialistische / sociaaldemocratische stroming. Gebruik in je uitleg tabel 4.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 11 Jeugdwerkloosheid in Europa

Bekijk figuur 4.

figuur 4 niet-onderwijsvolgende jongeren van 15 tot 27 jaar die in aanraking zijn geweest met de politie[9], naar startkwalificatie[10], en werkloosheid, 2006-2008 in Nederland

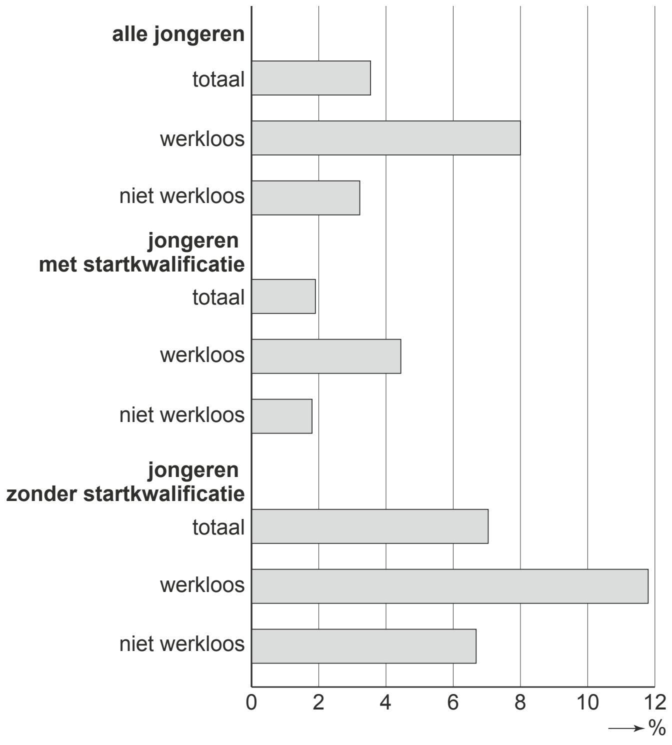

naar: CBS Sociaaleconomische trends, 2011

9 jongeren tegen wie proces-verbaal is opgemaakt omdat zij verdacht werden van een misdrijf
10 Een startkwalificatie heb je als je na het verlaten van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) nog een beroepsopleiding volgt van minimaal twee jaar. Ook een afgeronde havo- of vwo-opleiding wordt als een startkwalificatie beschouwd.

Het kabinet-Rutte II wilde voortijdige schooluitval tegengaan. Er is onderzoek gedaan naar de relatie tussen voortijdige schooluitval en criminaliteit.

11a
- Wat is in figuur 4 het verschil tussen de jongeren met en zonder startkwalificatie?
- Leg met behulp van een theorie ter verklaring van criminaliteit uit hoe dit verschil tussen de jongeren te verklaren is.

Bekijk tabel 5.

11b Leg met behulp van tabel 5 uit welke samenhang er is tussen sociale ongelijkheid en sociale cohesie. Gebruik in je uitleg de omschrijvingen van de kernconcepten sociale ongelijkheid en sociale cohesie.

© ThiemeMeulenhoff

tabel 5 vertrouwen onder Europese jongeren[11], 2008

Soort vertrouwen	jongeren die werken en/ of studeren	jongeren die niet werken en niet studeren
de meeste mensen zijn te vertrouwen[12]	4.9	4.4
de meeste mensen proberen eerlijk te zijn[13]	5.5	4.8
vertrouwen in nationaal parlement[14]	4.5	3.9
vertrouwen in politici[15]	3.5	3.0
vertrouwen in politiek partijen[16]	3.6	3.1
vertrouwen in het rechtsstelsel[17]	5.2	4.6
vertrouwen in de politie[18]	5.7	5.2

11 jongeren tussen 15-29 jaar uit 22 lidstaten van de Europese Unie
12 score op een schaal van 0 ('je kunt niet voorzichtig genoeg zijn') tot 10 ('de meeste mensen zijn te vertrouwen')
13 score op een schaal van 0 ('de meeste mensen zouden proberen misbruik van mij te maken') tot 10 ('de meeste mensen zouden proberen eerlijk te zijn')
14 score op een schaal van 0 ('helemaal geen vertrouwen') tot 10 ('volledig vertrouwen')
15 score op een schaal van 0 ('helemaal geen vertrouwen') tot 10 ('volledig vertrouwen')
16 score op een schaal van 0 ('helemaal geen vertrouwen') tot 10 ('volledig vertrouwen')
17 score op een schaal van 0 ('helemaal geen vertrouwen') tot 10 ('volledig vertrouwen')
18 score op een schaal van 0 ('helemaal geen vertrouwen') tot 10 ('volledig vertrouwen')

In tabel 5 staan gegevens over het vertrouwen dat jongeren hebben in onder andere rechtsstatelijke instituties.

11c Leg uit dat er een verband kan zijn tussen de subjectieve (on)veiligheid en het gezag van rechtsstatelijke instituties.
Gebruik in je uitleg:
- een voorbeeld van een rechtsstatelijke institutie;
- de omschrijving van het kernconcept gezag.

Opgave 12 De positie van huishoudelijk werkers

Gebruik tabel 6.

Sjoukje Botman heeft onderzoek gedaan naar migranten die huishoudelijk werk verrichten in Amsterdam. In tabel 7 staan gegevens uit dit onderzoek over deze migranten.

12a Leg uit dat in tabel 6 een geglobaliseerde samenleving te herkennen is.
Gebruik in je uitleg:
- een voorbeeld uit tabel 6;
- de omschrijving van het kernconcept globalisering.

tabel 6 inkomsten van migranten uit huishoudelijk werk in Amsterdam

naam	herkomstland	laatste loon in herkomstland per maand	huidige inkomsten per maand	bestemmingen inkomen
Molly	Filipijnen 300 euro[19]	1000 euro	300 euro per maand	naar familie + sparen
Denissa	Colombia	90 euro	900 euro	
Pia	Portugal	500 euro	800 euro	
Jesse	Indonesië	100 euro	1500 euro	300 euro per maand naar familie
Evan	Filipijnen	200 euro[20]	1500 euro	800 euro per maand
Felice	Filipijnen	560 euro[21]	1100 euro	sporadisch geld sturen aan familie
Janelle	Filipijnen	75 euro	1950 euro	700 euro per maand naar gezin, studie kinderen
Ilonka	Slowakije	150 euro	800 euro	
Larysa	Oekraïne	150 euro	1000 euro	200 euro per maand naar ouders
Ieva	Litouwen	--	1000 euro	50 euro per maand naar moeder
Camille	Ghana	--	800 euro	
Andreia	Brazilië	100 euro	1500 euro	sparen voor studie
Natasja	Rusland	200 euro	1900 euro	

naar: proefschrift van Sjoukje Botman (2011)

19 op Cyprus (in plaats van herkomstland)
20 in Oman (in plaats van herkomstland)
21 in Oman (in plaats van herkomstland)

Opgave 13 Arbeidsmarktpositie van niet-westerse migranten

Bij deze opgave hoort figuur 5.

Inleiding
In 2014 verscheen van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) een rapport over de participatie van niet-westerse migranten op de arbeidsmarkt in Nederland.
Het SCP heeft onderzocht in hoeverre niet-westerse migranten (met verschillende posities op de arbeidsmarkt) sociale contacten onderhouden met autochtone Nederlanders en met leden van de herkomstgroep.

figuur 5 sociale contacten van niet-westerse migranten met autochtone Nederlanders en met leden van de herkomstgroep, naar arbeidsmarktpositie, vier migrantengroepen[22], samen (in procenten)

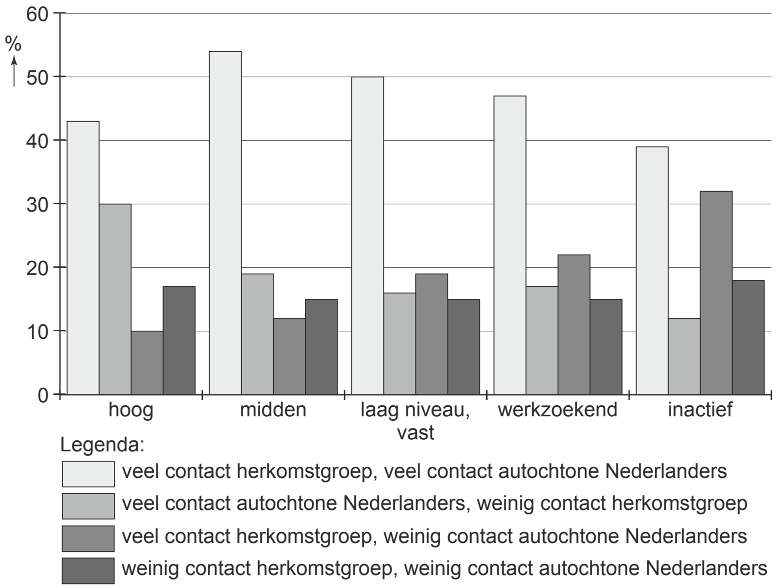

22 vier migrantengroepen: Turks, Marokkaans, Antilliaans, Surinaams

13a Leg uit welke conclusie op grond van figuur 5 te trekken is over de sociale contacten die niet-westerse migranten met een laag beroepsniveau hebben met autochtone Nederlanders. Gebruik in je uitleg figuur 5.

13b Wat is in figuur 5 de samenhang tussen arbeidsmarktpositie en het hebben van sociale contacten met leden van de herkomstgroep?
Gebruik in je antwoord de gegevens uit figuur 5 over de groepen niet-westerse migranten die contact hebben met leden van de herkomstgroep en **weinig** contact met autochtone Nederlanders.

13c Leg uit dat in deze samenhang de kernconcepten sociale ongelijkheid en sociale cohesie te herkennen zijn. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid;
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

© ThiemeMeulenhoff

Hints bij hoofdstuk 1.3

6a Hoger opgeleiden hebben over het algemeen meer cultureel kapitaal dan lager opgeleiden.

7b Gebruik in je verklaring een oorzaak-gevolgrelatie tussen de kernconcepten sociale (on)gelijkheid en sociale cohesie.

8a Cultureel kapitaal zijn culturele competenties, waaronder kennis, houdingen, opvattingen en smaak die kenmerkend zijn voor hoge sociale posities.

9a Het gaat om de verschillen tussen laag- en hoogopgeleide mensen (en de manier waarop er in sociale zin vorm wordt gegeven aan deze verschillen).

9b Het gaat om de relatie die men voelt met de politiek.

11a Verklaringen voor het ontstaan van crimineel gedrag zijn de bindingstheorie, de anomietheorie, de rationele-keuzetheorie en de etiketteringtheorie.

© ThiemeMeulenhoff

Uitwerkingen bij hoofdstuk 1.3

Opgave 6 Hoe betrokken zijn Nederlanders?

6a Voorbeeld van een juist antwoord:
- Uit tabel 2 is bij de meeste soorten van maatschappelijke participatie en betrokkenheid af te lezen dat hoogopgeleiden (dus met relatief meer cultureel kapitaal) meer dan het landelijk gemiddelde maatschappelijk participeren en betrokken zijn en laagopgeleiden (dus met relatief minder cultureel kapitaal) minder dan het landelijk gemiddelde maatschappelijk participeren en betrokken zijn. Hoogopgeleiden zullen hierdoor beter hun eisen en belangen kenbaar kunnen maken bij politici dan laagopgeleiden. Dit kan ertoe leiden dat er bij politieke besluiten onvoldoende rekening wordt gehouden met de eisen en belangen van laagopgeleiden / dat laagopgeleiden zich niet herkennen in politieke besluiten. Er is dan sprake van een geringe representativiteit van politieke besluiten.

Of
- Uit tabel 2 is af te lezen dat hoogopgeleiden (dus met relatief meer cultureel kapitaal) meer dan het landelijk gemiddelde politiek geïnteresseerd zijn en laagopgeleiden (dus met relatief minder cultureel kapitaal) minder dan het landelijk gemiddelde politiek geïnteresseerd zijn.
  Meer politieke interesse bij hoogopgeleiden kan tot gevolg hebben dat er bij hoogopgeleiden meer electorale participatie (het stemmen bij verkiezingen) is dan bij laagopgeleiden. Dit kan ervoor zorgen dat de volksvertegenwoordiging geen goede representatie is van de bevolking.
  Een geringe representatie kan ertoe leiden dat er bij politieke besluiten onvoldoende rekening wordt gehouden met de eisen en belangen van laagopgeleiden / dat laagopgeleiden zich niet herkennen in politieke besluiten. Er is dan sprake van een geringe representativiteit van politieke besluiten.

Opgave 7 Sociaal vertrouwen en sociale zekerheid in Europa

7a Voorbeeld van een juist antwoord:
- In figuur 1 is te zien dat voor veel landen geldt dat hoe groter de reikwijdte van de sociale zekerheid, hoe groter het sociaal vertrouwen / hoe kleiner de reikwijdte van de sociale zekerheid, hoe kleiner het sociaal vertrouwen.

Of
- In figuur 1 is te zien dat voor veel landen geldt dat hoe groter het sociaal vertrouwen, hoe groter de reikwijdte van de sociale zekerheid / hoe kleiner het sociaal vertrouwen, hoe kleiner de reikwijdte van de sociale zekerheid .

7b Voorbeeld van een juiste uitleg:
- Een stelsel van sociale zekerheid met een grote reikwijdte zorgt voor een groter sociaal vertrouwen.
  Door een stelsel van sociale zekerheid met een grote reikwijdte is er relatief minder sociale ongelijkheid.
  Minder sociale ongelijkheid betekent dat mensen die bijvoorbeeld werkloos, gehandicapt of arbeidsongeschikt zijn, een redelijk bestaansminimum kunnen handhaven en daardoor kunnen blijven participeren in de samenleving.
  Maatschappelijke participatie kan de sociale cohesie tussen mensen in de samenleving bevorderen en daardoor het sociaal vertrouwen doen toenemen.

Of
- Een groot sociaal onderling vertrouwen tussen mensen zorgt voor meer draagvlak voor een stelsel van sociale zekerheid met een grote reikwijdte.

  Een groot onderling vertrouwen tussen mensen duidt op een sterke sociale cohesie in de samenleving.
  Een sterke sociale cohesie zorgt ervoor dat mensen minder bereid zijn om sociale ongelijkheid te accepteren.
  Mensen zijn dus meer bereid om financieel bij te dragen aan een stelsel van sociale zekerheid met een groot bereik (omdat mensen vertrouwen dat belastingen en premies die zij afdragen om het stelsel te bekostigen niet worden misbruikt door anderen).

Opgave 8 Religie en integratie

8a Ja, de gegevens in figuur 2 en 3 ondersteunen de verklaring van Fleischmann.
- Figuur 2 en 3 laten zien dat scholieren met ouders met een hoge sociaaleconomische status hoger scoren dan scholieren met ouders met een lage sociaaleconomische status. En dat die verschillen vooral optreden in de periodes waarin de lange schoolvakanties vallen.
- De vakanties zijn de perioden waarin de verschillen in cultureel kapitaal het sterkst effect hebben op de verschillen in schoolprestaties. Cultureel kapitaal zijn culturele competenties, waaronder kennis, houdingen, opvattingen en smaak van de ouders die zij meegegeven aan hun kinderen. De culturele bagage (het cultureel kapitaal) van ouders met een hoge sociaaleconomische status sluit beter aan bij de eisen die het onderwijs stelt. Deze ouders geven hun kinderen houdingen en vaardigheden (o.a. taal en rekenen) mee waardoor deze beter kunnen presteren op school. Kinderen van ouders met een lage sociaaleconomische status lopen meer kans achter te blijven op het gebied van taal en rekenen in de vakantieperioden, omdat ze op het gebied van taal en rekenen minder gestimuleerd worden door hun ouders. Door dat verschil in cultureel kapitaal lopen ze in de loop van de jaren een achterstand op, waardoor ze minder kansen hebben in het onderwijs.

Opgave 9 Opvattingen over politiek en samenleven

9a Een juist antwoord bevat:
- juist gebruik van het hoofdconcept verhouding
- juist gebruik van een kernconcept dat aan bod komt bij het hoofdconcept verhouding
- gebruik van een juist gegeven uit tabel 3 (indien kernconcept juist gebruikt)

Voorbeeld van een juist antwoord:
Tabel 3 is in verband te brengen met het hoofdconcept verhouding, omdat het gaat over de verschillen tussen wat hoger en lager opgeleiden over politiek en samenleven denken. Het kernconcept dat hierbij hoort, is macht. Lager opgeleiden willen meer inspraak hebben op het bestuur van de gemeente en de provincie dan hoger opgeleiden (53% lager opgeleiden tegenover 36 hoger opgeleiden). Inspraak in het bestuur is een hulpbron die zorgt voor het behalen van je eigen doelstellingen.

9b Een juist antwoord bevat:
- juist gebruik van het hoofdconcept binding
- juist gebruik van een kernconcept dat aan bod komt bij het hoofdconcept binding
- gebruik van een juist gegeven uit tabel 3 (indien kernconcept juist gebruikt)

Voorbeeld van een juist antwoord:
Tabel 3 is in verband te brengen met het hoofdconcept binding, omdat het gaat over de relatie die de mensen voelen met de politiek. Het kernconcept dat hierbij past, is representativiteit. Uit de tabel kun je opmaken dat lager opgeleiden minder tevreden zijn over de politiek dan hoger opgeleiden (68% lager opgeleiden tegenover 86% hoger

opgeleiden). Dit wijst erop dat politieke besluiten meer overeenkomen met de wensen en behoeften van hoger opgeleiden dan met de wensen en behoeften van lager opgeleiden.

Opgave 10 Inkomensongelijkheid

10a Volgens de socialistische/sociaaldemocratische stroming heeft de overheid een grote rol in de herverdeling van inkomens.

10b In tabel 4 is in Nederland het verschil tussen de Gini-coëfficiënt voor en na de inzet van belastingen en sociale zekerheid het grootst. Het relatief grote verschil in Nederland kan een indicatie zijn van relatief veel belastingheffing en sociale zekerheid om de inkomens te herverdelen. Veel belastingheffing en sociale zekerheid duidt op een relatief grote rol van de overheid om inkomensverschillen te verkleinen. Het relatief grote verschil in Nederland past dus het best bij de socialistische/sociaaldemocratische stroming.

Opgave 11 Jeugdwerkloosheid in Europa

11a Voorbeeld van een juist antwoord:
- Het percentage jongeren tegen wie proces-verbaal is opgemaakt omdat zij verdacht werden van een misdrijf is ongeveer 5 procentpunt lager onder jongeren met startkwalificatie dan onder jongeren zonder startkwalificatie.
- Onderwijs dat resulteert in startkwalificatiebezit is volgens de bindingstheorie een voorbeeld van een maatschappelijke binding van jongeren.
- Door actieve participatie op school zullen jongeren zich volgens de bindingstheorie eerder aan de heersende normen en ideeën binden. Deze bindingen kunnen remmend werken op criminele impulsen en kunnen verklaren waarom jongeren met startkwalificatie minder vaak verdacht zijn van een misdrijf dan jongeren zonder startkwalificatie.

Of
- Volgens de rationele-keuzetheorie zullen door het bezit van een startkwalificatie de kosten van het plegen van een misdrijf toenemen ten opzichte van de baten. Jongeren zullen namelijk bij het plegen van een misdrijf rekening houden met de (hogere) kosten van het verliezen van betere kansen op de arbeidsmarkt. De toename van de kosten kan dus verklaren waarom jongeren met startkwalificatie minder vaak verdacht zijn van een misdrijf dan jongeren zonder startkwalificatie.

11b Een juist antwoord bevat:
- beschrijving van juiste samenhang uit tabel 5
- juist gebruik van kernconcept sociale ongelijkheid
- juist gebruik van kernconcept sociale cohesie

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Uit tabel 5 blijkt dat jongeren die **niet** werken en **niet** studeren gemiddeld minder vertrouwen in medemens en instituties hebben dan jongeren die wel werken en/of studeren.
- Het hebben van werk of het volgen van een studie leidt over het algemeen tot een betere **maatschappelijke positie** dan het niet hebben van werk of niet volgen van een studie. De **verschillen** tussen wel en niet werken/studeren duiden dus op een vorm van sociale ongelijkheid.
- Verschillen in de mate van vertrouwen in medemens en instituties kan duiden op verschillen in de mate van sociale cohesie omdat de mate van vertrouwen een indicator is van de mate waarin men het **gevoel heeft lid te zijn van dezelfde gemeenschap**.

© ThiemeMeulenhoff

11c Een juist antwoord bevat:
- juist leggen van verband tussen gezag en subjectieve (on)veiligheid
- juist gebruik van rechtsstatelijke institutie
- juist gebruik van kernconcept gezag

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Gevoelens van onveiligheid onder jongeren kunnen leiden tot een afname van het vertrouwen in bijvoorbeeld de rechterlijke macht, omdat de jongeren vinden dat de straffen die rechters opleggen niet streng genoeg zijn.
  Een afname van het vertrouwen in rechters kan vervolgens zorgen voor een afname van hun gezag. Dit betekent dat jongeren de **macht** van de rechters om criminaliteit aan te pakken als minder **legitiem** ervaren.

Opgave 12 De positie van huishoudelijk werkers

12a Een juist antwoord bevat:
- voorbeeld uit tabel 6 om (resultaat van) globalisering te illustreren
- uitleg dat voorbeeld illustratie is van globalisering met gebruik van kernconcept globalisering

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Uit de tweede kolom van tabel 6 blijkt dat migranten uit veel verschillende landen komen om huishoudelijk werk te verrichten.
- De herkomstlanden van de huishoudelijk werkers kunnen een indicatie zijn van de internationale economische afhankelijkheden tussen deze herkomstlanden en Nederland. **Internationale economische afhankelijkheden** zijn een kenmerk van een geglobaliseerde samenleving.

Opgave 13 Arbeidsmarktpositie van niet-westerse migranten

13a Een juist antwoord bevat:
- conclusie over sociale contacten op grond van figuur 5
- uitleg van conclusie met gegevens uit figuur 5

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Een meerderheid heeft veel contact met autochtone Nederlanders.
- De eerste twee staven bij de groep met een laag beroepsniveau geven aan hoeveel procent veel contact met autochtone Nederlanders onderhoudt. Dit percentage van de twee staven samen is meer dan 50%.

13b Een juist antwoord bevat:
- samenhang in figuur 5 tussen arbeidsmarktpositie en voornamelijk veel sociale contacten met leden herkomstgroep

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Onder niet-westerse werkzoekenden en inactieven is het percentage dat voornamelijk veel contact heeft met leden van de herkomstgroep groter dan onder niet-westerse migranten met een hoog, midden en laag vast beroepsniveau.

13c Een juist antwoord bevat:
- uitleg dat gegevens indicator kunnen zijn van sociale ongelijkheid met gebruik van kernconcept sociale ongelijkheid
- uitleg dat gegevens indicator kunnen zijn van sociale cohesie met gebruik van kernconcept sociale cohesie

© ThiemeMeulenhoff

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Het niet hebben van werk heeft over het algemeen minder status dan het wel hebben van werk. Er is dus sprake van sociale ongelijkheid omdat **verschillen in arbeidsmarktpositie leiden tot een ongelijke waardering**.
- Voornamelijk contacten hebben met leden van de herkomstgroep is op te vatten als een indicator van sociale cohesie omdat het iets zegt over **de mate waarin migranten het gevoel hebben vooral lid te zijn van de gemeenschap** van het herkomstland.

© ThiemeMeulenhoff

2 Vorming

Opgave 1 Waarom bestaat er een negatief beeld van de politie?

Inleiding
De politie heeft een moeilijke taak omdat zij hulp moet bieden, maar ook de orde moet handhaven. Bovendien veranderen de opvattingen in de tijd over wat de politie wel en wat zij niet moet doen.

Lees onderstaande tekst en beantwoord de vragen.

Waarom bestaat er een negatief beeld van de politie?

De dubbele taak van de politie is een moeilijk dilemma.
Waarom bestaat er een negatief beeld van de politie? Corruptie, discriminatie, twijfelachtig optreden: in de ogen van veel burgers kan de politie weinig goeds doen. Verwachtingen over de politie zijn hoog en dat is ook nodig, volgens onderzoeker Van den Brink. “Er is maar één politie, één geweldsmonopolie. Die verwachtingen zijn de afgelopen decennia ook hoger geworden. Het gedrag van de politie kwam onder een vergrootglas te liggen doordat onze morele normen omhoog zijn gegaan”.

In de jaren vijftig was de burger niet zo kritisch over oom agent. De politie was er ter bestrijding van het kwaad en om dat doel te dienen was fors geweld geoorloofd terwijl de burger er weinig toe deed. Dat veranderde in de jaren zestig, toen de samenleving veel vrijer werd. De politie bleef eerst hard optreden, zoals tegen de provo’s, maar dat werkte niet meer. Ze raakte op die manier haar gezag kwijt. Er trad een verwijdering tussen politie en burgers op.

Pas in de jaren zeventig, zegt Van den Brink, kon die kloof worden gedicht. De politie zocht aansluiting bij de bevolking en stelde zich meer dienstbaar op. ‘De politie als je beste vriend’. Het gevolg daarvan was dat handhavend optreden minder populair werd. Dat paste ook bij de tijdgeest van de jaren tachtig en negentig toen een liberale houding dominant werd. Zelfstandige burgers maakten zelf wel uit wat goed en kwaad was, zo werd gedacht. Die hebben geen behoefte aan een politie die hen aanspreekt op hun gedrag.

Maar rond de millenniumwisseling sloeg dat klimaat om. Burgers kregen genoeg van andermans amoreel gedrag. “We zijn niet alleen op de wereld, mensen leven niet alleen voor zichzelf”, zegt Van den Brink. Die liberale periode liep ten einde en de aandacht voor normen en waarden maakte een opleving door. Eerst werd nog lacherig gedaan over het CDA met zijn normen en waarden, maar het zette door. Bedrijven werden aangesproken op hun morele waarden en velen accepteerden niet langer dat anderen de regels aan de laars lapten. Burgers wilden dat de politie harder ging optreden.

Hulp bieden én handhaven
Sindsdien, benadrukt de politie haar dubbele opdracht volgens Van den Brink: “Hulp bieden én handhaven. Waakzaam én dienstbaar. Onze verwachtingen zijn wellicht hoger dan in een land als Frankrijk, waar de politie eerder vijandig tegenover de bevolking staat. En misschien wel té hoog. Want zo’n dubbele taak kan tot spanningen en morele dilemma’s leiden. Wanneer straal je gezag uit en wanneer onderhoud je een goede relatie met burgers? Veel klachten over politieoptreden komen hieruit voort. Filmpjes van agenten die in de ogen van burgers te zwak ingrijpen of juist nodeloos geweld gebruiken, agenten die ‘zomaar’ iemand aanhouden”.

naar: NRC, Freek Schravesande, 4 september 2016, bewerkt en ingekort

---

© ThiemeMeulenhoff

Lees de eerste twee alinea's.

1a Leg uit waarom het gezag van de politie in de jaren zestig afnam. Gebruik in je antwoord de omschrijving van het kernconcept gezag.

Lees alinea 3 t/m 5.

1b Leg met behulp van een citaat uit de tekst uit waarom minder hard handhaven van de politie volgens Van den Brink past bij een *liberale houding*.

1c Leg uit of deze houding ook past bij de liberale stroming liberalisme.

Lees de laatste alinea.

1d Leg uit met welke dimensie van Hofstede, in Frankrijk de grotere vijandigheid van burgers ten opzichte van de politiek verklaard kan worden.

1e De onderzoeker Van den Brink stelt dat de politie een dubbele opdracht heeft. Leg met behulp van diezelfde dimensie van Hofstede uit waarom de dubbele opdracht tot een dilemma leidt.

1f Leg aan de hand van het voorbeeld van 'de rol van de politie' uit dat cultuur niet statisch is. Maak in je antwoord gebruik van een element uit de omschrijving van het kernconcept cultuur.

Opgave 2 Participatiesamenleving

Van oudsher wordt het gezin gezien als een sociaal netwerk waarbinnen de leden als vanzelfsprekend voor elkaar zorgen. Daarbij kan gedacht worden aan mantelzorg (onbetaalde langdurige zorg voor zieke familieleden), maar ook aan elkaar helpen bij huishoudelijke taken als dat nodig is en aan financiële ondersteuning. Met de komst van de welvaartsstaat is die onderlinge zorg echter minder noodzakelijk geworden, omdat de overheid in externe zorg voorziet als dat noodzakelijk is.
Inmiddels wordt van burgers weer gevraagd om meer voor elkaar te zorgen en minder gebruik te maken van voorzieningen van de overheid. Er moet dus een groter beroep worden gedaan op familieleden. Het is de vraag of zij die zorg op zich willen en kunnen nemen.

Bekijk figuur 1.

figuur 1 opvattingen over uitwisseling van hulp tussen ouders en kinderen naar herkomst, 2013

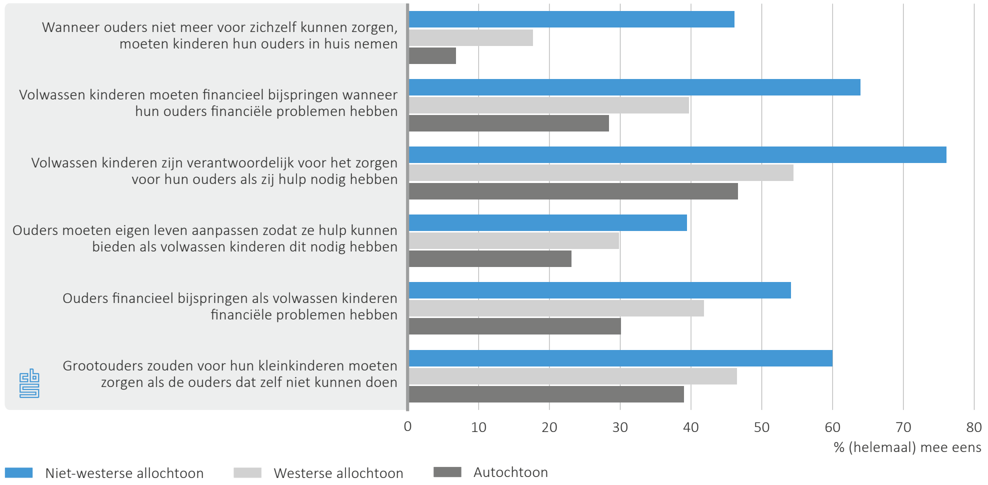

Bron: CBS, Nidi.

2a Wat is de belangrijkste conclusie die je kunt trekken uit figuur 1 over de opvattingen over uitwisseling van hulp tussen ouders en kinderen?

2b Geef hier een verklaring voor en maak gebruik van een van de cultuurdimensies van Hofstede.

Bekijk figuur 2.

figuur 2 heeft eigen ouders geholpen en heeft volwassen kinderen geholpen naar herkomstgroepering, 2013

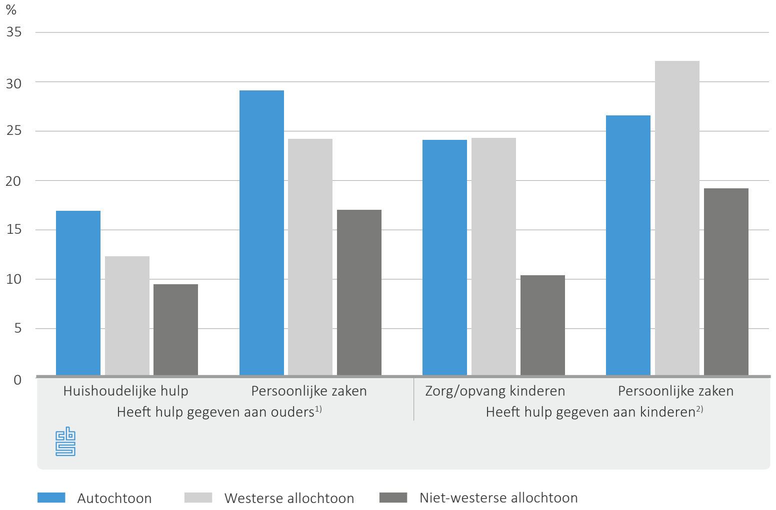

Bron: CBS, Nidi.
1) Van degenen waarvan nog minstens een ouder leeft.
2) Van degenen met volwassen kinderen.

2c Wat valt op als je de gegevens uit figuur 2 vergelijkt met de gegevens uit figuur 1?

Voor dit onderzoek zijn 10 255 personen van 18 tot 80 jaar (geboren in de periode 1934-1994) geïnterviewd. De respons op het onderzoek bedroeg 57 procent.
2d Is figuur 1 of 2 het meest betrouwbaar als je kijkt naar de onderzoeksresultaten die daarin gepresenteerd worden? Gebruik in je antwoord de definitie van de eis van betrouwbaarheid.

Opgave 3 De homo als rechtse stok om mee te slaan

Inleiding
Homo-emancipatie was van oudsher een aangelegenheid van linkse politieke partijen. Dat is veranderd sinds de komst van moslims naar Nederland, die voor een deel homoseksualiteit afkeuren en sinds de opkomst van Pim Fortuyn en zijn partij. Rechts conservatieve partijen zetten zich nu ook in voor de belangen van de homoseksuelen.

Lees onderstaande tekst en beantwoord de vragen.

De homo als rechtse stok om mee te slaan

Rechts en homo's hebben elkaar gevonden. Dat is verklaarbaar, maar hoe waarachtig is de omarming? Maurits de Bruijn, schrijver, ziet bedenkelijke kantjes.

Beschermers

1 Was homo-emancipatie van oudsher een linkse aangelegenheid, dit lijkt veranderd nu de gemeenschap volgens politici als Wilders beschermd moet worden tegen moslims. Want wanneer homo's worden aangevallen, worden onze Europese of westerse waarden aangevallen, zo zeggen de VVD en PVV.

2 "De islam bedreigt westerse waarden", zei Wilders. "Wij accepteren niet dat mensen die zelf op de vlucht zijn voor geweld in eigen land, zich hier in opvanglocaties schuldig maken aan discriminatie, pesterijen en bedreigingen", staat in het verkiezingsprogramma van de VVD. "Kwetsbare groepen zoals homoseksuelen en christenen moeten hiertegen worden beschermd".

3 Of het nu een oppervlakkige tactiek is of oprechte betrokkenheid, het lijkt te werken. Rechtse politici zijn populair onder de homoseksuele stemmer: 21 procent van de Nederlandse homo's koos in 2014 voor de partij van Wilders. Ook in andere Europese landen zoals Duitsland en Frankrijk stemmen homoseksuelen vaker op rechtse partijen. Dit is een breuk met het verleden: homo's stemden als minderheid vaak progressief, dus links. De linkse partijen kwamen immers op voor emancipatie voor homoseksuelen.

4 De houding van Nederlanders tegenover homo's is pas betrekkelijk kort geleden veranderd. Dat begon in de jaren zestig. Uit het rapport De acceptatie van homoseksualiteit door etnische en religieuze groepen in Nederland (2014) blijkt dat het aandeel moslims dat homoseksualiteit afkeurt ongeveer overeenkomt met het percentage onder gelovige christenen. Alleen, Nederland heeft een ontwikkeling van ontzuiling en secularisering doorgemaakt. In die periode ontwikkelde zich een andere opvatting over homo's. Blijkbaar wordt het uitgesloten dat moslims net zo'n ontwikkeling zullen doormaken. De westerse waarden die nu verdedigd zouden moeten worden, zijn immers redelijk nieuw. Deze waarden passen dus niet binnen de joods-christelijke traditie, zoals vaak wordt beweerd. Ze zijn eerder een breuk met die traditie.

Fortuyn

5 In Nederland was de meest invloedrijke homo met uitgesproken rechtse ideeën Pim Fortuyn. Hij combineerde conservatisme met progressieve waarden. Zijn homoseksualiteit vertaalde zich in een sterk geloof in individuele vrijheid en een sterke afkeer van immigranten. Hij wilde de grenzen sluiten voor vluchtelingen en noemde de islam een achterlijke cultuur: "Voor hen ben ik niet alleen een christenhond, maar ook nog minder dan een varken."

6 Pim Fortuyn zag een sterke tegenstelling tussen homo's en moslims, en hamerde op het belang van westerse waarden. Onder die opdracht moesten de rechten van vrouwen, homo's en de scheiding van kerk en staat worden verdedigd.
Rechts-conservatieve partijen die zich nu opwerpen als beschermers van die waarden, hebben zich zelden eerder ingezet voor die belangen. Pas wanneer die waarden recht tegenover Nederlandse moslims of immigranten kunnen worden gezet, komt men in actie. Het is opmerkelijk dat conservatief-rechts nu de resultaten van homo-emancipatie wil beschermen.

bron: de Volkskrant, 22 oktober 2016, bewerkt en ingekort

Lees alinea 3 en 4.
3a Nederland maakte vanaf de zestiger jaren een ontwikkeling mee van ontzuiling. Leg met behulp van dit begrip en de omschrijving van het kernconcept individualisering uit hoe bepaalde westerse waarden zijn veranderd.

3b Noem twee gevolgen van de veranderingen van westerse waarden op het type gezin in de periode van de zestiger jaren tot en met de tachtiger jaren.

Lees alinea 5 en 6.
3c Leg uit waarom homoseksuelen vroeger eerder op linkse progressieve partijen stemden. Maak in je antwoord gebruik van het begrip emancipatie en leg dit uit.

3d Waardoor is het standpunt van conservatief rechts veranderd over het onderwerp homoseksualiteit? Gebruik in je antwoord een element van de omschrijving van het kernconcept ideologie.

3e Aan het einde van het artikel wordt gesproken over ‘de resultaten van de homo-emancipatie’. Geef een voorbeeld waarin sprake is van institutionalisering van een resultaat van homo-emancipatie en licht toe waarom er sprake is van institutionalisering.

3f In het artikel staat dat een percentage van zowel moslims als christenen homoseksualiteit afkeurt. Bedenk een overheidsmaatregel die bij beide groepen voor meer acceptie van homoseksuelen kan zorgen én die gebruikmaakt van processen van socialisatie en acculturatie. Licht toe op welke wijze de maatregel gebruikmaakt van deze twee processen.

3g Verdedig de volgende stelling: “Homo’s blijven anno 2016 in Nederland nog steeds een achtergestelde groep”. Maak in je argumentatie gebruik van de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid en gebruik een toepasselijk citaat uit de tekst.

Opgave 4 Wie doet de zorgtaken?

figuur 3 wie zijn volgens jongeren van 12 tot 25 jaar het meest geschikt voor huishoudelijke en zorgtaken, naar geslacht, 2015

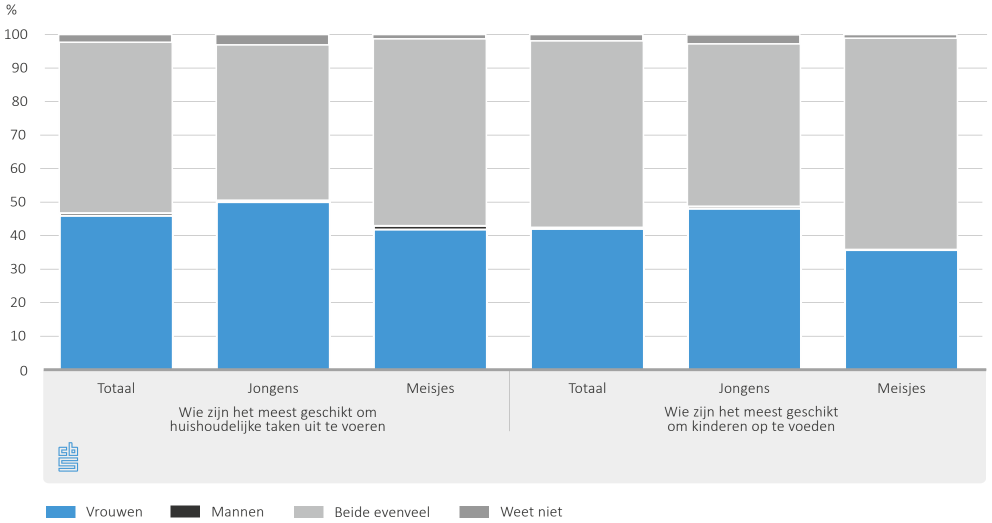

Bron: CBS, Belevingen.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) heeft bekeken wie jongeren het meest geschikt vinden om kinderen op te voeden en om huishoudelijke zaken uit te voeren: mannen of vrouwen? Figuur 3 gaat over wie jongeren, 12-25 jaar, het meest geschikt vinden om kinderen op te voeden.

4a Welke twee conclusies kunt je trekken uit figuur 3?

4b Leg uit waarom deze conclusies onderdeel uitmaken van de Nederlandse cultuur. Gebruik in je antwoord de omschrijving van het kernconcept cultuur.

4c Welk type gezin past het beste bij de conclusies uit figuur 3? Licht je antwoord toe.

© ThiemeMeulenhoff

4d Is Nederland meer een feminiene cultuur of meer een masculiene cultuur? Gebruik een gegeven uit de figuur om je antwoord te onderbouwen.

Jongeren kunnen beïnvloed zijn door socialisatoren als massamedia in hun mening over de geschiktheid van mannen en vrouwen voor zorgtaken en opvoeding.
Er zijn verschillende hypothesen over de mate waarin massamedia invloed hebben op jongeren.

4e Noem een van deze hypothesen die je de beste verklaring vindt geven voor de beïnvloeding van jongeren door massamedia. Leg deze hypothese uit en geef een argument waarom je deze de beste verklaring vindt geven.

4f Geef een verklaring voor de verandering van traditionele mannen/vrouwenrollen naar een meer gelijkwaardige verdeling van rollen. Gebruik in je verklaring een van de kernconcepten bij het hoofdconcept verandering.

Opgave 5 Het regeerakkoord van Rutte III

Het regeerakkoord 2017 – 2021 “Vertrouwen in de toekomst”

1.5 Cultuur

Cultuur verrijkt het individu en verbindt de samenleving.

1 “We vinden het belangrijk de kennis over onze gedeelde geschiedenis, waarden en vrijheden te vergroten. Deze maken ons tot wat we samen zijn. In Nederland is iedereen gelijkwaardig, ongeacht geslacht, seksuele geaardheid of geloof. Tolerantie naar andersdenkenden is de norm en kerk en staat zijn gescheiden.

2 In Nederland kun je kiezen welk geloof je wilt belijden, of om niet te geloven. Dit zijn waarden waar we trots op zijn en die ons maken tot wie we zijn. Het is van groot belang dat we die historie en waarden actief uitdragen. Het zijn ankers van de Nederlandse identiteit in tijden van globalisering en onzekerheid. Op school leren kinderen daarom het Wilhelmus, inclusief de context ervan.

3 Ook maken we het mogelijk dat alle kinderen tijdens hun schooltijd het Rijksmuseum en ons parlement bezoeken. We investeren in het beter zichtbaar maken en zo mogelijk toegankelijk maken van historische plaatsen in het land die het verhaal van onze geschiedenis vertellen. De in 2006 opgestelde nationale canon is hierbij leidend. Deze nationale canon[1] wordt uitgereikt aan jongeren die de leeftijd van 18 jaar bereiken en aan personen die het Nederlanderschap verwerven.”

De tekst is een deel van het regeerakkoord van het kabinet-Rutte III, dat bestaat uit VVD, CDA, D66 en de CU. In het regeerakkoord worden afspraken opgeschreven voor de komende regeringsperiode.

Politieke partijen maken vaak een beginselprogramma op basis van een politieke ideologie. In deze beginselprogramma’s wordt antwoord gegeven op vragen op het politieke vlak, op het economische vlak en op het sociaal-culturele vlak.

1 Het geheel van de zaken, werken, personen enz. die in een vakgebied algemeen als belangrijk worden erkend, zodat iedereen ze eigenlijk zou moeten kennen: *de historische canon* de belangrijkste gebeurtenissen en personen uit de geschiedenis.

© ThiemeMeulenhoff

5a Over welk vlak gaat het in dit deel van het regeerakkoord? Leg je antwoord uit aan de hand van een voorbeeld uit de tekst.

5b Leg uit waarom op dit deel van het regeerakkoord de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie van toepassing is.

5c Het proces van socialisatie heeft verschillende functies. Twee van deze functies zijn te herkennen in deze passage uit het regeerakkoord. Noem deze twee en leg uit in welke regels welke functie te herkennen is.

5d In regel 7 wordt gesproken over "ankers van de Nederlandse identiteit in tijden van globalisering en onzekerheid".
Leg uit waarom het proces van globalisering volgens de regering-Rutte III het noodzakelijk maakt om "ankers van de Nederlandse identiteit" actief uit te dragen?

De paragraaf 1.5 in het Regeerakkoord begint met de zin: "Cultuur verrijkt het individu en verbindt de samenleving".

5e Leg met behulp van de omschrijving van het kernconcept cultuur uit hoe cultuur de samenleving kan verbinden.

Stelling:
Het verplicht leren van het Wilhelmus en het bezoeken van het Rijksmuseum zijn passende maatregelen van de overheid om jongeren en immigranten de Nederlandse cultuur te leren.

5f Onderbouw of weerleg bovenstaande stelling. Maak daarbij in je argumentatie gebruik van één kernconcept uit het domein vorming.

Opgave 6 Super origineel in je skinny jeans

Super origineel in je skinny jeans *Nathalie Wouters 8 september 2017*

1 Of je nu op een willekeurig schoolplein in Nederland kijkt, door Snapchat swipet, op een Justin Bieber-concert staat of door een H&M-filiaal loopt, je ziet in één oogopslag hoe tienermeisjes van nu zich kleden: loeistrakke skinnyjeans (of bij goed weer de afgeknipte variant), een T-shirt met een schijnbaar willekeurige opdruk, lang steil haar en sneakers.

2 Natuurlijk vertoonden ook tieners uit eerdere generaties groepsgedrag, maar het straatbeeld was nooit eerder zó uniform als nu. "Toen ik in de jaren negentig op de middelbare school in Lelystad zat, liep er een drag queen door de gangen," zegt Jeroen Horrevorts (34). "En gothic meisjes die elkaar aan een ketting 'uitlieten' in de pauze. Daarnaast had je ook nog de skaters, hiphoppers, alto's en gabbers." Die lijken grotendeels verdwenen, concludeert hij na twee jaar lesgeven op middelbare scholen in Haarlem en Amersfoort.

3 "Het valt echt op hoeveel braver de jongeren van nu eruit zien. De allochtone kids durven zich overigens wel expressiever te kleden. Marokkaanse en Surinaamse jongens dragen felgekleurde, baggy outfits en islamitische meisjes kiezen bijzondere hoofddoeken." Anneke Smelik (60) is hoogleraar visuele cultuur aan de Radboud University Nijmegen en publiceert veel over mode.

4 "Dit is een onderwerp waar mijn generatie het vaak over heeft: het enorme conformisme van al die meisjes met die spijkerbroeken en dat lange haar." Volgens Smelik is het internet een belangrijke oorzaak. "Elke trend wordt door sociale media zó snel verspreid

dat er een ongelofelijke uniformiteit ontstaat. Jongeren zitten de hele dag op hun telefoon en worden daardoor meer dan ooit beïnvloed door de beeldcultuur."

5 Gevraagd naar hun favoriete mode-idolen noemen winkelende meisjes bijna unaniem dezelfde onlineberoemdheden: influencer Anna Nooshin, modeblogger Claartje Rose en YouTube-ster Monica Geuze. Niet verrassend: dit zijn meisjes met honderdduizenden volgers op hun kanalen. Dat het huidige tienermeisjesuniform zo casual is, kan Smelik ook verklaren. "Vroeger was kleding gebonden aan klasse, sekse, leeftijd of religie, maar vanaf de jaren zestig zijn die regels steeds minder sterk gaan gelden. De mode is democratischer geworden."

6 Wat deze generatie uniek maakt, is dat hun uiterlijk niet hun enige uithangbord is. Instagram en Snapchat gelden als minstens zo belangrijke expressiemiddelen. Daar delen tienermeisjes dat ze zojuist een Kylie Jenner-lipgloss hebben gekocht, naar Drake hebben geluisterd op Spotify of een red velvet cake hebben gegeten. Dit soort aspecten was natuurlijk altijd al onderdeel van de puberidentiteit, maar zonder sociale media een stuk lastiger te etaleren. Juist die sociale media zijn volgens opvoedkundige Van der Wal (47) de grote oorzaak van het eenduidige kleedgedrag. "Sociale media hebben tieners afhankelijk gemaakt van likes. Op deze leeftijd zijn kinderen enorm gevoelig voor de mening van anderen, en die meningen zijn door alle likes en dislikes nu zichtbaarder dan ooit. Daardoor zijn ze veel minder geneigd om risico's te nemen. Een meisje dat een foto plaatst van de Nikes die ze zojuist heeft gekocht, zoekt daarmee bevestiging: 'Vinden jullie dit leuk?' Dat maakt deze groep jongeren veel beïnvloedbaarder dan voorgaande generaties."

In het artikel zegt docent Jeroen Horrevorts dat meisjes zich steeds uniformer (meer hetzelfde) zijn gaan kleden vergeleken met de jaren negentig.

6a Verklaar de ontwikkeling die Horrevorts beschrijft met behulp van de omschrijving van het kernconcept (sociale) identiteit.

6b Leg uit dat het belang van socialisatoren in de periode na de Tweede Wereldoorlog verandert in het vormingsproces van jongeren aan de hand van twee voorbeelden.

6c Noem twee oorzaken waardoor de betekenis van de media groter geworden is in de periode na de vijftiger jaren.

6d Formuleer een hypothese die overeenkomt met de informatie uit het artikel. Geef aan wat de afhankelijke en wat de onafhankelijke variabele is en leg uit waarom.

6e Smelik zegt in het artikel dat kleding sinds de jaren zestig democratischer is geworden (regel 26-28). Leg uit wat zij bedoelt en maak in je uitleg gebruik van de omschrijving van het kernconcept democratisering.

Opgave 7 Kritiek op jongensreclame van SIRE: ‘Geen duidelijk verband tussen ravotten en ontwikkeling’

1 We lijken de laatste jaren minder te waarderen dat jongens ontdekken en risico’s nemen, beweert SIRE in de vandaag gelanceerde campagne. Slecht voor hun ontwikkeling, is de boodschap. Maar klopt dit wel? “Het is wetenschappelijk zeer voorbarig dit te beweren.”

2 Waar de Stichting Ideële Reclame (SIRE) sinds 1967 steevast kinderen waarschuwt voor de gevaren van vuurwerk, overgewicht en het verkeer, worden in de nieuwste campagne jongens aangemoedigd het gevaar juist op te zoeken. De organisatie richt zich in het maandag gelanceerde reclamespotje rechtstreeks tot opvoeders met de vraag: Laat jij jouw jongen genoeg jongen zijn?

3 Met ruggensteun van vijf experts waarschuwt SIRE in het filmpje dat het afremmen van jongens ook hun ontwikkeling remt. “Ze verliezen sneller hun motivatie, en prestaties gaan achteruit”, zegt een stoere stem tussen de harde muziekbeats door. Door het beeld vliegt een jongen op een crossfiets, een ander steekt zijn scheet aan en een jongen klimt in een boom. “Jongens leren meer door te proberen, ze leren door te ontdekken, risico’s te nemen, en te doen.” Dit lijken we de laatste jaren minder te waarderen, is de conclusie van de makers. “We zijn bang dat ze vallen, zich bezeren of thuiskomen met een kapotte broek. Ze moeten zich gedragen, ze moeten stil zijn en luisteren.”

4 Ook VU-hoogleraar neuropsychologie Jelle Jolles – niet betrokken bij de campagne – vindt dat we te voorzichtig zijn geworden met jongens. “Het is bewezen dat jongens vaker negatief worden benaderd dan meisjes”, zegt hij. “Opvoeders moeten minder naar hen kijken als die vervelende jochies die achter het behang moeten. Er zijn veel aanwijzingen dat dit slecht is voor hun zelfvertrouwen, concentratie en ontwikkeling.”

5 Zeggen dat jongens alleen leren door risico’s te nemen – en meisjes niet – “is wat kort door de bocht”, zegt Annemarie van Langen van KBA Nijmegen, een bureau voor onderwijsonderzoek. Het beeld is heel duidelijk: dit is wat jongens horen te doen, zegt Judi Mesman, hoogleraar diversiteit in opvoeding en ontwikkeling aan de Universiteit Leiden. “Ze proberen zich in het filmpje nog even in te dekken met de eerste zin – ‘Jongens en meisjes zijn gelijk, maar niet hetzelfde’ – maar wat volgt is heel stereotyperend’, zegt Mesman. “Het is een interessant thema hoe je als ouder moet omgaan met kinderen die ontdekkend gedrag vertonen. Zonde dat het alleen over jongens gaat, want verschillen tussen de geslachten zijn vele malen kleiner dan verschillen binnen de geslachten.”

6 Hoogleraar Mesman en onderwijsonderzoeker Van Langen hebben nog een bezwaar tegen de campagne. “Het is wetenschappelijk zeer voorbarig om te beweren dat ravotten zorgt voor betere prestaties bij jongens”, zegt Mesman. “Je bent een rund als je met vuurwerk stunt, dat is evident, maar tussen jongensgedrag en ontwikkeling is een veel minder duidelijk verband. Het gaat hier over meningen die volgens mij niet rijp zijn voor een voorlichtingscampagne van een ideële organisatie als SIRE.”

bron: de Volkskrant, Zwetsloot 25 juli 2017, bewerkt en ingekort

SIRE is een organisatie die is opgericht door mensen uit de communicatiebranche die iets willen bijdragen aan een betere samenleving.

7a De campagne die SIRE heeft gemaakt richt zich op opvoeders van jongens. Leg uit of ze het in hun campagne ‘Laat jij jouw jongen wel genoeg jongen zijn?’ hebben over nature en/of nurture eigenschappen van jongens. Geef in je antwoord een omschrijving van de begrippen nature en nurture.

7b Wat is kenmerkend voor de identiteit van jongens volgens de campagne van SIRE? Gebruik in je antwoord de omschrijving van het kernconcept identiteit.

Hoogleraar en onderwijsonderzoeker Mesman zegt dat het heel stereotyperend is wat er in de campagne gebeurt.

7c Leg uit wat ze hiermee bedoelt en geef een stereotyperend voorbeeld uit de campagne.

De onderzoekers Mesman en Van Langen hebben ook wetenschappelijke bezwaren bij de campagne van SIRE.

7d Welke hypothese zou volgens hen eerst wetenschappelijk onderzocht moeten worden, voordat die in een voorlichtingscampagne van een ideële organisatie als SIRE gebruikt kan worden? Geef in je antwoord ook een omschrijving van het begrip hypothese.

Met deze mediacampagne probeert SIRE het gedrag van opvoeders te beïnvloeden. In onderzoeken zijn hypothesen ontwikkeld over de mate waarin massamedia invloed hebben op mensen.

7e Leg uit welke onderzoekshypothese volgens jou het beste bij de SIRE campagne past? Geef eerst een omschrijving van de door jou gekozen hypothese.

Hints bij hoofdstuk 2

1a Het kernconcept gezag betekent dat de macht als legitiem wordt ervaren. Met andere woorden, wordt de machtsuitoefening van de politie geaccepteerd door de bevolking?

1b Een liberale houding wil zeggen een vrije houding.

1d Er wordt gevraagd naar de verhouding tussen de politiek en de burgers. Hofstede heeft vijf dimensies omschreven; één daarvan gaat over deze verhouding.

1f Maak gebruik van het kernconcept cultuur. Het onderdeel van de omschrijving van het kernconcept dat je moet gebruiken bij beantwoording van de vraag is ‘normen en waarden’.

2a Alle gegevens gaan over het geven van hulp aan familieleden. Is er een duidelijk verschil tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen?

2b Gebruik de dimensie individualistisch versus collectivistisch.

2c Wat zou je verwachten als het gaat over hulp geven aan ouders als je alleen naar figuur 1 had gekeken?

2d Betrouwbaarheid wil zeggen dat bij herhaling van het onderzoek dezelfde resultaten worden gevonden.

3a Gebruik de waarden gehoorzaamheid en gezag. Beredeneer hoe deze waarden veranderen als mensen op verschillende vlakken steeds zelfstandiger worden.

3c Linkse partijen komen op voor gelijkheid van groepen die achtergesteld zijn.

3d Gebruik het element de meeste wenselijke maatschappelijke verhoudingen (hoe verhouden verschillende groepen mensen zich tot elkaar).

3e Bij institutionalisering gaat het erom dat gedragspatronen in informele en formele regels worden vastgelegd.

3f Als het om socialisatie en acculturatie gaat, kan de overheid bijvoorbeeld maatregelen in het onderwijs bedenken om bepaalde kenmerken van een cultuur via scholing bij te brengen.

4a Gebruik in je conclusies altijd gegevens uit de tabellen. Het gaat er hier om wat het verschil in opvattingen is tussen jongens en meisjes als het gaat om wie het beste zorgtaken kan uitvoeren (mannen of vrouwen).

4b Gebruik het element opvattingen.

4d Sekserollen overlappen elkaar in een feminiene cultuur; in een masculiene cultuur zijn deze juist gescheiden van elkaar.

4e Gebruik een van de volgende hypotheses: cultivatiehypothese, de opinieleidershypothese, de mediaframing hypothese en selectiviteitshypothese. Het gaat in deze vraag om het op een bepaalde manier belichten van de zorgtaken.

4f Gebruik het element zelfstandiger worden uit het gekozen kernconcept.

5b Gebruik het element politieke cultuur uit de beschrijving van het kernconcept politieke socialisatie.

5c Het proces van socialisatie heeft de volgende functies: de continuering van de cultuur van de samenleving, de verandering van de cultuur van de samenleving, identificatie met de eigen groep en cultuur, identiteitsontwikkeling van het individu en het reguleren van gedrag van mensen.

5d Gebruik in je antwoord globalisering op het sociaal-culturele vlak.

5f Gebruik in je antwoord bijvoorbeeld de elementen voorstellingen en uitdrukkingsvormen van het kernconcept cultuur.

6a Bij sociale identiteit gaat het om de groep waar je toe behoort.

6d Een onafhankelijke variabele is de oorzaak dat de afhankelijke variabele verandert. De onafhankelijke variabele is het gebruik van sociale media.

6e Gebruik het element gezagsverhoudingen uit de omschrijving van het kernconcept democratisering.

7a Nature gaat over aangeboren eigenschappen en nurture over eigenschappen die aangeleerd zijn.

7c Stereotypen zijn vaststaande beelden, generalisaties en veronderstellingen over een groep mensen.

7d Gebruik in je hypothese de schoolprestaties van jongens. Wanneer worden deze volgens de campagne beter?

7e Kies uit de volgende hypotheses: de cultivatiehypothese, de opinieleidershypothese, de mediaframing hypothese en de selectiviteitshypothese

Uitwerkingen bij hoofdstuk 2

Opgave 1 Waarom bestaat er een negatief beeld van de politie?

1a Voorbeeld van een juist antwoord:
Het gezag van de politie nam af in de jaren zestig omdat de samenleving vrijer werd. De politie bleef hard optreden. Dit werd niet meer geaccepteerd door de burgers, de macht van de politie werd dus als minder legitiem beschouwd. Het gezag nam hiermee af.

1b Liberale houding wil zeggen, een vrije houding. In de tekst staat: *Zelfstandige burgers maakten zelf wel uit wat goed en kwaad was, zo werd gedacht. Die hebben geen behoefte aan een politie die hen aanspreekt op hun gedrag.*

1c Nee dat is niet het geval. Het liberalisme is voor eigen verantwoordelijkheid van de burger, maar is wél voor rechtshandhaving, de politiek moet zorgen voor handhaving van de openbare orde (syllabus 2017, pag. 44).

1d De Franse cultuur kent een grotere **machtsafstand** dan de Nederlandse cultuur. Door die grotere machtsafstand is er waarschijnlijk minder wederzijds vertrouwen wat kan leiden tot meer vijandigheid van de Franse politie ten opzichte van de burgers dan in Nederland.

1e Door de kleine machtsafstand wordt door de burgers minder snel geaccepteerd als de politie hard ingrijpt. Maar de burgers vragen van de politie wel dat ze handhaven. Een dilemma dus.

1f Culturen zijn niet statisch maar verschillen, niet alleen qua plaats bijvoorbeeld in Nederland en in Frankrijk, maar ook qua tijd. De rol van de politie hangt af van de **heersende normen en waarden** in een land, die onderdeel zijn van de cultuur. De normen en waarden veranderden. Na de liberale periode maakte de aandacht voor normen en waarden een opleving door. Door deze opleving van normen en waarden wilden burgers dat de politie harder ging optreden.

Opgave 2 Participatiesamenleving

2a De belangrijkste conclusie is dat (niet-westerse) allochtonen méér bereid zijn te helpen dan autochtonen (of dat autochtonen minder bereid zijn te helpen dan (niet-westerse) allochtonen).

2b Dit verschil kan verklaard worden door het verschil in cultuur van de niet-westerse allochtonen en die van de autochtonen. De niet-westerse allochtonen hebben collectivistische culturen: daarin is men méér bereid te helpen in een kleine groep.
Opmerking:
Ook juist is: De autochtonen hebben een individualistische cultuur, waarin het individu boven het belang van de groep uitgaat en de onderlinge banden tussen de individuen los zijn (syllabus 2017, pag. 14).

2c Autochtonen geven juist méér hulp aan ouders dan niet-westerse allochtonen. Dit is het tegenovergestelde van wat verwacht wordt op grond van de gegevens uit grafiek 1.
Ook juist is: westerse allochtonen geven meer hulp aan ouders dan niet-westerse allochtonen. Dit is anders dan je zou verwachten op grond van de gegevens uit grafiek 1.

© ThiemeMeulenhoff

2d Voorbeeld van een juist antwoord:
Onderzoeksresultaten zijn betrouwbaar als bij herhaling van hetzelfde onderzoek weer dezelfde resultaten gevonden worden. Bij grafiek 2 is de kans groter dat bij herhaling hetzelfde gevonden wordt omdat het hier om feiten gaat, bij grafiek 1 om meningen die mensen hebben. Grafiek 2 is dus betrouwbaarder.
Of
Onderzoeksresultaten zijn betrouwbaar als bij herhaling van hetzelfde onderzoek weer dezelfde resultaten gevonden worden. Het is moeilijk te zeggen welke van deze twee grafieken betrouwbaarder is. Bij grafiek 1 gaat het om meningen van mensen, waarvan het moeilijk is om bij herhaling weer dezelfde meningen te krijgen. Grafiek 2 is mogelijk niet betrouwbaar omdat wat er onder 'persoonlijke zaken' verstaan moet worden niet eenduidig is. Het kan zijn dat bij een herhaalde meting mensen bedenken dat iets waarvan ze eerder dachten dat het geen hulp bij persoonlijke zaken betrof, het toch eigenlijk wel hulp bij persoonlijke zaken is.

Opgave 3 De homo als rechtse stok om mee te slaan

3a Ontzuiling wil zeggen dat de zuilen waarin Nederland was opgedeeld, verdwenen, bijvoorbeeld de liberale, socialistische, katholieke en protestante zuil. Het belang van christelijke waarden zoals gehoorzaamheid aan gezag neemt af. Er is steeds meer sprake van individualisering, mensen kunnen hun zelfstandigheid op steeds meer terreinen vergroten. Mensen kunnen zelf beslissen welke waarden zij belangrijk vinden, i.p.v. dat de zuil en/of kerk dat doet (individualisering).

3b
- de diversiteit in gezinsverbanden nam toe (woongroepen, lesbische/homoseksuele relaties);
- er ontstond het moderne gezin dat een onderhandelingshuishouden had met geringe gezagsafstand.

3c Homoseksuelen stemden vroeger eerder op linkse progressieve partijen, omdat progressieve partijen voor verandering staan. Homoseksuelen werden vroeger achtergesteld. Progressieve partijen wilden dat veranderen, ze wilden dat homoseksuelen de mogelijkheid kregen om te emanciperen: een gelijke machtspositie als heteroseksuelen.

3d **De meest wenselijke maatschappelijke verhoudingen** zien er nu anders uit voor conservatief rechts. Nu probeert conservatief rechts de resultaten van homo-emancipatie te beschermen, zoals de gelijke behandeling van homo's en het homohuwelijk omdat zij onderdeel uit zijn gaan maken van westerse waarden die zij willen beschermen.

3e Het homohuwelijk. Er is sprake van institutionalisering omdat met dit huwelijk de waarde van gelijkheid tussen homo's en hetero's in formele standaardgedragspatronen is vastgelegd.

3f Een voorbeeld van een overheidsmaatregel kan zijn: meer aandacht op scholen voor het onderwerp homoseksualiteit. Via socialisatie worden via opleiding en scholing, elementen van de Nederlandse cultuur bijgebracht, namelijk de waarde 'gelijkwaardigheid tussen homo's en hetero's'. Via acculturatie, als leerlingen niet geboren zijn in Nederland, maar via scholing een deel van de Nederlandse cultuur overnemen.

3g Voorbeeld van een juist antwoord:
Homo's blijven een achtergestelde groep, omdat er weer nieuwe groepen zijn in Nederland die homoseksualiteit niet accepteren, zoals immigranten met een moslimachtergrond. Van moslims wordt gedacht dat zij *geen ontwikkeling van ontzuiling en secularisering zullen meemaken* (alinea 4). Hierdoor **behandelen** en **waarderen** ze homoseksuelen op een andere manier dan heteroseksuelen. De seksualiteit van mensen heeft dus negatieve consequenties voor hun maatschappelijke positie en heeft consequenties voor hun behandeling en waardering.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 4 Wie doet de zorgtaken?

4a Voorbeeld van een juist antwoord:
Conclusie 1: De helft van de jongens vindt vrouwen het meest geschikt om kinderen op te voeden; van de meisjes vindt ruim 40 procent dat vrouwen het meest geschikt zijn om kinderen op te voeden.
Of
Conclusie 2: De helft van de jongens vindt vrouwen het meest geschikt om huishoudelijke taken uit te voeren, van de meisjes vindt ruim 35 procent dat.

4b Het gaat hier om opvattingen van Nederlandse jongeren. Bij cultuur gaat het onder andere om opvattingen die mensen (in dit voorbeeld jongeren) als lid van een samenleving hebben.

4c Het egalitaire gezin omdat daarbinnen de gelijkheid tussen man en vrouw in belangrijke mate verwezenlijkt is met een gelijke verdeling van taken. In figuur 3 is te zien dat de jongeren bij elkaar genomen (staaf 1 en staaf 4) met een nipte meerderheid vinden dat mannen en vrouwen even geschikt zijn om huishoudelijke taken uit te voeren en kinderen op te voeden.

4d Voorbeeld van een juist antwoord:
Nederland heeft meer een feminiene cultuur, want bij een feminiene cultuur overlappen de sekserollen elkaar. De man kan ook zorgtaken doen en er is geen klassieke traditionele rolverdeling in het gezin. Een gegeven dat hierbij past is dat een meerderheid van de jongens en meisjes samen vindt dat mannen en vrouwen even geschikt zijn om huishoudelijke taken te uit te voeren.
Ook goed is het volgende gegeven uit de figuur:
Ook vindt een meerderheid van de jongens en meisjes samen dat beide ouders even geschikt zijn om kinderen op te voeden.

4e Voorbeeld van een juist antwoord:
De mediaframing hypothese stelt dat media op een bepaalde manier het onderwerp van de zorgtaken en de opvoeding belichten (framen), waardoor jongeren beïnvloed worden om er ook op die manier over te praten en te denken.
Deze hypothese geeft de beste verklaring omdat media in hun berichtgeving geregeld de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen benadrukken, ook in de zorgtaken en opvoeding.

4f Voorbeeld van een juist antwoord:
Door individualisering, een proces waarbij mensen steeds meer hun zelfstandigheid kunnen vergroten, kunnen vrouwen meer eigen keuzes maken voor het buitenshuis werken. Mannen nemen meer zorgtaken op zich om dit te realiseren.

Opgave 5 Het regeerakkoord van Rutte III

5a Het gaat over het sociaal-culturele vlak. Op het sociaal-culturele vlak gaat het over de vraag hoe groot de vrijheid van individuen kan en mag zijn in een samenleving. In regel 5 wordt de vrijheid van het individu beschreven om zelf te kiezen welk geloof je belijdt en of je gelooft.

5b De regering wil de politieke cultuur – onze gedeelde geschiedenis, waarden en vrijheden – overdragen o.a. door middel van onderwijs (opleidingen). Bij politieke socialisatie is er sprake van een overdracht en verwerving van politieke cultuur o.a. door opleiding.

5c 1. De continuering van de cultuur van de samenleving.
Regel 1 t/m 4
De kennis over o.a. de waarde gelijkwaardigheid voor iedereen wordt overgedragen, met als doel dat dit onderdeel van de Nederlandse cultuur voor de toekomst behouden blijft.
2. Identificatie (binding) met de eigen groep en cultuur door het overbrengen en overnemen van cultuurgebonden waarden en normen.
Regel 5/6
De waarde en norm dat je zelf kunt kiezen of en wat je gelooft. Dit hoort bij de Nederlandse cultuur en wordt overgebracht door het aanleren van 'de ankers van de Nederlandse identiteit'.

5d Door het proces van globalisering worden contacten en afhankelijkheden met andere landen uitgebreid en geïntensiveerd. Er vindt steeds meer een culturele uitwisseling plaats die kan leiden tot een meer homogene populaire cultuur / tot een grotere culturele diversiteit. De regering vreest dat dit ten koste gaat van de Nederlandse identiteit en wil die versterken door verankering ervan in het onderwijs (Wilhelmus).

5e Als mensen dezelfde cultuur delen hebben zij o.a. dezelfde waarden en normen verworven en dat verbindt mensen met elkaar.

5f Voorbeeld van een juist antwoord:
- Ik ben het eens met de stelling. Juist door het verplicht te stellen nemen jongeren en immigranten kennis van voorstellingen en uitdrukkingsvormen als het Wilhelmus en het Rijksmuseum. Die maken onderdeel uit van onze cultuur. Zij maken zich zo de Nederlandse cultuur ook eigen.

Of
- Ik ben het oneens met de stelling. In het proces van socialisatie verwerven mensen weliswaar de cultuur van de samenleving waartoe zij behoren. Maar de cultuuruitingen als Wilhelmus en het Rijksmuseum moeten niet verplicht opgelegd worden. Cultuur verschilt per regio, subgroep, per leeftijd. Laat mensen zelf kiezen met welke cultuuronderdelen zij kennis willen maken.

Opgave 6 Super origineel in je skinny jeans

6a Voorbeeld van een juist antwoord:
Met behulp van kleding laten meisjes zien wie ze zijn. Met kleding houden ze een beeld voor aan anderen wie zij zijn. Kleding is een manier om vorm te geven aan die identiteit. Sociale identiteit is dat deel van iemands zelfbeeld dat is afgeleid van zijn kennis over de groep(en) waar zij deel van uitmaakt. Doordat subculturen als skaters, hiphoppers, alto's en gabbers zijn verdwenen, maken de meisjes nu ook logischerwijs geen deel uit van deze groepen. Meisjes zijn zich steeds meer hetzelfde gaan kleden omdat hun sociale identiteit ook niet meer wordt afgeleid van zulke verschillende groepen als in de jaren negentig.

6b Voorbeeld van een juist antwoord:
In de periode na de Tweede Wereldoorlog verandert het belang van verschillende socialisatoren.
Voorbeeld 1: De kerk was een belangrijke socialisator, maar door de ontkerkelijking gingen steeds minder mensen naar de kerk en nam het belang van de kerk als socialisator af.
Voorbeeld 2: Vriendengroepen werden steeds belangrijker in het vormingsproces van jongeren; jongeren hadden meer vrije tijd en geld om met elkaar te besteden.

6c Voorbeeld van een juist antwoord:
Door de toename van het gebruik.
Doordat niet alleen informatie maar ook een interpretatie van gebeurtenissen doorgegeven wordt.

6d Voorbeeld van een juist antwoord:
"Het dagelijks gebruik van sociale media beïnvloedt de manier waarop jongeren zich kleden".
De afhankelijke variabele is de manier waarop zij zich kleden. De onafhankelijke variabele is het gebruik van sociale media.
Het gebruik van sociale media veroorzaakt dus de manier waarop jongeren zich kleden.
Als jongeren op sociale media zitten, dan kleden zij zich anders dan jongeren die niet op sociale media zitten.

6e Voorbeeld van een juist antwoord:
"Kleding was vroeger gebonden aan klasse, sekse, leeftijd of religie". Na de veranderingen in de zestiger jaren konden jongeren steeds zelfstandiger kiezen welke kleren ze wilden dragen. Het soort kleding dat je draagt, wordt niet meer bepaald door de zuil of klasse waar je toe behoort. Hierbij is sprake van democratisering, omdat de gezagsverhoudingen, die vroeger ook tot uitdrukking kwamen door verschil in kleding, veranderd zijn. De kloof tussen meer en minder gezag is veel kleiner.

Opgave 7 Kritiek op jongensreclame van SIRE: 'Geen duidelijk verband tussen ravotten en ontwikkeling'

7a Voorbeeld van een juist antwoord:
Nurture wil zeggen dat eigenschappen zijn aangeleerd door opvoeding en omgevingsfactoren.
Nature wil zeggen dat eigenschappen biologisch of erfelijk zijn bepaald.
In de campagne wil SIRE duidelijk maken dat jongens op een andere manier dan meisjes opgevoed moeten worden *nurture* dus, omdat zij van *nature* andere eigenschappen hebben dan meisjes.

7b Voorbeeld van een juist antwoord:
Volgens SIRE leren jongens op een andere manier dan meisjes. Ze leren door te proberen en te ontdekken. Dit beeld van jongens is afgeleid van de perceptie over jongens als groep.

7c Voorbeeld van een juist antwoord:
Stereotypen zijn vaststaande beelden, generalisaties en veronderstellingen over een groep mensen. In de campagne worden er vaststaande beelden van jongens neergezet namelijk 'stoer', op een crossfiets zitten en in bomen klimmen. Een stereotyperend beeld van jongens.

7d Een hypothese is een toetsbare veronderstelling over de werkelijkheid.
De hypothese 'ravotten zorgt voor betere (school)prestaties bij jongens' zou eerst onderzocht moeten worden.

7e Voorbeeld van een juist antwoord:
De mediaframing hypothese gaat in op de bepaalde manier waarop media een onderwerp belichten (frame), waardoor de wijze waarop de ontvangers van die boodschap over het onderwerp gaan nadenken en praten wordt gestuurd. Het frame 'jongens zijn anders dan meisjes' wordt in deze campagne gebruikt.

© ThiemeMeulenhoff

3 Verhouding

Opgave 1 Zwarte Piet of niet?

Bij deze opgave horen tekst 1 , 2 en 3.

Inleiding
Elk jaar laait de Zwarte-Pietendiscussie weer op. Tegenstanders willen dat hij van kleur verandert omdat hij met zijn zwarte kleur en sociale positie als hulpje van de blanke man verwijst naar het slavernijverleden. Voorstanders willen hem houden zoals hij is. Het is traditie en zwart heeft voor hen niks met racisme of slavernij te maken.

1a De discussie die elk jaar oplaait, kan worden beschouwd als een verschijnsel van een maatschappelijk conflict. Er zijn twee benaderingen die zich bezighouden met maatschappelijke en politieke conflicten: de conflictbenadering van Marx en die van Huntington.
Leg aan de hand van de inleiding bij opgave 1a uit welke conflictbenadering de beste verklaring geeft voor het conflict over Zwarte Piet.

tekst 1

In het Sinterklaasjournaal zijn dit jaar zwarte en blanke pieten te zien. Dit bleek uit de aflevering waarin twee pieten werden getoond, die Sinterklaas bijstaan op weg naar Dokkum, waar zaterdag de intocht is. Omroep NTR had begin deze maand al aangekondigd dat er geen rol meer zou zijn voor de gekleurde pieten met blauwe baard en gele neus van afgelopen jaren. Mediadirecteur Willemijn Francissen (NTR) liet toen ook al doorschemeren dat er een gulden middenweg werd gezocht. "We weten allemaal dat je zwart wordt als je door een schoorsteen gaat en dat is wat pieten doen. Bij ons is zwart geen huidskleur, maar roet. Iedereen kan piet worden, of je nu wit, licht of donker getint bent."

bron: rtlnieuws.nl, 17 november 2017, bewerkt en ingekort

Lees tekst 1.

1b In het Sinterklaasjournaal zijn dit jaar zwarte en blanke pieten te zien. Leg uit dat deze keuze van het Sinterklaasjournaal in verband te brengen is met het hoofdconcept verhouding. Gebruik in je uitleg:
– de omschrijving van het hoofdconcept verhouding;
– een voorbeeld uit tekst 1.

1c Leg uit welke functie van socialisatie te herkennen is in de keuze van het Sinterklaasjournaal ten aanzien van het uiterlijk van Zwarte Piet. Gebruik in je uitleg:
– een functie van socialisatie;
– een voorbeeld uit tekst 1.

© ThiemeMeulenhoff

tekst 2

De actiegroep Kick Out Zwarte Piet had toestemming gekregen van de burgemeester van Dokkum om tijdens de intocht van Sinterklaas op 18 november 2017 te demonstreren. Langs de optocht was hen een demonstratieplek aangewezen, waar ze mochten staan op voorwaarde dat ze de intocht niet zouden verstoren. De actiegroep wil af van Zwarte Piet omdat zij dat een racistische stereotypering vinden en willen door te demonstreren hier aandacht voor vragen.
De actiegroep is echter nooit in Dokkum aangekomen. Voorstanders van Zwarte Piet hadden in de ochtend een blokkade opgeworpen op de A7 tussen Joure en Heerenveen waardoor de drie bussen met anti-Zwarte Piet-activisten niet verder konden rijden. Na een half uur is de blokkade door tussenkomst van de politie opgeheven.
Uiteindelijk heeft de burgemeester de demonstratie alsnog afgelast omdat de veiligheid voor demonstranten en bezoekers van de intocht niet meer gegarandeerd kon worden.

Hierover zijn onderstaande vragen gesteld aan de burgemeester van Dokkum.

Wat vond u van het politieoptreden?

“Het is een grondrecht om te demonstreren, dat staat buiten kijf. Maar de hoogste prioriteit voor politie, OM en mij was dat de veiligheid gewaarborgd zou zijn van de demonstranten, de bezoekers aan de intocht en de demonstranten die de blokkade hadden opgeworpen. Daarom heb ik de demonstratie afgelast.”

Vindt u achteraf dat u rekening had moeten houden met protesten tegen Kick Out Zwarte Piet?

“Ook voor pro-Piet-demonstranten was een vak ingericht. Van de blokkade waren we niet op de hoogte. Ik zou graag willen weten wat mensen beweegt om bussen anti-Zwarte Piet-demonstranten op de weg tegen te houden. Die confrontatie en polarisatie brengen ons niet verder.”

Kick Out Zwarte Piet zegt: ‘Voortaan kan iedereen ons blokkeren. We kunnen niet meer demonstreren.’

Als partijen gaan duwen op de pijnpunten van andere partijen, ontploft er iets. Onder elk standpunt ligt een wereld van emotie. Er zal een goede dialoog gevoerd moeten worden tussen de partijen die nu tegenover elkaar staan. Daar wil ik de komende tijd graag in investeren.

naar: NRC handelsblad, 20 november 2017, bewerkt en ingekort

1d Leg aan de hand van tekst 2 uit dat er een conflict bestaat tussen de tegenstanders en voorstanders van Zwarte Piet. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept conflict;
- een voorbeeld uit tekst 2.

1e Er zijn twee strategieën om om te gaan met conflicten: het harmoniemodel en het conflictmodel. Beide strategieën zijn te herkennen in tekst 2. Geef:
- een actor uit tekst 2 die kiest voor het harmoniemodel;
- een voorbeeld uit tekst 2 waar de keuze van het harmoniemodel uit blijkt;
- een actor uit tekst 2 die kiest voor het conflictmodel;
- een voorbeeld uit tekst 2 waar de keuze van het conflictmodel uit blijkt.

© ThiemeMeulenhoff

1f De voorstanders van Zwarte Piet hebben zich niet neergelegd bij het besluit van de burgemeester om een demonstratie van de actiegroep Kick Out Zwarte Piet toe te staan. Leg uit wat dit betekent voor het politieke gezag van de burgemeester op dit punt. Gebruik in je antwoord de omschrijving van het kernconcept gezag.

1g Demonstreren is een vorm van politieke participatie. Er zijn twee visies op de wenselijkheid van politieke participatie: de ontwikkelingsvisie en de instrumentele visie. Leg uit welk van deze twee visies een voorstander van demonstreren zal zijn. Maak in je uitleg gebruik van een beschrijving van beide visies.

1h Leg uit dat het demonstratierecht past bij het proces van democratisering. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept democratisering;
- een voorbeeld uit tekst 2.

1i Het demonstratierecht is een grondrecht opgenomen in de Grondwet. Leg uit dat de Grondwet een politieke institutie is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept politieke institutie;
- een voorbeeld uit tekst 2.

tekst 3 Ook Kim Kardashian keert zich tegen Zwarte Piet

De Amerikaanse realityster Kim Kardashian noemt de Nederlandse traditie van Zwarte Piet *disturbing,* verontrustend. Dat schreef ze vannacht op Twitter. De tweet van Kardashian, die veel gedeeld en geliket werd, levert reacties uit beide kampen op. Zo roepen voorstanders Kardashian op om zich beter in het verhaal van Zwarte Piet te verdiepen. “Dan zul je het snappen”, schrijft een van hen. Anderen waarderen het juist dat de Amerikaanse stilstaat bij de discussie. “Want dit moet stoppen.” Vorige week spraken andere grote Amerikaanse artiesten zich al uit tegen Zwarte Piet. Onder anderen de rappers The Game, Waka Flocka en Trey Songz deden dat na een online actie van een groep Nederlandse vrouwen, die berichten over Zwarte Piet naar internationale zangers, acteurs en andere persoonlijkheden stuurden. De *celebrities* deelden vervolgens hun verontwaardiging met hun miljoenen fans.

bron: nos.nl (17 november 2019)

Lees tekst 3.

1j Ook de Amerikaanse reality ster Kim Kardashian heeft zich in de Zwarte-Pietendiscussie gemengd. Dat kan worden gezien als een teken van globalisering. Globalisering vindt plaats op verschillende gebieden, zoals bijvoorbeeld juridisch gebied. Over welk gebied gaat het in deze tekst?

1k Leg met de omschrijving van het kernconcept cultuur en het begrip enculturatie uit waarom voorstanders van Zwarte Piet vinden dat Kardashian de Zwarte-Pietendiscussie niet snapt.

1l Kim Kardashian is een bekende mediafiguur die invloed heeft op mensen. In verschillende onderzoeken zijn hypothesen ontwikkeld over de mate waarin massamedia invloed hebben op mensen. Welke hypothese past het beste bij de invloed van Kim Kardashian? Leg je antwoord uit.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 2 Inkomensongelijkheid bron van problemen

Inleiding

In 2009 verscheen het boek *The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better*. Wilkinson en Pickett onderzochten aan de hand van inkomensongelijkheid de verschillen tussen landen. In figuur 1 is te zien in welke mate er sociale en gezondheidsproblemen zijn in de onderzochte landen.

figuur 1

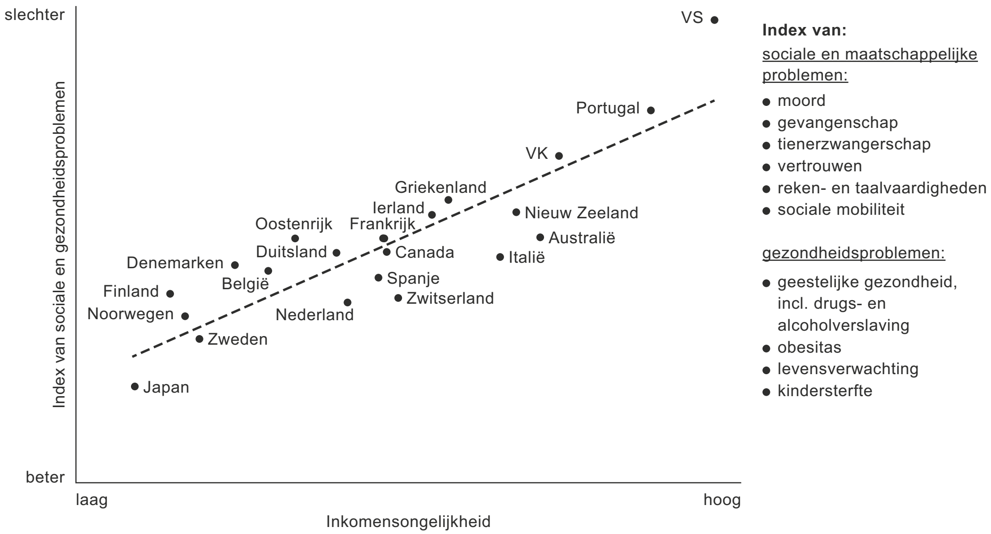

bron: Richard Wilkinson & Kate Pickett: The Spirit Level – Why More Equal Societies Almost Always Do Better, Penguin Books, 2009 (bewerkt)

Gebruik de inleiding van deze opgave.
Er zijn drie verschillende soorten sociale ongelijkheid, o.a. ongelijkheid in macht.

2a Over welke andere soort sociale ongelijkheid gaat het in dit onderzoek? Licht je antwoord toe.

Gebruik figuur 1.

2b Wat is de samenhang tussen sociale en maatschappelijke problemen aan de ene kant en inkomensongelijkheid aan de andere kant volgens figuur 1?

Mensen met een lagere maatschappelijke positie hebben volgens genoemd onderzoek meer gezondheidsproblemen zoals ziekten en verslavingen. Als verklaring hiervoor wordt o.a. genoemd dat zij niet de kennis bezitten zoals mensen uit de hogere klassen om ziekten te voorkomen.

2c Geef nog een andere algemene verklaring hiervoor.

Bekijk de index van figuur 1.
Bij mensen met een lagere maatschappelijke positie is er een risico dat sociale en maatschappelijke en gezondheidsproblemen zich zodanig opstapelen, dat we kunnen spreken van sociale uitsluiting. Sociale uitsluiting heeft vier componenten. Een hoge kindersterfte is bijvoorbeeld een indicator van de beperkte toegang tot de component sociale grondrechten (gezondheidszorg).

© ThiemeMeulenhoff

2d Leg uit welk **ander** element van sociale uitsluiting te herkennen is in de index.
Gebruik in je antwoord:
- een (ander) element van sociale uitsluiting;
- een indicator van dit **element** uit de index bij figuur 1.

Gebruik figuur 1.
De Amerikaanse Droom is het ideaal waarin iedereen die bereid is hard te werken, altijd de top kan bereiken. Wie de Amerikaanse Droom wil beleven kan echter beter verhuizen naar Zweden of Japan, dan naar de Verenigde Staten.

2e Leg aan de hand van figuur 1 uit of deze bewering klopt. Gebruik in je uitleg:
- een gegeven uit figuur 1;
- een passende indicator uit de index bij figuur 1.

2f Noem twee overheidsinstrumenten om de sociale ongelijkheid te beïnvloeden.

Omdat te grote sociale ongelijkheid negatieve gevolgen kan hebben voor de sociale cohesie in een land neemt de overheid in sommige landen dan ook maatregelen tegen sociale ongelijkheid.

2g Leg uit hoe afname in sociale ongelijkheid effect kan hebben op de sociale cohesie in een land.
Gebruik in je uitleg een element van de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

Hofstede onderscheidt vijf dimensies, waarop je culturen van elkaar kunt onderscheiden.

2h Leg uit welke dimensie van Hofstede je herkent in de volgende onderzoeksvraag: "In hoeverre is inkomensongelijkheid een aanwijzing voor de mate waarin hiërarchie in een samenleving wordt geaccepteerd?"

2i Stel dat jij een onderzoek doet naar de relatie tussen inkomensongelijkheid en de mate waarin hiërarchie geaccepteerd wordt. Je onderzoeksvraag is: "In hoeverre is inkomensongelijkheid een aanwijzing voor de mate waarin hiërarchie in een samenleving wordt geaccepteerd?"
- Formuleer een hypothese naar aanleiding van deze onderzoeksvraag.
- Geef aan wat in deze hypothese de afhankelijke en onafhankelijke variabele is en leg uit waarom dat zo is.

Opgave 3 Sociale ongelijkheid in het onderwijs

Inleiding

Elk jaar brengt de Onderwijsinspectie een jaarverslag uit onder de titel Staat van het Onderwijs. Behalve de resultaten van de scholen, gaan ze hierin ook dieper in op trends die ze zien in het onderwijs. Bij de Staat van het Onderwijs 2016 werd hierbij alarm geslagen, omdat de sociale ongelijkheid in het onderwijs toeneemt.

tekst 4 'Onacceptabele' ongelijkheid: opleiding ouders steeds bepalender voor schoolsucces

De ongelijkheid in het onderwijs neemt toe. Kinderen van hoogopgeleide ouders krijgen hogere schooladviezen, gaan naar betere scholen en halen uiteindelijk een hoger diploma dan even intelligente kinderen van laagopgeleiden. Dit constateert de Inspectie voor het Onderwijs.
Er waren altijd al verschillen, maar de kloof tussen kinderen van laagopgeleide ouders en hoogopgeleide ouders groeit, blijkt uit De staat van het onderwijs, het jaarlijkse onderwijsverslag dat de Onderwijsinspectie vandaag presenteert. De groeiende

© ThiemeMeulenhoff

ongelijkheid wordt onder meer veroorzaakt doordat de betrokkenheid van ouders verschilt, stelt de Onderwijsinspectie. Zo maken hoogopgeleide ouders een bewustere schoolkeuze voor hun kinderen en investeren ze eerder in bijlessen of examentraining. Ook krijgen hun kinderen vaker een medische indicatie, zoals dyslexie of AHDH, waardoor ze recht hebben op extra aandacht of tijd. Daarnaast spelen leerkrachten een rol. Ze hebben vaak (onbewust) hogere verwachtingen van leerlingen met hoger opgeleide ouders en lagere van leerlingen met lager opgeleide ouders. Bij het schooladvies (= het advies van de basisschool over de middelbare school die past bij het niveau van het kind) kan dat het verschil uitmaken tussen de kans krijgen of een kans missen.
Volgens Paul Rosenmöller, de voorzitter van de VO-raad, de belangenorganisatie van het voortgezet onderwijs, is dit extra problematisch sinds vorig jaar het advies van de school belangrijker is dan de score op de eindtoets.
“Uit onderzoek weten we dat hoogopgeleide ouders meer druk op leerkrachten leggen wanneer ze het niveau te laag vinden”, zegt Rosenmöller. “Dit draagt het risico in zich dat de sociale ongelijkheid en tweedeling in de samenleving groter wordt. Dat is onacceptabel.”

bron: de Volkskrant, 13 april 2016, bewerkt en ingekort

Gebruik tekst 4.
Het cultureel kapitaal van ouders heeft invloed op de schoolprestaties van hun kinderen.
3a Geef drie voorbeelden uit tekst 4 hoe het cultureel kapitaal van ouders de schoolprestaties beïnvloedt.

Stelling: “In de 21e eeuw hebben kinderen in Nederland meer kans om te stijgen op de maatschappelijke ladder. Nederland is een open samenleving geworden”.
3b Leg uit waarom de Inspectie voor het Onderwijs het niet eens zijn zal zijn met deze stelling. Maak in je uitleg gebruik van twee uitspraken van de Inspectie van Onderwijs uit tekst 4 waaruit blijkt dat Nederland eerder een gesloten dan een open samenleving is.

Naar aanleiding van tekst 4 kun je de volgende stelling formuleren: “Hoger opgeleide mensen hebben meer macht dan lager opgeleiden om het schoolsucces van hun kinderen te beïnvloeden”.
3c Geef een argumentatie vóór deze stelling. Maak in je argumentatie gebruik van:
- twee voorbeelden uit tekst 4 die tot verschillende machtsbronnen gerekend kunnen worden.

Sinds twee jaar is het advies van de school belangrijker dan de score op de Cito eindtoets basisschool. Volgens Rosenmöller is de kans daarbij aanwezig dat de sociale ongelijkheid toeneemt (regel 22-23). Het gevaar van sociale uitsluiting ligt dan op de loer.
3d Geef in maximaal 10 regels een advies aan minister Slob over hoe de sociale ongelijkheid in het onderwijs bestreden kan worden. Gebruik in je advies de omschrijvingen van drie kernconcepten: **sociale ongelijkheid en twee kernconcepten** naar eigen keuze die passen in het advies.

Opgave 4 LEGO

Bij deze opgave hoort tekst 5.

tekst 5 Eerste Lego-poppetje in rolstoel

Voor het eerst is een Lego-poppetje in een rolstoel gesignaleerd (…). Afgelopen jaar probeerde een actiegroep Lego ertoe te bewegen ook mensen met een beperking op te nemen in hun figuurtjeslijn. De groep heet #ToyLikeMe, en wist online 20.000 handtekeningen te verzamelen (…). Aanvankelijk antwoordde Lego dat iedereen met blokjes zijn ‘eigen verhaal’ kan bouwen, en geen aparte figuurtjes wilde maken. Maar dat is nu veranderd.

bron: NRC Handelsblad van 29 januari 2016

Deze opgave gaat over LEGO: het speelgoed en het bedrijf dat het speelgoed maakt. Het speelgoed bestaat uit gekleurde kunststofblokjes en figuren.
LEGO werd beschuldigd van een gebrek aan diversiteit in zijn speelgoedproducten.
4a Leg uit dat de mate van diversiteit in speelgoedfiguren in verband te brengen is met het hoofdconcept verhouding. Gebruik in je uitleg: de omschrijving van het hoofdconcept verhouding en een voorbeeld uit tekst 5.

4b Beredeneer op welke wijze diversiteit in speelgoedfiguren de bindingen in de samenleving kan versterken. Gebruik in je redenering: de omschrijving van het kernconcept representativiteit en de omschrijving van het hoofdconcept binding.

4c Beredeneer dat een toename van de diversiteit in speelgoedfiguren kan zorgen voor een verandering in de socialisatie van kinderen. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept cultuur en de omschrijving van het kernconcept socialisatie.

In de jaren zeventig zat een briefje met een boodschap ingesloten bij de verpakking van LEGO-speelgoed. De boodschap kwam op het volgende neer: “De behoefte om iets te creëren is bij jongens en meisjes even groot. Zij bouwen wat er in hun hoofd opkomt op de manier zoals zij willen. Niet alleen jongens maar ook meisjes vinden het leuk om een ruimteschip te bouwen. En niet alleen meisjes maar ook jongens vinden het leuk om poppenhuizen te bouwen.” Een van de dimensies van Hofstede waarop culturen te onderscheiden zijn, is masculien versus feminien.
4d Leg uit of de boodschap bij het LEGO-speelgoed meer past bij een masculiene of bij een feminiene cultuur. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het begrip masculiene cultuur of van het begrip feminiene cultuur volgens de dimensie van Hofstede.

Opgave 5 Solidariteit in de zorg en het eigen risico

Bij deze opgave horen tekst 6 en 7.

Inleiding
Deze opgave gaat over het Nederlandse zorgstelsel. Kern van het Nederlandse zorgstelsel is de zorgverzekering, een verplichte verzekering tegen ziektekosten. Elke volwassene betaalt elke maand een vast bedrag voor deze verzekering, of hij/zij nou wel of geen gebruikmaakt van de zorg. Daarnaast geldt er een eigen risico.

In tekst 6 wordt uitgelegd waarom we de zorg met zijn allen betalen en wat het eigen risico is.

tekst 6 solidariteit in de zorg

We betalen samen de zorgkosten
Vroeg of laat krijgt u met zorg te maken. En of nu jong of oud bent, ziek of gezond: u kunt altijd naar een huisarts of specialist als dat nodig is.
Dat komt omdat we gezamenlijk de kosten van zorg betalen. Want een behandeling is voor één ernstig ziek persoon al snel onbetaalbaar. Maar doordat iedereen in Nederland, ziek of gezond, verplicht een zorgverzekering moet afsluiten, kunnen we die kosten gelukkig wel betalen.

Solidariteit in zorgstelsel
Het Nederlandse zorgstelsel is gebaseerd op solidariteit. We betalen met elkaar de zorg via de basisverzekering. Die bevat alle medisch noodzakelijke zorg van huisarts, apotheek en ziekenhuis. Iedere maand betaalt u hiervoor zorgpremie en van al die premies samen betalen we de onderzoeken en behandelingen van al onze klanten die zorg nodig hebben. De basisverzekering is voor iedereen verplicht. Het maakt niet uit of u ziek bent of gezond.

Wat is het eigen risico?
Eigen risico is het bedrag dat u eerst zelf betaalt voordat u een vergoeding krijgt voor zorg. In Nederland kennen we twee vormen van eigen risico, het verplicht en het vrijwillig eigen risico. In 2018 is het verplicht eigen risico € 385 per jaar (in 2017 was het verplicht eigen risico ook € 385 per jaar). De overheid stelt het verplicht eigen risico vast. Bovenop het verplicht eigen risico kunt u kiezen voor een vrijwillig eigen risico van maximaal € 500. Wanneer u kiest voor een hoger vrijwillig eigen risico, gaat uw maandpremie omlaag.

bron: cz.nl (ingekort)

Gebruik tekst 6.

5a Leg uit dat solidariteit in het Nederlandse zorgstelsel in verband te brengen is met het hoofdconcept verhouding. Maak in je uitleg gebruik van:
- de omschrijving van het hoofdconcept verhouding;
- een kernconcept dat hoort bij het hoofdconcept verhouding en past bij je uitleg.

5b Leg uit dat solidariteit in het Nederlands zorgstelsel in verband te brengen is met het hoofdconcept binding. Maak in je uitleg gebruik van:
- de omschrijving van het hoofdconcept binding;
- een kernconcept dat hoort bij het hoofdconcept binding en past bij je uitleg.

5c Leg uit dat het Nederlandse zorgstelsel een sociale institutie is. Maak in je uitleg gebruik van:
- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie;
- een voorbeeld uit tekst 6.

tekst 7 standpunten van twee politieke partijen over het eigen risico in de zorg

Standpunt van partij x
Wij willen dat mensen zuinig en verstandig met zorg omgaan. Daarom bestaat het eigen risico. De eerste paar honderd euro die je aan zorg gebruikt, betaal je zelf. Alle kosten die je daarna maakt, zijn verzekerd. Hoe hoog ze ook zijn.
Wie verwacht weinig zorg te gebruiken, kan kiezen voor een hoger eigen risico (en in ruil daarvoor een lagere basispremie). Wij vinden het goed dat mensen zelf die keuze hebben. Het zorgt er bovendien voor dat mensen bewust nadenken over zorg en over de kosten van de zorg.

Standpunt van partij y
Voor te veel mensen is door het eigen risico de gang naar de dokter ook een financiële afweging geworden en meden zij de zorg. We zijn solidair met alle mensen die ziek zijn en zorg nodig hebben, ze hebben het al zwaar genoeg. Daarom willen we het eigen risico volledig afschaffen. De financiële drempel nemen we weg, waardoor de zorg toegankelijk en betaalbaar blijft voor iedereen. Dat is een eerlijke en solidaire keuze. We betalen het met zijn allen door een beperkte opslag op de belastingtarieven.

Gebruik tekst 7.
De stijgende zorgkosten zijn al jaren een politiek probleem en onderwerp van gesprek in de Tweede Kamer. Daarom is in 2008 besloten om het eigen risico in te voeren. De meningen over het eigen risico in de zorg zijn verdeeld.
De politieke partijen uit tekst 7 hebben verschillende standpunten over het eigen risico in de zorg. Dit hangt samen met de ideologie van de politieke stroming waartoe ze behoren.

5d Leg uit tot welke politieke stroming partij x hoort en tot welke partij y. Maak in je uitleg gebruik van:
- de omschrijving van het kernconcept ideologie;
- een uitgangspunt van de gekozen stroming;
- een voorbeeld uit tekst 7 van partij x en een voorbeeld uit tekst 7 van partij y.

Opgave 6 Sociale ongelijkheid en data-analyse

Bij deze opgave hoort tekst 8.

tekst 8 OPINIE SOCIALE ONGELIJKHEID In de ene wijk meer huiselijk geweld of schulden? Door data-analyse kunnen we sociale ongelijkheid oplossen

Data-analyse levert de bouwstenen voor sociaal beleid – maar werpt ook ethische vragen op, betogen jeugd- en opvoedhulp Levi van Dam en Arjan de Jager, programmamanager gemeente Amsterdam.

Hoogopgeleiden profiteren meer van preventie dan laagopgeleiden. Neem bijvoorbeeld roken: als samenleving zijn we minder gaan roken. Maar, bij de hoogopgeleiden is er een afname te zien van 17 procent, bij de lageropgeleiden is dit 11 procent. Terwijl de hoogopgeleiden praktisch gezien aan hun gezondheidsplafond zitten, spelen bij laagopgeleiden allerlei andere ongezonde omgevingsfactoren mee op de achtergrond. Bijvoorbeeld voortdurende stress als gevolg van schulden of angst vanwege aanhoudend huiselijk geweld. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) adviseert om het preventiebeleid te richten op mensen met de grootste gezondheidsachterstand, zoals diegene met een lage sociaaleconomische status, omdat daar het grootste gezondheidspotentieel te behalen is. Dat klinkt logisch, maar hoe weten we waar de mensen met het grootste gezondheidspotentieel zich bevinden?

Dat weten we door zorgvuldige data-analyse. Het advies van de WRR veronderstelt namelijk dat we weten bij wie het gezondheidspotentieel het grootst is. En dat klopt, dit weten we ook. In Amsterdam analyseerden we gegevens (beroep, waarde van het huis, eventuele schulden, meldingen van huiselijk geweld, gezinssamenstelling, etc.) van 135 duizend jongeren, 10 procent daarvan ontving jeugdhulp. Deze data-analyse biedt de mogelijkheid op wijk- en schoolniveau huidige en toekomstige zorgbehoeften in kaart brengen, om zo de maatregelen beter te kunnen toepassen. Als bijvoorbeeld in de ene wijk meer echtscheiding of depressie voorkomt, dan kun je daar je preventieve aanpak op afstemmen.

Het kan dus, gericht beleid inzetten voor die doelgroepen waar het grootste gezondheidspotentieel bereikt kan worden. Maar klinkt dit niet als profilering? Is het ethisch verantwoord om op de ene school te werken met een preventieprogramma en op de andere niet? Welke gegevens mogen worden benut om de groep met het grootste gezondheidspotentieel in kaart te brengen? Mag etniciteit daar bijvoorbeeld in worden meegenomen? En wie mag toegang krijgen tot dit soort inzichten? Als je weet dat er in een bepaalde wijk in 60 procent van de gezinnen huiselijk geweld plaatsvindt, wil je daar dan nog naartoe verhuizen? Het voorstel van de WRR is een grote (beleids)verschuiving die werkt door gebruik te maken van slimme data-analyse. Om dit advies een stap verder te brengen hebben we – zorgvuldige – experimenten nodig. En een onafhankelijke groep experts (ethici, data-analisten, psychologen en pedagogen) en ervaringsdeskundigen (ouders en jongeren) die deze experimenten nauwlettend volgen.

bron: de Volkskrant, 27 september 2018, bewerkt en ingekort.

Gebruik tekst 8.

Mensen met een lagere maatschappelijke positie hebben meer aandoeningen en ziekten en leven gemiddeld minder lang. De oorzaken daarvoor zijn complex. Een van de oorzaken wordt in alinea 1 gegeven, laagopgeleiden roken meer dan hoogopgeleiden.

6a Noem nog twee oorzaken die zorgen voor een verschil in gezondheid tussen lager- en hogeropgeleiden.

6b Leg met gebruik van de omschrijving van het kernconcept rationalisering uit hoe de WRR de sociale ongelijkheid in haar advies wil tegen gaan.

6c Past het voorstel van de WRR meer bij de liberale, confessionele of sociaal democratische politieke stroming? Leg je antwoord uit door gebruik te maken van de waarden van de gekozen stroming.

6d De schrijvers van dit stuk geven een waarschuwing. Leg met gebruik van de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid uit welke gevaren zij zien bij het gebruik van grootschalige data-analyse.

Opgave 7 De kraakbeweging

Inleiding
Deze opgave gaat over kraken. Kraken is het in gebruik nemen van een leegstaand gebouw zonder toestemming van de eigenaar. Het verschijnsel kraken kwam op in de jaren zestig als reactie op jarenlange leegstand van panden in tijden van woningnood. Kraken gebeurde onder andere door jonge mensen die moeilijk aan betaalbare woon- en werkruimte kwamen, met name studenten, werklozen en kunstenaars. Rond 1980 waren krakers erg actief. In die tijd kwamen zij regelmatig in aanvaring met de autoriteiten (politie en justitie). Tot 2010 was het wettelijk toegestaan om een gebouw te kraken als dat gebouw meer dan 12 maanden leegstond. In 2010 werd kraken volledig bij wet verboden, dus ook na 12 maanden leegstand.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

7a Er zijn twee benaderingen die maatschappelijke conflicten verklaren: de conflictbenadering van Marx en de conflictbenadering van Huntington. Beredeneer of het conflict tussen krakers en de autoriteiten, zoals in de inleiding weergegeven, te verklaren is met de benadering van Marx of met de benadering van Huntington. Gebruik in je redenering de inleiding van deze opgave en een kenmerk van de gekozen benadering.
Vanuit politieke stromingen kan er verschillend gedacht worden over een kraakverbod.

7b Geef een argument **voor** een kraakverbod. Gebruik in je argumentatie:
- een voorbeeld uit de inleiding van deze opgave;
- een uitgangspunt van de liberale stroming.

tekst 9 Observatie van een ontruiming

Het is een zonnige dag, Pasen 2009, als in Oost[1] drie panden naast elkaar worden gekraakt. Het gaat om voormalige sociale huurwoningen die gerenoveerd zijn en nu voor veel hogere prijzen verhuurd zouden moeten worden. Een groep van tegen de 50 krakers neemt de panden in gebruik. Doordat ongeruste buren de politie hebben gebeld, is deze zeer snel ter plaatse. (…) Volgens de politie is de deur zichtbaar opengebroken, wat een strafbaar feit betekent. Er volgt een lange discussie tussen woordvoerders van de krakers en de politie. (…) Na enige tijd draagt de politie de krakers op het pand te verlaten. Reden: het heeft nog geen jaar leeggestaan. Na kort overleg besluit de groep krakers het pand niet te verlaten, want volgens hen heeft het wel langer dan een jaar leeggestaan. Hierop kondigt de politie aan dat de ME[2] zal komen om het pand te ontruimen. (…)
Op het moment dat de politie de straat gaat afzetten moeten de krakers een keuze maken. Het pand in, op straat blijven, beide met het risico van arrestatie, of achter de afzetting van de politie gaan staan. Op het laatste moment besluit een tiental krakers naar binnen te gaan. Zo'n 25 man blijft over om buiten de deur te blokkeren. Zij geven hun identiteitspapieren en telefoons mee aan anderen, die achter de afzetting staan. (…) Als uiteindelijk het eerste peloton ME arriveert, gaat alles heel snel. (…). Binnen enkele minuten is de straat 'schoon' en kan de ontruiming beginnen. (…) Om elf uur 's avonds keert de rust weer. De drie gekraakte panden zijn ontruimd, zowel krakers als politie zijn vertrokken. Voor elk van de drie panden staat een beveiliger. (…)

bron: Reeks Criminologie van Faculteit der Rechtsgeleerdheid VU (2009)

Gebruik tekst 9.

7c In tekst 9 wordt verslag gedaan van een ontruiming van kraakpanden in Amsterdam-Oost. In de beschrijving van de ontruiming zijn verschillende soorten machtsbronnen te herkennen.
Geef:
- een actor uit tekst 9 die over een politieke machtsbron beschikt;
- een voorbeeld uit tekst 9 waar het gebruik van deze politieke machtsbron uit blijkt.

7d In het overheidsbeleid zijn verschillende strategieën voor de bestrijding van criminaliteit te herkennen. Een strategie is ondersteuning en hulpverlening. Welke twee **andere** strategieën zijn te herkennen in tekst 9? Geef bij elke strategie een voorbeeld uit tekst 9.

7e Er zijn twee modellen die beschrijven hoe actoren zich opstellen bij een conflict: het harmoniemodel en het conflictmodel. Leg uit welk model te herkennen is in het gedrag van de krakers in tekst 9. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van het gekozen model;
- een voorbeeld uit tekst 9.

Er zijn verschillende factoren of omstandigheden die belangrijk zijn voor het slagen van een effectieve samenwerking. Een van die factoren is compromisbereidheid.

7f Welke **andere** factor dan compromisbereidheid die belangrijk is voor het slagen van een effectieve samenwerking is te herkennen in tekst 9? Geef van deze factor een voorbeeld uit tekst 9.

1 Amsterdam-Oost
2 Mobiele Eenheid, een onderdeel van de politie

tekst 10 De glorietijd en de tijd van neergang van de kraakbeweging

Glorietijd
Kraken kon rekenen op brede sympathie vanwege de maatschappelijke thema's die zij aankaartte, maar ze hadden in de vele jonge werklozen en studenten ook een grote achterban, die fysiek te mobiliseren was. (...) De kraakbeweging, die beschikte over eigen 'binnen-media' en ook positieve aandacht kreeg in reguliere media, was in de jaren '80 zeer goed in staat haar boodschap te verkondigen. (...) In mei 1976 wordt de Anti-kraakwet, waarin kraken strafbaar is gesteld, aangenomen door de Tweede Kamer. In landelijke protestdagen toont de prille kraakbeweging haar onvrede en wijst men op de grote woningnood die bestaat terwijl er veel leegstand is (...). Uiteindelijk besluit de Eerste Kamer in februari 1978 de wet niet in behandeling te nemen, met als argument dat een anti-kraakwet vergezeld dient te gaan van een leegstandswet (...). Hierdoor treedt de Anti-kraakwet niet in werking. Een kraakverbod was politiek niet haalbaar. Het lukte krakers om woningnood en leegstand tot de centrale thema's te maken. Er kwam een 'leegstandswet' in plaats van een kraakverbod.

Tijd van neergang
Er is een verandering waarneembaar in het politieke klimaat, rechtse politici nemen het voortouw. In oktober 2003 wordt een motie ingediend (...). Dit is de aanloop voor nieuwe wetgeving, die in oktober 2010 zal leiden tot het kraakverbod. De issues waar de beweging zich hard voor maakt zijn van de voorpagina's van de kranten verdwenen en nieuwsitems richten zich nu voornamelijk op het gebruikte geweld en het aantal aangehouden personen. (...)

bron: Tijdschrift voor Criminologie (2012)

Gebruik tekst 10.

7g Leg met behulp van tekst 10 uit dat de kraakbeweging in haar glorietijd macht had. Gebruik in je uitleg:
- twee elementen van de omschrijving van het kernconcept macht;
- bij elk element een voorbeeld uit tekst 10.

7h Een begrip uit de mediaframing hypothese is het begrip frame. In tekst 10 zijn frames over kraken te herkennen. Welke verandering in het frame over kraken is in tekst 10 te herkennen? Gebruik in je antwoord een omschrijving van het begrip frame uit de mediaframing hypothese.

© ThiemeMeulenhoff

Hints bij hoofdstuk 3

1a In de conflictbenadering van Marx staan de ongelijke materiële verschillen tussen de bezittende en de bezitloze klasse centraal; in de conflictbenadering van Huntington staat centraal dat maatschappelijke conflicten hun oorsprong ook kunnen hebben in uiteenlopende sociale en culturele verschillen.

1b Gebruik het element **hoe mensen van elkaar verschillen** in je antwoord.

1c Het proces van socialisatie heeft de volgende functies: de continuering van de cultuur van de samenleving, de verandering van de cultuur van de samenleving, identificatie met de eigen groep en cultuur, identiteitsontwikkeling van het individu en het reguleren van gedrag van mensen.

1d Gebruik **de doelen** die de voor- en tegenstanders van Zwarte Piet hebben.

1e In het harmoniemodel ligt de nadruk op de overlegcultuur en staat het bereiken van consensus centraal. In het conflictmodel werpen (actie)groepen en organisaties de eigen doelen en belangen in de strijd en trachten zij door het inzetten van verschillende strijdmiddelen, waaronder het beïnvloeden van de politiek en de bevolking via de media, anderen te overtuigen van hun gelijk.

1f In hoeverre wordt de macht als legitiem beschouwd? In andere woorden, in hoeverre wordt de macht geaccepteerd?

1g Demonstreren is een vorm van politieke participatie. Bij welke visie is politieke participatie een doel op zichzelf?

1i Gebruik het element **geformaliseerde regels** in je antwoord.

1j Gebruik het sociaal-culturele vlak.

1k Enculturatie is het aanleren en verwerven van de (sub)cultuur van de samenleving waarin men geboren is.

1l Kies uit de volgende hypotheses: de cultivatiehypothese, de opinieleidershypothese, de mediaframing hypothese en de selectiviteitshypothese.

2d Gebruik het component beperkte normatieve integratie (beperkte naleving van de gangbare waarden en normen in de samenleving).

2e Sociale mobiliteit is de mogelijkheid om je maatschappelijke positie te veranderen.

2g Gebruik het element **gevoel lid te zijn van een groep** uit de beschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

2h Bij hiërarchie gaat het om machts- en gezagsverhoudingen.

2i De onafhankelijke variabele is de oorzaak dat de afhankelijke variabele verandert. In dit voorbeeld zorgt de mate van inkomensongelijkheid ervoor in hoeverre men de macht accepteert.

3a Cultureel kapitaal zijn culturele competenties, waaronder kennis, houdingen, opvattingen en smaak die kenmerkend zijn voor hoge sociale posities.

© ThiemeMeulenhoff

3d Een advies is een concreet voorstel aan de minister. Maak in je argumentatie van het advies (waarom is het een goed advies) gebruik van de kernconcepten.

4a Hoe de maatschappij omgaat met verschillen is onderdeel van het hoofdconcept verhouding. Bedrijven zijn onderdeel van de maatschappij.

4b Maak gebruik van een oorzaak-gevolgredenering. Gebruik bij de oorzaak het kernconcept representativiteit, bij het gevolg gebruik je het hoofdconcept binding.

4c Maak gebruik van een oorzaak-gevolgredenering. Wat gebeurt er als **de voorstellingen** die kinderen hebben over groepen (gehandicapten) veranderen?

5a Solidariteit in het zorgstelsel betekent dat iedereen meebetaalt. Rijk, arm, gezond en ongezond betalen mee. Het hoofdconcept verhouding gaat over hoe de maatschappij omgaat met verschillen tussen mensen.

5b Gebruik het kernconcept sociale cohesie.

5c Het Nederlandse zorgstelsel bestaat uit geformaliseerde regels.

5d Het liberalisme legt nadruk op de eigenverantwoordelijkheid en de sociaaldemocratie legt de nadruk op gelijkheid.

6b De hoogste gezondheidswinst is het **meest efficiënte en effectieve resultaat** dat de WRR wil behalen.

6c Dit beleid past bij een actieve en sturende overheid.

6d De waarschuwing is dat de kloof tussen laag- en hoogopgeleide mensen toeneemt.

7a In de conflictbenadering van Marx staan de ongelijke materiële verschillen tussen de bezittende en de bezitloze klasse centraal; in de conflictbenadering van Huntington staat centraal dat maatschappelijke conflicten hun oorsprong ook kunnen hebben in uiteenlopende sociale en culturele verschillen.

7b Het gaat hier om individuele rechten, het recht op eigendom.

7c Met een politieke machtsbron kun je dwang uitoefenen.

7e Bij het conflictmodel worden onder andere strijdmiddelen ingezet om het eigen doel te bereiken; bij het harmoniemodel ligt de nadruk op de overlegcultuur.

7g Gebruik de elementen **het vermogen om hulpbronnen in te zetten** en **het bereiken van doelen**.

7i De mediaframing hypothese gaat in op de bepaalde manier waarop media een onderwerp belichten. Hetzelfde onderwerp kan op verschillende invalshoeken belicht worden.

© ThiemeMeulenhoff

Uitwerkingen bij hoofdstuk 3

Opgave 1 Zwarte Piet of niet?

1a In de conflictbenadering van Marx staan de ongelijke materiële verschillen tussen de bezittende en bezitloze klasse centraal. Huntington geeft aan dat de maatschappelijke conflicten hun oorsprong hebben in uiteenlopende sociale en culturele verschillen.
Uit de inleiding blijkt dat het gaat over de verschillende opvattingen over de traditie van zwarte Piet. De oorsprong van het conflict over zwarte Piet is dus cultureel verschil tussen voor en tegenstanders en daarom hoort het bij de conflictbenadering van Huntington.

1b Voorbeeld van een juist antwoord:
- De keuze van het Sinterklaasjournaal om de zwarte en blanke pieten te laten zien, weerspiegelt **hoe mensen van elkaar verschillen**. Hoe het Sinterklaasjournaal als onderdeel van de samenleving probeert tegemoet te komen **aan deze verschillen** door zwarte en witte pieten te laten zien is onderdeel van het hoofdconcept verhouding.
- In de tekst staat dat de iedereen piet kan worden, of je nu wit, licht of donker getint bent en dat zwart geen huidskleur is maar roet. Hiermee wordt de boodschap gegeven dat de huidskleur er niet toe doet.

1c
- In het Sinterklaasjournaal is de verandering van de cultuur van de samenleving te herkennen. Cultuur is geen statisch verschijnsel. Door bijvoorbeeld sociaal-culturele veranderingen worden steeds nieuwe dingen aan de cultuur toegevoegd.
- In de tekst is te lezen dat er een gulden middenweg werd gezocht in het uiterlijk van piet. Hiermee verandert het uiterlijk en daarmee een onderdeel (voorstelling) van cultuur.

1d Voorbeeld van een juist antwoord:
Een conflict is een situatie waarin **groepen elkaar tegenwerken om de eigen doelen te bereiken**. Het doel van de tegenstanders van Zwarte Piet is het demonstreren voor het afschaffen van Zwarte Piet. Het doel van de voorstanders is het blokkeren van de demonstratie van de tegenstanders. Het leidde tot een conflict omdat ze elkaar gingen tegenwerken om het eigen doel te bereiken.

1e Voorbeeld van een juist antwoord:
- De burgemeester kiest voor het harmoniemodel.
- Zij zegt in de tekst dat er een goede dialoog gevoerd moet worden tussen de partijen die nu tegenover elkaar staan. Hieruit blijkt dat zij kiest voor overleg om tot consensus te komen.
- De voorstanders en/of tegenstanders van Zwarte Piet kiezen het conflictmodel.
- De voorstanders van Zwarte Piet blokkeren de tegenstanders / de tegenstanders van Zwarte Piet kiezen voor demonstreren om ieder hun eigen doel te bereiken. Hieruit blijkt dat zij door middel van verschillende strijdmiddelen anderen proberen te overtuigen van hun gelijk.

1f Voorbeeld van een juist antwoord:
De burgemeester heeft op grond van haar wettelijke bevoegdheid een besluit genomen. Door eigenhandig de demonstranten tegen te houden laten de voorstanders zien de invloed van de burgemeester niet te accepteren en handelen ze niet in overeenstemming met wat er door de burgemeester (als politieke actor) is besloten. Ze heeft geen **gezag** op dit punt omdat haar **macht niet als legitiem wordt beschouwd**.

1g Volgens de ontwikkelingsvisie is demonstreren goed. Politieke participatie is namelijk een doel op zichzelf: burgers leren er veel van en hun zelfvertrouwen en bekwaamheid om te participeren neemt toe.

© ThiemeMeulenhoff

Volgens de instrumentele visie is politieke participatie vooral een middel om tot besluiten te komen door middel van stemmen op politici die zo een aanwijzing krijgen voor de inrichting van beleid.

1h Voorbeeld van een juist antwoord:
Democratisering is het proces waarbij diegenen met minder macht meer medezeggenschap krijgen. Het demonstratierecht is hiervan een voorbeeld omdat dit mensen met minder macht toch de gelegenheid geeft om hun mening te laten horen met als doel om verandering teweeg te brengen. De actiegroep Kick Out Zwarte Piet maakt hiervan gebruik om zo aandacht te vragen voor hun standpunt om Zwarte Piet te veranderen. Zo vergroten zij hun medezeggenschap.

1i Voorbeeld van een juist antwoord:
- De Grondwet is een politieke institutie omdat er sprake is van een **complex van** wettelijke, dus **geformaliseerde regels**. Deze regels bepalen de **verhouding tussen burgers en de staat rondom politieke machtsuitoefening**.
- Een voorbeeld van zo'n regel is dat burgers recht hebben om te demonstreren, maar dit recht mag door de burgemeester beperkt worden wanneer de veiligheid niet gegarandeerd kan worden.

1j Globalisering vindt plaats op economisch, juridisch, politiek, sociaal-cultureel en ecologisch gebied. Het gaat hier om het sociaal-culturele vlak. Het gaat immers om een traditie van Nederland waar Kim Kardashian zich in heeft gemengd, tradities vallen onder cultuur.

1k Kim Kardashian komt niet uit Nederland. Zwarte Piet is een Nederlandse traditie, een voorstelling die we in Nederland hebben. Voorstellingen zijn een onderdeel van het kernconcept cultuur. De voorstanders van Zwarte Piet denken dat Kardashian de traditie niet snapt, omdat ze niet op de hoogte is van de Nederlandse traditie van Zwarte Piet; zij is hier niet geboren. Er is dus géén sprake van enculturatie, wanneer je de kenmerken van een cultuur van jongs af aan meekrijgt.

1l Het gaat hier om de opinieleidershypothese. De opinieleidershypothese gaat in op de invloed die opinieleiders/idolen direct of indirect hebben op mediagebruikers. In dit geval gaat het om de invloed die Kim Kardashian heeft op meningen van mensen over Zwarte Piet.

Opgave 2 Inkomensongelijkheid bron van problemen

2a Er zijn drie soorten sociale ongelijkheid. Macht, bezit en status. Het gaat hier over de ongelijke verdeling van bezit, omdat inkomen onder bezit valt.

2b Naarmate de inkomensongelijkheid hoger is, zijn er meer sociale en maatschappelijke problemen in een land.
Of: Naarmate de inkomensongelijkheid lager is, zijn er minder sociale en maatschappelijke problemen in een land.

2c Voorbeeld van een juist antwoord:
- Mensen met een lagere maatschappelijke positie schrijven hun gezondheid meer toe aan toeval of geluk en maken daarom minder vaak de keuze voor een gezonde levensstijl dan mensen met een hogere maatschappelijke positie.

Of
- Mensen met een lagere maatschappelijke positie beschikken over minder vaardigheden om met een arts te communiceren over hun gezondheid en de medische besluiten.

Of
- Mensen uit de lagere sociaaleconomische klassen vertonen vaker gedrag dat de gezondheid schaadt (roken, drinken).

© ThiemeMeulenhoff

2d Moord, gevangenschap, alcohol- en drugsverslaving zijn indicatoren van de component beperkte normatieve integratie (andere componenten van sociale uitsluiting zijn niet goed kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften en beperkte sociale en politieke participatie, van beide zijn geen indicatoren in figuur 1).

2e Voorbeeld van een juist antwoord:
In landen waar een lage mate van inkomensongelijkheid is, zoals in tabel 1 Zweden of Japan, zijn er minder sociale en maatschappelijke problemen en is er meer sociale mobiliteit mogelijk dan in de VS. Het stijgen op de maatschappelijke ladder is in die landen gemakkelijker: een kenmerk van de Amerikaanse Droom.

2f Voorbeelden van een juist antwoord:
Overheidsinstrument (maatregel) 1: mensen verzekeren tegen vormen van inkomensverlies zodat zij toch een redelijk bestaansminimum kunnen handhaven.
Overheidsinstrument (maatregel) 2: actief arbeidsmarktbeleid zodat de kansen op een baan toenemen voor bepaalde groepen en de ongelijkheid afneemt.

2g Voorbeeld van een juist antwoord:
Als de ongelijkheid afneemt wordt de sociale cohesie bevorderd. Mensen krijgen bij grotere gelijkheid makkelijker het gevoel '**bij** de samenleving **te horen**, **lid van een gemeenschap te zijn**'.

2h De dimensie machtsafstand. De mate waarin inwoners van een land verwachten en accepteren dat de macht ongelijk verdeeld is, dus hoe zij aankijken tegen hiërarchische verschillen tussen mensen.

2i Voorbeeld van een juist antwoord:
Hoe kleiner de inkomensongelijkheid in een land, hoe minder mensen machtsafstand accepteren (of: hoe groter de inkomensongelijkheid in een land, hoe meer mensen machtsafstand accepteren). De afhankelijke variabele is de mate waarin mensen machtsafstand accepteren, daarover geeft de hypothese een voorspelling. De onafhankelijke variabele is de inkomensongelijkheid. Dat is de variabele waar de voorspelling op gebaseerd is.

Opgave 3 Sociale ongelijkheid in het onderwijs

3a Voorbeeld van een juist antwoord:
Het cultureel kapitaal (het hogere opleidingsniveau) van ouders beïnvloedt de schoolprestaties door:
(drie van de volgende voorbeelden)
- regel 7-9 grotere betrokkenheid
- regel 9-10, een bewustere schoolkeuze
- regel 10, investeringen in bijlessen en examentrainingen
- regel 11-12, het vaker krijgen van een medische indicatie en daardoor extra aandacht of tijd
- regel 13-14, leraren hebben andere oordelen (verwachtingen) van kinderen van hoogopgeleide ouders en laagopgeleide ouders.

3b Voorbeeld van een juist antwoord:
- De ongelijkheid in het onderwijs neemt toe. Kinderen van hoogopgeleide ouders krijgen hogere schooladviezen, gaan naar betere scholen en halen uiteindelijk een hoger diploma dan even intelligente kinderen van laagopgeleide ouders (regel 1-3). Afkomst is dus nog steeds belangrijk, een kenmerk van een gesloten samenleving.

© ThiemeMeulenhoff

- Leerkrachten hebben vaak (onbewust) hogere verwachtingen van leerlingen met hogeropgeleide ouders en lagere van leerlingen met lageropgeleide ouders. Bij het schooladvies kan dat het verschil uitmaken tussen de kans krijgen of een kans missen (regel 12-17).

Het opleidingsniveau van de ouders bepaalt mede de schoolkeuze, ook een kenmerk van een gesloten samenleving.

3c Voorbeeld van een juist antwoord:
- Hogeropgeleide mensen zetten een economische machtsbron (geld) in om te bereiken dat hun kinderen zo hoog mogelijk schoolniveau behalen. Ze investeren in bijles en examentraining (regel 10) waarmee ze de kansen van hun kinderen op succes vergroten.
- Hogeropgeleiden zetten een affectieve machtsbron (overtuigingskracht) in als zij "leerkrachten onder druk zetten als zij het niveau te laag vinden (regel 21-22)".

3d Voorbeeld van een juist antwoord met als keuze kernconcepten **sociale cohesie en macht**:

Beste meneer Slob,

Om alle kinderen in Nederland gelijke kansen te geven om een zo hoog mogelijke opleiding te volgen, adviseer ik u het schooladvies af te schaffen. Het jaarverslag van de Inspectie uit 2016 laat de toenemende ongelijkheid in het onderwijs zien. De opleiding van de ouders is steeds bepalender geworden. Daarmee wordt de sociale ongelijkheid vergroot, immers door de verschillen in opleiding van de ouders worden de onderwijsmogelijkheden onder de kinderen ongelijk verdeeld. (Deze ontwikkeling wordt versterkt door diploma-inflatie). De opleiding van de ouders geeft hen ook macht om hulpbronnen in te zetten zodat hun eigen kinderen meer kansen krijgen in het onderwijs. Sociale ongelijkheid in het onderwijs heeft niet alleen gevolgen voor kinderen uit de lagere milieus maar leidt ook tot een grotere tweedeling in de samenleving van rijke en arme gezinnen. Dat heeft ook effect op de sociale cohesie in de samenleving. Bindingen die mensen met anderen aangaan zullen zich steeds meer beperken tot de eigen groep waardoor er ook minder een beroep gedaan wordt op mensen buiten de eigen groep.

Opgave 4 LEGO

4a Voorbeeld van een juist antwoord:
De mate van diversiteit in speelgoedfiguren is een aanwijzing over de mate waarin **speelgoedfabrikanten in hun speelgoedfiguren verschillen tussen sociale categorieën laten zien**. Hoe bedrijven als onderdeel van de maatschappij vormgeven aan sociale verschillen is onderdeel van het hoofdconcept **verhouding.**
In tekst 5 staat dat er een LEGO-speelgoedfiguur met een beperking in het assortiment is opgenomen. Door zowel speelgoedfiguren met als zonder beperking in het assortiment op te nemen, geeft LEGO vorm aan het verschil tussen mensen met en zonder een beperking.

4b Voorbeeld van een juist antwoord:
Diversiteit in speelgoedfiguren kan ervoor zorgen dat de **kenmerken van alle speelgoedfiguren samen een afspiegeling zijn van / overeenkomen met alle groepen die de speelgoedfiguren zouden moeten vertegenwoordigen**. Er is dan sprake van **representativiteit.**
Door deze representativiteit kunnen groepen die in speelgoedfiguren worden verbeeld zich vertegenwoordigd gaan voelen. Als groepen zich vertegenwoordigd voelen, **zegt dit iets over de relatie en daarmee de binding van deze groepen met de maatschappij.**
Diversiteit in speelgoed kan zo de bindingen in de samenleving versterken.

© ThiemeMeulenhoff

4c Voorbeeld van een juist antwoord:
Als meer groepen (sociale categorieën) in speelgoedfiguren zijn vertegenwoordigd, kan dit bijdragen aan een **andere voorstelling die kinderen hebben over deze groepen / de samenleving**. Kinderen kunnen zich onder andere meer bewust worden van het bestaan van bepaalde groepen in de samenleving. Voorstellingen zijn onderdeel van het kernconcept cultuur.
Het spelen met speelgoed maakt onderdeel uit van **opvoeding**. Een verandering in de voorstelling betekent dus een verandering in de **overdacht en verwerving van cultuur**. Omdat opvoeding en overdracht en verwerving van cultuur onderdeel zijn van socialisatie is er sprake van een verandering in de **socialisatie** van kinderen.

4d Voorbeeld van een juist antwoord:
Uit de boodschap blijkt dat men uitgaat van een overlap van sekserollen, wat past bij een feminiene cultuur.
Uit de boodschap blijkt namelijk dat zowel jongens als meisjes het leuk vinden om LEGO-creaties zoals een poppenhuis of ruimteschip te bouwen. Wat kinderen met LEGO bouwen hangt dus niet af van hun sekserol.

Opgave 5 Solidariteit in de zorg en het eigen risico

5a Voorbeeld van een juist antwoord:
Het Nederlandse zorgstelsel is gebaseerd op solidariteit. Dat betekent dat iedereen meebetaalt aan de kosten, los van het feit of je ziek of gezond bent / wel of geen gebruik moet maken van zorg. Zo geeft het Nederlandse zorgstelsel **in sociale zin vorm aan het verschil** tussen zieke en gezonde mensen, namelijk dat dit verschil niet leidt tot **sociale ongelijkheid**. Daarvan zou sprake zijn als het verschil tussen mensen consequenties heeft op welke behandeling zij recht hebben.

5b Voorbeeld van een juist antwoord:
De solidariteit in het Nederlands zorgstelsel verwijst naar de **onderlinge afhankelijkheden tussen de mensen in de Nederlandse maatschappij**. Om zorg voor iedereen betaalbaar te houden, moet iedereen meebetalen en ben je hierin afhankelijk van elkaar. Deze binding heeft betrekking op de mate van verantwoordelijkheid voor elkaars welzijn en draagt zo bij aan de **sociale cohesie**.

5c Voorbeeld van een juist antwoord:
Het Nederlandse zorgstelsel is een sociale institutie omdat er sprake is van **geformaliseerde regels** voor burgers. Alle volwassen burgers zijn namelijk wettelijk verplicht een zorgverzekering af te sluiten en maandelijks een zorgpremie te betalen. Hiermee wordt het **gedrag van mensen gereguleerd**, namelijk het delen van de zorgkosten, of ze nu gezond of ziek zijn.

5d Voorbeeld van een juist antwoord:
Partij x (= VVD) behoort tot de liberale stroming. De liberale stroming legt de nadruk op eigen verantwoordelijkheid waarin burgers zelf eigen keuzes maken voor het verzekeren. Daarom vinden zij het goed dat mensen kunnen kiezen voor een hoger eigen risico met een lagere basispremie. Dat hoort bij hun ideologie waarin zij het **idee** van eigen verantwoordelijkheid als de **meest wenselijke maatschappelijke verhouding tussen burger en overheid** zien.
Partij y (= PvdA) behoort tot de sociaaldemocratische stroming. Deze stroming legt de nadruk op gelijkheid. Door het eigen risico af te schaffen, willen zij een financiële drempel wegnemen, waardoor de zorg voor iedereen toegankelijk en betaalbaar blijft. Dit hoort bij hun ideologie waarin zij **een grotere rol voor de overheid zien om de gelijkheid tussen mensen te bevorderen**.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 6 Sociale ongelijkheid en data-analyse

6a Een juist antwoord bevat twee van de volgende drie oorzaken:
1. Mensen uit hogere klassen hebben vaak meer kennis en een hoger opleidingsniveau en hechten als gevolg daarvan meer belang aan gezondheid. Ze herkennen de symptomen van ziek zijn beter en kunnen de ernst van de ziekte beter inschatten. Ook zien ze het belang van preventie in.
2. Mensen met meer kennis zijn beter in staat hun gezondheid en levensverwachting te beïnvloeden door te kiezen voor een gezonde(re) levensstijl. Mensen met weinig kennis schrijven veranderingen in hun leven meestal toe aan toeval, geluk en ongeluk.
3. Communicatievaardigheden van mensen uit hogere klassen zijn vaak beter dan die van mensen uit lagere klassen. De communicatievaardigheden kunnen een rol spelen in het contact met artsen en gevolgen hebben voor medische besluiten.

6b Voorbeeld van een juist antwoord: De WRR wil gebruikmaken van grote hoeveelheden data om preventiebeleid te richten op mensen met de grootste gezondheidsachterstand, zoals diegenen met een lage sociaal-economische status. **Het doelbewust inzetten van gegevens** over deze groep mensen zorgt ervoor dat middelen (het preventiebeleid) **doelgericht wordt ingezet** om zo **efficiënt en effectief mogelijke resultaten** te bereiken (de hoogste gezondheidswinst).

6c Het voorstel van de WRR past bij een sociaaldemocratische politieke stroming. Het beleid dat de WRR adviseert, zorgt ervoor dat gezondheidsverschillen tussen laag- en hoogopgeleiden afneemt. Het vergoot de gelijkwaardigheid tussen deze twee groepen. Het beleid betekent ook een actieve, sturende overheid. Dit past bij de sociaaldemocratische stroming.

6d Door de verschillen tussen laag- en hoogopgeleiden in kaart te brengen, kan het verschil tussen deze twee groepen ook toenemen. Als bijvoorbeeld voor iedereen zichtbaar is waar veel huiselijk geweld plaatsvindt, wie wil daar dan nog wonen? De hoogopgeleiden hebben meer middelen (kennis en geld) tot hun beschikking om een andere wijk te kiezen. Een veilige woonomgeving is een hooggewaardeerde zaak. De kloof tussen hoog- en laagopgeleid neemt zo (nog) verder toe.

Opgave 7 De kraakbeweging

7a Voorbeeld van een juist antwoord:
- Uit de inleiding blijkt dat er sprake was van woningnood omdat bepaalde groepen moeilijk aan betaalbare woonruimte konden komen. Hierdoor namen sommige mensen uit deze groepen woonruimte van bezitters van woningen in gebruik en ontstond er een conflict tussen de krakers en de autoriteiten.
- Het verschil tussen het wel of niet bezitten van een woonruimte is een voorbeeld van een ongelijke verdeling van bezit. Het conflict is dus te verklaren met de conflictbenadering van Marx omdat in deze benadering een ongelijke verdeling van bezit als een oorzaak voor conflicten centraal staat.

7b
- Een argument voor het kraakverbod is dat blijkt dat bij kraken de eigenaar geen toestemming geeft voor het gebruiken van het gebouw.
- Kraken moet daarom verboden worden omdat het een aantasting van de individuele rechten is, namelijk het recht op eigendom. Het recht op eigendom is een beginsel van het liberalisme

7c Voorbeeld van een juist antwoord:
De politie beschikt over een politieke machtsbron. “De drie gekraakte panden zijn ontruimd”.
Je kan hier ook kiezen voor de actor ME of beveiligers.

7d De andere twee strategieën zijn rechtshandhaving en het beperken van gelegenheid tot criminaliteit.
Voorbeeld bij rechtshandhaving is ‘dat de drie gekraakte panden zijn ontruimd’.
Voorbeeld bij het beperken van de gelegenheid tot criminaliteit is dat ‘er voor elk van de drie panden een beveiliger staat’.

7e Het conflictmodel is te herkennen omdat de krakers strijdmiddelen inzetten om hun doel te bereiken.
Dit blijkt bijvoorbeeld uit het blokkeren van de deur van het pand om de kraakpanden te behouden.

7f Een andere factor dan compromisbereidheid die belangrijk is voor het slagen van een effectieve samenwerking is **onderling vertrouwen**. Een voorbeeld van onderling vertrouwen is dat krakers hun identiteitspapieren en telefoons meegeven aan anderen.

7g De twee elementen zijn ‘het vermogen om hulpbronnen in te zetten’ en ‘het bereiken van doelen’.
- In de glorietijd had de kraakbeweging **het vermogen om de media als hulpbron in te zetten.**
  In tekst 10 staat dat de kraakbeweging beschikte over eigen ‘binnenmedia’, positieve aandacht kreeg in reguliere media en zeer goed in staat was haar boodschap te verkondigen.
- Met deze media-aandacht kon de kraakbeweging **haar doelen bereiken, namelijk aanpak van woningnood en leegstand**. In tekst 10 staat dat er een leegstandswet kwam.

7h De mediaframing hypothese gaat in op de bepaalde manier waarop media een onderwerp belichten (frame), waardoor de wijze waarop de ontvangers van die boodschap over het onderwerp gaan nadenken en praten wordt gestuurd. In de glorietijd werd het onderwerp kraken vooral belicht vanuit de invalshoek van woningnood en leegstand, terwijl in de tijd van de neergang het onderwerp kraken vooral werd belicht vanuit de invalshoek van criminaliteit.

4 Binding

Opgave 1 Terrorisme en terrorismebestrijding

Bij deze opgave hoort tekst 1.

Inleiding
Deze opgave gaat over jihadisme en wat de Nederlandse overheid doet ter bestrijding ervan.

tekst 1

Jihadisme tegengaan
Jihadisme vormt op dit moment een bedreiging voor de nationale veiligheid en democratie in Nederland. Het kabinet neemt daarom maatregelen om jihadisme in Nederland te voorkomen en te bestrijden. De overheid vindt het belangrijk om moslims in Nederland niet verantwoordelijk te stellen voor de daden van jihadisten.

Wat is jihadisme?
Jihadisme is een extreme ideologie die oproept tot het voeren van een 'heilige oorlog' tegen 'ongelovigen'. Jihadisten claimen de islam om hun overtuigingen en manier van leven met geweld op te leggen aan anderen.

Maatregelen tegen jihadisme
Om jihadisme te bestrijden, kiest de rijksoverheid voor een combinatie van verschillende maatregelen: tegengaan én voorkomen, op straat en op internet.
De overheid treedt hard op tegen iedereen die geweld pleegt, haat zaait, ronselt, uitreist of terugkeert uit een strijdgebied. Dit doet de overheid bijvoorbeeld op de volgende manieren:
- paspoorten innemen van mensen die dreigen uit te reizen;
- uitkeringen en toelagen stopzetten van jihadisten die zijn uitgereisd;
- mensen vervolgen die ronselen of oproepen tot geweld.

Aan de andere kant probeert de overheid te voorkomen dat iemand radicaliseert. Hoe eerder dit gebeurt, hoe beter. Dit doet de overheid bijvoorbeeld op de volgende manieren:
- jongeren weerbaarder maken tegen propaganda;
- families van geradicaliseerde jongeren ondersteunen;
- samenwerken met imams en moskeeën;
- met werkgeversorganisaties leer-werktrajecten opzetten om de aansluiting te houden met de samenleving:
- intrekken Nederlanderschap van jihadisten die zich in het buitenland aansluiten bij een terroristische organisatie.

Deze en andere maatregelen vloeien voort uit het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme. In februari 2017 heeft de Eerste Kamer drie wetten aangenomen die voortvloeien uit het actieprogramma.

De ministeries van Justitie en Veiligheid en van Sociale Zaken en Werkgelegenheid hebben het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme opgesteld. Ook andere ministeries werken mee aan de uitvoering van het actieprogramma. Net als bijvoorbeeld de politie, de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD), het Openbaar Ministerie en gemeenten. Ook organisaties en mensen buiten de overheid werken eraan mee. Denk hierbij aan moskeeën, docenten, ouders en scholieren.

bron: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/terrorisme-en-nationale-veiligheid/jihadisme-tegengaan, bewerkt en ingekort

© ThiemeMeulenhoff

Gebruik tekst 1.

1a Leg uit hoe je de maatregelen van de Nederlandse overheid om radicalisering te voorkomen in verband kan brengen met het hoofdconcept binding. Maak in je uitleg gebruik van:
- de omschrijving van het hoofdconcept binding;
- een voorbeeld van een maatregel die met binding in verband te brengen is uit de tekst.

1b Leg uit dat er bij het bestrijden van jihadisme sprake is van een conflict. Maak in je antwoord gebruik van:
- de omschrijving van het kernconcept conflict;
- een voorbeeld uit tekst 1.

1c Met welk kernconcept bij het hoofdconcept verhouding kun je de maatregelen van de Nederlandse overheid/kabinet typeren? Maak in je antwoord gebruik van:
- de omschrijving van het kernconcept;
- een voorbeeld van een maatregel uit de tekst.

Let op: de kernconcepten conflict en samenwerking mag je niet gebruiken.

1d Sociale controle vervult een belangrijke rol bij het in standhouden van bindingen in de samenleving. We onderscheiden formele en informele sociale controle.
Leg uit welke vorm van sociale controle te herkennen is in tekst 1. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van deze vorm van sociale controle;
- een voorbeeld van deze vorm van sociale controle uit de tekst.

1e Sinds 1985 hanteert de overheid een integraal veiligheidsbeleid bij het voorkomen en bestrijden van criminaliteit. Leg uit hoe deze aanpak van de overheid volgens het integraal veiligheidsbeleid te herkennen is in tekst 1. Gebruik in je uitleg:
- een beschrijving van het integraal veiligheidsbeleid;
- een voorbeeld uit tekst 1 waar de toepassing van het integraal veiligheidsbeleid uit blijkt.

1f Stel dat jij een onderzoek doet op basis van de onderzoeksvraag: "In hoeverre vergroten de maatregelen van de Nederlandse overheid om het jihadisme te bestrijden de subjectieve veiligheid van Nederlandse burgers?"
- Wat is de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in deze onderzoeksvraag?
- Geef bij de afhankelijke en bij de onafhankelijke variabele een indicator.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 2 De sleepwet

Bij deze opgave hoort tekst 2.

Inleiding
Tekst 2 gaat over de sleepwet, ofwel de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, waarmee deze dienst ruimere bevoegdheden krijgt om communicatie af te tappen. Deze maatregel is bedoeld om de terrorismebestrijding te versterken.

tekst 2 Sleepwet

Dankzij een actie van een groep UvA-studenten, en steun van Arjen Lubach, komt het referendum[1] over de Wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) – in de volksmond sleepwet – er zo goed als zeker.
Door deze wet kan de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) grote hoeveelheden internetverkeer via de kabel aftappen. Toegang tot de kabel is volgens de dienst noodzakelijk om de contacten van terroristen en andere gevaarlijke personen in kaart te brengen of cyberaanvallen beter te onderzoeken.
Met deze ruimere toegang tot telefoon- en internetgegevens van burgers kan de dienst "de toenemende dreiging in kaart brengen en de nationale veiligheid en de democratische rechtsorde blijven beschermen".
De dienst kan alleen zien wie met wie contact heeft. De inhoud van die contacten kan vele stappen later pas worden ingezien. Gegevens die relevant zijn, mogen tot drie jaar worden bewaard.
De wet treedt begin volgend jaar in werking.
Door de wet zou de privacy van burgers worden geschonden. Informatie van 'onschuldige burgers' zou als bijvangst verzameld worden met een 'sleepnet'.
"Zo mag een hele wijk afgeluisterd worden wanneer er een verdacht persoon in woont", zeggen tegenstanders. Ze willen ook niet dat deze data jarenlang bewaard mogen worden.
De AIVD, die zich een "informatiefabriek" noemt, snapt de zorgen over de vergaande bevoegdheden. "Maar het is noodzakelijk om Nederland te beschermen tegen landen, organisaties en personen die het op ons gemunt hebben."

bron: Het Parool, 9 oktober 2017, bewerkt en ingekort

Gebruik tekst 2.

2a Leg uit met welk kernconcept bij het hoofdconcept verandering de Wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten uit tekst 2 getypeerd kan worden. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept.

De roep om maatregelen die zorgen voor een veilige samenleving leidt tevens tot een dilemma binnen de beginselen van de rechtsstaat.

2b Leg uit welke dilemma van de rechtsstaat in tekst 2 te herkennen is. Geef aan in welk deel van de tekst je dat herkent.

In het beleid van de overheid om criminaliteit te bestrijden zijn drie strategieën te onderscheiden, die repressief of preventief van aard kunnen zijn.

2c Bij welke strategie past de Wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) uit tekst 2? Leg je antwoord uit.

1 Bij een volksstemming of referendum kunnen kiezers over belangrijke kwesties direct hun mening geven.

Bij een volksstemming of referendum kunnen kiezers over belangrijke politieke kwesties direct hun mening geven.
Bij dit referendum gaat het over de vraag of je voor of tegen de Wiv – in de volksmond 'sleepwet' – bent.
In een interview in *de Volkskrant* op zaterdag 28 oktober 2017 zei CDA-leider Sybrand Buma, dat het kabinet niets zou doen met de uitslag van het referendum: "Hier ga ik uiteindelijk de keuze maken dat we dit referendum niet beschouwen als een echt referendum. Ik wil dat de sleepwet doorgaat."
Volgens de CDA-leider is het referendum een "staartje uit het verleden" dat "onoplosbare ellende" oplevert in plaats van politiek en burgers dichter bij elkaar te brengen.

2d Leg uit waarom het standpunt van Buma over de Wiv past bij de ideologie waartoe zijn partij (het CDA) behoort.
Gebruik in je uitleg:
- de opvatting van de ideologie van het CDA over het handhaven van openbare orde en veiligheid;
- de keuze die het CDA daarmee maakt in het dilemma van de rechtsstaat.

Stel dat iedereen gaat stemmen bij het referendum: de opkomst is 100%.
Stel dat 75% van de kiezers tegen de Wiv stemt.
Stel dat de Tweede Kamer de Wiv aanneemt met 55% van de stemmen.

2e Wat kun je aan de hand van bovenstaande gegevens concluderen over de representativiteit van het besluit van de Tweede Kamer? Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept representativiteit.

Opgave 3 Sexting

Inleiding
Sexting is het verspreiden van seksueel getinte foto's of berichtjes van jezelf via mobiele telefoons of andere mobiele media. De term is afgeleid van sex en texting. Meestal doe je dit met iemand die je vertrouwt. Het wordt een probleem wanneer zo'n foto uitlekt of wanneer deze moedwillig aan anderen wordt doorgestuurd zonder toestemming van de persoon in kwestie.

tekst 3

Sexting onder jongeren is een veelbesproken onderwerp. Ouders zijn bezorgd over de gevolgen van sexting en docenten krijgen te maken met naaktfoto's op scholen. Sexting moet worden aangepakt en het doorsturen van naaktfoto's van anderen moet worden gestraft. Maar wie is verantwoordelijk?
Het Landelijk Psychotraumacentrum UMC Utrecht krijgt steeds meer meisjes en jongens binnen met psychische problemen na sexting.
Volgens Tweede Kamerlid Marith Volp (PvdA) zou Bureau Halt een effectieve leerstraf moeten ontwikkelen om jongeren te straffen voor het verspreiden van sextingfoto's. Dit voorstel deed zij tijdens een debat over zedenzaken. 'Het verspreiden van dergelijke foto's, ofwel sexting, is een van de meest voorkomende vormen van cyberpesten. Vaak hebben kinderen het idee dat het een onschuldig grapje is en onderschatten ze de gevolgen voor de slachtoffers. Dergelijke foto's gaan nooit meer weg.'
Als het Openbaar Ministerie sexting zou opvatten als verspreiding van kinderporno staat daarop vier jaar celstraf. In de praktijk gebeurt dit niet gauw, want jongeren kunnen vaak niet overzien wat de impact is voor het slachtoffer. Maar het is wel belangrijk dat verkeerd gedrag al vroeg wordt gestopt, vindt Volp. Een Halt-straf zorgt ervoor dat jongeren nog geen strafblad krijgen, maar wel inzien dat zij iets fout hebben gedaan en leren van de situatie.

De minister van Veiligheid vindt het vooral de taak van de ouders om jongeren te beschermen tegen sexting. Ouders dienen hun kinderen normen en waarden mee te geven. Zij zijn verantwoordelijk voor het besef van jongeren dat zij geen naaktfoto's van leeftijdsgenoten moeten verspreiden of publiceren.
Voorkomen is beter dan genezen dus is het belangrijk om al vroeg te beginnen met voorlichting. Iva Bicanic, coördinator van het Centrum Seksueel Geweld, vindt dat scholen hier een grote rol in spelen. Zij moeten vroeg beginnen met het voorlichten van kinderen over deze relatief nieuwe vorm van flirten en seks. Bicanic denkt dat leerkrachten op de basisschool hier al mee aan de slag moeten. "Een kind van tien jaar is beter te beïnvloeden dan een puber van veertien jaar op de middelbare school. Leer ze dat seks en flirten fijn is, maar laat ze ook zien dat er negatieve kanten aan kunnen zitten."

bron: allesoverjongeren.nl, bewerkt en ingekort

Gebruik tekst 3 bij onderstaande vragen.

Tweede Kamerlid Volp stelt voor om een leerstraf te ontwikkelen om jongeren te straffen voor het verspreiden van sexting-foto's. Een leerstraf is een vorm van taakstraf voor jongeren tot 18 jaar. Er hoort een training bij die helpt om gedrag te veranderen.
Het opleggen van straffen heeft een aantal functies/doelen.

3a Noem een functie/doel van straffen die **wel** opgaat voor een leerstraf en een functie/doel die juist **niet** opgaat voor een leerstraf. Leg uit wat met deze beide functies/doelen wordt beoogd.

In het strafrecht zijn twee scholen te herkennen, de klassieke en de moderne school.

3b Leg uit waarom de voorgestelde leerstraf een voorbeeld is van de moderne school. Gebruik in je antwoord:
- een uitleg van de moderne school;
- een gegeven uit de tekst.

3c In tekst 3 staat een sociale institutie.
Geef aan welke dat is en waarom dat een sociale institutie is.
Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie;
- een voorbeeld uit de tekst.

3d Leg uit hoe de berichtgeving over (de risico's van) sexting van invloed kan zijn op de socialisatie van kinderen. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept socialisatie.

3e Ook op school worden docenten en leerlingen geconfronteerd met de gevolgen van sexting (het doorsturen van naaktfoto's). Beredeneer hoe het verbeteren van de sociale cohesie tussen leerlingen op school de risico's op sexting kan verminderen.
Gebruik in je antwoord:
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie;
- het begrip informele sociale controle.

Er zijn verschillende factoren/strategieën die de sociale cohesie tussen burgers, maar ook tussen leerlingen kunnen vergroten. De wederzijdse afhankelijkheid vergroten is zo'n factor/strategie.

3f Kies een van de andere factoren/strategieën die een school kan inzetten om de sociale cohesie tussen de leerlingen te verbeteren. Geef ook een voorbeeld hoe de school dat zou kunnen doen. Geef vervolgens aan wat de haalbaarheid hiervan is.

© ThiemeMeulenhoff

Steeds meer meisjes en jongens krijgen psychische problemen na sexting. Of het probleem van sexting aandacht krijgt van politieke partijen en leidt tot overheidsbeleid, hangt af van de uitkomst van strijd tussen groepen die daar verschillend over denken.

3g Leg uit in welke fase van het barrièremodel de aanpak/bestrijding van sexting zich bevindt. Gebruik in je uitleg:
- een van de barrières van het barrièremodel;
- een voorbeeld uit tekst 3 dat verklaart waarom de bestrijding van sexting zich in deze fase bevindt;
- één actor uit tekst 3 die hindermacht heeft.

Opgave 4 Tweede Kamerverkiezingen 2017

Inleiding
Op woensdag 15 maart 2017 vonden er verkiezingen plaats voor de leden van de Tweede Kamer. 10.563.456 personen hebben die dag hun stem uitgebracht. Het opkomstpercentage van deze verkiezing (81,9%) was daarmee het hoogst sinds de Tweede Kamerverkiezing van 1986.
Aan de verkiezingen deed een recordaantal van 27 partijen mee: 13 partijen haalden ook genoeg stemmen om in de Tweede Kamer vertegenwoordigd te zijn.

tekst 4 informatie van de Kiesraad

Evenredige vertegenwoordiging
De wijze waarop de volksvertegenwoordiging wordt gekozen, noemen we het kiesstelsel. In Nederland houden we onze verkiezingen volgens het stelsel van evenredige vertegenwoordiging. In dat kiesstelsel tellen vrijwel alle uitgebrachte stemmen mee voor de zetelverdeling. Laag op een lijst geplaatste kandidaten kunnen dankzij voorkeurstemmen, met doorbreking van de lijstvolgorde, toch nog worden gekozen. De Kieswet bevat bepalingen over de verkiezingen in Nederland. Het gaat dan onder meer over de wijze van kandidaatstelling, de registratie van partijen, de wijze van stemmen, het vaststellen van de verkiezingsuitslag en de aanvang en het einde van het lidmaatschap van een vertegenwoordigend lichaam.
Wat is evenredige vertegenwoordiging?
Bij evenredige vertegenwoordiging wordt het totale aantal uitgebrachte stemmen gedeeld door het aantal zetels. De uitkomst daarvan heet de kiesdeler. Het aantal zetels dat een partij behaalt, wordt berekend door het aantal stemmen op die partij te delen door de kiesdeler, en de uitkomst hiervan op het eerstvolgende gehele getal naar beneden af te ronden. Een partij die minder stemmen haalt dan de kiesdeler krijgt geen zetel.
In het stelsel van evenredige vertegenwoordiging tellen vrijwel alle uitgebrachte stemmen mee voor de bepaling van de zetelverdeling. Dit in tegenstelling tot het meerderheidsstelsel (ten onrechte vaak districtenstelsel genoemd), waar per kiesdistrict alleen de winnaar in het parlement komt. Stemmen op de verliezer in een kiesdistrict tellen dan niet mee voor de bepaling van de zetelverdeling.

bron: https://www.parlement.com/id/vh8lnhrp1x0a/evenredige_vertegenwoordiging, bewerkt

Bij deze opgave hoort tekst 4.
In Nederland houden wij verkiezingen volgens het stelsel van evenredige vertegenwoordiging. In andere landen gebruikt men het meerderheidsstelsel.

4a Leg uit dat een kiesstelsel een politieke institutie is. Maak in je uitleg gebruik van:
- de omschrijving van het kernconcept politieke institutie;
- een voorbeeld uit tekst 4.

© ThiemeMeulenhoff

Stel dat er een coalitie tot stand was gekomen tussen CDA, D66, GroenLinks en VVD. Dan moeten deze partijen het eens worden over de manier waarop zij de openbare orde en de veiligheid gaan organiseren. Zij zullen moeten samenwerken.
Aanhangers van de socialistische /sociaaldemocratische ideologie denken anders over de openbare orde en veiligheid dan aanhangers van de liberale ideologie.

4b Leg uit dat de samenwerking op het gebied van openbare orde en veiligheid in een coalitie tussen een sociaaldemocratische partij als GroenLinks en een liberale partij als VVD moeilijk is, omdat de ideologieën van die partijen verschillen. Maak in je uitleg gebruik van:
– de omschrijving van het kernconcept samenwerking;
– de omschrijving van het kernconcept ideologie;
– een eigen voorbeeld waaruit blijkt dat samenwerking op het gebied van veiligheid en handhaving openbare orde moeilijk is tussen partijen met een verschillende ideologie.

tekst 5 officiële uitslag Tweede Kamerverkiezing 15 maart 2017

Dertien partijen hebben genoeg stemmen behaald om een zetel te bemachtigen in de Tweede Kamer. In totaal werden 10.516.041 geldige stemmen op kandidaten uitgebracht.

De verdeling van de 150 zetels is als volgt vastgesteld:	Deze partijen haalden geen zetel:
• VVD: 33	• OndernemersPartij
• PVV (Partij voor de Vrijheid): 20	• VNL (VoorNederland)
• CDA: 19	• NIEUWE WEGEN
• Democraten 66 (D66): 19	• De Burger Beweging
• GroenLinks: 14	• Vrijzinnige Partij
• SP (Socialistische Partij): 14	• GeenPeil
• Partij van de Arbeid (PvdA): 9	• Piratenpartij
• ChristenUnie: 5	• Artikel 1
• Partij voor de Dieren: 5	• Niet Stemmers
• 50PLUS: 4	• Libertarische Partij (LP)
• Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP): 3	• Lokaal in de Kamer
	• JEZUS LEEFT
• DENK: 3	• StemNL
• Forum voor Democratie: 2	• MenS en Spirit/Basisinkomen Partij/V-R
	• Vrije Democratische Partij (VDP)

Kandidaten
Op de lijsten van de 28 partijen die deelnamen aan de verkiezing stonden in totaal 1.116 kandidaten. De jongste gekozen kandidaat is 25 jaar, de heer R. (Rens) Raemakers (Democraten 66), en de oudste gekozen kandidaat is 74 jaar, de heer M.J. (Martin) van Rooijen (50PLUS). Van de gekozen kandidaten zijn 96 man (64%) en 54 vrouw (36%). Ruim bijna twee derde (94 leden) heeft een academische opleiding gevolgd en 29 leden volgden een opleiding in het HBO (of daarmee vergelijkbare opleiding). Van enkele PVV-leden is het onderwijsniveau nog niet bekend.

Van de academisch opgeleide leden blijven juristen in de meerderheid (21 leden). Ook politicologen (15), economen (15), bestuurskundigen (10) en historici (9) zijn goed vertegenwoordigd. In de Kamer zitten voorts een filosoof, een rechtsfilosoof, een architect en een archeoloog. Er zit geen medicus meer in de Kamer.

© ThiemeMeulenhoff

Voorkeursstemmen
Op elke lijst zijn eerst gekozen verklaard de kandidaten op wie een aantal voorkeurstemmen is uitgebracht dat boven 25% van de kiesdeler ligt. Dit heet de voorkeurdrempel. De voorkeurdrempel was 17.527 stemmen. Daarna zijn de overige zetels van de partijen toegewezen aan kandidaten in de volgorde waarin zij op de lijst zijn vermeld.

bron: www.Kiesraad.nl, Nieuwsbericht, 21 maart 2017

Bekijk tekst 5.
Politieke partijen vervullen een aantal functies in de samenleving. Zij zorgen er bijvoorbeeld voor dat maatschappelijke eisen en wensen vanuit de achterban op de politieke agenda geplaatst worden (articulatiefunctie).

4c Welke twee andere functies van politieke partijen herken je in tekst 5? Leg je antwoord uit met een verwijzing naar de tekst.

Het aantal mensen dat lid is van een politieke partij neemt af. In 1990 waren bijna 360.000 mensen lid van een politieke partij, in 2017 zijn dat er minder dan 300.000 (bron: www.parlement.com)

4d Leg uit welke functie van politieke partijen volgens jou het meest onder druk komt te staan doordat steeds minder mensen lid zijn van een politieke partij. Onderbouw je antwoord met een argument.

In 2012 deden er 21 politieke partijen mee aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer, in 2017 waren dat er 28. De Piratenpartij, Denk en Forum voor Democratie deden in 2017 voor het eerst mee.

4e Leg uit dat het ontstaan van politieke partijen het gevolg is van groepsvorming. Gebruik in je uitleg:
• de omschrijving van het kernconcept groepsvorming;
• de omschrijving van het kernconcept ideologie.

Bekijk tekst 5.
Na de verkiezingen zijn er dertien partijen in de Tweede Kamer gekozen.
Stelling: De vertegenwoordigers in de Tweede Kamer vormen geen representatie van de Nederlandse bevolking.

4f Geef een argument voor deze stelling. Gebruik in je argumentatie:
• de omschrijving van het kernconcept representatie;
• een verwijzing naar tekst 5.

© ThiemeMeulenhoff

Gebruik tekst 5, figuur 1 en figuur 2.

figuur 1 bevolkingsopbouw Nederland

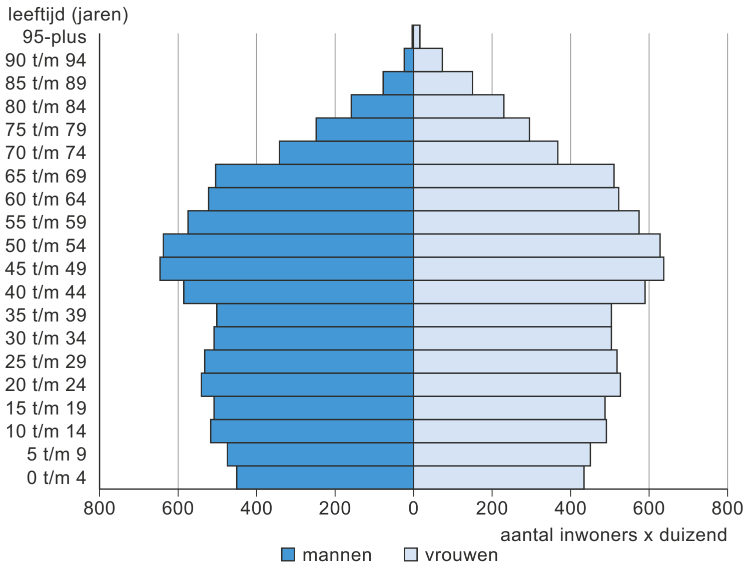

figuur 2 hoogst behaalde opleidingsniveau Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder

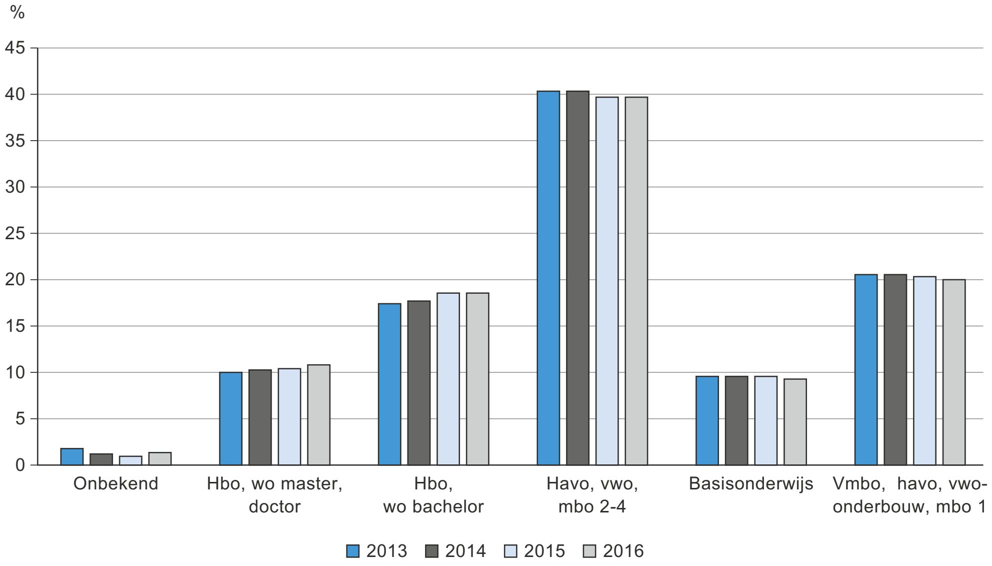

Stelling: "De vertegenwoordigers in de Tweede Kamer schieten te kort als het om representativiteit van de Nederlandse bevolking gaat".

4g Geef twee argumenten voor deze stelling. Gebruik in je argumentatie:
- de omschrijving van het kernconcept representativiteit;
- een verwijzing naar informatie uit alle drie de bronnen.

Gebruik tabel 1.

tabel 1 (deel) van de uitslagen van de verkiezingen voor de Tweede Kamer

Partij	Stemmen	Percentage	Zetels 2017	Zetels 2012	Winst/verlies
VVD	2.238.351	21,3	33	41	-8
PVV	1.372.941	13,1	20	15	+5
CDA	1.301.796	12,4	19	13	+6
D66	1.285.819	12,2	19	12	+7
GroenLinks	959.600	9,1	14	4	+10
SP	955.633	9,1	14	15	-1
PvdA	599.699	5,7	9	38	-29
ChristenUnie	356.271	3,4	5	5	+/-
PvdD	335.214	3,2	5	2	+3

bron: www.parlement.com

4h Leg uit dat er in de Tweede Kamer na de verkiezingen van 2017 een machtsverschuiving heeft plaatsgevonden. Gebruik in je antwoord:
- de omschrijving van het kernconcept macht;
- een verwijzing met cijfers uit bovenstaande tabel;
- de soort machtsbron die een rol speelt bij die machtsverschuiving.

Na de verkiezingen van 2012 sloten VVD en PvdA een regeerakkoord en vormden een regering. Na de verkiezingen van 2017 moest er een nieuwe coalitie gevormd worden. Je gaat een onderzoek uitvoeren naar de verkiezingen van 2017.

4i Gebruik tabel 1 om op grond van die gegevens tot een hypothese te komen. Formuleer een hypothese voor een onderzoek naar de verkiezingen van 2017 en leg uit hoe je tot deze hypothese kwam op grond van de gegevens uit tabel 1.

4j Hoe zorg je ervoor dat jouw onderzoek uit vraag 4i valide resultaten oplevert? Leg in je antwoord uit wat validiteit bij dit onderzoek betekent.

Opgave 5 E-bikes op de rijweg

tekst 6

Misschien heb je ze wel eens voorbij zien suizen. Heel snelle fietsers, ze trappen wel maar vliegen bijna vooruit in vergelijking met normale fietsen. Het zijn zogenoemde speed-pedelecs, snelle e-bikes die tot wel 45 km per uur kunnen. Handig voor woon-werkverkeer, maar ook gevaarlijk vanwege de onverwacht hoge snelheid. Veel fietsers schrikken ervan en klagen over onveilige situaties.

Daarom moet het groeiende aantal pedelecs vanaf 1 juli 2017 aan nieuwe regels voldoen. Vanaf dan moet het blauwe snorfiets-kentekenplaatje vervangen zijn door een geel plaatje, net als bromfietsen. Een speciale pedelec-helm, een kruising tussen een brommerhelm en een fietshelm, is verplicht. En ze moeten op de rijbaan gaan rijden binnen de bebouwde kom.

Over dit laatste punt zijn de meningen verdeeld. Volgens meerdere fietsenwinkels heeft de overheid hier niet goed over nagedacht omdat een pedelec niet te vergelijken is met een brommer. "Je kan pas een snelheid van 45 km/u bereiken als je zelf goed mee trapt", zegt Hielckert. "Veel mensen willen 30 tot 35 km/u rijden. Zij zijn angstig voor het rijden op de rijbaan."

Eerder had voormalig verkeersofficier van justitie Koos Spee al laten weten dat hij het verbannen van de snelle elektrische fiets naar de rijbaan 'levensgevaarlijk' vond. "Hier komen echt ongelukken van."

De Fietsersbond* vindt dat de snelle e-bike wel van het fietspad af moet. "Het snelheidsverschil is gewoon te groot", zegt directeur Saskia Kluit. "Dat is gevaarlijk. Het zorgt ervoor dat kwetsbare groepen als kinderen en ouderen minder gaan fietsen." Maar de speed-pedelec kan niet overal veilig op de rijbaan. Volgens Kluit is er dus maatwerk nodig. "Snelfietsroutes die straks alleen door fietsers mogen worden gebruikt, zijn breed en veilig genoeg om ook e- bikes toe te laten Ook binnen de bebouwde kom zouden sommige paden voldoende ruimte bieden voor snelle en minder snelle fietsers."

* De Fietsersbond is een vereniging die de belangen behartigt voor fietsend Nederland. De vereniging telt bijna 35.000 leden.

bron: nos.nl, 21 november 2016, bewerkt en ingekort

bron 1 speed-pedelec

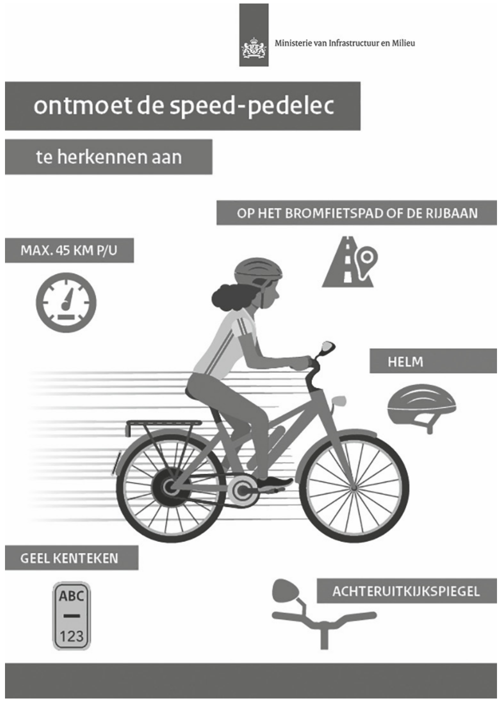

We kennen drie soorten bedreigingen van de veiligheid, waaronder bedreigingen van natuurlijke aard.

5a Leg uit van welk soort bedreiging van de veiligheid sprake is in tekst 6? Licht je antwoord toe waarom hier in tekst 6 sprake van is.

In zijn theorie over de risicomaatschappij schrijft de socioloog Beck over gevolgen van nieuwe conflictsituaties.

5b Leg uit dat tekst 6 een voorbeeld is van de 'risicomaatschappij' zoals Beck die beschrijft. Leg in je antwoord uit:
- wat Beck bedoelt met de 'risicomaatschappij';
- waarom tekst 6 een voorbeeld is van die 'risicomaatschappij'.

De 'risicomaatschappij' gaat uit van een veiligheidsutopie.

5c Leg uit wat de veiligheidsutopie inhoudt. Geef in je antwoord een voorbeeld uit tekst 6 van deze utopie.

5d Leg uit dat het verkeer een sociale institutie is. Gebruik in je antwoord de omschrijving van het kernconcept sociale institutie.

Sociale instituties hebben meerdere kenmerken. Een van die kenmerken is dat ze vaak een lange traditie hebben.

5e Noem twee **andere** kenmerken van sociale instituties en leg uit waarom die van toepassing zijn op verkeer. Geef van elk van deze kenmerken een voorbeeld uit het verkeer.

De Fietsersbond is een pressiegroep en geen politieke partij.

5f Noem een overeenkomst en een verschil tussen een pressiegroep en een politieke partij. Geef bij beide aan welk machtsmiddel zij kunnen inzetten, om de besluitvorming te beïnvloeden.

Het proces van politieke besluitvorming over het verbannen van de E-bikes van de fietspaden kan geanalyseerd worden met behulp van het systeemmodel van Easton.

5g Bepaal op basis van tekst 6 in welke fase van het systeemmodel de besluitvorming over E-bikes op fietspaden zit. Licht je antwoord toe met twee voorbeelden uit tekst 6.

tekst 7

De Fietsersbond heeft in een onderzoek aan haar leden de vraag voorgelegd: "Hoe moet de Fietsersbond zich verhouden tot de komst van de speed-pedelec"? Zij legde de volgende antwoordcategorieën aan de leden voor.

Hoe moet de Fietsersbond zich verhouden tot de komst van de speed-pedelec, vind jij?

antwoordkeuzen	reacties
Het is een brommer. Daar hoeft de Fietsersbond zich dus niet mee bezig te houden.	3,88%
Het is een brommer met trapondersteuning. De Fietsersbond is voor fietsers die zich op eigen kracht voortbewegen en moet zich daarom verzetten tegen deze ontwikkelingen.	6,06%
Het is een ontwikkeling die de Fietsersbond niet kan tegenhouden. We moeten ons open opstellen en ervoor zorgen dat er goede regels komen. We moeten de belangen van kwetsbare fietsers niet uit het oog verliezen.	40,7%
Het zijn fietsers op heel snelle fietsen. Vergelijkbaar met ligfietsen en wielrenners. De Fietsersbond moet zich inzetten voor goede voorzieningen voor speed-pedelec-rijders. We moeten de belangen van kwetsbare fietsers niet uit het oog verliezen.	49,31%

bron: https://www.fietsersbond.nl/organisatie/vereniging/

5h *Gebruik tekst 6 en 7.*
Welke conclusie kun je trekken over de representativiteit van het standpunt van de directeur van de Fietsersbond Saskia Kluit (tekst 6 vijfde alinea)? Gebruik in je antwoord:
- de omschrijving van het kernconcept representativiteit;
- een gegeven uit tekst 7.

5i 10 procent van de leden heeft een duidelijk andere mening over de speed-pedelec en hoe de Fietsersbond ermee om zou moeten gaan. Dit kan gevolgen hebben voor de mate waarin ze zich nog herkennen als lid van de Fietsersbond. Leg uit met welk kernconcept horend bij het hoofdconcept vorming dit samenhangt.

5j Leg uit of er bij de Fietsersbond sprake is van 'formele groepsvorming' en waarom. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept groepsvorming.

Opgave 6 Criminaliteitscijfers

tekst 8 Het is lastig te geloven, maar Nederland wordt toch echt steeds veiliger

Nederland wordt steeds veiliger. Sinds 2002 daalt jaar in jaar uit de geregistreerde criminaliteit. Dat blijkt uit vandaag gepubliceerde cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, dat de gegevens van eind jaren veertig tot heden vergeleek. Het gaat om vermogensdelicten zoals diefstal, inbraak en overvallen, en om geweldsmisdrijven, verkeersmisdrijven en vernielingen. Het hoogtepunt van de geregistreerde criminaliteit lag in de jaren 2001 en 2002, met 93 misdrijven voor iedere duizend inwoners van Nederland. Dit aantal daalde vervolgens gestaag tot 49 misdrijven per duizend inwoners. Het CBS noemt het zelf het mysterie van de verdwenen criminaliteit: 'De daling is zo sterk dat de cijfers en berichten hierover door een deel van de bevolking met argwaan worden bekeken.' Een eenduidige verklaring voor het 'verdwijnen' van de criminaliteit heeft het CBS niet. Wel blijkt het een trend te zijn in een groot deel van Europa. Volgens Van Dijk voldoen de traditionele criminologische theorieën niet om de cijfers te verklaren. 'Die gingen er bijvoorbeeld van uit dat armoede criminaliteit in de hand werkte. Maar de curve ging juist omhoog toen de welvaart steeg, tussen de jaren zestig en negentig.' En ook daalde de geregistreerde criminaliteit juist weer verder toen er sprake was van een economische crisis, vanaf 2007. De toename tot 2001, 2002 is daarom niet goed te verklaren vanuit 'de daderkant'.

Steelbare goederen
De stijging tussen de jaren vijftig en 2000 van het aantal vermogensdelicten is volgens Van Dijk te verklaren door de toename in die jaren van het aantal 'steelbare goederen'. 'Auto's, elektronische goederen. Iedereen kreeg meer spullen, terwijl er minder toezicht was.' En ook de afname van de criminaliteit tot op heden is volgens Van Dijk vanuit die 'slachtofferkant' te verklaren. 'Die spullen hebben ze nog. Iedereen is het alleen beter gaan beveiligen.' Dat blijkt ook uit het CBS-onderzoek. Het aantal huizen met rolluiken en alarminstallaties steeg sterk vanaf de jaren negentig. De particuliere beveiligingsbranche maakte een sterke groei door, van zo'n 10 duizend werkzame personen in die sector in 1980 tot circa 32 duizend in 2009. Dat onder sommige Nederlanders het gevoel leeft dat het juist onveiliger is geworden, komt door berichten in de media over bijvoorbeeld liquidaties, zegt Van Dijk. 'Die afrekeningen krijgen veel aandacht en die zijn ook beangstigend en sensationeel. Daardoor lijkt het soms een Palermo hier, maar de criminaliteit waar burgers echt last van hebben is gehalveerd.'

Totale waanzin
Wat het onderzoek laat zien, volgens Van Dijk, is dat de angst dat migranten criminaliteit met zich meebrengen, onzin is. 'Totale waanzin zelfs, dat idee. Als dat zo zou zijn, waren de cijfers nooit gehalveerd. Maar goed, volgens de PVV is de misdaad ook enorm toegenomen, al laten de cijfers zien dat dat dus niet klopt.' Van Dijk zegt dat uit het CBS-rapport blijkt dat de criminaliteit terugdringen vooral door burgers en bedrijven zelf gebeurt. 'Ik zeg al jaren dat meer blauw op straat helemaal niet nodig is. Dat politie en justitie de criminaliteit terugdringen is een misvatting.'

bron: de Volkskrant, 7 mei 2018, bewerkt en ingekort.

Gebruik tekst 8.

6a Gaat het in dit artikel over objectieve of subjectieve veiligheid? Leg je antwoord uit.

6b Volgens Van Dijk voldoen de traditionele criminologische theorieën niet om de dalende criminaliteitscijfers te verklaren. Leg uit welke criminologische theorie hij bedoelt in alinea 1.

6c De stijging en daling in vermogensdelicten aan het begin van alinea 2 is voor een deel wel te verklaren met een bekende criminologische theorie. Welke theorie is dit volgens Van Dijk? Noem de theorie en leg je antwoord uit door gebruik te maken van alinea 2.

6d In verschillende onderzoeken zijn hypothesen ontwikkeld over de mate waarin massamedia invloed hebben op mensen. Met welke hypothese wordt verklaard dat Nederlanders zich steeds onveiliger zijn gaan voelen? Leg je antwoord uit door gebruik te maken van alinea 2.

6e Leg met gebruik van de laatste alinea uit wat het integraal veiligheidsbeleid inhoudt.

6f In de laatste alinea staat dat mensen bang zijn dat immigranten criminaliteit meebrengen. Bedenk zelf een maatregel die de overheid zou kunnen nemen om deze angst weg te nemen. Maak in je maatregel gebruik van een kernconcept uit het hoofdconcept binding.

Opgave 7 Nederland demonstratieland

Bij deze opgave hoort tekst 9.

tekst 9 Nederland demonstratieland: waarom we nu zo vaak de straat op gaan

Na alle klimaatacties en de grootschalige boerenprotesten in Den Haag is het nog lang niet voorbij met demonstraties in Nederland. De komende weken staan heel wat acties gepland: van onder anderen leraren, zorgpersoneel, bouwers, baggeraars en grondwerkers. Een nieuwe werkelijkheid? Nee hoor, zegt socioloog Jacquelien van Stekelenburg. "Wij zijn veel meer een demonstratieland dan we denken. "Sterker: er wordt op dit moment net zoveel gedemonstreerd als in de roerige jaren 60, zegt Van Stekelenburg op basis van een analyse van het aantal protesten door de jaren heen. Het was een conclusie waar ze zelf, als hoogleraar sociale verandering en conflict aan de Vrije Universiteit, even aan moest wennen. "Omdat ik net als veel andere Nederlanders het idee had dat we niet zo vaak meer betogen." Volgens Van Stekelenburg komen protesten in Nederland in golfbewegingen, onder meer omdat de bereidheid om de straat op te gaan hier lager is dan bijvoorbeeld in Zuid-Europa. Zo'n 5 tot 10 procent van de Nederlanders gaat eens in de twaalf maanden de straat op. In Frankrijk is dat tussen de 40 en 45 procent, in Spanje nog meer. Volgens Van Stekelenburg voelen burgers zich in die landen eerder machteloos, aangezien de afstand tot de politiek er groter is.

Jurist Berend Roorda specialiseerde zich in demonstratierecht en dook voor zijn proefschrift in de cijfers van 'demonstratiehoofdstad' Den Haag. In 2002 kreeg de Hofstad nog 350 demonstratie-aanvragen; tegenwoordig zijn dat er zo'n 1500. In Amsterdam steeg het aantal van 200 in 2014 tot 1081 vorig jaar. Na jaren onderzoek heeft Roorda wel een idee waarom mensen vaker de straat opgaan. "De toegenomen polarisering in de maatschappij, de aanwezigheid van steeds meer actiegroepen die over de hele wereld actief zijn en de opkomst van sociale media, waardoor mensen sneller en makkelijker gemobiliseerd kunnen worden."

'Klein relletje is goed'
Overkoepelend thema in huidige demonstraties is de klimaatproblematiek. Waar boeren boos zijn over de in hun ogen onterecht hoge prijs die ze moeten betalen in de stikstofdiscussie, vinden actiegroepen als Extinction Rebellion juist dat het milieu- en klimaatbeleid juist niet ver genoeg gaat. Beide partijen kiezen voor ontregelende acties, om zoveel mogelijk aandacht te genereren voor hun standpunten. Logisch, zegt Van Stekelenburg: "Je haalt op twee manieren het nieuws: of door een extreem grote opkomst, of door een klein relletje". Alleen wel met de nadruk op klein, zegt ze. "Als het uit de hand loopt, hoeven journalisten namelijk jouw boodschap niet meer over te brengen in hun berichtgeving. Verder verlies je zo sympathie bij de bevolking. En die sympathie heb je nodig om de publieke opinie te beïnvloeden of iets te agenderen."

'Hand niet overspelen'
In Groningen liep het maandag bij de boerenprotesten uit de hand, vond Jan Brouwer, hoogleraar rechtswetenschap en directeur van het Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid. Hij waarschuwde boeren hun hand niet te overspelen. "Want als je een monumentale deur uit een provinciehuis trekt, heb je de grenzen van het recht op demonstreren bereikt. Ik denk zelfs overschreden." (…)
"Zien protesteren, doet protesteren", zegt socioloog Van Stekelenburg. Of er daarom de komende jaren alleen maar meer mensen de straat opgaan? Ze sluit het op korte termijn niet uit. "Maar uiteindelijk blijft het een golfbeweging. Protesteren is zwaar. Het kost veel tijd en moeite. Mensen haken weer af. En een boer is uiteindelijk toch het liefst op zijn erf."

bron: nos.nl van 16 oktober 2019

© ThiemeMeulenhoff

Lees alinea 1 van tekst 9.

7a Geef een verklaring voor het feit dat er in Nederland minder wordt gedemonstreerd dan in Zuid-Europese landen. Gebruik in je antwoord een van de dimensies van Hofstede en gebruik een fragment van de tekst.

7b Demonstreren is een vorm van politieke participatie. Is demonstreren een vorm van electorale of niet-electorale participatie? Leg je antwoord uit.

Lees alinea 2 en 3 van tekst 9.

7c Leg uit waarom de toename van het aantal demonstraties kan worden gezien als een veranderingsvraagstuk. Maak in je antwoord gebruik van de omschrijving van het hoofdconcept verandering.

7d Als overkoepelend thema van de protesten wordt de klimaatproblematiek genoemd. De klimaatproblematiek zorgt voor onveiligheid. Er worden drie soorten bedreigingen voor de veiligheid onderscheiden. Leg uit om welk type bedreiging het gaat bij de klimaatproblematiek.

7e Zowel de boeren als de actiegroep Extiction Rebellion gebruiken ontregelende acties om aandacht te genereren voor hun standpunten. In welke fase van het systeemmodel van Easton zitten deze acties? Leg je antwoord uit en maak gebruik van een voorbeeld uit alinea 3.

7f Bij het omgaan met conflicten kunnen twee modellen worden onderscheiden. Om welk model gaat het in de tekst? Leg je antwoord uit met een verwijzing naar de tekst.

© ThiemeMeulenhoff

Hints bij hoofdstuk 4

1a Gebruik in je antwoord het element **onderlinge afhankelijkheden** van het hoofdconcept binding.

1b Gebruik het doel dat de Nederlandse overheid heeft en het doel dat de jihadisten hebben.

1c Kies voor het kernconcept macht.

1e Bij een integraal veiligheidsbeleid is niet alleen voor politie en justitie, maar ook voor andere overheidsinstanties, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en individuele burgers, een rol bij de criminaliteitsbestrijding weggelegd.

1f De subjectieve veiligheid is de afhankelijke variabele.

2a Gebruik rationalisering, globalisering of institutionalisering.

2b Het gaat om het dilemma tussen rechtshandhaving en rechtsbescherming.

2d Buma is vóór meer opsporingsbevoegdheden van de overheid.

2e Het gaat erom of de besluiten die de vertegenwoordigers (Tweede Kamer) overeenkomen met de wensen van diegenen die vertegenwoordigd worden (de kiezers).

3a Straffen worden met een doel gegeven, om iets te bereiken. Een straf kan bijvoorbeeld als doel hebben wraak namens de samenleving of bijvoorbeeld als doel hebben iemand te resocialiseren.

3b Bij de moderne school staat de dader centraal en niet de daad.

3c Gebruik het onderwijs als sociale institutie.

3e Gebruik het element **verantwoordelijk zijn voor elkaars welzijn en daar een beroep op kunnen doen** van het kernconcept sociale cohesie. Gebruik in je antwoord een oorzaak-gevolgrelatie.

3g De barrière/drempel van (h)erkennen/(h)erkend krijgen van sexting als een politiek probleem moet nog gepasseerd worden.

4a Bij de Kieswet gaat het om **formele regels** (wetten). Deze zorgen ervoor dat de politieke besluitvorming in een land wordt **gereguleerd**.

4b Er is wel een **gemeenschappelijk doel** (namelijk veiligheid), maar door de verschillende ideologieën van de partijen willen de partijen dit gemeenschappelijke doel op een andere manier bereiken.

4e Gebruik het element **gemeenschappelijke waarden en normen** van het kernconcept groepsvorming.

4g Gebruik het element **de mate waarin achtergrondkernmerken overeenkomen** van het kernconcept representativiteit.

4h Het aantal zetels dat je als partij hebt, vormt een machtsbron om een doel te kunnen bereiken.

4i Een hypothese is een toetsbare veronderstelling over de werkelijkheid. Doe een uitspraak over de verkiezingen met behulp van de gegevens.

5a De keuze is tussen bedreigingen van natuurlijke aard, technologische aard of sociale aard.

5c Gebruik de waarden vrijheid en veiligheid.

5d Een formele regel is bij voorbeeld dat je niet door rood mag rijden. En sociale institutie bestaat uit…

5e Kies uit de volgende kenmerken: ze zijn enerzijds vrij stabiel, maar anderzijds ook relatief veranderlijk – ze hebben een ‘eigen realiteit’ in de zin dat een individu ze niet op eigen kracht zomaar kan veranderen – ze zijn niet alleen gebaseerd op dwingende macht, maar berusten vaak op gezag.

5g Het politieke besluit is al genomen en uitgevoerd.

5h De directeur van de fietsersbond vertegenwoordigt haar leden. Komt haar **standpunt overeen met de standpunten** die de leden hebben?

5i Gebruik het kernconcept identiteit.

6a Objectieve veiligheid gaat om aantallen misdrijven, subjectieve veiligheid gaat om gevoelens van onveiligheid.

6b Het gaat hier om de theorie waarbij het behalen van bepaalde levensdoelen belangrijk is.

6c Het gaat hier om de theorie waarbij kosten en baten tegen elkaar worden afgewogen.

6e Kies uit de volgende hypotheses: cultivatiehypothese, de opinieleidershypothese, de mediaframing hypothese en selectiviteitshypothese.

6f Gebruik bijvoorbeeld een maatregel die **vertrouwen** tussen bevolkingsgroepen kan versterken. Als men meer **relaties met elkaar aangaat en de kwaliteit van de relaties** neemt toe, dan…

7a Gebruik de dimensie machtsafstand.

7c Gebruik het element **mogelijkheden om ontwikkelingen in de samenleving te beïnvloeden.** Door welke ontwikkeling is het gemakkelijker geworden om te demonstreren?

7d De keuze is tussen bedreigingen van natuurlijke aard, technologische aard of sociale aard.

7e In deze fase worden eisen en wensen van actoren kenbaar gemaakt.

Uitwerkingen bij hoofdstuk 4

Opgave 1 Terrorisme en terrorismebestrijding

1a Voorbeeld van een juist antwoord:
- Bij de uitvoering van de maatregelen zijn de overheid, imams, werkgevers en familie van elkaar afhankelijk: de overheid is voor informatie en preventie afhankelijk van imams en familie, de familie is voor ondersteuning afhankelijk van de overheid. **Onderlinge afhankelijkheid** is een element van binding.
- De overheid werkt samen met imams en moskeeën, die een rol hierin hebben en **daarmee onderling afhankelijk worden van elkaar**.

1b Voorbeeld van een juist antwoord:
Er is sprake van een conflict omdat de overheid en de jihadisten **elkaar bestrijden om de eigen doelen te bereiken**. Het doel van het kabinet is om de democratie in Nederland te beschermen. De jihadisten hebben als doel hun overtuigingen en manier van leven met geweld opleggen aan anderen.
In tekst 1 lees je dat de Nederlandse overheid hard optreedt tegen iedereen die geweld pleegt, haat zaait, ronselt, uitreist of terugkeert uit een strijdgebied (regel 13-14) en de jihadisten leggen hun overtuigingen met geweld op aan anderen (regel 8-9).

1c Voorbeeld van een juist antwoord:
Met het kernconcept **macht** omdat de overheid gebruikmaakt van **macht** om het jihadisme tegen te gaan. In dit geval **zet** de overheid **hulpbronnen in zoals paspoorten innemen** (regel 15) om de handelingsmogelijkheden (uitreizen) **van jihadisten te beperken**.

NB. Het kernconcept sociale ongelijkheid is niet juist.

1d Voorbeeld van een juist antwoord:
- Er wordt gebruikgemaakt van formele sociale controle. Bij formele sociale controle gaat het om activiteiten van de overheid op grond van formele wetten en besluiten, om ervoor te zorgen dat mensen zich aan de regels houden.
- In de tekst staat dat de maatregelen voortvloeien uit het Actieprogramma Integrale Aanpak Jihadisme en dat de Eerste Kamer in februari 2017 drie wetten heeft aangenomen die voortvloeien uit het actieprogramma.

1e Voorbeeld van een juist antwoord:
- In de aanpak van de overheid is het integraal veiligheidsbeleid te herkennen omdat naast politie en justitie ook voor andere overheidsinstanties, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en individuele burgers een rol bij criminaliteitsbestrijding is weggelegd.
- In de tekst staat dat met werkgeversorganisaties leer-werktrajecten worden opgezet om de aansluiting te houden met de samenleving. Hier wordt dus samengewerkt met het bedrijfsleven.

1f Voorbeeld van een juist antwoord:
- onafhankelijke variabele:
  - de maatregelen die de Nederlandse overheid neemt om het jihadisme te bestrijden
  - indicator: intrekken Nederlanderschap van jihadisten die zich in het buitenland aansluiten bij een terroristische organisatie (*of een van de andere maatregelen*).
- afhankelijke variabele:
  - de subjectieve veiligheid van Nederlandse burgers
  - indicator: gevoel van veiligheid van Nederlandse burgers in openbare ruimtes.

Opgave 2 De sleepwet

2a Voorbeeld van een juist antwoord:
De wet is in verband te brengen met het kernconcept **rationalisering**. Dit is het proces van ordenen en systematiseren van de werkelijkheid met de bedoeling haar voorspelbaar en beheersbaar te maken en van het doelgericht inzetten van middelen ten einde zo efficiënt en effectief mogelijke resultaten te bereiken. Deze wet maakt het mogelijk gegevens te verkrijgen (**ordenen/systematiseren van de werkelijkheid**) om aanslagen te voorkomen (**beheersbaar maken**).

Ook goed:
De wet kan geanalyseerd worden met het kernconcept **institutionalisering**. Dit is het proces waarbij via geformaliseerde regels het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties gereguleerd wordt. Het gaat hier om veranderende wetgeving (**geformaliseerde regels**) waarbij de ruimere bevoegdheden in de wet worden vastgelegd, waardoor de veiligheidsdiensten in verhouding tot de burgers meer macht en vrijheid krijgen (**het reguleren van onderlinge relaties**) om terroristen en andere verdachte personen op te sporen.

Ook goed:
De wet kan geanalyseerd worden met het kernconcept **globalisering**. Dit is het proces van uitbreiding en intensivering van contacten en afhankelijkheden over zeer grote afstand en over landsgrenzen heen. Het gaat hier om **afhankelijkheden over de landsgrenzen heen**, aangezien de wet het mogelijk maakt grote hoeveelheden internetverkeer af te tappen.

2b
- Het dilemma tussen enerzijds rechtshandhaving (het beschermen van de burgers tegen terrorisme) en anderzijds rechtsbescherming (het respect dat de overheid dient op te brengen voor de vrijheid van burgers, schending van de privacy van de burgers door afluistering).
- Dit dilemma herken je in de tekst in het volgende citaat:
  'Met deze ruimere toegang…..blijven beschermen (regel 8-10). Dit betreft rechts-handhaving waarbij het beschermen van burgers tegen terrorisme centraal staat.

Of
- 'Door de wet ….. worden geschonden.' (regel 15). Het beschermen van het recht op privacy (rechtsbescherming) wordt hier minder belangrijk gevonden ten gunste van rechtshandhaving.

2c Bij de strategie rechtshandhaving omdat de wet het mogelijk maakt om informatie af te tappen bij terroristen en andere verdachte personen. Dit is een vorm van opsporing gericht op de dader en valt daarom onder de strategie rechtshandhaving (de andere twee strategieën in het beleid van de overheid zijn ondersteuning/hulpverlening en het beperken van de gelegenheid tot criminaliteit).

2d
- De confessionele ideologie die het CDA aanhangt hecht veel waarde aan de rechtshandhavende taak van de overheid.
- Buma wil dat de sleepwet doorgaat en is vóór verruiming van opsporingsbevoegdheden. Hij legt hiermee de nadruk op rechtshandhaving boven rechtsbescherming.

2e Voorbeeld van een juist antwoord:
Het besluit van de meerderheid van de vertegenwoordigers (de Tweede Kamer) **komt niet overeen met het standpunt van de meerderheid die vertegenwoordigd worden** (de kiezers). Dat kun je concluderen aan de hand van de gegevens (55% vóór in de Tweede Kamer versus 25% vóór onder de kiezers).

Opgave 3 Sexting

3a Voorbeeld van een juist antwoord:
Een functie/doel die **wel** opgaat voor een leerstraf:
- Speciale preventie. De straf is erop gericht het gedrag van de jongere te veranderen. De straf kan voorkomen dat hij wederom de fout in gaat.

Of
- Resocialisatie. Met de leerstraf probeert de overheid het gedrag van de jongeren te verbeteren zodat hij/zij zich aanpast aan de normen van de samenleving waarbij sexting ongepast is.

Een functie/doel die **niet** opgaat voor een leerstraf:
- Vergelding. Met deze soort straf probeert de overheid de daders te laten inzien dat zij de norm overschreden hebben en daarmee straf verdienen bijvoorbeeld gevangenisstraf.

Opmerking
Geen punten wanneer alleen de functies zonder uitleg zijn gegeven.

3b
- De moderne school gaat uit van de persoon van de dader, niet van de daad. Het verkeerde gedrag is jongeren (nog) niet volledig aan te rekenen, omdat ze grotendeels onvrij zijn in hun denken en handelen en beïnvloed door nature- en nurturefactoren. De straf zorgt ervoor dat ze kunnen inzien dat ze iets verkeerd hebben gedaan en dat ze leren van de situatie.
- In de tekst staat dat jongeren vaak niet kunnen inzien wat de impact van hun handelen is voor het slachtoffer (of: vaak hebben kinderen het idee dat het een onschuldig grapje is en onderschatten ze de gevolgen voor de slachtoffers).

3c Voorbeeld van een juist antwoord:
- het onderwijs
- het onderwijs is een sociale institutie omdat er sprake is van **formele regels** (ouderlijk gezag leerplicht) en **informele regels** (omgangsvormen) waarmee waarden en normen aan kinderen worden overgedragen. Met deze regels wordt de **relatie tussen ouders en kinderen en docenten en kinderen gereguleerd**.
- In de tekst staat bijvoorbeeld dat leerkrachten van de basisschool hun leerlingen moeten voorlichten over sexting en de risico's ervan.

3d Voorbeeld van een juist antwoord:
Door de berichtgeving rondom sexting raken ouders bekend met het verschijnsel sexting. Dit kan ertoe leiden dat ouders hun kinderen voortaan in de **opvoeding** duidelijk **de norm meegeven** om geen naaktfoto's van anderen rond te sturen. Het betreft hier een overdracht van nieuwe normen in de samenleving en dat is onderdeel van socialisatie.

3e Voorbeeld van een juist antwoord:
Wanneer leerlingen meer **verantwoordelijk zijn voor elkaars welzijn en wanneer anderen daar ook een beroep op kunnen doen**, kan het verspreiden van naaktfoto's afnemen omdat dat het welzijn van medeleerlingen schaadt en leerlingen zich daar verantwoordelijk voor voelen. Door informele sociale controle kunnen leerlingen elkaar eerder aanspreken op afwijkend gedrag wanneer er wel een naaktfoto wordt doorgestuurd (of de dader buitensluiten). Hiermee kan het risico op het doorsturen van naaktfoto's afnemen omdat leerlingen dit willen voorkomen.

© ThiemeMeulenhoff

3f Voorbeeld van een juist antwoord:
- Saamhorigheidsbesef bevorderen door gedeelde waarden en normen.
- De school kan in de voorlichting over sexting en de risico's zo ook waarden en normen overdragen als: respect, elkaar in de waarde laten, behandel een ander zoals je zelf behandeld wil worden. Daarmee aangevend dat sexting geen onderdeel uitmaakt van de gedeelde waarden en normen van de school.
- Deze maatregel is moeilijk haalbaar als alle docenten dat op deze manier moeten doen.

Ook goed:
- Dwang of macht.
- De school kan de daders schorsen of straffen.
- Deze maatregel is wel haalbaar, omdat schorsen niet zo ingewikkeld is om uit te voeren.

3g Voorbeeld van een juist antwoord:
- De aanpak van sexting bevindt zich in de eerste fase. De barrière/drempel van (h)erkennen/(h)erkend krijgen van sexting als een politiek probleem moet nog gepasseerd worden. Het Tweede Kamerlid Volp doet een voorstel tot een beleidsmatige oplossing van het probleem tijdens een debat over zedenzaken. Hiermee probeert zij sexting erkend te krijgen als een probleem waar de politiek een oplossing voor moet vinden.
- Sexting is een veelbesproken onderwerp maar betrokkenen (ouders, minister van Veiligheid, Volp van de PvdA) zijn het nog niet met elkaar eens of het op de politieke agenda moet komen. De minister van Veiligheid vindt het vooral een taak van de ouders om kinderen te beschermen tegen sexting.
- Hij erkent sexting daarmee niet als politiek probleem. Hij zet daarmee hindermacht in.

Opgave 4 Tweede Kamerverkiezingen 2017

4a Voorbeeld van een juist antwoord:
Het kiesstelsel is een politieke institutie omdat met de **geformaliseerde regelgeving** in de **Kieswet geregeld is** hoe de politieke macht in Nederland verdeeld wordt. **Kiezers** brengen **hun stem uit** en bepalen wie gekozen wordt, hoeveel zetels de partijen krijgen en hoe dus **de politieke macht over de partijen verdeeld is**.
De Kieswet bevat bepalingen over de verkiezingen in Nederland. "Het gaat dan onder meer over de wijze van kandidaatstelling, de registratie van partijen, de wijze van stemmen, het vaststellen van de verkiezingsuitslag en de aanvang en het einde van het lidmaatschap van een vertegenwoordigend lichaam" (regel 5-8).

4b Voorbeeld van een juist antwoord:
- Ze kunnen dan wel een **gemeenschappelijk doel** hebben, bijvoorbeeld het uitgaansgeweld terugdringen, maar verschillen van mening hoe. **Dat maakt het moeilijk om hun handelen op elkaar af te stemmen**.
- Zij kunnen moeilijk samenwerken omdat hun **ideeën over de meest wenselijke verhoudingen in de maatschappij** t.a.v. openbare orde en veiligheid verschillen.
- De liberale ideologie legt de nadruk op eigen verantwoordelijkheid van de burgers, de socialistische /sociaaldemocratische ideologie legt meer nadruk op de maatschappelijke oorzaken van criminaliteit.
- Als ze dan samen gaan regeren en het uitgaansgeweld willen tegengaan, zullen sociaaldemocraten als GroenLinks eerder activiteiten voor jongeren organiseren om te proberen ze van uitgaansgeweld af te houden en liberalen als VVD streng willen straffen of camera's ophangen.

4c Participatiefunctie: politieke partijen hebben mensen weten te interesseren voor de verkiezingen; 81,9% bracht zijn/haar stem uit.
Rekrutering en selectiefunctie: politieke partijen hebben kandidaten gezocht en die op de kieslijst geplaatst.

© ThiemeMeulenhoff

4d Voorbeeld van een juist antwoord:
De rekruteringsfunctie: er zijn minder mensen die zich kandidaat stellen en minder mensen om uit te selecteren.

4e Voorbeeld van een juist antwoord:
Mensen die samen een politieke partij oprichten, gaan samen een **binding** met elkaar aan en ontwikkelen **gemeenschappelijke waarden en normen** waar vanuit ze politiek gaan bedrijven.
Vanuit die gemeenschappelijke waarden en normen ontwikkelen ze een eigen ideologie met eigen ideeën over de **meest wenselijke maatschappelijke en politieke verhoudingen**.

4f Voorbeeld van een juist antwoord:
- Er is sprake van representatie als politieke partijen waarop mensen stemmen **vertegenwoordigers** in de Tweede Kamer krijgen **die daar namens hen optreden**. Van de 27 partijen die meededen aan de verkiezingen hebben er een aantal geen zetel behaald. De groep die op deze partijen heeft gestemd is niet vertegenwoordigd door een Kamerlid om namens hen op te treden.

Of
- Er is sprake van representatie als politieke partijen waarop mensen stemmen **vertegenwoordigers** in de Tweede Kamer krijgen **die daar namens hen optreden**.
- Jongeren die jonger zijn dan 18 mogen niet stemmen en zijn dus niet vertegenwoordigd.

4g Voorbeeld van een juist antwoord:
De achtergrondkenmerken van de Tweede Kamerleden, **komen niet overeen met die van de Nederlandse bevolking**. De bevolking bestaat voor ongeveer de helft uit vrouwen, maar 36% van de Kamerleden is vrouw (tekst 5 en figuur 1). 10% van de Nederlandse bevolking in 2016 heeft een hbo- of wo-opleiding; van de Kamerleden heeft ongeveer 75% een hbo- of wo-opleiding gevolgd (tekst 5 en figuur 2). De representativiteit van de Tweede Kamer schiet tekort wat opleidingsniveau en m/v-verdeling betreft omdat die achtergrondkenmerken niet overeenkomen.

4h Voorbeeld van een juist antwoord:
- De PvdA heeft ten opzichte van 2012 29 zetels verloren. Hun **mogelijkheid om zetels in te zetten** bij stemmingen om hun politieke doelen te bereiken is veel kleiner geworden. Het aantal kiezers en daarmee het aantal zetels en een plaats in de coalitie is een **politieke** machtsbron (legitieme uitoefening van dwang) om doelen (beleid en idealen) te bereiken.
- GroenLinks heeft ten opzichte van 2012 10 zetels gewonnen. Hun mogelijkheid om zetels in te zetten bij stemmingen **om hun politieke doelen te bereiken** is veel groter geworden. Hun stem in de oppositie is ook veel groter geworden.

4i Voorbeeld van een juist antwoord:
Hypothese: "Regeringspartijen verliezen bij verkiezingen, oppositiepartijen winnen bij verkiezingen".
VVD en PvdA hebben de verkiezingen van 2017 verloren. Zij waren regeringspartijen. GroenLinks en het CDA hebben de verkiezingen van 2017 gewonnen, zij waren oppositiepartijen.

4j Voorbeeld van een juist antwoord:
Validiteit betekent dat je meet wat je wilt weten. Bij de hypothese dat regeringspartijen de verkiezingen verliezen en oppositiepartijen winnen, moet het onderzoek zich in zijn algemeenheid richten op regering- en oppositiepartijen, niet specifiek op PvdA en GroenLinks.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 5 E-bikes op de rijweg

5a Van een bedreiging van technologische aard veroorzaakt door menselijk handelen. Door de speed-pedelecs wordt de veiligheid in het verkeer in gevaar gebracht.
De Fietsersbond vindt dat speed-pedelecs niet overal veilig op de rijbaan kunnen en voormalig verkeersofficier van justitie Koos Spee noemt het levensgevaarlijk.

5b Voorbeeld van een juist antwoord:
- In een risicomaatschappij wordt vaak niet duidelijk wie er verantwoordelijk is voor de risico's (wat ook kan leiden tot conflicten) en dat men het niet eens kan worden over de juiste aanpak ervan.
- Het is niet duidelijk of fietsers zelf of de overheid verantwoordelijk zijn voor de veiligheid. Dat leidt tot verschil van mening tussen weggebruikers en hun belangenvereniging de Fietsersbond en de overheid over hoe het veiligheidsrisico moet worden aangepakt. Omdat niet duidelijk is wie verantwoordelijk is en dit tot conflicten leidt tussen verschillende groepen is het een voorbeeld van de risicomaatschappij.

5c De veiligheidsutopie houdt in dat de huidige cultuur enerzijds vraagt om optimale individuele vrijheid, maar anderzijds een daadkrachtig optreden door de overheid om de negatieve gevolgen van die vrijheid in te dammen en collectieve veiligheid te kunnen garanderen.
Mensen willen zelf bepalen waar en hoe snel ze fietsen (individuele vrijheid) maar willen tegelijk veiligheid en verlangen dat de overheid daarvoor zorgt door maatregelen te nemen waar zij moeten fietsen (veiligheid garanderen).

5d Voorbeeld van een juist antwoord:
Het verkeer is een complex van **min of meer geformaliseerde regels** die het **weggedrag** van mensen reguleren, zoals rechts rijden en voorrangsregels en informele regels zoals rustig blijven. De regels zorgen ervoor dat de deelnemers rekening met elkaar houden en met elkaar zorgen voor een veilige situatie.

5e Voorbeeld van een juist antwoord:
- Het verkeer is enerzijds vrij stabiel (vaste verkeersregels), maar anderzijds ook relatief veranderlijk en veranderbaar omdat het gedrag van mensen betreft. Bijvoorbeeld het fietsgedrag van E-bikers die te hard rijden voor de (snel)fietspaden.
- Het verkeer als sociale institutie heeft een eigen realiteit. Individuen kunnen de regels niet op eigen kracht veranderen door bijvoorbeeld voorrang te nemen op auto's waar dat niet mag.

5f Een voorbeeld van een juist antwoord:
Een overeenkomst:
- Beide proberen invloed uit te oefenen op politieke besluitvorming.

Een verschilpunt:
- Pressiegroepen doen niet mee aan het stellen van kandidaten voor de verkiezingen, politieke partijen wel.

Of
Een overeenkomst:
- Beide vormen een intermediair tussen de burgers en de politiek.

Een verschilpunt:
- Politieke partijen houden zich bezig met de inrichting van de samenleving als geheel en moeten daarbij verschillende belangen afwegen. Pressiegroepen komen op voor deelbelangen op één specifiek terrein.
- De Fietsersbond kan als machtsmiddel haar leden oproepen om te demonstreren en naar de media stappen.
De politieke partij kan als machtsmiddel een wetsvoorstel maken en indienen.

© ThiemeMeulenhoff

5g Voorbeeld van een juist antwoord:
De fase van de terugkoppeling of feedback. Het politieke besluit is al genomen en ingevoerd (vanaf 1 juli 2017). Nu komen er reacties van de samenleving hierop. In dit geval van de Fietsersbond en de voormalig verkeersofficier van justitie. Deze reacties kunnen weer aanleiding zijn voor nieuwe invoer: bijvoorbeeld het toch toelaten van E-bikes op fietssnelpaden.

5h Voorbeeld van een juist antwoord:
De directeur heeft het standpunt dat de snelle e-bike van het fietspad af moet omdat het gevaarlijk is. Zij zegt dat kwetsbare groepen als kinderen en ouderen anders minder gaan fietsen. Hiermee komt **het standpunt overeen** met 90% (40,7% + 49,3%) van de leden die zij **vertegenwoordigt**, die vinden dat de belangen van kwetsbare fietsers niet uit het oog verloren moeten worden. De mate van representativiteit is dus hoog.

5i Voorbeeld van een juist antwoord:
Dit hangt samen met het kernconcept identiteit.
Het beeld dat hij van zichzelf heeft is afgeleid van zijn perceptie van de groep waar hij deel uitmaakt, namelijk lid van een vereniging die alleen opkomt voor de belangen van fietsers. Nu de vereniging ook opkomt voor “brommers”, herkent hij zich er niet meer in.

5j Voorbeeld van een juist antwoord:
Formele groepsvorming houdt in dat er **bindingen zijn** tussen **de leden** van de Fietsersbond, met vast omschreven doelen, regels (**waarden en normen**) en procedures.

Opgave 6 Criminaliteitscijfers

6a Het gaat in dit artikel om objectieve veiligheid. Het gaat in het artikel om geregistreerde misdrijven. Objectieve veiligheid gaat om aantallen misdrijven, subjectieve veiligheid gaat om gevoelens van onveiligheid.

6b Van Dijk bedoelt hiermee de anomietheorie. De anomietheorie gaat ervan uit dat de kans op crimineel gedrag van mensen groter is als zij geen gelegenheid hebben (bijvoorbeeld door gebrek aan opleiding, door discriminatie of andere factoren) om op legitieme wijze, algemeen aanvaarde doelen te bereiken (maatschappelijk succes of welvaart). Als de armoede stijgt, zou volgens de anomietheorie de criminaliteit ook moeten stijgen, maar dit gebeurt niet.

6c De rationele-keuze- of gelegenheidstheorie. Deze richt zich op de effectiviteit van preventieve maatregelen: het plegen van een bepaald misdrijf is het gevolg van een afweging van kosten en baten, waarbij de baten hoger worden geschat. Spullen die gestolen kunnen worden is men steeds beter gaan beveiligen. Hierdoor neemt de pakkans toe en nemen de baten van de misdaad dus af.

6d De cultivatiehypothese gaat in op de socialiserende werking van de media en stelt dat de groep mensen die veel naar bepaalde soorten programma’s kijkt, daardoor meer beïnvloed wordt in het beeld dat zij van de werkelijkheid heeft dan de groep die dit niet doet. Liquidaties krijgen in de media veel aandacht, omdat deze sensationeel zijn. Hierdoor gaan mensen denken dat het onveiliger is dan het in werkelijkheid is.

6e Sinds 1985 is er sprake van een zogenaamd integraal veiligheidsbeleid, waarbij niet alleen voor politie en justitie, maar ook voor andere overheidsinstanties, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en individuele burgers, een rol bij de criminaliteitsbestrijding is weggelegd. In de laatste alinea wordt gezegd dat het terugdringen van de criminaliteit vooral door burgers en bedrijven zelf gebeurt.

© ThiemeMeulenhoff

6f Een goed antwoord bevat een maatregel van de overheid en een juist gebruik van een kernconcept dat hoort bij het hoofdconcept binding.

Voorbeeld van een juist antwoord:
Een gemeente kan een buurtbarbecue voor nieuwe immigranten en bewoners organiseren. Doordat de burgers met immigranten in contact komen en een gemeenschappelijke activiteit ondernemen, kan de sociale cohesie tussen de buurtgenoten en de nieuwkomers toenemen. Men **gaat relaties met elkaar aan**, waardoor **het saamhorigheidsgevoel** toe kan nemen. Ook kunnen mensen **meer vertrouwen in elkaar** krijgen.

Opgave 7 Nederland demonstratieland

7a Er wordt in Nederland minder gedemonstreerd dan in Zuid-Europese landen omdat er in Nederland een kleinere machtsafstand is tot de politiek dan in Zuid-Europese landen. Doordat de machtsafstand kleiner is, heb je gemakkelijker toegang tot politieke besluitvorming. In Zuid-Europese landen zal je eerder gaan demonstreren, *omdat burgers zich in die landen eerder machteloos voelen, aangezien de afstand tot de politiek er groter is.*

7b Demonstreren is een vorm van niet-electorale participatie. Onder niet-electorale participatie vallen namelijk lobbyen, contacten met politici, politieke partijen, belangenorganisaties en/of media; lidmaatschap belangenorganisaties en protestacties.

7c De opkomst van sociale media kunnen mensen gemakkelijker en sneller worden gemobiliseerd. Het zorgt ervoor dat de richting die de samenleving opgaat gemakkelijker kan worden beïnvloed door demonstranten. Burgers hebben dus dankzij de sociale media meer **mogelijkheden om ontwikkelingen in de samenleving te beïnvloeden**. Het kan dus als een veranderingsvraagstuk worden gezien.

7d Het gaat bij de klimaatproblematiek om bedreigingen van sociale aard. Immers, de klimaatverandering wordt veroorzaakt door menselijk handelen. (Als je ervan uitgaat dat de klimaatverandering niet door toedoen van de mens is, dan is het een bedreiging van natuurlijke aard.)

7e De ontregelende acties zitten in de fase input/invoer. Hier worden eisen en wensen vanuit de samenleving naar voren gebracht, namelijk méér maatregelen tegen klimaatverandering (extinction Rebelion) en minder maatregelen (de boeren). De poortwachters bepalen uiteindelijk welke eisen op de publieke en politieke agenda komen. Van Stekelenburg zegt dat de er met de ontregelende acties moet worden uitgekeken dat je geen sympathie verliest, die heb je immers nodig voor beïnvloeding van de publieke opinie.

7f Er worden twee modellen onderscheiden om met conflicten om te gaan, het harmoniemodel en het conflictmodel. Het gaat hier om het conflictmodel. Bij het conflictmodel werpen (actie)groepen en organisaties de eigen doelen en belangen in de strijd en trachten zij door het inzetten van verschillende strijdmiddelen, waaronder het beïnvloeden van de politiek en de bevolking via de media, anderen te overtuigen van hun gelijk. In de tekst worden protestacties omschreven om publiek en media te overtuigen van hun gelijk.

© ThiemeMeulenhoff

5 Verandering

Opgave 1 De positie van huishoudelijk werkers

Cheque tegen zwartcircuitwerksters
Nederland staat onder druk van de internationale arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties, de ILO, om de slechte arbeidspositie van werksters te verbeteren. In juni 2011 is in een internationaal verdrag afgesproken dat deze groep werknemers dezelfde arbeids- en socialezekerheidsrechten moet krijgen als andere werknemers. Dat is in Nederland nu niet het geval. In Nederland kunnen particulieren een werkster zelf inhuren en zwart uitbetalen, zonder belasting en werkgeverspremies te hoeven betalen. Het is aan de werkster om haar inkomsten op te geven bij de Belastingdienst. De meesten doen dat niet omdat het uurloon van 10 à 12,50 euro per uur dat onaantrekkelijk maakt. Uniek is ook dat werksters geen cao hebben, niet zijn verzekerd tegen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid en geen pensioenpremie betalen. Bij ziekte hebben ze recht op slechts zes weken doorbetaling, die ze vaak niet krijgen omdat particulieren dat niet weten. Andere werknemers krijgen twee jaar doorbetaald. Om werksters dezelfde rechten als andere werknemers te geven zouden zij een uurloon van minimaal 20 euro per uur moeten krijgen. De overheid zou het inkomensverschil moeten financieren, om te voorkomen dat particulieren weer liever een zwart betaalde werkster inhuren. Nederland kan de ruim 400 duizend huishoudelijk werksters uit het zwarte circuit halen door een voorbeeld te nemen aan België en Frankrijk. Daar zorgen zogenaamde dienstencheques ervoor dat particuliere huishoudens hun werkster wit kunnen betalen en dat de werkster belastingen pensioenpremie betaalt en is verzekerd tegen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid. Dit voorstel doen vakcentrale FNV, de werkgeversorganisatie van de schoonmaakbranche OSB, een arbeidsjurist en hoogleraar migratierecht. Als Nederland de dienstencheque invoert, koopt een particulier bij de overheid cheques in voor bijvoorbeeld 12,50 euro per stuk. Voor elk gewerkt uur krijgt de werkster één cheque. Ze wisselt hem in bij het schoonmaakbedrijf waarbij zij in dienst zou komen. Het bedrijf kan door zo'n 7,50 euro aan overheidssubsidie de sociale premies, belasting en verzekeringen van de werkster betalen, plus eigen kosten. Het is de vraag of het kabinet in tijden van recessie en bezuinigingen bereid is extra geld uit te geven.

naar: de Volkskrant, 7 januari 2014

Lees bovenstaande tekst.

FNV Bondgenoten zet zich in om de positie van huishoudelijk werkers te verbeteren. De vakbond roept huishoudelijk werkers op om lid te worden van FNV Bondgenoten.

1a Stelling: Als meer huishoudelijk werkers lid worden van een vakbond, neemt de representativiteit van deze vakbond toe.
Geef een argument voor **of** een argument tegen deze stelling. Leg je argument uit met behulp van de omschrijving van het kernconcept representativiteit.

1b Stelling: Globalisering wordt misbruikt om daarmee Nederland te dwingen aanpassingen te doen in de bestaande arbeidsmarktsituatie, zoals in dit voorbeeld van huishoudelijk werkers.
Geef een argument voor **of** een argument tegen deze stelling. Gebruik in je argument de omschrijving van het kernconcept globalisering.

1c Zal een vertegenwoordiger van de sociaaldemocratische ideologie vóór of tegen de stelling zijn uit vraag 1b? Gebruik in je argumentatie een uitgangspunt van de sociaaldemocratische ideologie dat de keuze onderbouwt.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 2 Chinese supercomputer

Hoe een Chinese supercomputer honderdduizenden onschuldigen preventief laat opsluiten

Een computerbrein dat mensen met duizenden tegelijk laat opsluiten omdat ze in de toekomst een gevaar zouden kunnen gaan vormen. Het lijkt science fiction, maar het gebeurt in China, zo blijkt uit geheime overheidsdocumenten. De computer heet het Integrated Joint Operations Platform (IJOP), de mensen waarop het systeem wordt losgelaten zijn de inwoners van de westelijke provincie Xinjiang, thuisland van de Oeigoeren. Deze islamitische minderheid van ruim tien miljoen mensen is het doelwit van overheidsrepressie op een schaal die zijn gelijke in de wereld niet kent. Xinjiang is al jaren het toneel van protesten door Oeigoeren, de oorspronkelijke bewoners van de provincie, die zeggen dat de Chinese regering hun identiteit probeert uit te wissen met etnische zuivering.

Beijing heeft miljoenen Chinezen van de etnische Han-meerderheid naar de provincie Xinjiang verhuisd, en legt het gebruik van de Oeigoerse taal, cultuur en religie aan banden. In 2009 stierven honderden mensen bij massale anti-Chinese rellen in hoofdstad Ürümqi, en Oeigoerse extremisten maken zich schuldig aan terrorisme door onder meer bomaanslagen en steekpartijen. De reactie vanuit Beijing is om alle Oeigoeren te neutraliseren van wie niet volledig kan worden uitgesloten dat ze een potentieel gevaar zijn. Naar schatting een miljoen Oeigoeren zitten zonder proces of aanklacht vast in heropvoedingskampen, waar ze vaak jarenlang onder een uiterst rigide gevangenisregime leven terwijl de bewakers proberen hun Oeigoerse identiteit uit ze te krijgen.

Vrijgelaten Oeigoeren vertellen dat ze hun religie moesten afzweren, hun taal niet mochten spreken, varkensvlees moesten eten (onrein voor moslims, *red.*), en trouw moesten zweren aan de Communistische Partij. De dagen zijn gevuld met 'lessen' over de geschiedenis van het communisme, Chinees burgerschap, Mandarijn. Wie uit de pas loopt, wordt mishandeld. Volgens Beijing zijn de kampen goedaardige 'trainingscentra'. Maar ex-gevangenen vertellen ook over *waterboarding*, stressposities, slaaponthouding en andere marteltechnieken.

Nu blijkt dat die gevangenen deels zijn opgesloten omdat de computer dat had besloten. De IJOP-computer krijgt haar informatie van Chinese overheidssystemen, consulaten en ambassades in het buitenland, honderden miljoenen intelligente camera's, en de veiligheidsdiensten. (…) De algoritmes die de beslissingen van IJOP sturen zijn niet bekend. Maar het lijkt te gaan om mensen die in de ogen van Beijing een zorgelijke band hebben met hun religie of etniciteit, of van wie het tegendeel niet kan worden vastgesteld. Er zijn mensen opgepakt die anderen opriepen te bidden, in het buitenland zijn geweest, een baard lieten staan, een bepaalde app op hun telefoon hebben, of opvallend vaak de achterdeur van hun huis gebruikten. De IJOP is daarmee niet alleen een machine die lijstjes fabriceert, het is een computer die aan het hoofd van de politie-commandostructuur staat en waarvan de beslissingen in de plaats zijn gekomen van een menselijk oordeel in de rechtbank.

bron: de Volkskant van 26 november 2019

Gebruik de tekst.

2a De Chinese overheid maakt gebruik van een nieuw computersysteem om de samenleving te beschermen tegen bepaalde dreigingen. Bedreigingen voor de veiligheid van groepen mensen worden in verschillende categorieën onderverdeeld. Om welke categorie gaat het hier? Leg je antwoord uit.

© ThiemeMeulenhoff

2b Op welke manier worden Oiegoeren in China politiek gesocialiseerd? Maak in je antwoord gebruik van de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie.

2c Beschrijf met een kernconcept uit het hoofdconcept verandering welke ontwikkeling je ziet met betrekking tot het rechtssysteem in China.

2d Het computersysteem van China maakt gebruik van bepaalde algoritmes om burgers op te sporen. Deze algoritmes zijn niet bekend. Wel lijken Oeigoeren op basis van hun identiteit te worden opgepakt. Leg dit uit door gebruik te maken van de omschrijving van het kernconcept identiteit.

Opgave 3 Verkiezingsbelofte Trump

Bij deze opgave hoort tekst 1.

tekst 1 Trump 'lost verkiezingsbelofte in': nieuwe industriebanen door komst elektronicagigant in Rust Belt

Elektronicagigant Foxconn zal een grote fabriek in de Amerikaanse staat Wisconsin gaan vestigen. Het gaat om een fabriek van 10 miljard dollar – 8,5 miljard euro – die voor 3000 banen moet gaat zorgen. Met de komst van meer industriebanen in de Rust Belt is Trump bezig om zijn verkiezingsbelofte in te lossen. Foxconn is gevestigd in Taiwan en zal voor het eerst een fabriek in de Verenigde Staten openen. In eerste instantie zal de fabriek voor zeker 3000 banen gaan zorgen, mogelijk zal er op den duur ruimte zijn voor 13 duizend werknemers.

Reden voor Trump om met de eer te strijken. Een nieuwe vestiging pakt voor zowel de staat Wisconsin als voor Trump voordelig uit. Hij heeft immers tijdens zijn verkiezingscampagne beloofd om extra banen te scheppen in de industrie. De banen in de Rust Belt, waar Wisconsin deels onder valt, zijn in de loop der jaren verdwenen en uitbesteed aan landen die goedkoper produceren, zoals Mexico en China. Wisconsin heeft erg onder de crisis geleden, met talrijke ontslagen in fabrieken zoals bij de sluiting van een autofabriek van General Motors. Wisconsin is een van de staten die Trump tijdens de verkiezingen aan de overwinning hielp.

Volgens Trump is de investering van Foxconn-baas Terry Gou te danken aan het feit dat hij president is. 'Als ik niet was verkozen, zou Gou er beslist geen 10 miljard dollar aan uitgeven', zei Trump in een verklaring in het Witte Huis. Gou was erg te spreken over het leiderschap van Trump. Deze week nog zei Trump dat de CEO van Apple, Tim Cook, heeft beloofd om drie grote fabrieken in de Verenigde Staten te vestigen. Of die belofte ook daadwerkelijk wordt ingelost, is nog de vraag.

bron: De Volkskrant, 27 juli 2017

Gebruik tekst 1.

Bij de presidentsverkiezingen in de Verenigde Staten van Amerika heeft president Trump veel stemmen gehaald in de zogenaamde 'Rust Belt'. Rust Belt staat voor een aantal staten waar fabrieken leeg staan (en verroesten). De fabrieken staan leeg en voor de laaggeschoolde arbeiders in deze staten is er geen werk meer.

3a Leg uit wat de komst van de fabriek doet met het (politieke) gezag van president Trump. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept gezag.

© ThiemeMeulenhoff

3b Leg uit welke gevolgen globalisering voor de staat Wisconsin heeft gehad. Maak in je antwoord gebruik van de omschrijving van het kernconcept globalisering en tekst 1.

3c In de laatste alinea gaat het over de rol van multinationals zoals Apple en Foxconn. Beschrijf hoe je vanuit de machtselitetheorie aankijkt tegen de rol van deze multinationals. Maak in je uitleg gebruik van een omschrijving van de machtselitetheorie.

Opgave 4 Brexit

Op 23 juni 2016 is er in het Verenigd Koninkrijk een referendum geweest met de vraag of het VK uit de Europese Unie moet stappen. Een meerderheid van 52 procent heeft gestemd voor vertrek uit de EU. Bij deze opgave horen tekst 2 en tabel 1, 2 en 3.

tekst 2 Brexit is funest voor jongeren

Jongeren zullen de verliezers zijn als Groot-Brittannië zich terugtrekt uit de EU.

De afgelopen dagen is er in alle media veel geschreven over de Brexit onderhandelingen tussen de EU en het Verenigd Koninkrijk. Helaas wordt de belangrijkste groep in deze discussie structureel niets gevraagd. Het wel of niet blijven van het Verenigd Koninkrijk bij de Europese Unie zal een wereld van verschil maken voor de jongeren van nu.

Zij zijn uiteindelijk degenen die de gevolgen van Brexit zullen dragen, want een exit uit de EU is niet tijdelijk. Als jongerenvertegenwoordigers spraken wij onlangs veel Britse jongeren en wij waren verbaasd over hun grootste angst en onzekerheid.

Niet Europa, maar banen zijn de grootste zorg onder de Britse jeugd. Jongeren vrezen dat bedrijven zullen wegtrekken naar landen die wel lid zijn van de Unie. En niet zonder reden; volgens de Guardian zou een op de drie bedrijven vertrekken als een Brexit werkelijkheid wordt. Hoewel bedrijven wegtrekken, kunnen Britse jongeren niet mee.

Met een vertrek zal de toegang voor miljoenen Britse jongeren tot een berg Europese jongerenprogramma's vervallen. Zoals bijvoorbeeld tot het succesvolle Erasmus+ programma. Geen stage meer in Barcelona, geen jaar studeren meer in Berlijn. Een impactstudie heeft aangetoond dat deelname aan dit programma de kans op langdurige werkloosheid met 50 procent vermindert.

Sjoukje van Oosterhout en Tibbe van den Nieuwenhuijzen zijn de Nederlandse Jongerenvertegenwoordigers Europese Zaken.

bron: de Volkskrant, 23 februari 2016

Lees bovenstaande tekst.

4a Leg met behulp van de omschrijving van het kernconcept globalisering en de tekst uit waarom jongeren in het VK niet uit de EU willen.

4b Leg uit of de uitslag van het referendum over de uittreding uit de EU representatief is. Gebruik in je antwoord de omschrijving van het kernconcept representativiteit en een gegeven uit tabel 1 en tabel 2.

© ThiemeMeulenhoff

tabel 1 opkomstpercentages referendum uittreding uit de EU

18-24	36%
25-34	58%
35-44	72%
45-54	75%
55-64	81%
65+	83%

tabel 2 how different age groups voted

	leave	remain
18-24	27%	73%
25-34	38%	62%
35-44	48%	52%
45-54	56%	44%
55-64	57%	43%
65+	60%	40%

4c In tabel 3 staan verschillende redenen waarom Britten vóór vertrek uit de EU hebben gestemd. De belangrijkste reden is *We kunnen ons eigen immigratiebeleid bepalen*. Verklaar met behulp van de omschrijving van het kernconcept globalisering waarom deze reden belangrijk is voor vertrek uit de EU.

tabel 3 reasons for Brexit, according to leave voters

We can set our own immigration policy	47,8%
The UK can make its own laws	25,1%
Leaving would save the UK money	6,7%
The EU is a corrupt racket	6,2%
Leaving makes the UK great again	3,6%
It frees us from EU red tape	3,3%
We'll be less exposed to instability	2,5%
It shows the EU we're serious	2%
We can trade with the rest of the world	1,5%
We can re-establish commonwealth links	0,8%

4d De stemmers vóór de Brexit zou je andersglobalisten kunnen noemen. Leg uit wat andersglobalisten willen op economisch terrein en op cultureel terrein.

4e Tabel 3 geeft door de verklaringen waarom stemmers vóór Brexit waren, een beeld van hoe de bewoners van het VK hun samenleving in de toekomst zien.
Licht dit beeld toe en kies twee kernconcepten die geschikt zijn om dit beeld mee toe te lichten.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 5 De participatiesamenleving: oost west thuis best?

Inleiding
In de ontwikkeling van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving wordt steeds meer van burgers zelf verwacht. Burgers moeten namelijk veel meer zelf en voor elkaar gaan doen, vooral voor hun partners, hun kinderen, hun ouders, en anderen in hun 'sociale netwerk'. Jan Willem Duyvendak gaat in onderstaande tekst o.a. in op de rol van de overheid in dit veranderproces. Jan Willem Duyvendak is Faculteitshoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam en voorzitter van de Nederlandse Sociologische Vereniging (NSV).

tekst 3 Ook in de zorg is 'thuis' een magische belofte geworden

Door Jan Willem Duyvendak
Er zijn de afgelopen jaren in Nederland talloze 'keukentafel'-gesprekken gevoerd. Sinds gemeenten verantwoordelijk zijn geworden voor de uitvoering van professionele zorg, terwijl ze tegelijkertijd fors moeten bezuinigen, schuiven ambtenaren en sociaal professionals aan de keukentafel aan om met hulpbehoevende burgers te bezien wat ze 'echt' nodig hebben. Burgers moeten namelijk veel meer zelf en voor elkaar gaan doen, vooral voor hun partners, hun kinderen, hun ouders en anderen in hun 'sociaal netwerk'. (…) Veel gemeenten nemen deze gedachte van nabijheid heel letterlijk en komen dus bij de mensen thuis. Ambtenaren uit Gemert verklaarden daarbij dat ze niet zozeer als ambtenaren op bezoek kwamen maar meer als 'grote zussen' – daarmee de setting verder verhuiselijkend. In plaats van een ongezellig professioneel gesprek bij bijvoorbeeld de sociale dienst, schuift de ambtenaar of de sociaal professional nu als wijs familielid aan de keukentafel aan.

Kille instellingen
De sociologe Evelien Tonkens heeft deze verhuiselijking scherp geanalyseerd in haar Socrateslezing in 2014: grote, formele, kille instellingen en professionals zijn uit de mode. Zorg en steun worden nu verwacht van het informele netwerk; échte, warme zorg kan het best geleverd worden door hen die zeer nabij staan.
Thuis is heilig (…) De overheid heeft besloten dat 'oost west, thuis best' is. Om af te dwingen dat mensen thuis ook meer voor elkaar gaan doen, verscherpt de politiek voortdurend de norm voor – wat ambtelijk heet – 'de gebruikelijke zorg'. Maar anders dan de naam suggereert, weerspiegelt deze norm niet wat Nederlanders gewoon zijn om voor elkaar doen; het is de overheidsnorm die vastlegt wat mensen voor elkaar moeten doen voordat ze een beroep mogen doen op publiek gefinancierde zorg. De afgelopen jaren is die norm herhaaldelijk veranderd: steeds gedetailleerder beschrijft de overheid wat zij nog vergoedt en vooral wat zij niet meer betaalt. Hierdoor moeten mensen die een huishouden delen meer voor elkaar zorgen voordat een beroep kan worden gedaan op de thuiszorg. Ouders met gehandicapte kinderen, bijvoorbeeld, moeten veel meer zelf zorg verlenen voordat de overheid bijspringt. In een recente publiekscampagne camoufleert de overheid echter deze sturende rol. We lezen immers: 'De samenleving verandert en de zorg verandert mee'. Maar, zoals de Reclame Code Commissie ook vaststelde, is dat eigenlijk niet eerlijk: de overheid wil dat mensen veranderen, onder andere omdat ze wil bezuinigen op de langdurige zorg.

Overheid komt bij u thuis
Waar het nieuwe beleid steeds meer verantwoordelijkheid legt bij burgers om voor elkaar te zorgen, betekent dit nog niet dat de overheid terugtreedt. Integendeel, zij draagt burgers op dat zij meer informele hulp gaan verlenen en komt tot aan de keukentafel om dat voor elkaar te krijgen. Dat heet een 'maatwerk'-gesprek maar het zal toch vooral moeten leiden tot minder hulp, niet tot meer. In die gesprekken wordt nagegaan hoe 'zelfredzaam' iemand is, hoe het 'netwerk' van de hulpvrager eruitziet en wellicht geactiveerd kan worden. Op basis van die informatie wordt vervolgens besloten welke hulp iemand krijgt – of niet. Zo leidt de grote nadruk op 'thuis' in de zorg tot een

© ThiemeMeulenhoff

zekere verstatelijking van 'thuis': de overheid komt letterlijk bij u thuis. Hierbij putten ambtenaren en sociaal professionals uit twee registers. Enerzijds is er niets dan lof voor burgers: informele hulp is de beste, warmste hulp die er bestaat en de overheid heeft louter goede woorden over voor zorgzame burgers. Anderzijds is de overheid streng voor burgers die niet genoeg voor elkaar zorgen: zij moeten hun verantwoordelijkheid nemen!

Vrijwilligerswerk en mantelzorg
Dat zou helemaal geen probleem moeten zijn want wie wil er nu niet door naasten worden verzorgd en wie wil er nu niet voor zijn of haar naasten zorgen? De overheid treedt hard op om burgers te bewegen hun zachte krachten voor elkaar in te zetten. Maar is dat altijd wenselijk? Problematisch aan het verder steunen op vrijwilligerswerk en mantelzorg is onder andere dat er veel minder dan vroeger mensen 'thuis' zijn om te zorgen. Nederlandse vrouwen zijn de afgelopen decennia immers massaal gaan werken, ook al doen zij dat meestal parttime. Wie moet die zorg dan eigenlijk gaan geven, helemaal als we ons daarbij realiseren dat Nederland al in de top vijf in Europa staat van landen die het meeste vrijwilligerswerk en mantelzorg kennen? (…)

bron: www.socialevraagstukken.nl, 13 december 2017 (ingekort)

Gebruik tekst 3.

5a Leg uit dat het beschreven overheidsbeleid, waarbij ambtenaren bij burgers aan de keukentafel gesprekken voeren voor 'maatwerk', enerzijds goed past bij de liberale ideologie, maar anderzijds ook op gespannen voet staat met de liberale ideologie.
Gebruik in je uitleg:
- twee kenmerkende opvattingen van de liberale ideologie;
- twee aspecten van het overheidsbeleid zoals beschreven in de tekst.

5b Beargumenteer of het steeds langer thuis wonen wel of juist niet bij de Nederlandse cultuur hoort. Maak in je antwoord gebruik van de omschrijving van het kernconcept cultuur.

5c Leg uit hoe institutionalisering te herkennen is in voortdurende discussies rond 'de gebruikelijke zorg'. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept institutionalisering;
- een citaat uit de tekst.

Stel, zet je een onderzoek op onder ouderen met als onderzoeksvraag: 'In hoeverre hebben zelfstandig wonende, hulpbehoevende mensen minder affectieve bindingen dan hulpbehoevende mensen die wonen in een zorginstelling?' Hiervoor wil je een enquête afnemen onder beide groepen ouderen.

5d Formuleer een gesloten enquêtevraag om te meten in hoeverre er een verschil is in affectieve bindingen tussen beide groepen. Je mag het woord 'affectieve bindingen' niet gebruiken in de vraag.
- Formuleer vier antwoordmogelijkheden voor de persoon die de enquêtevraag beantwoordt.
- Leg uit waarom je met deze enquêtevraag affectieve bindingen meet.

Opgave 6 De filterbubbel

Inleiding
De hedendaagse technologie maakt het mogelijk om online informatie af te stemmen op de persoonlijke voorkeur van de gebruiker. Gepersonaliseerde websites bieden afhankelijk van deze voorkeur de ene persoon andere informatie aan dan de andere persoon, ook al

raadplegen ze dezelfde website. Beleidsmakers, wetenschappers en journalisten houden zich bezig met de risico's van de personalisatie van media. Krijgen mensen hierdoor alleen nog maar informatie die hun eigen gelijk bevestigt? Leidt het tot polarisatie en een nieuwe vorm van verzuiling? Gaat het ten koste van het democratisch debat? In tekst 4 onderzoekt een aantal wetenschappers de effecten van de gepersonaliseerde media.

tekst 4 De filterbubbel doorgeprikt: het negatieve effect van gepersonaliseerde media valt mee
Door Dr. Frederik J. Zuiderveen Borgesius, Dr. Damian Trilling, Mr. Sarah Eskens, Dr. Judith Möller, Dr. Balázs Bodó, Prof. Claes H. de Vreese, Prof. Natali Helberger, allen werkzaam in het Personalised Communication project aan de Universiteit van Amsterdam.
Beleidsmakers, wetenschappers en journalisten uiten zorgen over het fenomeen dat mensen vooral nieuws ontvangen dat in hun straatje past. De zorg is dat het slecht is voor de democratie als ons nieuws steeds nauwer aansluit bij onze bestaande ideeën. Sterker nog: binnenkort zullen algoritmen ervoor zorgen dat je geheel niet wordt blootgesteld aan informatie die je denken uitdaagt. Vaarwel, democratisch debat, welkom verzuiling 2.0. Maar dit sombere beeld is overdreven. Want onderzoek laat zien dat we helemaal niet zo zeer geneigd zijn om ons in informatiecocons op te sluiten. Om meer nuance in het debat te brengen, zijn wij de literatuur in gedoken en hebben we de feiten op een rijtje gezet. En we concluderen dat er tot nu toe weinig empirisch bewijs is dat de zorgen over filterbubbels rechtvaardigt.

Personalisatie van media en filterbubbels
Online media worden steeds vaker aangepast aan de kenmerken en voorkeuren van de gebruiker, zodat niet elke gebruiker van een website dezelfde inhoud ziet. Een gepersonaliseerde nieuwssite stemt bijvoorbeeld de selectie nieuwsverhalen en opiniestukken af op de persoonlijke voorkeuren van een lezer. Velen vrezen dat zulke gepersonaliseerde communicatie leidt tot polarisatie. De algoritmes die bepalen welk nieuws we te zien krijgen, zouden dan een nieuwe vorm van verzuiling veroorzaken. (…) Dat mensen vaak geneigd zijn om informatie op te zoeken die overeenkomt met de eigen overtuigingen is van alle tijden. (…) In Nederland was dit met name het geval tijdens de verzuiling. In die periode kozen katholieken voor de Volkskrant en de KRO, protestanten voor Trouw en de NCRV, en socialisten voor Het Vrije Volk en de VARA. Deze verschillende mediakanalen verkondigden vooral standpunten die populair waren in de eigen zuil. (…) Vroeger voorzagen verzuilde massamedia in nieuws met een bepaald ideologisch karakter; tegenwoordig leveren online nichemedia, zoals blogs, of een homogene groep contacten op sociale media misschien berichtgeving dat past binnen een bepaald ideologisch gedachtegoed. Vroeger lazen mensen kranten uit hun eigen zuil; nu vormen mensen hun wereldbeeld wellicht onder invloed van algoritmen en het wereldbeeld van hun online contacten. (…)

Neemt personalisatie toe?
Met het bestaan van filterbubbels lijkt het tot nu toe nog mee te vallen. Maar dat kan veranderen: personalisatie van nieuwssites neemt toe en de rol van sociale media in de nieuwsvoorziening groeit, terwijl de rol van het journaal en de papieren krant afnemen. Recent onderzoek laat zien dat sociale media, zoals Facebook en Twitter, steeds belangrijker worden in de verspreiding van nieuws. Zo zegt een derde van de Nederlanders dat zij nieuws vinden via sociale media. Op veel sociale media wordt de nieuwsselectie gepersonaliseerd door keuzes die mensen zelf maken (om contacten aan hun netwerk toe te voegen, en bedrijfspagina's van media te liken), en ook door een algoritme. Op Facebook, bijvoorbeeld, selecteert een algoritme welke statusupdates en berichten gebruikers te zien krijgen in hun news feed. Als sociale media voor steeds meer mensen steeds belangrijker worden om het nieuws te vinden en te gebruiken, zal de hoeveelheid gepersonaliseerd nieuws in de toekomst dus toenemen. Wat zou er kunnen gebeuren als deze trends doorzetten?

Effecten van personalisatie
Onderzoek suggereert dat gepersonaliseerde media inderdaad kunnen leiden tot polarisatie in de samenleving. Studies laten zien dat mensen steeds extremere opvattingen ontwikkelen en minder tolerant zijn ten aanzien van mensen die er andere opvattingen op nahouden, als zij stelselmatig worden blootgesteld aan eenzijdige informatie die hun eigen politieke opvattingen onderschrijft. Uit onderzoek naar de Amerikaanse verkiezingen blijkt bijvoorbeeld dat Amerikanen die homogeen en partijdig nieuws tot zich nemen, tijdens verkiezingscampagnes extremere opvattingen ontwikkelen. En mensen die regelmatig met verschillende, contrasterende opvattingen in aanraking komen, zijn beter in staat om redenen te geven voor hun politieke keuzes, en hebben meer begrip voor de standpunten van anderen.
Maar bij zulke onderzoeken naar polarisatie kunnen kanttekeningen geplaatst worden. Mensen die gepersonaliseerde media gebruiken, ontvangen meestal ook een bovengemiddelde hoeveelheid algemeen nieuws. Deze nieuwsgebruikers komen doorgaans dus ook andersluidende meningen tegen. Bovendien blijven veel mensen waarschijnlijk behoefte houden aan algemeen nieuws. We willen namelijk mee kunnen praten bij de koffieautomaat. (…) Vrijwel niemand leeft in een absolute informatiecocon. Mensen horen in gesprekken met collega's, kennissen en familieleden ook vaak over het nieuws en andere opvattingen. En online kunnen mensen met verschillende politieke ideeën elkaar tegenkomen, bijvoorbeeld op hobbyforums en andere sites die niet speciaal op politiek gericht zijn.
bron: www.stukroodvlees.nl,18 november 2016 (ingekort en bewerkt)

Gebruik tekst 4.
Wetenschappers die waarschuwen voor de gevolgen van de filterbubbel voor de democratie hebben vaak zorgen over het effect van gepersonaliseerde media op politieke socialisatie.

6a Beredeneer dat de opkomst van gepersonaliseerde media gevolgen kan hebben voor de politieke cultuur in Nederland.
Betrek in je redenering:
- een uitleg van het begrip politieke cultuur;
- het kernconcept politieke socialisatie;
- een voorbeeld van het kernconcept politieke socialisatie uit de tekst.

6b Leg uit dat individualisering als een positief, maar ook als een negatief proces kan worden gezien. Gebruik twee voorbeelden uit de tekst. Beschrijf het zo: Individualisering kan worden gezien als een positief proces omdat... Een voorbeeld uit de tekst dat dit illustreert is... Individualisering kan worden gezien als een negatief proces omdat... Een voorbeeld uit de tekst dat dit illustreert is...

In regel 16 en 17 staat: 'Velen vrezen dat zulke gepersonaliseerde communicatie leidt tot polarisatie. De algoritmes die bepalen welk nieuws we te zien krijgen, zouden dan een nieuwe vorm van verzuiling veroorzaken.' (Polarisatie is het versterken van tegenstellingen, *red.*)

6c Beredeneer dat het gevaar van polarisatie groter is bij deze nieuwe vorm van verzuiling dan bij de 'oude' verzuiling uit de vorige eeuw. Gebruik in je redenering:
- het hoofdconcept verandering;
- het kernconcept globalisering

Gebruik regel 30 t/m 42.
6d Leg uit hoe sociale media de sociale cohesie in een land juist kan vergroten.
Gebruik in je uitleg:
- een voorbeeld uit de tekst;
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

© ThiemeMeulenhoff

Hints bij hoofdstuk 5

1a Gebruik een *als … dan redenering* in je argument.

1c Een sociaaldemocratisch uitgangspunt is dat de sociale ongelijkheid verkleind moet worden (meer gelijkheid tussen groepen mensen).

2a Kies tussen bedreigingen van natuurlijke aard, technologische aard of sociale aard.

2b Zoek in de tekst naar voorbeelden die horen bij het begrip politieke cultuur.

2c De opsporing wordt steeds efficiënter en effectiever. Gebruik het kernconcept dat hierbij past.

3c Volgens de machtselitetheorie zijn veel macht en invloed geconcentreerd in grote organisaties waartegen de macht van regering en parlement nauwelijks opgewassen is.

4a Denk aan mogelijkheden voor werk.

4b Is de uitslag representatief voor de hele bevolking of alleen voor bepaalde leeftijdsgroepen?

4e Gebruik de kernconcepten identiteit en sociale cohesie.

5a Gebruik de volgende twee kenmerken van het liberalisme: eigen verantwoordelijkheid en individuele vrijheid.

5c Gebruik geformaliseerde wetten in je antwoord.

5d Zorg ervoor dat je concrete antwoordmogelijkheden geeft. Woorden als veel of weinig kunnen mensen verschillend interpreteren.

6a Je moet het kernconcept socialisatie koppelen aan het begrip politieke cultuur. Politieke cultuur is het geheel van politiek relevante tradities, kennis, opvattingen en oordelen die kenmerkend zijn voor een land, maar ook voor groepen daarbinnen en voor groepen/organisaties die landsgrenzen doorkruisen.

6b Verzuiling betekende vroeger dat groepen mensen zich in een bepaalde zuil verenigden. Je had de katholieke/protestante/liberale/socialistische zuil. Het maatschappelijke leven speelde zich binnen de zuilen af.

© ThiemeMeulenhoff

Uitwerkingen bij hoofdstuk 5

Opgave 1 De positie van huishoudelijk werkers

1a Een juist antwoord bevat:
- een argument voor of tegen de stelling
- uitleg over oorzaak-gevolgrelatie tussen lidmaatschap en representativiteit met gebruik van kernconcept representativiteit.

Voorbeeld van een juist antwoord bij argument **voor** de stelling:
- Als meer huishoudelijk werkers lid worden van een vakbond, kunnen meer huishoudelijk werkers door participatie hun eisen en wensen kenbaar maken bij de vertegenwoordigers van een vakbond. Als de eisen en wensen meer bekend zijn bij de vertegenwoordigers (oorzaak) dan kunnen de vertegenwoordigers hier meer rekening mee houden bij bijvoorbeeld overleg met de overheid/werkgevers (over maatregelen om hun positie te verbeteren). **De standpunten van de vertegenwoordigers van deze vakbond komen meer overeen met de standpunten van de huishoudelijk werkers.** Er is dan sprake van meer representativiteit (gevolg).

Voorbeeld van een juist antwoord bij argument **tegen** de stelling:
- Als meer huishoudelijk werkers lid worden van een vakbond, hoeft dit niet te betekenen dat de vertegenwoordigers ook rekening houden met de eisen en de wensen van deze leden. Als er niet méér rekening wordt gehouden met de eisen en de wensen van de leden, dan hoeven **de standpunten van de vertegenwoordigers van deze vakbond niet méér overeen te komen met de standpunten van de huishoudelijk werkers.** De representativiteit van deze vakbond hoeft dan niet toe te nemen.

1b Een juist antwoord bevat:
- een argument voor of tegen de stelling
- uitleg over oorzaak-gevolgrelatie tussen globalisering en de verbetering van de arbeidspositie van huishoudelijk werkers

Voorbeeld van een juist antwoord bij een argument **tegen** de stelling:
- Globalisering is het proces van uitbreiding en intensivering van contacten en afhankelijkheden over zeer grote afstanden en over landsgrenzen heen. Juist door deze globalisering zijn er internationale verdragen afgesproken, waar Nederland bij betrokken was en zich dus ook aan moet houden als het gaat om de verbetering van de arbeidspositie van huishoudelijk werkers. Dat is geen misbruik maar het zich houden aan internationale afspraken.

Voorbeeld van een juist antwoord bij een argument **voor** de stelling:
- Globalisering is het proces van uitbreiding en intensivering van contacten en afhankelijkheden over zeer grote afstanden en over landsgrenzen heen. Inderdaad leidt globalisering tot intensievere contacten met andere landen en tot onderhandelingen bijvoorbeeld over de arbeidssituatie van huishoudelijk werkers. Nederland moet echter niet gedwongen worden hierin zo ver te gaan dat de overheid hierin subsidie moet gaan verstrekken. De ruimte moet er blijven om hier per land eigen keuzes in te maken, afhankelijk van de (economische) situatie in het eigen land.

1c De vertegenwoordiger van de sociaaldemocratische ideologie zal **tegen** de stelling zijn. Uitgangspunt van de sociaaldemocraten is dat de overheid er juist voor moet zorgen dat de sociale ongelijkheid zoals in het voorbeeld tussen de huishoudelijk werkers en de andere werknemers verkleint. Zij vinden dat dergelijke internationale verdragen uitgevoerd moeten worden als daarmee de ongelijkheid verminderd wordt.

© ThiemeMeulenhoff

Opgave 2 Chinese supercomputer

2a Het gaat hier om bedreigingen van sociale aard. De Chinese overheid wilt namelijk met het nieuwe computersysteem Oeigoerse extremisten die zich schuldig maken aan terrorisme opsporen.

2b Voorbeeld van een juist antwoord:
In de opvoedingskampen zijn de dagen gevuld met ‘lessen’ over de geschiedenis van het communisme, Chinees burgerschap, Mandarijn. De overdracht van kennis over de geschiedenis van het communisme valt onder de politieke cultuur van het land; er is met deze opleiding dus sprake van politieke socialisatie.

2c Er is sprake van rationalisering. Door het gebruik van de computer Integrated Joint Operations Platform (IJOP) wordt het proces van opsporing **zo efficiënt mogelijk gemaakt**. Een computer analyseert grote hoeveelheden data. Zo worden er voor de Chinese overheid zo **efficiënt en effectief mogelijke resultaten** behaald, namelijk het opsporen en vastzetten van mogelijke staatsgevaarlijke burgers.

2d Burgers die volgens ‘Beijing een zorgelijke band hebben met hun religie of etniciteit’ worden opgepakt. Oeigoeren hebben een religie (islam) waardoor **zij tot een groep behoren**. Het **beeld dat zij van zichzelf hebben en dat zij uitdragen naar anderen toe**, hangt af van de groep waar ze toe behoren.

Opgave 3 Verkiezingsbelofte Trump

3a Met de komst van de fabriek lost Trump een verkiezingsbelofte in. Door de beloftes uit de verkiezingen in te lossen, krijgt men meer vertrouwen in Trump. Doordat men meer vertrouwen krijgt in de president, wordt zijn invloed meer geaccepteerd. Het vergroot de **legitimiteit van zijn macht**.

3b Door globalisering is er meer internationale handel gekomen. Het is makkelijker geworden om over grote afstanden en landsgrenzen heen te handelen, maar ook om productieprocessen naar lage lonen landen te verplaatsen. De banen in Wisconsin waren in de loop der jaren verdwenen en uitbesteed aan landen die goedkoper produceren, zoals Mexico en China.

3c Besluiten van multinationals zoals Apple en Foxconn hebben veel invloed op het sociaaleconomisch terrein, namelijk het verplaatsen van fabrieken en de werkgelegenheid die daarmee samenhangt. In de tekst wordt gezegd dat de CEO van Apple ook heeft beloofd om fabrieken in de VS te vestigen. Het lijkt erop dat deze grote bedrijven zelf beslissingen nemen en dat zij niet gedwongen worden door de regering of het parlement.

Opgave 4 Brexit

4a Voorbeeld van een juist antwoord:
- Jongeren in het VK willen niet uit de EU omdat dat hun kans op een baan in de toekomst kleiner maakt. In tekst 2 staat dat **het intensiveren van de relaties** van Britse jongeren met andere Europese jongeren **over de landsgrenzen** heen (dat is globalisering) de kans op een baan vergroot. *Een impact studie heeft aangetoond dat deelname aan dit programma de kans op langdurige werkloosheid met 50 procent vermindert.* Met het uittreden van het VK uit de EU komt er een einde aan deze uitwisselingsprogramma’s voor jongeren.

© ThiemeMeulenhoff

Of
- Jongeren in het VK willen niet uit de EU omdat ze bang zijn dat er dan banen voor hun verloren gaan. 'Volgens *de Guardian zou een op de drie bedrijven vertrekken als een Brexit werkelijkheid wordt. Hoewel bedrijven wegtrekken, kunnen Britse jongeren niet mee*'. Een element van globalisering is dat economische afhankelijkheden en relaties over landsgrenzen heen worden geïntensiveerd. Met het uittreden van het VK uit de EU worden deze economische relaties juist niet geïntensiveerd, ze worden verbroken.

4b De uitslag van het referendum is representatief voor alle leeftijdsgroepen onder de Britse stemgerechtigden, als verhoudingsgewijs de standpunten van de verschillende leeftijdsgroepen in gelijke mate daarin vertegenwoordigd zijn. Dat is niet het geval.
Tabel 1 laat zien dat maar 36% van de jongeren is gaan stemmen, veel minder dan het gemiddelde opkomstpercentage per leeftijdsgroep 67,50%.
Tabel 2 laat zien dat 73% van de groep jongeren die hun stem uitgebracht hebben in de EU wilde blijven. Als deze stemmers representatief zijn voor de hele groep jongeren, dan waren er veel meer stemmen voor blijven bij gekomen als er meer jongeren waren gaan stemmen.

4c Voorbeeld van een juist antwoord:
De reden *We kunnen ons eigen immigratiebeleid bepalen* is een gevolg van globalisering. Door globalisering nemen afhankelijkheden en relaties over landsgrenzen toe. Binnen de EU zijn gezamenlijke afspraken gemaakt over immigratie waar alle deelnemende landen zich aan moeten houden. Daardoor is het voor het VK niet mogelijk om eigen maatregelen te nemen, zoals bijvoorbeeld het stoppen van immigratie.

4d Voorbeeld van een juist antwoord:
Op economisch terrein heeft de internationale economische crisis laten zien dat landen te zeer van elkaar afhankelijk zijn geworden. Door een crisis in het ene land worden andere landen meegesleurd in deze crisis. Dat vinden andersglobalisten niet goed; ook vinden zij dat het onwenselijke groeidenken ingedamd moet worden.
Op cultureel terrein is sprake van één mondiale cultuur door de verspreiding van een homogene populaire cultuur. Daardoor is er weinig differentiatie van aanbod en dat vinden andersglobalisten geen goede zaak.

4e Voorbeeld van een juist antwoord:
Door te kiezen voor hun 'own laws' en 'own immigration policy' willen ze hun eigen Britse identiteit versterken, het beeld dat mensen kenmerkend en blijvend zien voor hun eigen land.
Door de keuze 'Leaving makes the UK great again' spreken de Britten zich uit voor een versterking van hun eigen gemeenschap. Hierdoor kan de kwaliteit van de bindingen in de samenleving versterkt worden, wat een element is van sociale cohesie. Ze richten zich op de eigen gemeenschap en versterken deze.

Opgave 5 De participatiesamenleving: oost west thuis best?

5a Voorbeeld van een juist antwoord:
Een kenmerkende opvatting van het liberalisme is eigen verantwoordelijkheid. Liberalen willen mensen niet afhankelijk maken van de overheid, maar willen hen helpen op eigen benen te staan. Dat is te herkennen in het aspect van het overheidsbeleid dat burgers veel meer zelf en voor elkaar moeten gaan doen. Een andere kenmerkende opvatting van het liberalisme is individuele vrijheid / is dat sociale verbanden niet van bovenaf moeten worden opgelegd door de overheid, maar dat sociale verbanden tot stand komen door vrijwillige relaties tussen vrije mensen. Dat staat op gespannen voet met het aspect van

© ThiemeMeulenhoff

het overheidsbeleid dat mensen juist van bovenaf dwingt om meer voor elkaar te gaan zorgen.

5b Voorbeeld van een juist antwoord:
Het steeds langer thuis wonen hoort niet bij de Nederlandse cultuur, omdat **de norm** om lang thuis te blijven wonen niet **door de samenleving is verworven**, maar door de overheid wordt opgelegd.

5c Voorbeeld van een juist antwoord:
Over de norm voor 'gebruikelijke zorg' staat het volgende in de tekst: "De afgelopen jaren is die norm herhaaldelijk veranderd: steeds gedetailleerder beschrijft de overheid wat zij nog vergoedt en vooral wat zij niet meer betaalt." (regel 24-26). Hierin is het proces van institutionalisering te herkennen: rechten en plichten rondom 'gebruikelijke zorg' **worden geformaliseerd in wetten en contracten**, waarvan de handhaving wordt gewaarborgd door de overheid.

5d Voorbeeld van een juist antwoord:
- Heeft u mensen in uw dagelijkse omgeving bij wie u zich fijn voelt?
  A Ja, een persoon. B Ja, twee à vijf personen.
  C Ja, meer dan vijf personen. D Nee, niemand.

Opgave 6 De filterbubble

6a Politieke cultuur is het geheel van politieke relevante tradities, kennis, opvattingen en oordelen die kenmerkend zijn voor een land, maar ook voor groepen / organisaties daarbinnen. De politieke cultuur van onze samenleving wordt overgedragen en verworven in een proces van politieke socialisatie. Dat gebeurt via opvoeding en onderwijs, maar ook onder invloed van media. Als mensen alleen nog informatie uit bepaalde (gepersonaliseerde) media halen, kan dat leiden tot extremere opvattingen. Omdat mensen alleen nog maar hun eigen opvattingen tegenkomen in het nieuws dat ze zien. De politieke cultuur van een land kan daardoor gepolariseerd raken: mensen krijgen tegenovergestelde opvattingen door een verschillend politiek socialisatieproces.
Mogelijke voorbeelden:
- Uit onderzoek naar de Amerikaanse verkiezingen blijkt bijvoorbeeld dat Amerikanen die homogeen en partijdig nieuws tot zich nemen, tijdens verkiezingscampagnes extremere opvattingen ontwikkelen (regel 49-50).
- En mensen die regelmatig met verschillende, contrasterende opvattingen in aanraking komen, zijn beter in staat om redenen te geven voor hun politieke keuzes, en hebben meer begrip voor de standpunten van anderen (regel 51-53).

6b Voorbeeld van een juist antwoord:
Individualisering kan worden gezien als een positief proces omdat mensen steeds meer individuele vrijheden hebben en op veel zaken steeds zelfstandiger zijn. Een voorbeeld uit de tekst dat dit illustreert, is dat een gepersonaliseerde nieuwssite mensen de mogelijkheid biedt om nieuwsverhalen en opiniestukken te lezen die bij hun eigen voorkeuren passen (regel 13-15).
Individualisering kan worden gezien als negatief proces omdat de toenemende zelfstandigheid ervoor zorgt dat men steeds minder om elkaar geeft en minder naar elkaar omkijkt. Een voorbeeld uit de tekst dat dit illustreert is (dat studies laten zien) dat mensen steeds extremere opvattingen ontwikkelen en minder tolerant zijn ten aanzien van andersdenkenden, als zij stelselmatig worden blootgesteld aan informatie die eenzijdig hun politieke opvattingen onderschrijft (regel 46-48).

© ThiemeMeulenhoff

6c Voorbeeld van een juist antwoord:
Het hoofdconcept verandering verwijst naar **richting en tempo van ontwikkelingen in de samenleving en de (on)mogelijkheden deze te beïnvloeden**. De nationale overheid heeft bij de nieuwe vorm van verzuiling minder mogelijkheden om het risico van polarisatie te verkleinen dan tijdens de verzuiling van de twintigste eeuw. Toen had de overheid de mogelijkheid om met wetgeving of subsidies te zorgen dat de media mensen in contact zouden brengen met verschillende opvattingen. Door de groeiende invloed van internationale bedrijven (Twitter, Facebook en andere sociale media) kan de overheid dat nu niet meer. **De afhankelijkheden over zeer grote afstanden en over landsgrenzen heen zijn veel groter geworden** (globalisering).

6d Voorbeeld van een juist antwoord:
Doordat mensen zich op sociale media begeven, komen ze juist ook andere mensen tegen (‘En online kunnen mensen met verschillende politieke ideeën elkaar tegenkomen, bijvoorbeeld op hobbyforums en andere sites die niet speciaal op politiek gericht zijn.’) Hierdoor leer je juist nieuwe mensen kennen en gaat **de kwaliteit en het aantal bindingen met andere mensen** juist omhoog en kan het dus de sociale cohesie in een land ook versterken.

© ThiemeMeulenhoff

Oefenen met hele examens en uitleg bij de goede antwoorden.

Belangrijk om te weten:
In het examen 2018 is de vraagstelling een beetje anders.

Deel 2a Examens met uitwerkingen

In dit examen wordt het gebruik van kernconcepten op de volgende manier gevraagd:

'gebruik in je antwoord het kernconcept cultuur'

Vanaf 2019 wordt er gevraagd:

*'gebruik in je antwoord de **omschrijving** van het kernconcept cultuur'*

Je ziet dat het woord omschrijving is toegevoegd. Het antwoordmodel is hetzelfde gebleven.
Hoe je precies antwoord moet geven bij vragen over kern- en hoofdconcepten staat beschreven op p. 15 en p. 16 van deze Examenbundel.
In de oefenopgaven in deze examenbundel wordt wel deze nieuwe vraagstelling gebruikt.

Examen 2018-I (pilot)

Als in een vraag staat dat je een hoofd- of kernconcept moet gebruiken, dan gebruik je in het antwoord die elementen uit de omschrijving van het hoofd- of kernconcept die nodig zijn om de vraag juist te kunnen beantwoorden.

Opgave 1 Lobby

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 3.

tekst 1

Lobbyisten

(…) Offermans is lobbyist en jazeker, ze vloekte toen zich alwéér verkiezingen aandienden: "Het is een periode vol kansen, maar ook een helse tijd." (...)
Maanden van tevoren anticiperen lobbyisten al op de uitslag van de verkiezingen. Offermans: "We maken lijstjes: welke minister komt waar te zitten en wat kan ik daar straks mee? (…) Je neemt contact op met de schrijvers van de verkiezings-programma's of mensen die er inspraak in hebben."
(...)
Een lobbyist heeft een heel scala aan middelen die tactisch kunnen worden ingezet. Offermans: "Je kunt petities organiseren, demonstraties, een rechtszaak aanspannen, een open brief in de krant plaatsen, advertenties, wetenschappelijke studies laten uitvoeren (…). Je beïnvloedt stilletjes achter de schermen of kiest juist voor ruchtbaarheid in de media." (...)
Lobbyisten praten voortdurend met beleidsmakers en ambtenaren (…). Mechteld van den Oord (33), advocate en freelance lobbyist: "(...) het feit dat we achter de schermen werken, betekent niet dat we louche zijn. Dat imago komt door de media. Als de lobby in het nieuws komt, is het meestal in negatieve zin. Dan gaat het over omkoopschandalen of de agressieve tabakslobby. Maar lang niet aan elk proces hangt een luchtje. Voor van alles en nog wat wordt gelobbyd: van garnalen tot Greenpeace. Je kunt als bedrijf of instelling nauwelijks nog zonder een vertegenwoordiger in Den Haag. Het funeste is: mensen begrijpen niet wat je precies doet. Dan ben je algauw verdacht." (…)
Van den Oord: "Politici moeten zo veel tijd en energie stoppen in het omgaan met de media dat ze soms concepteksten van lobbyisten klakkeloos overnemen.
En als lobbyisten meeschrijven aan wetsvoorstellen, krijgen ze behoorlijk veel grip op de inhoud." Geen zorgelijke ontwikkeling, vindt Offermans: "Waarom zouden lobbyisten niet mogen meeschrijven aan wetsvoorstellen? Vaak heeft de lobbyist meer inhoudelijke kennis dan de politicus. Een politicus kan zich onmogelijk in alles verdiepen. (…)"
Kortom: de specialistische kennis van

de lobbyist informeert de politicus. Maar die informatie, en daar wringt het, is per definitie gekleurd. Worden lobbyisten nog eens machtiger dan politici? Offermans, fel: “Neen! Zij die besluiten, hebben de macht. (…) De uiteindelijke stappen worden gezet door de regering. (…)”

naar: publicmatters.nl, 20 augustus 2012

tekst 2

‘De kunst van een goede lobby’

Coen Sleddering is wat ze bij de grote lobbykantoren enigszins meewarig een eenpitter noemen. “Die lobbyisten die de hele dag rondhangen in Nieuwspoort en hopen iemand tegen het lijf te lopen, zo werkt het niet meer”, zeggen ze daar. Het is nu plannen, strategie, 90 procent puur inhoudelijke voorbereiding, achter het bureau. En misschien 10 procent van de tijd op pad, om politici of ambtenaren te spreken. (…)
Van de vleesindustrie tot de Fietsersbond, bijna elke organisatie heeft tegenwoordig iemand die de ‘public affairs’[1] op zich neemt. Wat voorheen een branchevereniging was, is nu een lobbyclub. Zelfs goede doelen kunnen niet meer zonder ‘advocacy officer’[2] (…).

Cocogate
Hoe lobbyisten ambtenaren ‘helpen’, werd zichtbaar toen via NRC Handelsblad een mailwisseling tussen ING en het ministerie van Financiën uitlekte. De bank had van Financiën een conceptwet ontvangen over coco’s, een type obligaties, en stuurde die retour met een wensenlijstje in de vorm van rode markeringen. In de e-mail: “Ik hoop dat jullie hiermee kunnen leven.” Het Binnenhof was in rep en roer. Zie je wel, riepen Kamerleden, de machtige bankenlobby schrijft de minister letterlijk de wet voor. SP-leider Roemer eiste een debat, er werden achttien pagina’s aan Kamervragen gesteld, de kwestie werd een heuse cocogate. (…)
Sleddering heeft het vak zien veranderen. “Vroeger nam je een oud-Kamerlid mee, dan gingen deuren eerder open, het ging om het babbeltje. Dat is veranderd.” Kamerleden zijn daar nu minder van onder de indruk. “Het gaat meer om informatie. (…)”

naar: www.volkskrant.nl, 12 december 2015

noot 1 public affairs = het lobbyen bij politici, gezien als vakgebied

noot 2 advocacy officer = pleitbezorger

tekst 3

‘Lobbyen door gewone mensen, niet alleen door rijke bedrijven’

De Tweede Kamer behandelt volgend jaar een initiatiefnota[1] die het makkelijker maakt voor gewone mensen om invloed uit te oefenen op nieuwe wetten. De PvdA wil het beïnvloeden van wetgeving, ofwel lobbyen, inzichtelijker en meer openbaar maken. PvdA-Kamerlid Bouwmeester is drie jaar bezig geweest met onderzoek naar lobbyen en het schrijven van de initiatiefnota. (…)

Gewone mensen
Het probleem is (…) dat bij een nieuwe wet nooit staat vermeld wie er heeft meegedacht of meegeschreven. “We moeten dus inzichtelijk maken met welke belangen er rekening is gehouden, dan wordt ook duidelijk wanneer er niet naar gewone mensen is geluisterd.”
“Grote bedrijven en organisaties hebben nu heel veel invloed. Die bedrijven zijn rijk en machtig en kunnen een dure lobbyist kopen”, zegt Bouwmeester. “Maar Nederland is van ons allemaal, niet alleen van de grote bedrijven.”
De PvdA wil meer internetconsultaties invoeren, zodat burgers via internet vaker actief kunnen meepraten. Daarnaast moeten de agenda’s van ministers en staatssecretarissen openbaar worden, met daarin ook de afspraken met lobbyisten, en moet in elke wet een ‘lobbyparagraaf’ komen, waarin staat naar wie er is geluisterd. (…)

naar: nos.nl, 22 december 2015

noot 1 In een initiatiefnota kan een Tweede Kamerlid een bepaalde beleidskwestie aan de orde stellen en daarover voorstellen doen. Als regel komt de regering met een reactie. De nota wordt vervolgens besproken door de Tweede Kamer.

Inleiding
Politici nemen besluiten die invloed hebben op burgers en organisaties. De belangen zijn vaak groot. Professionele lobbyisten kunnen door bijvoorbeeld organisaties ingehuurd worden om te proberen op de achtergrond invloed uit te oefenen op de besluiten. Deze opgave gaat over lobbyen, het werk van lobbyisten en politieke besluitvorming over lobbyen.

Gebruik tekst 1.
Er zijn verschillende theorieën en hypotheses ontwikkeld over de mate waarin media invloed hebben op mensen. Een voorbeeld van zo’n mediahypothese is de cultivatiehypothese.
In regel 28 tot en met 45 van tekst 1 geeft een lobbyist een verklaring voor het beeld dat mensen hebben van lobbyisten. In de verklaring is een stereotype te herkennen.

3p **1** Leg uit welke mediahypothese in deze verklaring te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- de naam van een mediahypothese;
- een stereotype op grond van regel 28 tot en met 45 van tekst 1.

Gebruik tekst 1.
Uit tekst 1 blijkt dat de lobbyisten zelf een positiever beeld hebben van het werk van lobbyisten dan de doorsneeburger volgens hen heeft.

2p **2** Geef hier een verklaring voor. Gebruik in je verklaring:
- een omschrijving van het begrip referentiekader;
- een voorbeeld uit tekst 1.

Gebruik regel 61 tot en met 69 van tekst 1.
In regel 66 tot en met 69 van tekst 1 staat "Zij die besluiten, hebben de macht. (…) De uiteindelijke stappen worden gezet door de regering. (…)"
Er wordt een onderscheid gemaakt tussen twee soorten macht: formele macht en informele macht.

1p **3** Leg uit naar welk soort macht 'zij die besluiten' verwijst: formele of informele macht.

Gebruik regel 51 tot en met 69 van tekst 1.
Op basis van regel 51 tot en met 69 van tekst 1 kan gesteld worden dat lobbyisten net als 'zij die besluiten' macht hebben.

2p **4**
- Geef een omschrijving van het kernconcept macht. Gebruik in je omschrijving de woorden 'doelstellingen' en 'handelingsmogelijkheden'.
- Leg vervolgens met behulp van deze omschrijving uit dat lobbyisten net als 'zij die besluiten' macht hebben. Gebruik in je antwoord een machtsbron uit tekst 1.

Gebruik tekst 1.

5p **5** Leg uit dat er volgens de lobbyisten in tekst 1 bij de beïnvloeding van politici door lobbyisten sprake is van binding. Gebruik in je uitleg:
- het hoofdconcept binding;
- twee typen bindingen;
- bij beide typen bindingen een ander voorbeeld uit tekst 1.

Gebruik tekst 2.
Er bestaan verschillende theorieën over hoe de macht in de samenleving tussen verschillende groepen verdeeld is. Bij twee theorieën zijn voorbeelden uit tekst 2 te geven.

4p **6** Geef de naam en omschrijving van deze theorieën en geef bij elke theorie een voorbeeld uit tekst 2.

Gebruik tekst 3.
Als voorstellen in de initiatiefnota worden overgenomen en vastgelegd worden in een wet, dan kan het tot stand komen van die wet beschouwd worden als een voorbeeld van institutionalisering.

1p **7** Leg dit uit. Gebruik in je uitleg het kernconcept institutionalisering.

Gebruik tekst 3.

2p **8** Leg uit dat de voorstellen uit de initiatiefnota de sociale ongelijkheid kunnen verminderen. Gebruik in je uitleg:
- een voorbeeld uit tekst 3;
- het kernconcept sociale ongelijkheid.

Gebruik tekst 3.
Er zijn verschillende visies op de wenselijkheid van politieke participatie, zoals de ontwikkelingsvisie en de instrumentele visie.

2p **9** Beredeneer dat in de voorstellen uit de initiatiefnota de instrumentele visie te herkennen is. Gebruik in je redenering een omschrijving van de instrumentele visie op politieke participatie.

Zie regel 29 tot en met 32 van tekst 3.
Of burgers actief zullen meepraten via internet, is onder andere afhankelijk van hun politieke socialisatie.

1p **10** Leg dit uit. Gebruik in je antwoord het kernconcept politieke socialisatie.

Zie regel 29 tot en met 32 van tekst 3.
De keuze om internetconsultaties in te voeren kan een ideologische keuze zijn.

1p **11** Geef aan waarom de keuze om internetconsultaties in te voeren een ideologische keuze kan zijn. Gebruik in je antwoord het kernconcept ideologie.

Opgave 2 I love Asian

Bij deze opgave horen tekst 4 en de tabellen 1 en 2.

tekst 4

Aziatische jongeren in Nederland creëren eigen identiteit

Veel Nederlandse jongeren met Aziatische ouders voelen zich niet alleen Nederlands en bijvoorbeeld Chinees, maar identificeren zich ook met een Aziatische identiteit die de etnische grenzen overstijgt. Communicatiewetenschapper Reza Kartosen ontdekte dat (…) Japanse en Koreaanse populaire media belangrijk zijn bij het vormgeven van deze pan-etnische Aziatische identiteit. Vrijdag 8 juli promoveert hij aan de Universiteit van Amsterdam. (…)
De promovendus vroeg zich af waarom de jongeren zich op Koreaanse en Japanse films en series richten. De hoge productie-kwaliteit van het materiaal bleek belangrijk. Maar daarnaast gaven de jongeren aan zichzelf te herkennen in de normen en waarden die de series verbeelden. "Waarden die zij bij de Aziatische identiteit vinden horen, zoals het belang van familiebanden, respect voor ouderen of waardering voor hard werken." Hoewel respondenten niet expliciet zeiden dat het uiterlijk van de mensen op het scherm meespeelde, gaven ze wel aan dat ze zich minder zouden herkennen in een Amerikaanse of Nederlandse serie waarin precies dezelfde thema's centraal zouden staan. (…) Dat jongeren zich niet in Nederlandse films en series herkennen is geen goede zaak, meent Kartosen. "Populaire cultuur hoort verbinding te scheppen, maar in Nederland laat populaire cultuur een witte identiteit zien die veel mensen buitensluit."

bron: UvA nieuws, 23 juni 2016

tabel 1

Indicatoren van integratie, naar migratie-achtergrond

indicatoren	Chinese Nederlanders	Turkse Nederlanders	Marokkaanse Nederlanders	Antilliaanse Nederlanders
1 tenminste wekelijks contact met autochtone Nederlandse vrienden/ kennissen	45	53	58	70
2 heeft vaak/altijd problemen met Nederlands in gesprek	33	23	15	3
3 personen met werkloosheids-uitkering	0,8	2,5	2,1	2,5

naar: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2011

Toelichting
De cijfers in de tabel zijn procenten.

tabel 2

Consumptie van populaire cultuur onder Aziatische jongeren in Nederland

	Cosmopolitans	Asians	Hostlanders
kijken naar Nederlandse populaire media	2,29	1,85	2,20
kijken naar populaire media uit het Aziatisch land van herkomst	2,46	3,03	2,17
kijken naar populaire media uit een ander Aziatisch land	2,28	2,77	1,98
kijken naar andere populaire media, bijvoorbeeld uit Groot-Brittanië of de Verenigde Staten	3,58	3,15	3,18

naar: The International Communication Gazette, 2013

Toelichting
De cijfers in de tabel staan voor gemiddelden op een vijfpuntsschaal, variërend van 1 punt (niet kijken naar deze media) tot en met 5 punten (zeer vaak kijken naar deze media).
(Onderzoek is gehouden onder 486 Aziatische Nederlanders in de leeftijdsgroep 18-35 jaar.)

Inleiding
Communicatiewetenschapper Reza Kartosen publiceerde in 2016 de resultaten van zijn onderzoek naar de vorming van identiteiten onder jonge Aziatische Nederlanders (18-35 jaar) en de rol van Aziatische populaire cultuur (onder andere films, internet en uitgaan) daarin. Deze opgave gaat hierover.

Gebruik tekst 4.
Kartosen noemt in tekst 4 redenen van Aziatisch-Nederlandse jongeren om zich te richten op Aziatische populaire media, te weten Koreaanse en Japanse films en series. Aziatische populaire cultuur, waaronder Aziatische populaire media, is volgens Kartosen van invloed op de identiteit van Aziatisch-Nederlandse jongeren.

4p **12** **a** Leg uit dat Aziatische populaire media deel uitmaken van de Aziatische populaire cultuur. Gebruik in je uitleg:
- een voorbeeld uit tekst 4;
- het kernconcept cultuur.

b Leg vervolgens uit hoe deze populaire cultuur van invloed kan zijn op de identiteit van Aziatisch-Nederlandse jongeren. Gebruik in je uitleg:
- het kernconcept socialisatie met een socialisator;
- het kernconcept identiteit.

Gebruik tabel 1.
Kartosen geeft aan dat Aziatische Nederlanders vaak de modelminderheid genoemd worden, omdat deze Nederlanders van alle etnische minderheden het best geïntegreerd zouden zijn. Kartosen stelt dat deze typering onterecht is, omdat het er maar aan ligt wat er onder integratie wordt verstaan.
Onderzoekers kijken naar verschillende indicatoren van integratie. Dit kunnen indicatoren op verschillende gebieden zijn, bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, arbeid, inkomen, criminaliteit en maatschappelijke participatie.
In 2011 is er een rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau verschenen over Chinese Nederlanders. Tabel 1 is gebaseerd op gegevens uit dit rapport.
Stel dat je op basis van elke afzonderlijke indicator uit tabel 1 zou moeten bepalen welke groep het best geïntegreerd is.

3p **13**
- Geef voor elke indicator (1, 2 en 3) uit tabel 1 aan welke groep op basis van alleen deze indicator als best geïntegreerd beschouwd zou kunnen worden.
- Geef vervolgens bij elke indicator aan of dit een indicator van economisch, sociaal of cultureel kapitaal is.

Gebruik tabel 2.
Kartosen onderscheidt drie identiteiten onder jonge Aziatische Nederlanders:
1 'Cosmopolitans', die sterke Nederlandse, thuisland (dus bijvoorbeeld Chinese of Koreaanse) en Aziatische identificaties vertonen
2 'Asians', die sterke thuisland en Aziatische identificaties combineren met zwakke Nederlandse identificaties
3 'Hostlanders', die middelmatige thuisland en Aziatische identificaties combineren met sterkere Nederlandse identificatie.

Tabel 2 beschrijft resultaten uit onderzoek over de relatie tussen deze typen identiteiten en kijkgedrag.

4p **14**
- Formuleer een hypothese over een verschil in kijkgedrag tussen 'Cosmopolitans' en de twee andere identiteiten die met de gegevens in tabel 2 getoetst kan worden.
- Benoem de onafhankelijke variabele in je hypothese.
- Geef een indicator van de afhankelijke variabele in je hypothese.
- Leg vervolgens uit of deze hypothese op basis van de gegevens in tabel 2 bevestigd of verworpen wordt. Gebruik in je uitleg gegevens uit tabel 2.

Gebruik tekst 4.
Volgens Kartosen is de zichtbaarheid van Aziatische Nederlanders in Nederlandse media van groot belang.

4p **15** Beredeneer dat grotere zichtbaarheid van Aziatische Nederlanders in de Nederlandse populaire media van belang is voor de representatie en de sociale cohesie in de samenleving. Gebruik in je redenering:
- het kernconcept representatie;
- het kernconcept sociale cohesie;
- bij beide kernconcepten een voorbeeld uit tekst 4.

Opgave 3 Robotisering

Bij deze opgave horen de teksten 5 en 6.

tekst 5

'Hallo, ik ben Alice, de zorgrobot'

Met een zorgrobot voelen bejaarden zich minder eenzaam, zeggen Nederlandse onderzoekers na een proef. (…)
Computerwetenschapper en psycholoog Johan Hoorn en hoogleraar mediapsychologie Elly Konijn, beiden van de Vrije Universiteit Amsterdam, zijn nog steeds onder de indruk van het experiment dat zij uitvoerden met een 'zorgrobot' die Alice heet. Alice heeft het formaat van een peuter, met een plastic lijf en een levensecht gezicht. Ze kijkt de mensen belangstellend aan met haar grote groene ogen, en zegt: "Hallo, ik ben Alice. Een zorgrobot."

"Ik wil geen robotje in mijn huis", zei een van de deelneemsters aanvankelijk. Maar bij de tweede of derde ontmoeting was het ijs gebroken. "Alice is mijn vriendin", zei ze toen. (…)
Het vertrouwen dat Alice kreeg, was zo groot dat de deelneemsters openhartiger naar haar waren dan naar de verpleging. (…) Het praten met een robot werkt ook als een dagboek, mensen vertellen hun belevenissen om ze zo te verwerken. (…)
Alice vraagt: "Voelt u zich wel eens eenzaam?" Mevrouw Remkes bevestigt dat. Ze vraagt door: "Wanneer vooral?" Mevrouw Remkes: "Tja, elke dag. Er komt nooit iemand." "Oh, dat is jammer", reageert Alice. Mevrouw Remkes kijkt weg, ze beseft hoe eenzaam ze zich voelt (…).
Ze [Alice] reageert deels spontaan, deels via voorgeprogrammeerde vragen en deels gestuurd door iemand achter de computer. Hoorn: "Maar over twee, drie jaar zijn we echt zo ver dat computers autonoom kleine gesprekjes kunnen voeren." (…)"
De documentaire 'Ik ben Alice' die van het onderzoek gemaakt is, (…) is eerder in bioscopen vertoond. (…) Er zijn ook een paar mensen boos geworden van de film. Ze vonden dat de zorg voor bejaarden niet uitbesteed kan worden aan robots. Werknemers in de zorg zijn soms ook argwanend en vragen zich af of zij hierdoor straks hun baan verliezen. Hoorn: "Maar het is niet de bedoeling dat robots de menselijke hulp gaan vervangen, ze zullen die alleen ondersteunen en effectiever maken. Wijkverpleegkundigen hebben nu twee minuten tijd voor een cliënt en moeten dan alweer door naar de volgende. Een robot kan ook onuitputtelijk herhalen, en bijvoorbeeld voortdurend geheugenoefeningetjes doen met mensen die aan het dementeren zijn: 'Hoe heet je kind, hoe heet je man?'"
Hoorn en Konijn hebben nu gezien wat mogelijk is. Hoorn: "Voor ons is alleen maar duidelijker geworden hoe belangrijk het is dat deze zorgrobots er daadwerkelijk gaan komen. De kwaliteit van zorg wordt niet slechter maar beter met robots."

naar: www.nrc.nl, 6 juli 2015

tekst 6

Angst voor robots 'is onnodig'

We moeten ons niet laten verlammen door de angst dat robots en de digitalisering ons werk overnemen. Wie de nieuwe technologie omarmt en actief op zoek gaat naar de kansen die het biedt, krijgt andere mogelijkheden. Met andere woorden: innovatie leidt dus niet per definitie tot baanverlies. Belangrijk is wel dat de politiek en de beleidsmakers meedoen, en de nieuwe technologie, zoals drones en het werken met grote hoeveelheden data, via scholing en wet- en regelgeving in de samenleving inbedden. Dat zegt Rinie van Est, onderzoeker van het Rathenau Instituut.

Van Est heeft met zijn collega-onderzoekers in opdracht van de commissie[1)] voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid onderzoek gedaan naar de relatie tussen technologie en werkgelegenheid. De Tweede Kamer had om dit onderzoek gevraagd nadat minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Lodewijk Asscher eind september op het jaarlijkse congres van Sociale Zaken en Werkgelegenheid stelde dat robotisering (…) invloed heeft op de werkgelegenheid (…).

Robot als de ideale werknemer

(…) [Asscher] wijst erop dat robots in hoog tempo "toegankelijker, betrouwbaarder en goedkoper" worden. Ze kunnen ook nog eens "24 uur per dag werken, zijn nooit ziek, zeuren niet om loonsverhoging en staken niet". Daardoor wordt het steeds interessanter voor werkgevers hen in te schakelen. "Voor een aanzienlijk deel van de bestaande banen kunnen zij werknemers vervangen", stelt Asscher.

naar: fd.nl, 17 juni 2015

noot 1 De 150 Tweede Kamerleden doen hun werk vooral in commissies. Een Kamercommissie is een groep Kamerleden die zich bezighouden met een beleidsterrein van een ministerie of met een specifiek onderwerp. Twee derde van het overleg tussen Tweede Kamer en bewindslieden vindt plaats in deze commissies.

Inleiding

Deze opgave gaat over robotisering van de samenleving. Dit is de ontwikkeling naar een samenleving, waarin we in toenemende mate te maken krijgen met nieuwe technologische mogelijkheden zoals zelfrijdende auto's, drones in de openbare ruimte en robots in bijvoorbeeld de ouderenzorg (tekst 5). Deze ontwikkeling heeft invloed op het maatschappelijk leven en is daarom onderwerp van politieke besluitvorming: zo heeft de Tweede Kamer gevraagd om onderzoek naar eventueel te nemen beleidsmaatregelen met betrekking tot de robotisering van de samenleving (tekst 6).

Gebruik tekst 5.

De wetenschappers Hoorn en Konijn hebben een experiment uitgevoerd met een zorgrobot bij ouderen.

3p **16** Leg uit dat het gaan inzetten van robots in de zorg op te vatten is als een veranderingsvraagstuk. Gebruik in je uitleg:
- het hoofdconcept verandering;
- een kernconcept bij het hoofdconcept verandering;
- bij dit kernconcept een voorbeeld uit tekst 5.

Noem in je antwoord ook de naam van het gekozen kernconcept.

Gebruik tekst 5.

Er zijn vier componenten van sociale uitsluiting te onderscheiden.

2p **17** Leg uit van welke component van sociale uitsluiting sprake is in tekst 5. Gebruik in je uitleg:
- een component van sociale uitsluiting;
- een voorbeeld uit tekst 5.

Gebruik tekst 6.

Het systeemmodel is een model waarmee het proces van politieke besluitvorming kan worden geanalyseerd. Een fase in dit model is de conversie of omzetting. In de fase van omzetting worden ook weer verschillende fasen onderscheiden.
De Tweede Kamer heeft verzocht om een onderzoek naar de relatie tussen technologie en werkgelegenheid.

2p **18** Leg uit van welke fase in de omzetting bij dit verzoek sprake is. Noem ook de naam van deze fase.

2p **19** Beredeneer dat verlies van banen door robotisering beschouwd kan worden als een verhoudingsvraagstuk. Gebruik in je redenering:
- het hoofdconcept verhouding;
- een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding.

Noem ook de naam van het gekozen kernconcept.

Een mogelijk gevolg van robotisering is verlies aan inkomen van mensen.

2p **20**
- Formuleer een beleidsmaatregel om mogelijk inkomensverlies door robotisering te verminderen die past bij de opvatting van de sociaaldemocratische stroming over de rol van de overheid.
- Koppel aan deze maatregel een uitgangspunt van de sociaaldemocratische stroming.

Liberalen hebben een andere opvatting over de rol van de overheid dan de sociaaldemocraten. Uitgaande van de liberale ideologie zullen liberalen een ander standpunt hebben over hoe het mogelijke inkomensverlies van mensen door robotisering aan te pakken is.

2p **21**
- Welke actor zal volgens de liberale ideologie een voorname rol hebben bij de aanpak van inkomensverlies door robotisering?
- Geef aan welke liberale waarde hierbij past.

In een brief aan de Tweede Kamer wees de toenmalige minister Asscher erop dat nieuwe technologieën als robotisering grote gevolgen hebben voor de welvaartsverdeling in de samenleving en dat het kabinet dit scherp in de gaten dient te houden. Hij voegde eraan toe dat dit laatste niet alleen een verantwoordelijkheid is van het kabinet. Ook de sociale partners, die via cao-onderhandelingen invloed hebben op de inkomensverdeling, hebben deze verantwoordelijkheid volgens hem.

2p **22** Leg uit welk kenmerk van de Nederlandse politieke cultuur herkenbaar is in de uitspraak van Asscher over de rol van de sociale partners.
Gebruik in je uitleg:
- het kernconcept cultuur;
- een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding.

Noem ook de naam van het gekozen kernconcept.

Uitwerkingen bij examen 2018-I

Opgave 1 Lobby

3p **1** Een juist antwoord bevat:
- het noemen van de mediaframing hypothese [1p]
- een stereotype op grond van r. 28-45 van tekst 1 [1p]
- een verband tussen dit stereotiepe beeld en de mediaframing hypothese [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- In deze verklaring is de mediaframing hypothese te herkenne,
- want volgens de lobbyist komt het stereotiepe beeld dat lobbyisten louche mensen zijn door de media
- omdat zij meestal in negatieve zin over lobbyen berichten. Deze negatieve invalshoek is het frame.
  Hierdoor wordt het beeld dat mensen hebben van lobbyisten beïnvloed.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij kennis getest wordt over de rol van de media als socialisator (syllabus 4.2). Er zijn verschillende mediahypotheses, de cultivatiehypothese, de opinieleidershypothese, de mediaframing hypothese en de selectiviteitshypothese. In de tekst gaat het om een negatieve invalshoek waarin er over lobbyisten wordt bericht. De negatieve invalshoek is dan het frame.

2p **2** Een juist antwoord bevat:
een verklaring voor het feit dat de lobbyisten in tekst 1 zelf een positiever beeld hebben van het werk van lobbyisten dan de doorsneeburger volgens hen heeft, met:
- gebruik van een omschrijving van het begrip referentiekader [1p]
- een voorbeeld uit tekst 1 [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Het referentiekader van mensen bestaat onder andere uit hun ervaringen en kennis. Het referentiekader van lobbyisten omvat kennis van/ervaring met wat het werk van lobbyen inhoudt. Dat kan een ander, positiever beeld opleveren van de werkzaamheden van lobbyisten.
- De doorsneeburger heeft die ervaring/kennis volgens lobbyist Van den Oord niet. Hij begrijpt niet precies wat lobbyisten doen (r. 43-44).

Het begrip referentiekader komt aan de orde in de syllabus 1.1 en 16.4.

1p **3** Formele macht, want dat politici de besluiten (over wetten en beleid) nemen is formeel afgesproken en vastgelegd.
Opmerking Alleen een scorepunt toekennen als keuze en uitleg juist zijn.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het inzicht van het kernconcept macht wordt getest (syllabus 9.1). Macht kan formeel of informeel zijn. Bij formele macht zijn er afspraken vastgelegd en opgeschreven. Informele macht is niet vastgelegd, maar deze macht komt voort uit bij voorbeeld charisma, superieure vaardigheden, kennis en traditie.

2p **4** Een juist antwoord bevat:
- een omschrijving van het kernconcept macht met gebruik van de woorden 'doelstellingen' en 'handelingsmogelijkheden'. [1p]
- een uitleg dat lobbyisten ook macht hebben, met gebruik van de omschrijving van het kernconcept macht en de machtsbron kennis uit tekst 1. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Het kernconcept macht houdt in: het vermogen om hulpbronnen in te zetten om bepaalde doelstellingen te bereiken en de handelingsmogelijkheden van anderen te beperken of vergroten.
- In tekst 1 staat dat lobbyist Offermans vindt dat lobbyisten vaak meer inhoudelijke kennis hebben (r. 58). Deze machtsbron kunnen lobbyisten inzetten om hun doelstelling, het beïnvloeden van de politieke besluitvorming ten gunste van hun cliënten, te bereiken en met hun kennis kunnen zij de keuzes (handelingsmogelijkheden) van politici beïnvloeden. Daarom hebben zij macht.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin de definitie en het gebruik van het kernconcept macht wordt getest. Let op, bij deze vraag krijg je een punt voor de definitie van het kernconcept. Bij bijna alle andere vragen worden er enkel punten toegekend bij een juist gebruik van het kernconcept en krijg je géén punten voor de definitie van een kernconcept.

5p **5** Een juist antwoord bevat:
een uitleg dat er volgens de lobbyisten in tekst 1 bij de beïnvloeding van politici door lobbyisten sprake is van binding, met:
- gebruik van het hoofdconcept binding [1p]
- gebruik van de typen bindingen: cognitieve binding en politieke binding (per type binding 1 scorepunt) [2p]
- bij elk type binding een ander voorbeeld uit tekst 1 (per voorbeeld 1 scorepunt) [2p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Bij de beïnvloeding van politici door lobbyisten is sprake van binding omdat de invloed van lobbyisten iets zegt over de relatie en onderlinge afhankelijkheden tussen lobbyisten (en hun opdrachtgevers) en de politici.
- Uit tekst 1 blijkt dat politici afhankelijk kunnen zijn van lobbyisten voor hun inhoudelijke kennis. Er is dus sprake van een cognitieve binding.
- Volgens de lobbyisten kunnen politici zich onmogelijk in alles verdiepen / moeten politici veel tijd en energie stoppen in het omgaan met de media. Daardoor zijn politici soms afhankelijk van de kennis van lobbyisten.
- Uit tekst 1 blijkt dat lobbyisten (voor het resultaat van hun werk) afhankelijk zijn van de (formele) politieke macht van politici. Er is dus sprake van een politieke binding.
- Volgens Offermans kunnen lobbyisten invloed uitoefenen maar worden de uiteindelijke stappen gezet door de politici. Lobbyisten zijn dus van politici afhankelijk in de uiteindelijke besluitvorming.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het hoofdconcept binding moet worden toegepast en de kennis van de typen bindingen tussen mensen wordt getest (syllabus 14.1). Er zijn vier typen bindingen tussen mensen: economische bindingen, sociale bindingen, cognitieve bindingen en politieke bindingen.

4p **6** Een juist antwoord bevat:
- de machtselitetheorie met omschrijving [1p]
- een voorbeeld uit tekst 2 bij de machtselitetheorie [1p]
- de theorie van het pluralisme met omschrijving [1p]
- een voorbeeld uit tekst 2 bij de theorie van het pluralisme [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Volgens de machtselitetheorie is veel macht en invloed geconcentreerd in grote organisaties waartegen de macht van regering en parlement nauwelijks is opgewassen.
- Volgens tekst 2 was de reactie van sommige Kamerleden op de mailwisseling die via NRC Handelsblad naar buiten kwam: "Zie je wel, de machtige bankenlobby schrijft de minister letterlijk de wet voor" (r. 34-37). Dit is een voorbeeld uit tekst 2 dat past bij

de machtselitetheorie. De (samenwerkende) banken zijn te beschouwen als een grote organisatie.
- Volgens de theorie van het pluralisme bestaat de moderne samenleving uit een veelheid van maatschappelijke groepen die allemaal verschillende belangen vertegenwoordigen. Er is een zekere spreiding van macht en open toegang tot de politieke besluitvorming.
- Volgens tekst 2 heeft bijna elke organisatie tegenwoordig iemand die de 'public affairs' op zich neemt, van de vleesindustrie tot de Fietsersbond, zelfs goede doelen kunnen niet meer zonder 'advocacy officer' (r. 14-21). Dit zijn allemaal verschillende maatschappelijke groepen met verschillende belangen die op deze wijze toegang hebben tot of invloed proberen uit te oefenen op de politieke besluitvorming.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het inzicht van het kernconcept macht wordt getest.

1p **7** In die wet worden formele regels vastgelegd die het gedrag van lobbyisten en hun relaties met politici rond politieke machtsuitoefening en politieke besluitvorming reguleren. Er is sprake van institutionalisering.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept institutionalisering moet worden toegepast. De elementen 'formele regels vastgelegd' en 'politieke besluitvorming reguleren' van het kernconcept institutionalisering moeten in ieder geval worden genoemd voor een juist antwoord.

2p **8** Een juist antwoord bevat:
een uitleg dat de voorstellen uit de initiatiefnota de sociale ongelijkheid kunnen verminderen, met gebruik van:
- een voorbeeld uit tekst 3 [1p]
- het kernconcept sociale ongelijkheid [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- In de initiatiefnota staan voorstellen die als doel hebben dat gewone mensen meer kunnen meepraten en meer invloed hebben op nieuwe wetten (r. 2-5, r. 29-32).
- Daarom zullen de verschillen tussen de gewone mensen en (de leiding van) grote bedrijven en organisaties minder dan ervoor leiden tot een ongelijke verdeling van invloed en inspraak. Invloed en inspraak zijn schaarse en hooggewaardeerde zaken.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept sociale ongelijkheid moet worden toegepast. Voor een juist antwoord moet in ieder geval gebruikgemaakt worden van één element van sociale ongelijkheid. Dat kan 'schaarse en hooggewaardeerde zaken' zijn, maar het gebruik van het element 'ongelijke behandeling' kan ook juist zijn.

2p **9** Een juist antwoord bevat: een redenering met daarin:
- een omschrijving van de instrumentele visie op politieke participatie [1p]
- informatie uit tekst 3 waaruit blijkt dat de voorstellen uit de initiatiefnota aansluiten bij de instrumentele visie op politieke participatie [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
Volgens de instrumentele visie is politieke participatie een middel om tot besluiten te komen. Mensen weten zelf het best wat hun belangen zijn en door deel te nemen aan het politieke besluitvormingsproces geven ze de gekozen politici een aanwijzing voor de inrichting van het beleid.
De voorstellen uit de initiatiefnota maken het makkelijker voor gewone mensen om invloed uit te oefenen op nieuwe wetten (r. 2-5) en gaan uit van het belang dat er naar gewone burgers geluisterd moet worden (r. 19-21). Hieruit blijkt dat de politieke participatie van mensen belangrijk wordt gevonden om tot besluiten te komen.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin de kennis over de verschillende visies op de wenselijkheid van politieke participatie wordt getest (syllabus 9.3).

1p **10** Actief meepraten via internet is onder andere afhankelijk van de politieke cultuur van de groep waartoe iemand behoort en dus van de kennis, opvattingen en houdingen die iemand tijdens zijn opvoeding en uit zijn omgeving meekrijgt over de politiek en overheid.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept politieke socialisatie moet worden toegepast.

1p **11** De keuze om internetconsultaties in te voeren kan een ideologische keuze zijn omdat deze keuze gebaseerd kan zijn op een denkbeeld over de meest wenselijke verhoudingen tussen burgers (gewone mensen) en politici/politiek.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept ideologie moet worden toegepast.

Opgave 2 I love Asian

4p **12** a een uitleg dat Aziatische populaire media deel uitmaken van de Aziatische populaire cultuur, met gebruik van:
- een voorbeeld uit tekst 4 [1p]
- het kernconcept cultuur [1p]

b een uitleg hoe deze populaire cultuur van invloed kan zijn op de identiteit van Aziatisch-Nederlandse jongeren, met gebruik van:
- het kernconcept socialisatie met een socialisator [1p]
- het kernconcept identiteit [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:

a
- In tekst 4 staat dat Koreaanse en Japanse series bepaalde waarden en normen verbeelden, zoals het belang van familiebanden en waardering voor hard werken
- Waarden en normen zijn een onderdeel van cultuur. Koreaanse en Japanse films en series zijn uitdrukkingsvormen van de Aziatische cultuur

b
- Deze Aziatische populaire cultuur kan van invloed zijn op de identiteit van Aziatisch-Nederlandse jongeren, omdat Aziatisch-Nederlandse jongeren die naar de Aziatische films en series kijken, de waarden en normen die in deze films en series verbeeld worden, overgedragen krijgen. Zij maken zich deze waarden en normen eigen. Media (films en series) zijn socialisatoren
- Deze waarden en normen, die verbeeld worden in Koreaanse en Japanse films en series, vormen mede hun identiteit: het beeld dat deze jongeren van zichzelf hebben en dat zij als kenmerkend en blijvend beschouwen

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij de kernconcepten cultuur, socialisatie en ideologie moeten worden toegepast. Belangrijk bij vraag b is dat er nog steeds gebruik moet worden gemaakt van de tekst 4. Als socialisatoren moeten de media worden genoemd en niet de ouders. In de tekst gaat het namelijk om de media als socialisator.

3p **13**
- indicator 1: Antilliaanse Nederlanders - sociaal kapitaal [1p]
- indicator 2: Antilliaanse Nederlanders - cultureel kapitaal [1p]
- indicator 3: Chinese Nederlanders - economisch kapitaal [1p]

Alleen een scorepunt toekennen als de groep én het soort kapitaal allebei juist zijn.

Dit is een voorbeeld van een vraag over een tabel (informatievaardigheden) die toegepast wordt op de kennis over sociaal, economisch en cultureel kapitaal (syllabus 4.1).

4p **14** Een juist antwoord bevat:
- een hypothese waarin een verschil in kijkgedrag tussen 'Cosmopolitans' en de twee andere identiteiten wordt geformuleerd [1p]
- het noemen van de identiteit van de respondenten als onafhankelijke variabele [1p]
- een indicator van de afhankelijke variabele in de hypothese [1p]
- een juiste uitleg of de hypothese bevestigd of verworpen wordt met gebruik van gegevens uit tabel 2 [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Cosmopolitans kijken van alle drie de groepen respondenten het meeste naar Nederlandse populaire media.
- De onafhankelijke variabele is de identiteit van de respondenten.
- Een indicator van de afhankelijke variabele is het aantal uren per week dat iemand naar de Nederlandse populaire media kijkt.
- Deze hypothese wordt bevestigd, want Cosmopolitans kijken meer naar Nederlandse populaire media dan Hostlanders en Asians (2,29 versus 2,20 en 1,85).

of
- Cosmopolitans kijken van alle drie de groepen respondenten het minste naar populaire media uit het Aziatisch land van herkomst.
- De onafhankelijke variabele is de identiteit van de respondenten.
- Een indicator van de afhankelijke variabele is het aantal uren per week dat iemand naar populaire media uit het Aziatisch land van herkomst kijkt.
- Deze hypothese wordt verworpen, want Hostlanders kijken minder naar media uit het Aziatisch land van herkomst dan Cosmopolitans (2,17 versus 2,46).

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin onderzoeksvaardigheden en informatievaardigheden worden getest. Een hypothese is een veronderstelling die aan de hand van de gegevens moet worden aangenomen of verworpen. Bij beide hypotheses staat de onafhankelijke variabele al vast, dat is de identiteit van de respondenten. Een indicator gebruik je om een variabele te kunnen meten. In deze opgave is de indicator het aantal uren dat iemand televisie kijkt.

4p **15** Een juist antwoord bevat: een redenering dat grotere zichtbaarheid van Aziatische Nederlanders in de Nederlandse populaire media van belang is voor de representatie en de sociale cohesie in de samenleving, met gebruik van:
- het kernconcept representatie [1p]
- een voorbeeld uit tekst 4 bij het kernconcept representatie [1p]
- het kernconcept sociale cohesie [1p]
- een voorbeeld uit tekst 4 bij het kernconcept sociale cohesie [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Volgens Kartosen herkennen jonge Aziatische Nederlanders zich niet in de witte identiteit die de populaire Nederlandse media laten zien (r. 34-41).
- Deze jongeren voelen zich niet vertegenwoordigd in deze media, zij voelen zich niet gerepresenteerd.
  Als meer Aziatische Nederlanders een rol spelen in Nederlandse populaire media, dan worden Aziatische Nederlanders beter vertegenwoordigd in deze media.

- Kartosen geeft aan dat de ondervertegenwoordiging van mensen met een Aziatisch uiterlijk het gevoel belemmert lid te zijn van de Nederlandse gemeenschap. Terwijl populaire cultuur (waaronder dus populaire media) volgens hem juist verbinding hoort te scheppen (r. 37-41).
- Dit kan de sociale cohesie tussen groepen vergroten, want als de media verbinding van Aziatische Nederlanders met andere groepen in de Nederlandse samenleving scheppen, dan zal dit het gevoel van Aziatische Nederlanders lid te zijn van de Nederlandse samenleving kunnen vergroten. Daarom is het belangrijk dat Aziatische Nederlanders zichtbaarder zijn in de Nederlandse media.

Dit is een voorbeeld van een redeneervraag waarin de kernconcepten representatie en sociale cohesie moeten worden toegepast.

Opgave 3 Robotisering

3p **16** Een juist antwoord bevat: een uitleg dat je het inzetten van robots in de zorg kunt opvatten als een veranderingsvraagstuk, met:
- gebruik van het hoofdconcept verandering [1p]
- gebruik van een kernconcept bij het hoofdconcept verandering [1p]
- een voorbeeld uit tekst 5 bij dit kernconcept [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Het inzetten van robots in de zorg is op te vatten als een veranderingsvraagstuk omdat het inzetten van robots in de zorg een ontwikkeling in de samenleving laat zien waarin we in toenemende mate te maken krijgen met nieuwe technologische mogelijkheden, waaronder de inzet van robots in de ouderenzorg.
- De zorgrobot is een voorbeeld van het doelgericht inzetten van een middel en van een toepassing van wetenschap om de ouderenzorg effectiever te maken. Er is sprake van rationalisering.
- In tekst 5 staat dat een robot onuitputtelijk kan herhalen en voortdurend geheugenoefeningetjes kan doen met mensen die aan het dementeren zijn. Dit draagt bij aan de effectiviteit in de ouderenzorg (r. 60-69).

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het hoofdconcept verandering en een kernconcept uit verandering moeten worden toegepast in een nieuwe context. Het kernconcept individualisering kan ook juist zijn; de zelfstandigheid van de bejaarden wordt door de robots vergroot. Het vergroten van zelfstandigheid is een element van het kernconcept individualisering.

2p **17** Een juist antwoord bevat:
- de component beperkte sociale participatie [1p]
- een voorbeeld uit tekst 5 [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Mevrouw Remkes geeft aan dat ze zich eenzaam voelt en nooit bezoek krijgt (r. 33-40).
  Er is dus sprake van een sociaal isolement.
- Sociaal isolement is een voorbeeld van beperkte sociale participatie.

Dit is een voorbeeld van een vraag over de voorgeschreven context, namelijk sociale uitsluiting (syllabus 11.4). Naast de component beperkte sociale participatie, worden de volgende componenten genoemd om sociale uitsluiting vast te stellen: beperkte normatieve integratie, geringe toegang tot sociale grondrechten en niet goed kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften.

2p **18** Een juist antwoord bevat:
- de naam van de fase: beleidsvoorbereiding [1p]
- uitleg dat het verzamelen en analyseren van informatie behoort tot deze fase [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Het onderzoek is bedoeld om informatie over de relatie tussen technologie en werkgelegenheid te verzamelen en te analyseren. Het verzamelen en analyseren van informatie behoort tot de beleidsvoorbereiding: uit het verzoek om onderzoek kan afgeleid worden dat de Tweede Kamer behoefte heeft aan deze informatie met het oog op de besluitvorming over het te voeren beleid op dit thema.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin de kennis over politieke besluitvormingsmodellen wordt getest. Er zijn twee modellen die de leerling moet kennen. Het barrièremodel en het systeemmodel. Beide modellen staan in bijlage 5 van de syllabus.

2p **19** Een juist antwoord bevat:
een redenering dat verlies van banen door robotisering beschouwd kan worden als een verhoudingsvraagstuk, met:
- gebruik van een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding [1p]
- gebruik van het hoofdconcept verhouding [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Robotisering kan leiden tot verlies van banen (in het algemeen en in sommige sectoren specifiek).
  Het wel of niet hebben van een baan heeft gevolgen voor iemands sociale positie en leidt tot een ongelijke(re) verdeling van schaarse en hooggewaardeerde goederen zoals bezit en inkomen.
  Er is dan sprake van sociale ongelijkheid.
- Daardoor veranderen de verhoudingen tussen mensen en wordt het onderscheid tussen mensen groter (bijvoorbeeld tussen lager- en hogeropgeleiden). Hieruit blijkt dat robotisering beschouwd kan worden als een verhoudingsvraagstuk.

Dit is een voorbeeld van een redeneervraag waarin het hoofdconcept verhouding en een kernconcept naar keuze moeten worden toegepast. In de vraag staat dat de naam van het gekozen kernconcept moet worden genoemd. Daarnaast moet het genoemde kernconcept natuurlijk wel worden toegepast.

2p **20** Een juist antwoord bevat:
- een maatregel die past bij de opvatting van de sociaaldemocratische stroming over de rol van de overheid [1p]
- een koppeling van de maatregel aan een uitgangspunt van de sociaaldemocratische stroming [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Een maatregel die past bij de sociaaldemocratische opvatting over de rol van de overheid: subsidies voor scholing.
- Deze maatregel past bij het sociaaldemocratische uitgangspunt het bevorderen van de gelijkheid / het verminderen van de ongelijkheid.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin de kennis over politieke stromingen moet worden toegepast (syllabus 5.2 en 13.3). Andere beleidsmaatregelen die passen bij de sociaaldemocratische stroming om gelijkheid te bevorderen zijn bijvoorbeeld: het verhogen van werkloosheidsuitkeringen of het creëren van nieuwe gesubsidieerde banen door de overheid.

2p **21** Een juist antwoord bevat:
- een actor, passend bij de liberale ideologie [1p]
- een liberale waarde die hierbij past [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Een actor is de individuele burger(s)
- Dit past bij de waarde eigen verantwoordelijkheid

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin de kennis over politieke stromingen moet worden toegepast (syllabus 5.2 en 13.3).

2p **22** Een juist antwoord bevat:
een uitleg welk kenmerk van de Nederlandse politieke cultuur herkenbaar is in de uitspraak van Asscher over de rol van de sociale partners, met:
- gebruik van het kernconcept cultuur [1p]
- gebruik van een kernconcept bij het hoofdconcept verhouding [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Een kenmerk van de Nederlandse politieke cultuur is samenwerking en overleg (harmoniemodel).
  Samenwerking en overleg zijn een waarde respectievelijk norm die behoren tot de politieke cultuur in Nederland
- Volgens Asscher hebben ‘ook de sociale partners, die via cao-onderhandelingen invloed hebben op de inkomensverdeling, verantwoordelijkheid’. Cao-onderhandelingen zijn een voorbeeld van hoe de sociale partners hun handelen op elkaar afstemmen en via overleg een gemeenschappelijk doel nastreven zoals het sluiten van een cao. Hierin worden bijvoorbeeld afspraken vastgelegd over scholing in het kader van (de gevolgen van) robotisering. Er is sprake van samenwerking

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept cultuur en een kernconcept uit verhouding moeten worden toegepast. Politieke cultuur wordt behandeld bij politieke socialisatie (syllabus 5.1). Deze kennis kan gebruikt worden, maar is niet noodzakelijk voor het beantwoorden van deze vraag. Samenwerking en overleg is namelijk een onderdeel van de Nederlandse politieke cultuur, maar dit staat ook in de gegeven tekst. Het kernconcept uit verhouding dat moet worden gebruikt is samenwerking.

Examen 2019-I

Opgave 1 Tatoeages

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2.

tekst 1

Van stratenmaker tot geleerde

“Een tattoo wordt steeds gewoner, ook voor vrouwen”, zegt [tatoeëerder Rob] Boerman, terwijl hij de naald van zijn tatoeëermachine in een potje inkt doopt. “Vroeger was een tatoeage asociaal. Bedoeld voor criminelen. Maar dat stigma is weg. Ik tatoeëer mensen uit alle lagen van de bevolking. Van stratenmaker tot geleerde. Zaterdag zet ik een tattoo bij een professor uit Rotterdam. Die wil een dolk met roos. Bij een vrouw die een domineesopleiding[1] volgt, heb ik een lantaarn op haar bovenarm gezet. Voor haar is die tattoo een symbool van het licht van God.” (…)

Het tattoovirus grijpt om zich heen. Wat vindt socioloog (…) dr. Bas van Stokkom daarvan? “Ik bespeur een opvallende paradox”, zegt Van Stokkom, verbonden aan de Radboud Universiteit Nijmegen.

Aan de ene kant duidt de populariteit van tatoeages op **… (1) …** (…). “Zo van: Ik bepaal zelf of ik een plakkaat op mijn lijf laat zetten. Het uiterlijk wordt belangrijker. (…) [Nogal] wat burgers hebben een opgeblazen zelfbeeld. Dat heeft te maken met de verwende samenleving. Veel jongens en meisjes worden thuis behandeld als prinsjes en prinsesjes. Ze worden op de troon gezet en aan al hun verlangens moet worden voldaan.”

Aan de andere kant verraadt de tattoocultus echter dat de moderne mens helemaal niet zo zelfstandig is, analyseert Van Stokkom. “Burgers volgen toch vaak gedwee de mode. Wanneer een popster of een sporter een tattoo zet, ontlokt dat navolgingsgedrag. Mensen willen zich identificeren met hun idolen.”

naar: www.rd.nl, 16 september 2017

noot 1 dominee = persoon die in de protestantse kerk de kerkdienst leidt

tekst 2

Beunhazen[1] en verplichte training

Het is niet alles goud wat er blinkt in de tattoobranche. Dat benadrukt Hugh Stoffers, voorzitter van de vakorganisatie Belangenbehartiging voor Tatoeëerders en Piercers (…). Grote zorgen maakt Stoffers zich over beunhazen[1]. Tatoeëerders die voor een habbekrats een krakkemikkig tattoosetje aanschaffen. Thuisprikkers die op zolder aan de slag gaan en tattoos ver onder de marktprijs aanbieden. Die zich weinig gelegen laten liggen aan hygiënevoorschriften. (…) Pijnpunt is dat het huidige stelsel van vergunningverlening en toezicht rammelt, vindt Stoffers (…).

De GGD verleent vergunningen, in samenspraak met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), en voert eens per drie jaar aangekondigde controles uit. “De GGD-vergunning biedt slechts schijnveiligheid. Het is een fluitje van een cent om een tattooshop te beginnen. Wil je een vergunning krijgen, dan is slechts nodig dat je op hygiënische wijze een tattoostip kunt zetten. (…) Ik vind het funest dat zo’n beginnende tatoeëerder na het verkrijgen van zijn vergunning pas na drie jaar weer een aangekondigde GGD-controle krijgt. Het gevaar is groot dat een tatoeëerder het jarenlang niet zo nauw neemt met de hygiëne.” (…) Meer onaangekondigde controles, verplichte training en scholing omtrent hygiëne van beginnende tatoeëerders. Dat is de wens van Stoffers. Zijn hoop is gevestigd op een nieuwe richtlijn[2] die voor de Europese tattoobranche moet gaan gelden. De beraadslagingen daarover zijn een eind op streek. Mogelijk wordt de nieuwe richtlijn medio volgend jaar van kracht. “Die Europese richtlijn gaat hopelijk training en examinering van tatoeëerders verplicht stellen”, zegt Stoffers.

[Thijs] Veenstra is namens het RIVM betrokken bij het opstellen van richtlijnen voor de tattoobranche, ook in samenspraak met de GGD. Verder is hij tijdens de besprekingen voor de nieuwe Europese normen delegatieleider namens Nederland. (…) Net als Stoffers hoopt ook Veenstra dat de ophanden zijnde Europese richtlijn de tattoobranche naar een hoger plan tilt. “De kans bestaat dat in de toekomst beginnende tatoeëerders een verplichte training krijgen. Dat zou ik toejuichen.” (…)

naar: www.rd.nl, 16 september 2017

noot 1 beunhazen = mensen die onprofessioneel werken

noot 2 Europese richtlijnen bevatten doelstellingen waar alle lidstaten van de Europese Unie aan moeten voldoen. Het beoogde resultaat staat vast, maar hoe een lidstaat daaraan voldoet niet. De lidstaten mogen zelf bepalen hoe ze de richtlijn uitwerken.

Inleiding
Deze opgave gaat over de populariteit van tatoeages (tattoos), onprofessioneel werken in de tattoobranche en de mogelijke invoering van een verplichte training voor beginnende tatoeëerders.

Gebruik regel 5 tot en met 17 van tekst 1.
In de eerste alinea van tekst 1 wordt de tatoeëerder Rob Boerman geciteerd. Er zijn drie soorten sociale ongelijkheid, waaronder ongelijke verdeling van bezit.

2p **1** Leg uit welke **andere** soort sociale ongelijkheid te herkennen is in de uitspraak van Boerman in regel 5 tot en met 17 van tekst 1.
Gebruik in je uitleg:
- een soort sociale ongelijkheid;
- een voorbeeld van de gekozen soort sociale ongelijkheid uit regel 5 tot en met 17 van tekst 1.

Gebruik tekst 1.
Socioloog Bas van Stokkom beschrijft twee schijnbaar tegengestelde verschijnselen die volgens hem beide samenhangen met de populariteit van tatoeages.
Het eerste verschijnsel komt overeen met één van de kernconcepten van maatschappijwetenschappen en moet in tekst 1 op de puntjes bij **(1)** worden ingevuld.

2p **2**
- Welk kernconcept moet op de puntjes bij **(1)** in tekst 1 worden ingevuld?
- Geef met behulp van dit kernconcept een verklaring voor de toegenomen populariteit van tatoeages. Gebruik in je verklaring de omschrijving van dit kernconcept.

Gebruik regel 36 tot en met 44 van tekst 1.

3p **3** Bij de andere verklaring voor de populariteit van tatoeages die Van Stokkom geeft, speelt de socialiserende werking van de media een rol.
- Geef aan wat de socialiserende werking van de media inhoudt.
- Leg vervolgens uit dat uit regel 36 tot en met 44 van tekst 1 blijkt dat de media een socialiserende werking hebben.
- Geef ten slotte aan de hand van deze socialiserende werking van de media een verklaring voor de populariteit van tatoeages.

Gebruik tekst 1.
Er zijn verschillende functies van socialisatie te onderscheiden, bijvoorbeeld de functie ‘identiteitsontwikkeling van het individu’ en de functie ‘identificatie met de eigen groep en cultuur’.

2p **4** Leg uit welke **andere** functie van socialisatie te herkennen is in tekst 1.
Gebruik in je uitleg:
- de naam en omschrijving van de functie van socialisatie;
- een voorbeeld uit tekst 1 van deze functie.

Gebruik tekst 2.
Volgens de voorzitter van de vakorganisatie zijn beunhazen in de tattoobranche een probleem.

2p **5** Geef met behulp van de rationele-keuzetheorie een verklaring voor het feit dat er in de tattoobranche tatoeëerders zijn die onprofessioneel werken. Gebruik in je verklaring:
- een omschrijving van de rationele-keuzetheorie;
- aan de hand van informatie uit tekst 2 een voorbeeld van kosten en een voorbeeld van baten.

Zie tekst 2.
De voorzitter van de vakorganisatie ziet het probleem van onprofessioneel werken in de tattoobranche graag opgelost. Zijn wens is dat training en examinering over hygiënevoorschriften van tatoeëerders verplicht worden gesteld. Stel dat zijn wens werkelijkheid wordt.

2p **6** Leg uit dat er dan sprake is van institutionalisering. Gebruik in je uitleg de woorden ‘geformaliseerde regels’, ‘standaardgedragspatronen’ en ‘reguleren’.

Gebruik tekst 2.
Uit tekst 2 blijkt dat voorzitter Stoffers en delegatieleider Veenstra beiden graag willen dat er een verplichte training voor beginnende tatoeëerders komt. Stel dat Stoffers spreekt namens de vakorganisatie Belangenbehartiging voor Tatoeëerders en Piercers en Veenstra namens Nederland.

2p **7** Leg uit wie op basis van het hebben van formele macht meer kan bijdragen aan de invoering van nieuwe Europese normen voor de tattoobranche: de voorzitter of de delegatieleider.
Gebruik in je uitleg:
- een soort machtsbron en een voorbeeld daarvan uit tekst 2;
- de omschrijving van het kernconcept macht.

Gebruik tekst 2.

1p **8** Bij het proces van politieke besluitvorming zijn verschillende partijen betrokken.
Waartoe behoort voorzitter Stoffers?
A adviesorganen
B ambtenaren
C particulieren
D pressiegroepen

Opgave 2 Wijken mengen

Bij deze opgave horen de teksten 3 en 4.

tekst 3

Opgroeien in een achterstandswijk

Jongeren in achterstandswijken staan er beroerd voor, zo stellen onderzoekers Suzanne Tan en Maarten Davelaar in hun boek *De jeugd maar geen toekomst?* (…) Een vraag aan de twee onderzoekers. **Hoe werkt het opgroeien in een achterstandswijk door in de kansen van jongeren?**
“Dat zet hen vaak op een flinke achterstand. De omgeving waarin deze jongeren opgroeien is weinig stimulerend. Er is ondanks alle investeringen nog steeds sprake van verloedering en overlast en de criminaliteit is meestal niet ver weg. De bewoners in deze wijken zijn gemiddeld armer en minder gezond, hun opleidingsniveau is lager en een deel spreekt maar weinig Nederlands. De huizen zijn vaak klein en de gezinnen groot waardoor veel kinderen op straat te vinden zijn, al dan niet onder toezicht van oudere broers of zussen. De sociale vaardigheden die jongeren in deze wijken verwerven, sluiten vaak niet goed aan bij de cultuur op scholen en bij (…) werkgevers. Veel jongeren hebben makkelijker toegang tot illegale activiteiten dan tot regulier werk.”

naar: www.kis.nl, 10 januari 2017

tekst 4

Verhuizen naar rijkere buurt (…)

Problemen in achterstandswijken worden vaak aangepakt door de buurt sociaaleconomisch te mengen. Het idee hierachter is dat de buurtbewoners met lagere inkomens en opleidingen zich kunnen optrekken aan hun buren die het sociaaleconomisch beter doen.

Maar jongeren die naar een rijkere buurt verhuizen, vertonen daarna juist meer probleemgedrag. Dit is een van de belangrijkste conclusies uit (…) onderzoek van (…) [de] Faculteit Bouwkunde van de TU Delft. (…) Het grotere contrast tussen hun eigen sociaaleconomische situatie en die van de rest van de buurt lijkt te leiden tot meer problemen. Een verklaring hiervoor is dat jongeren hun eigen situatie vergelijken met die van hun meer welvarende buren, waardoor hun relatief benadeelde sociaal-economische positie wordt bevestigd. Wanneer zij dit als oneerlijk beschouwen, kan het zich uiten in probleemgedrag. (…)

Deze studie toont aan dat het mengen van wijken niet per definitie tot positieve resultaten leidt. (…) Beleid zou zich vooral moeten richten op het vergroten van kansen op opleiding en werk van jongeren, niet door te mengen, maar door te investeren in onderwijs.

naar: www.tudelft.nl, 10 april 2017

Inleiding
In bepaalde wijken in Nederland zijn veel economische en maatschappelijke problemen, zoals armoede, overlast en criminaliteit. Deze wijken worden ook wel achterstandswijken genoemd.
De overheid heeft de afgelopen decennia geprobeerd met verschillende beleidsmaatregelen problemen in deze wijken te verminderen. Een van die maatregelen is het sociaaleconomisch mengen van wijken: het stimuleren van rijkere mensen om naar achterstandswijken te verhuizen of van armere mensen uit achterstandswijken om naar meer welvarende wijken te verhuizen.

Gebruik tekst 3.
In tekst 3 wordt twee onderzoekers, die een onderzoek hebben gedaan naar jongeren in achterstandswijken, gevraagd hoe het opgroeien in een achterstandswijk doorwerkt in de kansen van jongeren.

2p **9** Leg uit dat in het in tekst 3 gegeven antwoord het kernconcept sociale ongelijkheid te herkennen is. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid.

Gebruik tekst 3.

2p **10** Leg uit dat uit tekst 3 blijkt dat de socialisatie van jongeren in achterstandswijken invloed kan hebben op hun kansen op de arbeidsmarkt. Gebruik in je uitleg:
- een citaat uit tekst 3;
- de omschrijving van het kernconcept socialisatie.

Gebruik tekst 3.
Op basis van tekst 3 is te beredeneren dat jongeren in achterstandswijken een verhoogd risico lopen op sociale uitsluiting in de Nederlandse samenleving.
Er zijn vier componenten met behulp waarvan de mate van sociale uitsluiting kan worden vastgesteld, zoals het niet goed kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften en geringe toegang tot sociale grondrechten.

2p **11** Leg uit welke **andere** component van sociale uitsluiting te herkennen is in tekst 3. Gebruik in je uitleg:
- de naam en omschrijving van de component van sociale uitsluiting;
- informatie uit tekst 3 waarin deze component van sociale uitsluiting te herkennen is.

Gebruik tekst 3.
Er zijn verschillende vormen van kapitaal te onderscheiden, waaronder sociaal kapitaal en cultureel kapitaal. In tekst 3 staat dat opgroeien in een achterstandswijk de kansen voor jongeren verkleint. Dit verband is op basis van tekst 3 te verklaren met het begrip cultureel kapitaal.

4p **12**
- Geef deze verklaring. Gebruik in je verklaring een voorbeeld uit tekst 3 van cultureel kapitaal.
- Noem een **andere** vorm van kapitaal dan sociaal en cultureel kapitaal en verklaar met behulp van deze vorm van kapitaal dat opgroeien in een achterstandswijk de kansen voor jongeren kan verkleinen.
  Gebruik in je antwoord een eigen voorbeeld van deze vorm van kapitaal.

Gebruik tekst 3.
In tekst 3 noemen de onderzoekers verschillende factoren die kunnen bijdragen aan de verminderde kansen van jongeren uit achterstandswijken om een goede maatschappelijke positie te bereiken.

2p **13**
- Noem een factor uit tekst 3 waarbij er sprake zou kunnen zijn van het proces van positie**toewijzing** en leg uit dat er dan sprake is van positietoewijzing. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het proces van positietoewijzing.
- Noem een factor uit tekst 3 waarbij er sprake zou kunnen zijn van het proces van positie**verwerving** en leg uit dat er dan sprake is van positieverwerving. Gebruik in je uitleg een omschrijving van het proces van positieverwerving.

Volgens sociaalpsychologische theorieën kan groepsvorming leiden tot bindingen die crimineel gedrag bevorderen.

2p **14** Leg uit hoe groepsvorming onder jongeren volgens sociaalpsychologische theorieën crimineel gedrag kan bevorderen. Gebruik in je uitleg:
- sociaalpsychologische theorieën over het plegen van criminaliteit binnen een groep gelijkgestemden;
- de omschrijving van het kernconcept groepsvorming.

In 2007 heeft de overheid veertig wijken geselecteerd met een opeenstapeling van sociale problemen. Om te kunnen bepalen in hoeverre er in een wijk sprake is van sociale overlast, is aan de inwoners van verschillende wijken onder andere de volgende vraag gesteld: In welke mate ondervindt u overlast door directe buren? Mensen konden antwoorden met: 'vaak', 'soms', '(bijna) nooit' en 'weet niet'. Per wijk werd een wijkscore berekend. Hoe hoger de wijkscore, hoe meer overlast in een wijk werd ervaren.

2p **15** Leg uit dat de wijkscore een indicator is van de mate van sociale cohesie in de wijk. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie.

Gebruik regel 1 tot en met 8 van tekst 4.
Een van de beleidsmaatregelen tegen problemen in achterstandswijken is het sociaaleconomisch mengen van wijken. In tekst 4 staat het idee achter dit beleid beschreven.

2p **16** Leg uit wat het doel is van dit beleid als het gaat om jongeren in achterstandswijken. Gebruik in je uitleg:
- het begrip maatschappelijke ladder;
- informatie uit regel 1 tot en met 8 van tekst 4.

Gebruik tekst 4.
De politieke besluitvorming over de beleidsmaatregel van het mengen van wijken kan geanalyseerd worden met het systeemmodel. Dit model bestaat uit vier fasen, waaronder de fase uitvoer.

2p **17** Leg uit dat beleidsvorming een doorgaand proces is. Gebruik in je uitleg:
- twee **andere** fasen van het systeemmodel;
- van elk van deze fasen van het systeemmodel een voorbeeld uit tekst 4.

Opgave 3 Het afsteken van vuurwerk met oud en nieuw

Bij deze opgave horen de teksten 5, 6 en 7 en tabel 1.

tekst 5

Het afsteken van consumentenvuurwerk met oud en nieuw

Oudejaarsavond gaat aan weinig mensen in Nederland ongemerkt voorbij. Het meest hoor- en zichtbaar is wel het vuurwerk dat rond middernacht wordt afgestoken. Rond dat tijdstip gaat menigeen naar buiten om te kijken naar het vuurwerk. Zo schieten we het oude jaar weg en heten we het nieuwe welkom. Op de drie werkdagen voor 1 januari kunnen mensen bij een goedgekeurd verkooppunt Nederlands consumentenvuurwerk kopen. De vuurwerkwinkels staan deze laatste drie dagen vol met voornamelijk vaders en zoons die hun 'buit' komen ophalen. Het gekochte vuurwerk mag men zelf afsteken op oudejaarsdag vanaf 18.00 uur tot 2.00 uur in de nieuwjaarsnacht. Het is gebruikelijk dat volwassenen vuurwerk op straat 'voor de deur' afsteken. Buren, vrienden en familie grijpen de gelegenheid aan om elkaar een gelukkig nieuwjaar te wensen. Zo versterkt het afsteken van vuurwerk de sociale cohesie in de buurt.
Het afsteken van vuurwerk door particulieren staat ter discussie. De weerstand groeit vanwege de geluidsoverlast en de ongelukken die elk jaar weer gebeuren, vooral bij het afsteken van zwaar, illegaal vuurwerk. (…)

bron: www.immaterieelerfgoed.nl, december 2017

tekst 6

Is de jaarwisseling nog wel een feestelijke gebeurtenis?

'Redelijk rustige' jaarwisseling
In de evaluaties van verschillende gemeenten van de laatste jaarwisseling (2016-2017) wordt geschreven over (…) een 'rustige jaarwisseling' of 'rustiger dan vorig jaar'. (…)
Maar ondanks de 'rustige jaarwisseling' is er nog steeds sprake van 482 behandelingen van vuurwerkslachtoffers bij de Spoedeisende Hulp; 10 tot 15 miljoen schade aan gebouwen, spullen en auto's; milieugevolgen door te hoge concentraties fijnstof; meer dan 10.000 vuurwerk gerelateerde incidenten en branden; een toename van het zware verboden vuurwerk; 63 geweldsincidenten tegen de politie en 560 aanhoudingen door de politie. (…)

Zorgen over onze vuurwerktraditie
Vooral artsen wijzen op de vuurwerkslachtoffers die iedere jaarwisseling vallen. (…) Zij vinden het afsteken van vuurwerk door consumenten te risicovol en onveilig. (…) In 2014 zijn onder anderen de oogartsen gestart met een vuurwerkmanifest[1)], waarin zij pleiten voor een verbod op consumentenvuurwerk. (…)

Wetgeving over vuurwerk
De meeste lidstaten van de EU werken met vier categorieën vuurwerk: F1, F2, F3 en F4. Dit is het resultaat van een richtlijn van het Europees Parlement uit 2013 die lidstaten aanspoort om de wet- en regelgeving te harmoniseren. Echter, de lidstaten interpreteren de categorieën niet eenduidig. F4 is vrijwel overal verboden voor consumenten en mag alleen verkocht worden aan mensen met een speciale vergunning. Maar met betrekking tot categorie F2 en F3 zijn er in Nederland, België en Duitsland grote verschillen (met betrekking tot de hoeveelheid kruit). Ook zijn er verschillen met betrekking tot de periodes waarin het verkocht mag worden (…). (…) Polen heeft het meest liberale vuurwerkbeleid: het mag erg zwaar zijn en het hele jaar worden verkocht en afgestoken. Sommige lidstaten verbieden consumentenvuurwerk totaal (met uitzondering van F1). In Ierland en Roemenië mag geen vuurwerk worden afgestoken door consumenten.

bron: www.maatschappijenveiligheid.nl, 18 oktober 2017

noot 1 In dit manifest, dat een initiatief is van oogartsen en steun kreeg van vele (artsen)organisaties, staat dat zij de manier waarop oud en nieuw nu wordt gevierd niet in verhouding vinden staan tot alle ellende die het oplevert. Zij vinden dat alleen professionals vuurwerk mogen afsteken en pleiten voor een verbod op consumentenvuurwerk. Organisaties en particulieren worden ertoe opgeroepen dit manifest te ondertekenen. Eind 2017 hadden 1200 organisaties en 51.500 particulieren het manifest ondertekend.

tekst 7

Stadsdialoog Vuurwerk

In Enschede is dit jaar een Stadsdialoog Vuurwerk gehouden, waarbij inwoners konden meepraten over de omgang met vuurwerk en de beperking van overlast tijdens oud en nieuw. Bewoners hebben in verschillende groepen nagedacht over ideeën en oplossingen en deze besproken met professionals en de politiek. Uniek is dat de inwoners (die via loting waren gekozen) zelf hebben gestemd over de voorstellen. De gemeenteraad neemt deze voorstellen in principe over. Zo komen er vuurwerkvrije zones in de stad en wordt er meer gedaan aan bewustwording en voorlichting.
(…) Het overgrote deel van de Nederlanders (73 procent) vindt een dergelijke stadsdialoog een goed initiatief.

bron: ioresearch.nl, december 2017

tabel 1

	mening over Stadsdialoog Vuurwerk (n=3.339)		
	(heel) goed	(heel) slecht	weet ik niet
zelf deelnemen?			
Ja, zeker wel	10%	9%	0%
Ja, waarschijnlijk wel	30%	14%	6%
Nee, waarschijnlijk niet	36%	15%	24%
Nee, zeker niet	16%	59%	54%
Weet niet	9%	4%	15%

naar: ioresearch.nl, december 2017

Toelichting
In tabel 1 wordt de samenhang tussen de mening over een Stadsdialoog Vuurwerk en de bereidheid om zelf deel te nemen aan een Stadsdialoog Vuurwerk weergegeven. Uit de tabel valt bijvoorbeeld af te lezen dat 30% van de mensen die aangaven een Stadsdialoog Vuurwerk een (heel) goed initiatief te vinden, aangeeft waarschijnlijk wel bereid te zullen zijn om zelf ook deel te nemen aan een Stadsdialoog Vuurwerk.
De percentages zijn afgerond op hele getallen.

Inleiding
Het afsteken van vuurwerk hoort voor veel Nederlanders bij oud en nieuw. In 2015 heeft de traditie van het afsteken van consumentenvuurwerk met oud en nieuw een plaats gekregen op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed in Nederland. De laatste jaren is de weerstand tegen het afsteken van consumentenvuurwerk echter toegenomen, onder andere vanwege de ongelukken die hierbij gebeuren en de schade die het oplevert.

Gebruik tekst 5.

2p **18** Leg uit dat uit tekst 5 blijkt dat het afsteken van consumentenvuurwerk tijdens de jaarwisseling een sociale institutie is. Gebruik in je uitleg:
- informatie uit tekst 5;
- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie.

Gebruik tekst 6, inclusief noot 1.
Er kunnen twee redenen worden onderscheiden waarom onveiligheid een politiek vraagstuk is. Een van de redenen is dat het verschaffen van veiligheid voor de burgers tot de basisfuncties van de staat wordt gerekend.
In tekst 6 is ook de andere reden te herkennen waarom het afsteken van vuurwerk door consumenten tijdens de jaarwisseling een politiek vraagstuk is.

2p **19** Leg uit welke **andere** reden te herkennen is in tekst 6. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit tekst 6, inclusief noot 1.

Gebruik tekst 6.
Criminaliteit is een relatief begrip.

2p **20**
- Geef een omschrijving van het begrip criminaliteit.
- Leg vervolgens uit dat uit tekst 6 blijkt dat criminaliteit een relatief begrip is. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit tekst 6.

In november 2017 heeft I&O Research in samenwerking met het blad Binnenlands Bestuur een online onderzoek uitgevoerd naar de standpunten en ervaringen van Nederlanders met betrekking tot vuurwerk. Er hebben 3.339 Nederlanders van 18 jaar en ouder aan het onderzoek deelgenomen. De deelnemers aan het onderzoek zijn geworven op basis van steekproeven en konden zich niet zelf aanmelden.
Een sociaalwetenschappelijk onderzoek moet voldoen aan verschillende eisen, zoals de eis van betrouwbaarheid en de eis van generaliseerbaarheid.

2p **21** Leg uit aan welke **andere** eis van sociaalwetenschappelijk onderzoek moeilijk voldaan kan worden als mensen zichzelf kunnen aanmelden voor het online onderzoek naar de standpunten en ervaringen met betrekking tot vuurwerk. Gebruik in je antwoord:
- de naam en omschrijving van een eis die aan sociaalwetenschappelijk onderzoek gesteld wordt;
- een eigen voorbeeld waarmee je laat zien dat aan deze eis moeilijk kan worden voldaan als mensen zichzelf kunnen aanmelden.

Gebruik tekst 7.

2p **22** Leg uit van welk kernconcept bij het hoofdconcept verandering het houden van een Stadsdialoog Vuurwerk zoals beschreven in tekst 7 een voorbeeld is. Gebruik in je uitleg:
- informatie uit tekst 7 waarin een kernconcept bij het hoofdconcept verandering te herkennen is;
- de naam en omschrijving van dit kernconcept bij het hoofdconcept verandering.

*Je mag het kernconcept institutionalisering **niet** gebruiken.*

Gebruik tekst 7 en tabel 1.
De onderzoekers van I&O Research wilden weten hoe groot de bereidheid onder Nederlanders is om zelf aan een Stadsdialoog Vuurwerk deel te nemen.

3p **23**
- Formuleer op basis van regel 18 tot en met 21 van tekst 7 een hypothese over de bereidheid zelf deel te nemen aan een Stadsdialoog Vuurwerk, die te toetsen is met tabel 1. Doe dit door de volgende zin in te vullen: Hoe …, hoe … .
- Benoem de onafhankelijke en de afhankelijke variabele in de hypothese.
- Leg uit of de hypothese op basis van de gegevens in tabel 1 bevestigd wordt of niet. Gebruik in je antwoord gegevens uit tabel 1.

In het rapport dat I&O Research over het onderzoek heeft uitgebracht, is een aantal antwoorden van mensen opgenomen op de vraag waarom mensen niet deelnemen aan een stads- of dorpsdialoog over vuurwerk en de jaarwisseling.
Twee antwoorden op deze vraag waren:
“De politiek beslist, die kies ik om namens mij besluiten te nemen.”
“Ik geef m’n stem één keer per vier jaar en dat is voldoende.”

1p **24** Leg uit welk kernconcept in deze uitspraken te herkennen is.
Noem ook de naam van het gekozen kernconcept.

Uitwerkingen examen 2019-I

In deze uitwerkingen wordt verwezen naar de syllabus. Dat is de syllabus van de Commissie voor Toetsen en Examens die je kunt vinden op www.examenblad.nl/examenstof/syllabus-2020-2/2020/havo/f=/maatschappijwetenschappen_havo_2020_versie_2.pdf

Opgave 1 Tatoeages

2p **1** Een juist antwoord bevat:
- het noemen van de ongelijke verdeling van status. [1p]
- een uitleg dat een ongelijke verdeling van status in de tekst te herkennen is, met een voorbeeld van een ongelijke verdeling van status uit regel 5-17 van tekst 1. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- In de uitspraak van Boerman is ongelijke verdeling van status te herkennen.
- Boerman geeft in regel 5-17 van tekst 1 de beroepen stratenmaker en geleerde/professor/dominee als voorbeeld (van dat hij mensen uit alle lagen van de bevolking tatoeëert).
  Een stratenmaker heeft minder status dan een geleerde/professor/dominee.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij de kennis over het kernconcept sociale ongelijkheid wordt getest. Je moet de omschrijving van het kernconcept kunnen toepassen, maar in de syllabus staat méér informatie over de kernconcepten die moet je ook kennen. Bijvoorbeeld de drie soorten sociale ongelijkheid: bezit, status en macht.

2p **2** Een juist antwoord bevat:
- het noemen van het kernconcept individualisering. [1p]
- een verklaring voor de toegenomen populariteit van tatoeages met behulp van de omschrijving van het kernconcept individualisering. [1p]

- individualisering 1 voorbeeld van een juist antwoord:
- De toegenomen populariteit van tatoeages kan verklaard worden met behulp van het proces van individualisering omdat mensen in toenemende mate zelfstandig een keuze kunnen maken of ze een tatoeage willen hebben, niet beperkt door traditionele instituties of het gezin. Dit is een voorbeeld van individualisering.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij het kernconcept individualisering moet worden toegepast. Er wordt gevraagd naar een tegengesteld verschijnsel van: 'Aan de andere kant verraadt de tattoocultus echter dat de moderne mens helemaal niet zo zelfstandig is' (regel 36-38). Het kernconcept identiteit is hier dus niet de goede keuze, omdat het duidelijk gaat over of de moderne mens wel of niet zelfstandig is.

3p **3** Een juist antwoord bevat:
- een omschrijving van de socialiserende werking van de media. [1p]
- een uitleg dat uit regel 36 tot en met 44 van tekst 1 blijkt dat de media een socialiserende werking hebben. [1p]
- aan de hand van deze socialiserende werking van de media een verklaring voor de populariteit van tatoeages. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- De media kunnen een socialiserende werking hebben. Via de media wordt cultuur / worden normen, waarden, opvattingen, voorstellingen en andere cultuurelementen overgedragen aan mediagebruikers.

- In tekst 1 staat dat burgers vaak de mode volgen en dat wanneer een popster of een sporter een tattoo zet, dit navolgingsgedrag ontlokt (r. 39-43). Mensen nemen kennis van deze popsterren, sporters en idolen via de media, zoals internet en televisie en sociale netwerken.
  Via deze media wordt de opvatting/de norm dat het hebben van een tattoo normaal of zelfs 'cool' is overgebracht aan de mediagebruikers.
- De opvatting/de norm dat het hebben van een tatoeage normaal of zelfs 'cool' is, kan de mediagebruikers stimuleren om ook een tatoeage te laten zetten. Het gevolg is een toename van het aantal mensen met een tattoo.

Dit is een voorbeeld van een vraag die gaat over de socialiserende werking van de media (syllabus 4.2 Veranderingen in het belang van socialisatoren).

2p **4** Een juist antwoord bevat:
- het noemen en omschrijven van de functie 'verandering van de cultuur van de samenleving'. [1p]
- een uitleg dat de (dominante) cultuur is veranderd, met een voorbeeld hiervan uit tekst 1. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- In tekst 1 is de functie 'verandering van de cultuur van de samenleving' te herkennen. Cultuur is geen statisch verschijnsel. Er worden steeds nieuwe elementen aan de cultuur van een samenleving toegevoegd.
- Deze functie van socialisatie is te herkennen in tekst 1, omdat in tekst 1 staat dat het zetten en hebben van een tattoo steeds gewoner wordt. De (dominante) cultuur is veranderd: het zetten en hebben van een tattoo is tegenwoordig steeds normaler in de (dominante) cultuur.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij de kennis over het kernconcept socialisatie wordt getest. Naast het kunnen toepassen van de omschrijving van het kernconcept, staat er in de syllabus méér informatie over de kernconcepten. Bijvoorbeeld de verschillende soorten functies van socialisatie (syllabus p. 13).

2p **5** Een juist antwoord bevat:
- een verklaring voor het feit dat er in de tattoobranche tatoeëerders zijn die onprofessioneel werken met behulp van de omschrijving van de rationele-keuzetheorie, waarbij een afweging wordt gemaakt tussen de kosten en de baten. [1p]
- aan de hand van informatie uit tekst 2 een voorbeeld van de kosten en een voorbeeld van de baten van onprofessioneel handelen. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Volgens de rationele-keuzetheorie zullen tatoeëerders een afweging maken tussen de kosten en de baten. Als met onprofessioneel werken de baten relatief hoger uitvallen dan de kosten zullen zij volgens deze theorie hiertoe besluiten.
- Uit tekst 2 valt af te leiden dat dit het geval is. De pakkans en de kans op eventuele boetes of andere nadelen zijn klein. (Een tatoeëerder kan makkelijk onprofessioneel werken zonder dat hij gecontroleerd wordt (r. 15-36).) De kosten zijn dus laag. De baten, zoals het geld besparen door niet te investeren in hygiëne of scholing en het aantrekken van (meer) klanten door het aanbieden van tattoos onder de marktprijs, zijn dan relatief hoger.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij je een verklaring moet geven met gebruik van de rationele-keuzetheorie (syllabus p. 41). Bij de rationele-keuzetheorie is er altijd sprake van een afweging tussen de kosten en de baten (opbrengsten). De baten zijn hier het geld besparen, de kosten zijn de lage pakkans.

2p **6** Een juist antwoord bevat:
- een uitleg dat er bij het verplicht stellen van training en examinering over hygiënevoorschriften in de tattoobranche sprake is van institutionalisering, met de toepassing van de woorden 'geformaliseerde regels' en 'standaardgedragspatronen'. [1p]
- een uitleg dat er bij het verplicht stellen van training en examinering over hygiënevoorschriften in de tattoobranche sprake is van institutionalisering, met de toepassing van het woord 'reguleren'. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Er is sprake van institutionalisering omdat geformaliseerde regels over hygiëne-voorschriften zich ontwikkelen tot standaardgedragspatronen
- die de werkwijze van tatoeëerders reguleren.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij het kernconcept institutionalisering moet worden toegepast. Er worden verschillende elementen van het kernconcept gegeven, deze moeten aan de juiste context worden gekoppeld. Zo moet bij voorbeeld 'reguleren' aan 'de werkwijze van tatoeëerders' worden gekoppeld.

2p **7** Een juist antwoord bevat een uitleg dat de delegatieleider (Veenstra) meer kan bijdragen aan de invoering van nieuwe Europese normen voor de tattoobranche, met:
- noemen van politieke machtsbron als soort machtsbron en een voorbeeld daarvan uit tekst 2. [1p]
- gebruik van de omschrijving van het kernconcept macht. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- De delegatieleider (Veenstra) zit bij de besprekingen voor de nieuwe Europese normen namens Nederland en de voorzitter niet. Deelnemen aan de besprekingen over de nieuwe Europese normen is een middel tot het legitiem uitoefenen van dwang en daarmee een politieke machtsbron van de delegatieleider om de doelstelling te bereiken.
- Om de doelstelling van nieuwe Europese normen voor de tattoobranche te bereiken, heeft de delegatieleider dus meer formele hulpbronnen dan de voorzitter. De delegatieleider heeft daarom meer formele macht dan de voorzitter.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij de kennis over het kernconcept macht (syllabus 9.1) wordt getest en het kernconcept macht moet worden toegepast.

1p **8** D

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin de kennis over politieke besluitvormings-modellen wordt getest. Er zijn twee modellen die je moet kennen: het barrièremodel en het systeemmodel. Beide modellen staan in bijlage 5 van de syllabus. Pressiegroepen spelen in beide modellen een rol.

Opgave 2 Wijken mengen

2p **9** Een juist antwoord bevat:
- informatie uit tekst 3 waaruit blijkt dat de voorstellen uit de initiatiefnota aansluiten bij de instrumentele visie op politieke participatie. [1p]
- een uitleg waaruit blijkt dat in deze informatie uit tekst 3 het kernconcept sociale ongelijkheid te herkennen is. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- In tekst 3 staat dat jongeren die opgroeien in achterstandswijken makkelijker toegang hebben tot illegale activiteiten dan tot regulier werk.
- Het soort wijk waarin jongeren opgroeien, leidt dus tot een ongelijke verdeling van een schaarse en hooggewaardeerde zaak, namelijk regulier werk. Daarin is het kernconcept sociale ongelijkheid te herkennen.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept sociale ongelijkheid moet worden toegepast.

2p **10** Een juist antwoord bevat:
- een citaat uit tekst 3 waaruit blijkt dat de socialisatie van jongeren in achterstandswijken invloed kan hebben op hun kansen op de arbeidsmarkt. [1p]
- een uitleg dat uit het gekozen citaat blijkt dat de socialisatie van jongeren in achterstandswijken invloed kan hebben op hun kansen op de arbeidsmarkt, met gebruik van de omschrijving van het kernconcept socialisatie. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- In tekst 3 staat in het antwoord op de vraag hoe het opgroeien in een achterstandswijk doorwerkt in de kansen van jongeren: "De sociale vaardigheden die jongeren in deze wijken verwerven, sluiten vaak niet goed aan bij de cultuur op scholen en bij (…) werkgevers."
  (r. 25-29).
- Deze sociale vaardigheden behoren blijkbaar tot de cultuur van de achterstandswijken en niet tot die van de (dominante) cultuur op scholen en bij werkgevers (want ze zijn anders dan die op scholen en door werkgevers gewenst). Deze cultuur van de achterstandswijken wordt door de jongeren in deze wijken verworven. Er is sprake van socialisatie. Uit tekst 3 blijkt dus dat de socialisatie van jongeren in achterstandswijken invloed kan hebben op hun kansen op de arbeidsmarkt.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept socialisatie moet worden toegepast. Het citaat geeft eigenlijk al de uitleg waarom de socialisatie de kansen van de jongeren uit achterstandswijken op de arbeidsmarkt beïnvloedt. Belangrijk is om dit met gebruik van het kernconcept socialisatie nogmaals uit te leggen (tweede deel van de vraag).

2p **11** Een juist antwoord bevat:
- het noemen van de component beperkte normatieve integratie. [1p]
- uitleg van de betekenis van de component met bijpassende informatie uit tekst 3. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- In tekst 3 is de component beperkte normatieve integratie te herkennen.
- In tekst 3 staat dat er sprake is van overlast en de criminaliteit meestal niet ver weg is (r. 13-16).
  Mensen die overlast veroorzaken en crimineel gedrag vertonen leven de gangbare normen in de samenleving niet goed na. Er is dan sprake van beperkte normatieve integratie.

Dit is een voorbeeld van een vraag over de voorgeschreven context, namelijk sociale uitsluiting (syllabus 11.4). Naast de component beperkte normatieve integratie, worden de volgende componenten genoemd om sociale uitsluiting vast te stellen: beperkte sociale participatie, geringe toegang tot sociale grondrechten en niet goed kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften.

4p **12** Een juist antwoord bevat:
- een voorbeeld uit tekst 3 van cultureel kapitaal. [1p]
- een verklaring dat dit voorbeeld van cultureel kapitaal de kansen van jongeren die opgroeien in een achterstandswijk verkleint. [1p]
- het noemen van economisch kapitaal. [1p]
- met behulp van een eigen voorbeeld van economisch kapitaal een verklaring dat opgroeien in een achterstandswijk de kansen voor jongeren kan verkleinen. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Een voorbeeld uit tekst 3 van cultureel kapitaal is sociale vaardigheden. Hiermee is te verklaren dat opgroeien in een achterstandswijk de kansen van jongeren verkleint.
- In tekst 3 staat dat jongeren in achterstandswijken sociale vaardigheden verwerven die vaak niet goed aansluiten bij de cultuur op scholen en bij werkgevers. Door de sociale vaardigheden die zij opdoen in de wijk maken deze jongeren minder kans op regulier werk, dan jongeren uit andere wijken.
- Een andere vorm van kapitaal is economisch kapitaal.
- Een gebrek aan financiële middelen kan de kansen van jongeren verkleinen. Jongeren (en hun ouders) kunnen dan bijvoorbeeld onvoldoende geld hebben om als ze het nodig hebben bijles voor een vak op school te betalen. Daardoor kan het zijn dat zij niet de opleiding kunnen volgen die zij met bijles wel hadden kunnen volgen. De kansen van de jongeren worden dan verkleind door het gebrek aan financiële middelen.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij een verklaring moet worden gegeven met behulp van kennis over verschillende soorten kapitaal. Sociaal, economisch en cultureel kapitaal spelen een rol in de socialisatieprocessen van mensen (syllabus p. 12).

2p **13** Een juist antwoord bevat:
- een factor uit tekst 3 waarbij er sprake zou kunnen zijn van het proces van positietoewijzing en een uitleg dat er dan sprake is van positietoewijzing, met gebruik van een omschrijving van het proces van positietoewijzing. [1p]
- een factor uit tekst 3 waarbij er sprake zou kunnen zijn van het proces van positieverwerving en een uitleg dat er dan sprake is van positieverwerving, met gebruik van een omschrijving van het proces van positieverwerving. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Een factor uit tekst 3 waarbij er sprake zou kunnen zijn van het proces van positietoewijzing is de factor dat de woonomgeving van de jongeren relatief crimineel is (r. 15-16). Als jongeren opgroeien in een relatief criminele omgeving, dan is dit een maatschappelijke oorzaak die van buitenaf op de jongeren inwerkt. Er is dan sprake van het proces van positietoewijzing.
- Een factor uit tekst 3 waarbij er sprake zou kunnen zijn van het proces van positieverwerving is de factor dat het opleidingsniveau van de bewoners gemiddeld lager is (r. 19). Bewoners van de wijk kunnen zelf invloed uitoefenen op hun onderwijsprestaties door naar school te gaan en diploma's te behalen. De eigen bijdrage van de bewoners heeft dan invloed op het opleidingsniveau. Er is dan sprake van het proces van positieverwerving.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij de kennis over positietoewijzing en positieverwerving moet worden toegepast (syllabus p. 19).

© ThiemeMeulenhoff

2p **14** Een juist antwoord bevat een uitleg hoe groepsvorming onder jongeren volgens sociaalpsychologische theorieën crimineel gedrag kan bevorderen, met gebruik van:
- sociaalpsychologische theorieën over het plegen van criminaliteit binnen een groep gelijkgestemden. [1p]
- de omschrijving van het kernconcept groepsvorming. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Volgens sociaalpsychologische theorieën overtuigen groepsleden elkaar voor of tijdens het plegen van strafbare feiten dat er niets mis is met hun gedrag (en dus met hun criminele waarden en normen).
- Zij beïnvloeden elkaar hierin en ontwikkelen gemeenschappelijke (criminele) waarden en normen. Op deze manier kan groepsvorming het plegen van criminaliteit bevorderen.

Dit is een voorbeeld van een vraag over de voorgeschreven context, namelijk bedreigingen voor de bindingen in de samenleving (syllabus p. 42). Ook moet het kernconcept groepsvorming worden toegepast in deze vraag.

2p **15** Een juist antwoord bevat een uitleg dat de wijkscore een indicator is van de mate van sociale cohesie in de wijk, met:
- gebruik van de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie. [1p]
- het leggen van een verband tussen het kernconcept sociale cohesie en de indicator. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- De wijkscore is een indicator van de mate van de sociale cohesie in de wijk, want deze indicator zegt iets over de kwaliteit van de bindingen tussen mensen in een groep of gemeenschap.
- Mensen die kwalitatief goede bindingen hebben met hun buren, zullen minder snel overlast veroorzaken / zullen minder snel overlast ervaren.

Dit is een voorbeeld van een vraag over onderzoekvaardigheden, namelijk het gebruik van een indicator. Ook moet het kernconcept sociale cohesie worden toegepast.

2p **16** Een juist antwoord bevat een uitleg van het doel van het beleid als het gaat om jongeren in achterstandswijken
- met gebruik van het hoofdconcept verandering. [1p]
- gebaseerd op informatie uit regel 1 tot en met 8 van tekst 4. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- In tekst 4 staat dat er met het beleid van uit wordt gegaan dat buurtbewoners met lagere inkomens en opleidingen zich zullen optrekken aan hun buren die het sociaaleconomisch beter doen (r. 4-8).
- Dat wil zeggen dat jongeren door te verhuizen naar een rijkere wijk een betere maatschappelijke positie krijgen en zo zullen stijgen op de maatschappelijke ladder.

Dit is een voorbeeld van een vraag over de voorgeschreven context, namelijk over de maatschappelijke ladder (syllabus p. 26).

2p **17** Een juist antwoord bevat:
- het noemen van de fase terugkoppeling/feedback en de fase invoer/input, met van elk van deze fasen een voorbeeld uit tekst 4. [1p]
- een uitleg dat beleidsvorming een doorgaand proces is, op basis van de fase terugkoppeling/feedback of de fase invoer/input. [1p]

© ThiemeMeulenhoff

Voorbeeld van een juist antwoord:
- De onderzoekers hebben de resultaten van de beleidsmaatregel van het mengen van wijken voor jongeren onderzocht (r. 11-14; 27-29): een evaluatie van het beleid. Daarmee dragen zij bij aan de fase van terugkoppeling. Dit is geen definitief eindpunt.
- Op basis van de resultaten van het beleid geven de onderzoekers een advies voor nieuwe beleidsmaatregelen, het investeren in onderwijs (r. 30-34). Daarmee dragen zij bij aan de fase van invoer, waarmee een nieuwe ronde van politieke besluitvorming kan beginnen. Hieruit blijkt dat beleidsvorming (of politieke besluitvorming) een doorgaand proces is.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin de kennis over politieke besluitvormingsmodellen wordt getest. Er zijn twee modellen die je moet kennen: het barrièremodel en het systeemmodel. Beide modellen staan in bijlage 5 van de syllabus.

Opgave 3 Het afsteken van vuurwerk met oud en nieuw

2p **18** Een juist antwoord bevat een uitleg dat uit tekst 5 blijkt dat het afsteken van consumentenvuurwerk tijdens de jaarwisseling een sociale institutie is, met gebruik van:
- informatie uit tekst 5. [1p]
- de omschrijving van het kernconcept sociale institutie. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Uit tekst 5 blijkt dat het afsteken van vuurwerk een jaarlijkse traditie is waar regels en gewoonten aan verbonden zijn. Zo mogen mensen drie werkdagen voor 1 januari bij een goedgekeurd verkooppunt consumentenvuurwerk kopen (r. 10-14) / Zo is het gebruikelijk dat mensen vuurwerk op straat ‘voor de deur’ afsteken en grijpen buren, vrienden en familie de gelegenheid aan om elkaar een gelukkig nieuwjaar te wensen (r. 21-26).
- Deze (in meer of mindere mate geformaliseerde) regels reguleren het gedrag en de onderlinge relaties van mensen rond de jaarwisseling. Daarom is er sprake van een sociale institutie.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept sociale institutie moet worden toegepast. Het element uit het kernconcept sociale institutie dat moet worden gebruikt, is het reguleren van gedrag.

2p **19**
- De andere reden dat het afsteken van vuurwerk door consumenten tijdens de jaarwisseling een politiek vraagstuk is, is dat een groot aantal organisaties (en burgers) van mening is dat de overheid actie moet ondernemen om dit maatschappelijke probleem (onveiligheid door afsteken van vuurwerk) op te lossen. [1p]
- In tekst 6 staat namelijk dat oogartsen een manifest hebben opgesteld waarin zij pleiten voor een verbod op vuurwerk (r. 28-32). Dit manifest is door veel organisaties en particulieren ondertekend (noot 1). [1p]

Dit is een voorbeeld van een vraag over de voorgeschreven context, namelijk (on) veiligheid als maatschappelijk en politiek vraagstuk (syllabus p. 42).

2p **20** Een juist antwoord bevat:
- een omschrijving van het begrip criminaliteit waaruit blijkt dat het om gedragingen gaat die wettelijk strafbaar zijn gesteld. [1p]
- een uitleg dat uit tekst 6 blijkt dat criminaliteit plaatsgebonden/cultuurgebonden en dus een relatief begrip is, met gebruik van een voorbeeld uit tekst 6. [1p]

© ThiemeMeulenhoff

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Criminaliteit is het geheel van gedragingen dat wettelijk strafbaar is gesteld.
- Uit de laatste alinea van tekst 6 blijkt dat de regelgeving over vuurwerk verschilt per land. Het afsteken van vuurwerk door consumenten is in Ierland en Roemenië bijvoorbeeld strafbaar, terwijl in Polen het hele jaar vuurwerk mag worden afgestoken. Het afsteken van consumentenvuurwerk is in het ene land dus crimineel gedrag en in het andere land niet. Hieruit blijkt dat criminaliteit een relatief begrip is.

Dit is een voorbeeld van een vraag over de voorgeschreven context, namelijk verschuivingen in de aard en de omvang van criminaliteit (syllabus p. 43).

2p **21** Een juist antwoord bevat:
- een uitleg dat aan de eis van representativiteit, dat is dat de steekproef een dwarsdoorsnede van de totale onderzoekspopulatie moet zijn, moeilijk voldaan kan worden als mensen zichzelf kunnen aanmelden voor het online onderzoek. [1p]
- aan de hand van een eigen voorbeeld een uitleg dat aan deze eis moeilijk voldaan kan worden als mensen zichzelf kunnen aanmelden voor het online onderzoek naar de standpunten en ervaringen met betrekking tot vuurwerk. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- Aan de eis van representativiteit kan dan moeilijk voldaan worden. Als mensen zichzelf kunnen aanmelden, dan zijn de uiteindelijke deelnemers wellicht geen dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.
- In het onderzoek wordt gevraagd naar ervaringen van mensen met betrekking tot vuurwerk. Het kan zijn dat vooral/relatief veel mensen die negatieve ervaringen met vuurwerk hebben en een beperking of verbod van het afsteken van consumentenvuurwerk willen zichzelf aanmelden om deel te nemen, bijvoorbeeld omdat zij zo hun ongenoegen kunnen uiten. Als dit het geval is, dan zal het onderzoek niet representatief zijn voor de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin de kennis over onderzoekvaardigheden worden getest (syllabus p. 8).

2p **22** Een juist antwoord bevat:
- informatie uit tekst 7 waarin het kernconcept democratisering te herkennen is. [1p]
- een uitleg dat uit deze informatie uit tekst 7 blijkt dat het houden van een Stadsdialoog Vuurwerk een voorbeeld is van het kernconcept democratisering met het noemen van het kernconcept democratisering. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:
- De inwoners konden meepraten met professionals en de politiek over de omgang met vuurwerk en de beperking van overlast tijdens oud en nieuw. Deze inwoners hebben zelf gestemd over de voorstellen en de gemeenteraad neemt deze voorstellen in principe over (r. 3-14).
- De burgers hebben dus een grotere inspraak en medezeggenschap gekregen middels deze Stadsdialoog Vuurwerk. Dit laat een verschuiving zien in de machts- en gezagsverhoudingen tussen professionals en de politiek enerzijds en de burger (inwoners) anderzijds. Er is sprake van democratisering.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin het kernconcept democratisering moet worden toegepast. Er moet eerst een keuze worden gemaakt welk kernconcept gekozen moet worden. Het is dus belangrijk om te weten welke kernconcepten bij welk hoofdconcept horen.

© ThiemeMeulenhoff

3p **23** Een juist antwoord bevat:

- een hypothese gebaseerd op regel 18 t/m 21 van tekst 7, die te toetsen is met tabel 1, geformuleerd als hoe …, hoe …. [1p]
- het noemen van de onafhankelijke en de afhankelijke variabele in de hypothese. [1p]
- een uitleg of de hypothese bevestigd wordt of niet, waarbij gebruikgemaakt wordt van gegevens uit tabel 1. [1p]

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Hoe positiever men is over een Stadsdialoog Vuurwerk, hoe groter de bereidheid zal zijn om aan een Stadsdialoog Vuurwerk deel te nemen.
- Onafhankelijke variabele: de mening van mensen over een Stadsdialoog Vuurwerk. Afhankelijke variabele: de mate van bereidheid om zelf deel te nemen aan een Stadsdialoog Vuurwerk.
- Deze hypothese wordt wel bevestigd door de gegevens in tabel 1. Van de mensen die een Stadsdialoog Vuurwerk een (heel) slecht initiatief vinden, stelt 23% zeker of waarschijnlijk (9% + 14%) deel te zullen nemen aan een Stadsdialoog Vuurwerk. Van de mensen die een Stadsdialoog Vuurwerk een (heel) goed initiatief vinden, stelt 40% zeker of waarschijnlijk (10% + 30%) deel te zullen nemen aan een Stadsdialoog Vuurwerk. Dit is een hoger percentage en daarom wordt de hypothese wel bevestigd.

Dit is een voorbeeld van een vraag waarin onderzoekvaardigheden moeten worden toegepast. Een hypothese is een veronderstelling die aan de hand van de gegevens moet worden aangenomen of verworpen.

1p **24** Een juist antwoord bevat een uitleg dat het kernconcept representatie / het kernconcept politieke institutie in de uitspraken te herkennen is, met een toepassing van de omschrijving van het gekozen kernconcept De naam van het gekozen kernconcept moet worden genoemd.

Voorbeeld van een juist antwoord:

- Het kernconcept representatie is te herkennen. De uitspraken verwijzen namelijk naar het feit dat burgers volksvertegenwoordigers kiezen die hen vertegenwoordigen (in dit geval de gemeenteraad).

Dit is een voorbeeld van een vraag waarbij je kunt kiezen tussen twee kernconcepten, namelijk representatie en politieke institutie. Je kunt niet kiezen voor het kernconcept representativiteit, want dat kernconcept gaat over de vraag in hoeverre de besluiten, de standpunten of achtergrondkenmerken van vertegenwoordigers overeenkomen met die van de groep die vertegenwoordigd wordt. Dat staat niet in deze twee citaten.

© ThiemeMeulenhoff

Oefenen met het examen van 2021-I.
De antwoorden en uitwerkingen vind je op mijn.examenbundel.nl.

Deel 2b Examen zonder uitwerkingen

Bronvermelding
Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift op mijn.examenbundel.nl.

Examen 2021-I

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Gezichtsherkenning

Bij deze opgave horen tekst 1 en figuur 1.

tekst 1

Camera's met gezichtsherkenning

Op een donderdagnamiddag in de winter van 2017 loopt een jonge vader in paniek het politiekantoor van Longgang District in de Zuid-Chinese stad Shenzhen binnen. Zijn zoon van drie is vermist, hij vreest dat het jongetje is gekidnapt.
Kinderontvoering is een ware plaag in China: jaarlijks worden tienduizenden kinderen gestolen, van wie er amper enkele tientallen worden teruggevonden. De jonge vader is wanhopig.
Wat volgt is een fijn staaltje speurwerk, en vooral een demonstratie van de enorme technologische slagkracht van de Chinese politie. Binnen een uur wordt het jongetje op camerabeelden getraceerd, in het bijzijn van een onbekende vrouw, wordt de identiteit van de vrouw met gezichtsherkenning achterhaald, en wordt via datakoppeling vastgesteld dat zij de trein naar Wuhan heeft genomen, negenhonderd kilometer verderop. Daar wordt ze bij aankomst opgepakt. Het jongetje is gered.
"In de weken nadien zagen we veel ouders die hun kinderen voor onze camera's omhoog hielden", zegt Zhao Zhen, (…)manager van Intellifusion, het bedrijf dat de technologie produceert waarmee het kind werd teruggevonden. "Ze wilden dat onze camera's goede beelden van hun kinderen zouden hebben, om de gezichtsherkenning te voeden. Zodat hun kinderen, als ze ooit vermist zouden raken, sneller teruggevonden zouden worden."
(…)
In technologiestad Shenzhen geeft Intellifusion zijn visitekaartje af. Het bedrijf heeft vijf- à zesduizend beveiligingscamera's in de stad, waarmee elke dag zestien miljoen bewegende beelden worden verzameld – handig om het algoritme[1] voor de gezichtsherkenning te verfijnen. De camera's staan op strategische plaatsen, zoals metrostations, kruispunten en de haven, en dekken volgens Zhao zowat de hele stad. Daarnaast hebben twintigduizend

noot 1 Een algoritme is een wiskundige formule. In programmeertaal is het een instructie, een stukje code, om een probleem om te lossen. (*bron: www.mediawijsheid.nl*)

agenten een app van Intellifusion waarmee ze iedereen die ze fotograferen in een paar seconden kunnen identificeren. “We denken dat Shenzhen dankzij onze technologie een van de veiligste steden van China is”, aldus Zhao Zhen.
Al die technologie helpt om vermiste kinderen te vinden, maar ook om de inwoners van Shenzhen in de pas te doen lopen. Het bekendste voorbeeld zijn de camera’s op kruispunten die voetgangers betrappen als die door rood oversteken. Overtreders worden met hun foto, hun naam en een deel van hun ID-nummer op een groot scherm afgebeeld – in de beste traditie van de publieke schandpaal – en krijgen een boete.
(…)
In de Lotusbloemstraat, waar vorig jaar de eerste camera met gezichtsherkenning werd geïnstalleerd, reageren de voetgangers positief. “Dit is de prijs die mensen moeten betalen wanneer ze niet gehoorzamen aan de regels”, zegt de 42-jarige Ge (…).
Volgens Intellifusion spreken de cijfers voor zich. In het eerste halfjaar werden dankzij hun elf camera’s bijna veertienduizend boetes uitgeschreven. Staken vroeger op het kruispunt bij de Lotusbloemstraat iedere dag gemiddeld 120 mensen door het rode licht over, nu zijn dat er nog twintig.

naar: www.groene.nl, 12 september 2018

figuur 1

De mate van goedkeuring van het Sociaal Kredietsysteem per opleidingsniveau (op een schaal van 1 = sterk afkeuren tot 5 = sterk goedkeuren)

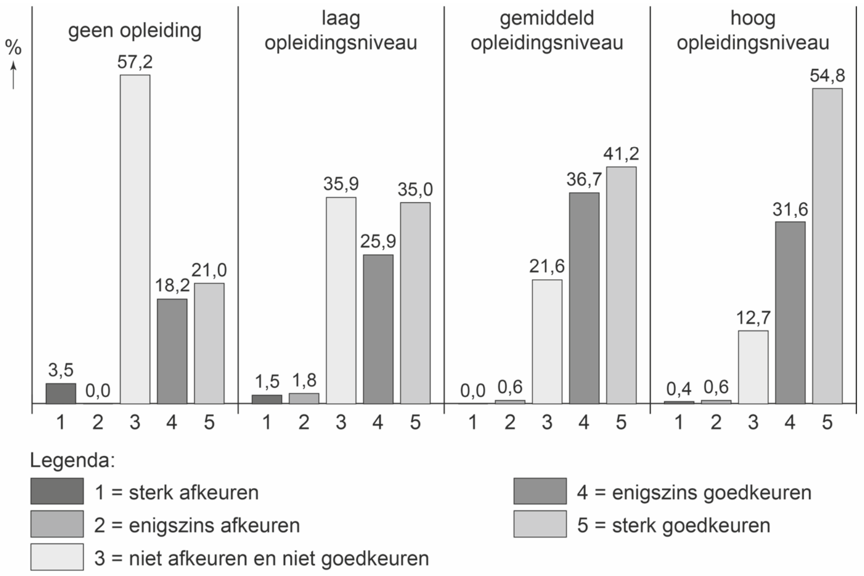

naar: G. Kostka, 2018

Inleiding
Deze opgave gaat over het gebruik van camera’s met gezichtsherkenning in China, manieren waarop deze camera’s door de (lokale) overheid ingezet worden in de Chinese technologiestad Shenzhen en over onderzoek dat gedaan is naar de publieke opinie in China over het zogenaamde Sociaal Kredietsysteem, waar de camera’s in Shenzhen deel van uitmaken.

Gebruik tekst 1.
Uit tekst 1 blijkt dat er sprake is van een vorm van sociale controle door de (lokale) overheid.

3p **1**
– Geef een omschrijving van het begrip sociale controle.
– Leg vervolgens uit of uit tekst 1 blijkt dat er sprake is van formele sociale controle of van informele sociale controle. Gebruik in je uitleg het verschil tussen formele en informele sociale controle.

Gebruik tekst 1.

2p **2** Leg uit dat in de wijze waarop de Chinese politie de opsporing van kinderontvoeringen aanpakt, een gerationaliseerde aanpak te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
– de omschrijving van het kernconcept rationalisering;
– de woorden ‘systematiseren’ en ‘doelstelling’;
– informatie uit tekst 1 waaruit het kernconcept rationalisering blijkt.

Gebruik tekst 1.
Er zijn verschillende theorieën die crimineel gedrag verklaren.

2p **3** Geef met behulp van de rationele-keuzetheorie een verklaring voor het feit dat de maatregelen van de (lokale) overheid op de kruispunten in Shenzhen tot gevolg hebben dat er nauwelijks mensen door het rode licht zullen lopen. Gebruik in je verklaring:
– een omschrijving van de rationele-keuzetheorie;
– aan de hand van informatie uit tekst 1 een voorbeeld van kosten en een voorbeeld van baten.

Gebruik tekst 1.

3p **4** **a** Leg uit dat burgers door de maatregelen op de kruispunten in Shenzhen gesocialiseerd kunnen worden. Gebruik in je uitleg:
– de omschrijving van het kernconcept socialisatie;
– de omschrijving van het kernconcept cultuur;
– informatie uit tekst 1 waaruit socialisatie blijkt.

b Geef aan wie in dit geval de socialisator is.

Gebruik tekst 1.
Er zijn verschillende functies van socialisatie, zoals de functie ‘continuering van de cultuur van de samenleving’ en de functie ‘verandering van de cultuur van de samenleving’.

2p 5 Leg uit welke **andere** functie van socialisatie de maatregelen op de kruispunten in Shenzhen kunnen hebben. Gebruik in je uitleg informatie uit tekst 1 waaruit deze functie van socialisatie blijkt.

Gebruik tekst 1.
In tekst 1 staat dat de voetgangers in Shenzhen positief reageren op de camera’s met gezichtsherkenning.

1p 6 Leg uit dat de hoge mate van goedkeuring van camera’s met gezichtsherkenning onder burgers erop kan wijzen dat de (lokale) Chinese overheid gezag heeft. Gebruik in je uitleg de omschrijving van het kernconcept gezag.

De camera’s met gezichtsherkenning in Shenzhen maken deel uit van het zogenaamde Sociaal Kredietsysteem in China. Het Sociaal Kredietsysteem is een verzameling van commerciële en overheidssystemen, zowel lokaal als nationaal, die worden ingevoerd om het gedrag van Chinese individuen, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheidsinstanties te sturen. De Vrije Universiteit Berlijn heeft in 2018 onderzoek gedaan naar de publieke opinie in China over het Sociaal Kredietsysteem. Het onderzoek is via internet gehouden onder ruim 2000 respondenten. Het onderzoek is representatief voor de populatie in China met een internetaansluiting in de leeftijd van 14-65 jaar, gebaseerd op leeftijd, sekse en regio. Het onderzoek was alleen niet representatief wat betreft sekse in de hoogste leeftijdscategorie.

2p 7 Leg uit wat het betekent dat het onderzoek niet representatief was wat betreft sekse in de hoogste leeftijdscategorie Chinezen met een internetaansluiting. Gebruik in je uitleg:
– een omschrijving van het begrip representativiteit als eis van sociaalwetenschappelijk onderzoek;
– een eigen cijfermatig voorbeeld om te illustreren wanneer er wel representativiteit zou zijn geweest in de hoogste leeftijdscategorie.

Gebruik figuur 1.
Figuur 1 is afkomstig uit het onderzoek naar de publieke opinie in China over het Sociaal Kredietsysteem (zie de inleiding bij vraag 7). De onderzoekers hadden van tevoren bepaalde verwachtingen over de mate waarin mensen met een bepaald opleidingsniveau het Sociaal Kredietsysteem goedkeuren. Deze verwachtingen zijn **niet** uitgekomen.

2p 8
– Formuleer een hypothese over de mate van goedkeuring van het Sociaal Kredietsysteem, die op grond van figuur 1 **verworpen** moet worden.
– Benoem de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in deze hypothese.

Opgave 2 Digitale nomaden

Bij deze opgave hoort tekst 2.

tekst 2

Met laptop en wifi werk je overal

Digitale nomaden heten ze, een ‘stam’ die al werkend op de laptop de wereld over trekt. Zonder vaste stek, en zonder zich te bekommeren om landsgrenzen.

(…)

Vijf jaar geleden strandde het prille huwelijk van de Russische Maria Sokolova. De 31-jarige vertaalster (…) pakte haar laptop in en vertrok. Ze wilde de wereld zien. Haar vertaalklussen deed ze al online. Dat kon net zo goed vanaf een andere locatie. Niets bond haar nog aan thuis.

Rond dezelfde tijd, aan de andere kant van de wereld op het tropische Indonesische eiland Bali, zag de Canadese ondernemer Steve Munroe steeds meer programmeurs en freelancers met hun laptop neerstrijken. Deze groep had huis en haard opgezegd en zocht een prettige werkplek. (…)

Met twee anderen begon Munroe Bali’s eerste flexplek voor digitale nomaden: Hubud in Ubud, het culturele hart van Bali. (…) De gemeenschap van digitale nomaden – mensen die op afstand werken en het ene werelddeel eenvoudig verwisselen voor het andere – was geboren.

Digitale nomaden zijn inmiddels uitgegroeid tot een wereldwijd fenomeen. Populaire nomaden-‘hotspots’ Ubud en Chiang Mai zijn aangevuld met hubs[1] over de hele wereld waar werkplekken (*coworking spaces*), slaapplekken (*coliving spaces*) en vakantieoorden (*coworkations*) voor nomaden als paddenstoelen uit de grond schieten.

(…)

Populaire facebookgroepen waarop nomaden contact houden, hebben tienduizenden leden: ‘Digital nomads around the world’ (69.000 leden), ‘Female digital nomads’ (29.000) en ‘Chiang Mai digital nomads’ (26.000). (…)

Iedere plek op aarde heeft potentie een ‘nomadenhub’[1] te worden, zegt Sokolova. Zolang er wifi is, zolang het goedkoop is en bovenal: zolang er andere leden van de ‘stam’ aanwezig zijn. (…)

“Op een nieuwe plek hoef je nooit na te denken over nieuwe vrienden maken. Je hoort al ergens bij. Nomad zijn is je identiteit.” (…)

In een café in Ubud zitten de Nederlandse foto- en videograaf Tijmen Hobbel (35) en business-consultant Jessica Tangelder (34). (…) “Je bent allebei als entrepreneur met toffe projecten bezig en leeft een onconventioneel[2] leven”, zegt Hobbel.

Het vrije leven waarin je zelf

noot 1 (nomaden)hub = verzamelplek (van nomaden)

noot 2 onconventioneel = niet op gewoonte of overeenkomst berustend

verantwoordelijk bent voor je succes is het ideaal van de generatie nomaden die grotendeels bestaat uit millennials[3]. (...) Hobbel huurt tijdelijk met twee Amerikaanse nomaden een villa met zwembad tussen de rijstvelden van Ubud. “Dit leven is toch veel mooier?” Nomaden rekenen volgens hem en Tangelder af met de vorige generatie voor wie ‘werken om het werken’ de norm is. “Wij zijn klaar met het 9-tot-5-systeem, met werken in benauwde cubicles[4], met burn-outs, met niet je volle potentie ontwikkelen”, zegt Tangelder. “Ik leef gezond, volg mijn passie en woon in tropische landen. Wie is hier nou de gek?” (...)

bron: www.trouw.nl, 2 april 2018

noot 3 millenial = iemand die rond het jaar 2000 volwassen is geworden

noot 4 cubicles = kleine, half afgeschermde werkruimtes in grotere kantoorruimtes

Inleiding

Deze opgave gaat over digitale nomaden: mensen die voor hun werk geen vaste werkplek nodig hebben – vaak omdat ze hun werk online kunnen doen. Zij leven en werken al reizend over de wereld.

Gebruik tekst 2.

2p **9** Leg uit dat in het verschijnsel digitale nomaden een wereldwijde geglobaliseerde samenleving te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept globalisering;
- informatie uit tekst 2 waaruit globalisering blijkt.

Gebruik tekst 2.

3p **10** Leg uit dat er sprake is van binding tussen digitale nomaden. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het hoofdconcept binding;
- twee typen bindingen;
- bij elk type binding een ander voorbeeld uit tekst 2.

Gebruik regel 43 tot en met 49 van tekst 2.

In tekst 2 zegt Sokolova: “Nomad zijn is je identiteit.”

1p **11** Beargumenteer dat ‘digital nomad’ een identiteit is. Gebruik in je argumentatie:
- de omschrijving van het kernconcept identiteit;
- informatie uit regel 43 tot en met 49 van tekst 2 waaruit het kernconcept identiteit blijkt.

Gebruik regel 43 tot en met 86 van tekst 2.

2p **12** Leg uit dat er sprake is van sociale cohesie in de gemeenschap van digitale nomaden. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie;
- informatie uit regel 43 tot en met 86 van tekst 2 waaruit het kernconcept sociale cohesie blijkt.

Gebruik regel 72 tot en met 86 van tekst 2.

Er zijn verschillende factoren die de sociale cohesie kunnen bevorderen, zoals wederzijdse afhankelijkheid.

2p **13** Leg uit welke **andere** factor die de sociale cohesie kan bevorderen te herkennen is in tekst 2. Gebruik in je uitleg een voorbeeld van deze factor uit regel 72 tot en met 86 van tekst 2.

Gebruik regel 60 tot en met 86 van tekst 2.

In tekst 2 wordt een vergelijking gemaakt tussen digitale nomaden en de vorige generatie: de generatie van hun ouders. In het leven dat digitale nomaden leiden in vergelijking met de vorige generatie is het proces van individualisering te herkennen.

2p **14**
- Noem twee kenmerken van het proces van individualisering die te herkennen zijn in het leven dat digitale nomaden leiden in vergelijking met de vorige generatie.
- Geef bij beide kenmerken een voorbeeld uit regel 60 tot en met 86 van tekst 2 waaruit het kenmerk blijkt.

Gebruik tekst 2.

2p **15** Leg uit dat digitale nomaden beschouwd kunnen worden als een subcultuur. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het begrip subcultuur;
- informatie uit tekst 2 waaruit blijkt dat digitale nomaden beschouwd kunnen worden als een subcultuur.

Gebruik tekst 2.

Hofstede noemt vijf dimensies waarop je culturen van elkaar kunt onderscheiden. Vier hiervan zijn:
- langetermijngerichtheid versus kortetermijngerichtheid
- grote machtsafstand versus kleine machtsafstand
- individualistisch versus collectivistisch
- masculien versus feminien

De vijf dimensies hebben elk twee polen. Zo heeft de dimensie masculien versus feminien de pool masculien en de pool feminien.

2p **16** **a** Noem de vijfde dimensie van Hofstede, die hierboven niet genoemd is.

b Leg vervolgens uit welke pool van deze dimensie het meest past bij het leven van digitale nomaden. Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van deze vijfde dimensie van Hofstede;
- informatie uit tekst 2 waaruit de gekozen pool van de dimensie blijkt.

Gebruik tekst 2.

2p **17** Leg uit dat digitale nomaden in een ‘nomadenhub’ een groep te noemen zijn. Gebruik in je uitleg:
- een kenmerk van een groep;
- een voorbeeld uit tekst 2 waaruit dit kenmerk blijkt.

1p **18** Welke uitspraak over digitale nomaden is juist?
Digitale nomaden vormen een
- **A** formele groep, want ze hebben geen vastomschreven hiërarchie.
- **B** formele groep, want ze hebben vastomschreven doelen.
- **C** informele groep, want ze hebben geen vastomschreven hiërarchie.
- **D** informele groep, want ze hebben vastomschreven doelen.

Opgave 3 Mbo’ers: van deelnemers naar studenten

Bij deze opgave horen de teksten 3 en 4.

tekst 3

Mbo’ers willen officieel studenten heten

Ze doen geen studie, maar een ‘opleiding’ en zijn geen studenten, maar ‘deelnemers’. Mbo’ers kunnen daardoor niet profiteren van sommige studentenvoordelen. Daarom wil Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB) dat mbo’ers in de wet voortaan ‘studenten’ worden genoemd.
“Het gebeurt nu heel vaak dat je te horen krijgt dat je ergens niet welkom bent, omdat je als mbo’er geen student zou zijn”, zegt Roosmarijn Dam van JOB. “Dan ga je het vanzelf geloven.” (…)
(…) In de wet heten mbo’ers dus nog altijd ‘deelnemers’. Het ministerie van Onderwijs onderzoekt nu wat er nodig is om deze term in alle wetten te veranderen in ‘student’.
(…)
Het gaat dus allemaal maar om één woordje, maar voor mbo’ers betekent dat veel. Dat zij niet door iedereen als student worden gezien, heeft namelijk veel invloed op hun studentenleven. “Het geeft mbo’ers het gevoel dat ze niet op het gelijke niveau zitten als andere studenten en dus geen aanspraak kunnen maken op dezelfde dingen”, zegt Roosmarijn van JOB.
Mbo’ers mogen bijvoorbeeld geen lid worden van een studentenvereniging of studentensportvereniging. “Daardoor is het lastiger om actief te worden als student en een netwerk op te bouwen.”
Daarnaast weigeren winkels soms studentenkorting te geven aan mbo’ers. Of mbo’ers komen een kroeg niet binnen, omdat ze geen collegekaart hebben. “Ik snap dat minderjarige mbo’ers niet naar binnen mogen”, zegt Roosmarijn. “Maar zeggen dat je een studentenkroeg bent en dan niet alle studenten binnenlaten, is idioot. Wat is er zo anders aan mbo’ers, dat je ze absoluut niet in een kroeg wilt hebben?” (…)

“Het komt erop neer dat het onderwijs dat je volgt dus bepaalt waar je uitgaat of welkom bent”, vindt Roosmarijn. “Zo blijven het mbo en het ‘hoger’ onderwijs twee gescheiden werelden, gebaseerd op vooroordelen. Wij vinden dat ontzettend stom.”

bron: nos.nl, 11 mei 2018

tekst 4

Mbo’ers worden officieel studenten

Minister Ingrid van Engelshoven kondigt aan dat mbo’ers wettelijk studenten gaan heten. De minister kondigde dit aan tijdens de uitreiking van de JOB-monitor, het grootste tevredenheidsonderzoek onder mbo-studenten van Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB). “Dit betekent eindelijk gelijke behandeling van mbo’ers ten opzichte van andere studenten”, aldus voorzitter van JOB Roosmarijn Dam.
De verwachting is dat mbo’ers vanaf studiejaar 2020-2021 wettelijk ‘studenten’ gaan heten in plaats van ‘deelnemers’. De minister vond de term ‘deelnemers’ niet tegemoetkomen aan de wensen van mbo’ers: “Jongeren in het mbo zijn net zo goed studenten als al die anderen. Door nu ook in de wet de term deelnemer te veranderen in het woord student doen we aan iedereen recht.”
“Deze verandering is geen woordspelletje. De wetswijziging gaat er hopelijk toe leiden dat mbo’ers terecht van dezelfde voordelen kunnen genieten als alle andere studenten”, aldus Roosmarijn Dam. JOB is daarom blij dat de minister van Onderwijs de stem van mbo’ers zo serieus neemt. Na een jaar lang lobbyen in Den Haag en veel actie voeren onder de #ditisnietmbo gaat de wet nu toch gewijzigd worden. Dit is volgens JOB een eerste stap naar meer maatschappelijke waardering van mbo’ers.

bron: www.jobmbo.nl, 31 mei 2018

Inleiding
Deze opgave gaat over mbo’ers die (anno 2018) wettelijk geen ‘studenten’ heten, maar ‘deelnemers’. Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB), de jongerenorganisatie voor mbo’ers, heeft actie gevoerd om dit te veranderen. In 2018 heeft de minister van Onderwijs toegezegd dat mbo’ers wettelijk ‘studenten’ gaan heten.

Gebruik tekst 3.
Het systeemmodel van het proces van politieke besluitvorming bestaat uit vier hoofdfasen. Een van deze fasen is de conversie of omzetting. In de fase van omzetting worden weer drie verschillende sub-fasen onderscheiden.
De besluitvorming over de wettelijke benaming van mbo’ers als ‘student’ bevond zich toen tekst 3 geschreven werd in de fase van omzetting.

2p **19** Leg uit in welke sub-fase in de omzetting deze besluitvorming zich toen bevond. Gebruik in je uitleg informatie uit tekst 3 waaruit deze sub-fase in de omzetting blijkt. Noem ook de naam van deze sub-fase.

Gebruik tekst 3.

2p **20** Beargumenteer dat de verandering van de term ‘deelnemer’ in de term ‘student’ de sociale ongelijkheid zou kunnen verminderen.
Gebruik in je argumentatie:
- de omschrijving van het kernconcept sociale ongelijkheid;
- een voorbeeld uit tekst 3 waaruit het kernconcept sociale ongelijkheid blijkt.

Gebruik tekst 3.
Er zijn drie soorten sociale ongelijkheid te onderscheiden, één daarvan is ongelijke verdeling van bezit.

2p **21** Leg uit van welke **andere** soort sociale ongelijkheid sprake is volgens Roosmarijn Dam van JOB. Gebruik in je uitleg informatie uit tekst 3 waaruit deze soort sociale ongelijkheid blijkt.

Gebruik tekst 3.

2p **22** Leg uit dat uit tekst 3 blijkt dat het feit dat mbo’ers niet als student beschouwd worden, invloed heeft op hun sociaal kapitaal. Gebruik in je uitleg een voorbeeld van sociaal kapitaal uit tekst 3.

Gebruik tekst 3.
Sociale uitsluiting heeft vier componenten, waaronder de component ‘niet goed kunnen voorzien in elementaire levensbehoeften’.
Op basis van tekst 3 kun je beredeneren dat een **andere** van de vier componenten van sociale uitsluiting geldt voor mbo’ers.

2p **23** **a** Beredeneer welke **andere** component van sociale uitsluiting voor mbo’ers geldt. Gebruik in je redenering informatie uit tekst 3 waaruit deze component van sociale uitsluiting blijkt.
b Leg vervolgens op basis van tekst 3 uit dat deze vorm van sociale uitsluiting een gevolg is van positietoewijzing.
Gebruik in je uitleg:
- een omschrijving van het begrip positietoewijzing;
- informatie uit tekst 3 waaruit het begrip positietoewijzing blijkt.

Gebruik tekst 4.
Uit tekst 4 blijkt dat mbo’ers wettelijk ‘studenten’ gaan heten in plaats van ‘deelnemers’.

3p **24** **a** Leg uit dat JOB macht heeft. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept macht;
- informatie uit tekst 4 waaruit het kernconcept macht blijkt.

b Leg vervolgens uit waarom de macht van JOB **politieke** macht is.

Politieke participatie kan worden onderverdeeld in electorale participatie en niet-electorale participatie.

1p **25**
- Welke vorm van participatie is te herkennen in tekst 4?
- Geef uit tekst 4 twee voorbeelden van deze vorm van participatie.

Er zijn verschillende politieke stromingen te onderscheiden. Het besluit om mbo’ers wettelijk studenten te gaan noemen past bij een uitgangspunt van de sociaaldemocratische stroming.

2p **26** Leg uit dat het besluit om mbo’ers wettelijk studenten te gaan noemen past bij de sociaaldemocratische stroming. Gebruik in je uitleg:
- een uitgangspunt van de sociaaldemocratische stroming;
- de opvatting van deze stroming over de rol van de overheid.

Bijlagen

Cijferbepaling

2018-I (pilot)				2019-I (pilot)			
Score	Cijfer	Score	Cijfer	Score	Cijfer	Score	Cijfer
0	**1,0**			0	**1,0**		
1	**1,3**	41	**8,5**	1	**1,2**	41	**8,4**
2	**1,7**	42	**8,7**	2	**1,4**	42	**8,6**
3	**2,0**	43	**8,9**	3	**1,5**	43	**8,7**
4	**2,3**	44	**9,0**	4	**1,7**	44	**8,9**
5	**2,5**	45	**9,2**	5	**1,9**	45	**9,1**
6	**2,7**	46	**9,3**	6	**2,1**	46	**9,3**
7	**2,9**	47	**9,4**	7	**2,3**	47	**9,5**
8	**3,0**	48	**9,5**	8	**2,4**	48	**9,6**
9	**3,2**	49	**9,6**	9	**2,6**	49	**9,8**
10	**3,4**	50	**9,7**	10	**2,8**	50	**10,0**
11	**3,5**	51	**9,8**	11	**3,0**		
12	**3,7**	52	**9,8**	12	**3,2**		
13	**3,9**	53	**9,9**	13	**3,3**		
14	**4,0**	54	**10,0**	14	**3,5**		
15	**4,2**			15	**3,7**		
16	**4,4**			16	**3,9**		
17	**4,5**			17	**4,1**		
18	**4,7**			18	**4,2**		
19	**4,9**			19	**4,4**		
20	**5,0**			20	**4,6**		
21	**5,2**			21	**4,8**		
22	**5,4**			22	**5,0**		
23	**5,5**			23	**5,1**		
24	**5,7**			24	**5,3**		
25	**5,9**			25	**5,5**		
26	**6,0**			26	**5,7**		
27	**6,2**			27	**5,9**		
28	**6,4**			28	**6,0**		
29	**6,5**			29	**6,2**		
30	**6,7**			30	**6,4**		
31	**6,9**			31	**6,6**		
32	**7,0**			32	**6,8**		
33	**7,2**			33	**6,9**		
34	**7,4**			34	**7,1**		
35	**7,5**			35	**7,3**		
36	**7,7**			36	**7,5**		
37	**7,9**			37	**7,7**		
38	**8,0**			38	**7,8**		
39	**8,2**			39	**8,0**		
40	**8,4**			40	**8,2**		

Bedenk dat het toekennen van punten aan een antwoord enige deskundigheid vereist. De hier behaalde scores zijn dus vooral een indicatie, hoeveel je op dit moment weet over dit vak.

Suggesties voor verder lezen

Hieronder staan enkele titels van boeken waarin nadere achtergrondinformatie over kernconcepten en contexten staat.

Algemeen

– CvTE (2017), *Syllabus Maatschappijwetenschappen Havo* | centraal examen 2019.
– Schnabel, P., (red.), *De Gammacanon. Wat iedereen moet weten over de menswetenschappen*, Amsterdam: Meulenhoff, 2011.
– De Swaan, A., *De mensenmaatschappij*, Amsterdam: Bakker, 1996.
– Stout, H., *De Nederlandse rechtsstaat*. Serie Elementaire deeltjes, Amsterdam: AUP, 2015.

Domein Vorming

– Becker, J. & De Hart, J., *Godsdienstige veranderingen in Nederland. Verschuivingen in de bindingen met de kerken en de christelijke traditie*, Den Haag: SCP, 2006.
– Bloemendaal, F., De communicatieoorlog. Hoe de politiek de pers in haar greep probeert te krijgen, Amsterdam: Ambo, 2008.
– De Boer, C & Brennecke, S., *Media en publiek. Theorieën over media-impact,* Amsterdam: Boom. 2009.
– Breedveld, W., De stamtafel regeert. Hoe politici en journalisten het publieke debat maken en breken, Utrecht: het Spectrum, 2005.
– Dersjant, T., *Uit betrouwbare bron. De mooiste missers in de media*, Zutphen: Plataan, 2000.
– Hellemans, B., *Cultuur*. Serie Elementaire deeltjes, AUP: Amsterdam, 2014.
– Hofstede, G. & Hofstede, G.J., *Allemaal Andersdenkenden*, Antwerpen: uitgeverij Contact, 2009.
– Luyendijk, J., *Het zijn net mensen. Beelden uit het Midden-Oosten*, Amsterdam: Podium, 2006.
– Vasterman, P., *Mediahype,* Amsterdam: Aksant, 2004.

Domein Verhouding

– Van Bavel, B., WRR-Lecture: *How much (in)equality can societies sustain?,* Amsterdam: UvA, 2013.
– Van Echtelt, P., *Een baanloos bestaan,* Den Haag: SCP, 2010.
– De Haan, I., *Burgerschap, sociale stratificatie en politieke uitsluiting in de negentiende eeuw*. Uit: Kloek, J. & Tilmans, K., *Burger*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002.
– Schuyt, K., *Steunberen van de samenleving*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2006.
– De Wijk, R., *Machtspolitiek.* Serie Elementaire deeltjes, Amsterdam: AUP, 2014.

Domein Binding

– Boutellier, H., *De Veiligheidsutopie,* Den Haag: Boom Lemma uitgevers, 2005.
– Van Noije, L., Wittebrood, K., *Sociale veiligheid ontsleuteld: veronderstelde en werkelijke effecten van veiligheidsbeleid*, Den Haag: SCP, 2008.
– Oppelaar, J. & Wittebrood, K., *Angstige burgers?,* Den Haag: SCP, 2006.
– Schuyt, K., *Steunberen in de samenleving*, Amsterdam: University Press, 2006.

Domein Verandering

– Berting, J., *De versplinterde samenleving. De gevolgen van moderniteit en modernisering in de 21ste eeuw*, Delft: Eburon, 2006.
– Steger M. B., *Globalisering.* Serie Elementaire deeltjes, Amsterdam: AUP, 2014.
– Schnabel, P., (red.), *Individualisering en sociale integratie,* Nijmegen: Uitgeverij SUN, 1999.

Politieke besluitvorming

- Boogers, M., *Lokale politiek in Nederland. De logica en dynamiek van plaatselijke*
- *Politiek*, Den Haag: Lemma, 2010.
- Van den Bos, R. & Wegter, N., *Europa. Wat Heb Ik Eraan? Wat de EU concreet doet*
- *en waarom*, B.R.A. van den Bos, z.p., 2009.
- Van Deth, J. W. & Vis, J., *Regeren in Nederland. Het politieke en bestuurlijke bestel in vergelijkend perspectief*, Assen: Van Gorcum, 2006.
- Lucardie, P., *Nederland Stromenland. Een geschiedenis van de politieke stromingen,*
- Assen: Van Gorcum, 2007.
- Rankema, H., *Politiek in Nederland. Basisinformatie over democratie en bestuur,*
- Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek, 2009.
- Van der Vleuten, A., *De bestuurlijke kaart van de Europese Unie,* Bussum: Coutinho, 2010.

© ThiemeMeulenhoff

Aantekeningen

© ThiemeMeulenhoff

Colofon

Auteurs
Simon van den Broek
Inge Koppert
Lieke Meijs
Yolande Vonhoff
Winifred Wouters
In samenwerking met de NVLM
(Nederlandse Vereniging van Leraren
Maatschappijleer)

Vormgeving binnenwerk
Maura van Wermeskerken, Apeldoorn

Opmaak
Crius Group, Hulshout

Auteur stappenplan
T.H.J. Heutmekers

Over ThiemeMeulenhoff
ThiemeMeulenhoff ontwikkelt zich van educatieve uitgeverij tot een learning design company. We brengen content, leerontwerp en technologie samen. Met onze groeiende expertise, ervaring en leeroplossingen zijn we een partner voor scholen bij het vernieuwen en verbeteren van onderwijs. Zo kunnen we samen beter recht doen aan de verschillen tussen lerenden en scholen en ervoor zorgen dat leren steeds persoonlijker, effectiever en efficiënter wordt.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

ISBN 978 90 06 49141 8
Eerste druk, tweede oplage, 2022

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2021

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.
Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO_2-neutraal geproduceerd.
Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk.
Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

examenbundel 〉

havo **Nederlands**
havo **Engels**
havo **Duits**
havo **Frans**
havo **Economie**
havo **Bedrijfseconomie**
havo **Maatschappijwetenschappen**
havo **Geschiedenis**
havo **Aardrijkskunde**
havo **Wiskunde A**
havo **Wiskunde B**
havo **Scheikunde**
havo **Biologie**
havo **Natuurkunde**

samengevat }

havo **Economie**
havo **Bedrijfseconomie**
havo **Maatschappijwetenschappen**
havo **Geschiedenis**
havo **Aardrijkskunde**
havo **Wiskunde A**
havo **Wiskunde B**
havo **Scheikunde**
havo **Biologie**
havo **Natuurkunde**
havo/vwo **Nederlands 3F/4F**
havo/vwo **Rekenen 3F**

Tips, tricks en informatie die jou helpen bij het slagen voor je eindexamen vind je op examenbundel.nl! Nog meer kans op slagen? Volg ons ook op social media. #geenexamenstress

examenidioom + examenbundel + samengevat + zeker slagen! = #geenexamenstress

examenidioom

havo **Engels**
havo **Duits**
havo **Frans**

zeker slagen !

voor vmbo, havo én vwo

9 789006 491418